

Міністерство освіти і науки України
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ

ЗА МАТЕРІАЛАМИ

VI Всеукраїнської

науково-практичної конференції

«Система надання освіти дітям з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу»

Лисичанськ – 2018

Міністерство освіти і науки України
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

*Система надання освіти дітям з
особливими освітніми потребами в
умовах сучасного закладу*

**ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ
ЗА МАТЕРІАЛАМИ
VI Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

(12 ГРУДНЯ 2018 РОКУ)

Лисичанськ
ФОП Чернов О. Г.
2018

УДК 376.3 / 376.4
ББК 74.589.51. я 43

*Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(Протокол № 5 від 26 листопада 2018 року)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Міненко Г.М. – директор ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

Пристинський В.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теоретичних, методичних основ фізичного виховання і реабілітації; завідувач Науково-дослідної лабораторії взаємодії духовного й фізичного виховання дітей та учнівської молоді ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (Слов'янськ)

Ігнатуша А.Л. – завідувач навчально-виробничої практики ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

Крошка С.А. – голова циклової комісії фізичного виховання, викладач дисциплін фізкультурного циклу ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

Відповідальний за випуск:

Сергєєва І.Ю. – методист ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

Система надання освіти дітям з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу : Збірник за матеріалами VI Всеукр. науково-практичної конференції (12 грудня 2018 року). – Лисичанськ : ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» – Лисичанськ : ФОП Чернов О. Г. – 2018. – 261 с.

До збірника увійшли матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Матеріали збірника обґрунтовують реалії та перспективи надання освітніх послуг дітям з особливими потребами в умовах модернізації змісту освіти в Україні та на міжнародному рівні; висвітлюють актуальні питання теорії та практики, проблеми навчання і виховання, розвитку і формування особистості дитини з особливими потребами; знайомлять з формами, методами, прийомами роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах сім'ї, закладу дошкільної освіти, середнього загальноосвітнього закладу та спеціалізованого навчального закладу; розкривають партнерство з організаціями, які працюють у соціальній і медичній галузях щодо задоволення потреб дітей з особливими потребами; висвітлюють питання підготовки фахівців для роботи з особами, які мають особливі освітні потреби на всіх рівнях освіти. Особлива цінність – розробки корекційно-розвиткових занять для дітей з ООП, ігри тощо.

УДК 376.3 / 376.4
ББК 74.589.51. я 43

© ВП «Лисичанський педагогічний коледж
Луганського національного університету імені
Тараса Шевченка», 2018

ЗМІСТ

Баркалова Т.О., Бледна О.О., Лондарь Х.Р. Проблеми інклюзивного фізичного виховання в загальноосвітніх закладах України.....	14
Басова А.С. Організація інклюзивного навчання.....	12
Бершанська С. М., Назінкіна Л. І., Городиська Ю.Ю. Використання технології «дидактичний сінквейн» у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	13
Бельченко О.О., Жмуд Л.В. В.О. Сухомлинський про роботу з дітьми з особливими потребами.....	14
Бобришева О.О. Інклюзивна освіта у сучасній школі.....	17
Богданова Д.О., Обломій А.О. Інклюзивна освіта у сфері фізичної культури і спорту.....	20
Борисенко Л.Л. Фізична культура як інклюзивне середовище.....	23
Борисова О.А. Роль вчителя-логопеда в соціалізації дітей з тяжкими порушеннями мовлення в умовах інклюзивної освіти.....	26
Бочко А.В., Лямзіна Л.А., Шубіна Н.О. Фізкультурно-оздоровче виховання в інклюзивній освіті.....	29
Брюховецька О.А., Сергієнко Н.В. Вплив трудової діяльності на формування творчих здібностей дітей з особливими потребами.....	33
Букій Я.В., Громак К.І., Матюшенко Л.В. Ортопедичні доріжки – вимога часу.....	34
Бутко С.С. використання арт-терапії у роботі з дітьми з порушенням психофізичного розвитку.....	36
Василенко О.В. Специфіка життєвих циклів сімей із особливими дітьми...	39
Величко І.М., Кондалова Н.В. Раннє втручання – надія для батьків.....	41
Ворошилова А.Г., Панкова Л.О. Інклюзивна освіта як простір особливого підходу до навчання дитини з особливими потребами.....	45
Гарбузюк Т.В., Мурсамітова І.А., Соломко С.В. Корекція порушень психофізичного розвитку дітей засобами дельфінотерапії.....	49
Гарькавець Я. І. Інклюзивне навчання осіб з інтелектуальними порушеннями та затримкою психічного розвитку в практиці освітніх закладів.....	51
Георгієва Н.М. Гуманізація – основний принцип в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами за ідеями М. Монтесорі.....	52
Гнатів А.М., Забірка І.В. Інклюзивне навчання в Україні: проблеми та їх подолання.....	56
Голод О.В. Інклюзивна освіта – запорука успішного розвитку.....	59
Горбенко С.В., Гетьман А.О., Силкіна А.В. Інклюзивна освіта. Навчання дітей з особливими потребами.....	61
Городиська Ю. Ю., Бершанська С. М., Назінкіна Л. І. Пісочна терапія в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	64
Гринь О.О., Пістряк А.І., Мітусова А.О. Каністерапія, дельфінотерапія – форми лікування в інклюзивній освіті.....	67

Громак К.І., Букій Я.В., Удовенко А.В. Рухливі ігри для дітей різних нозологій	71
Декіна І.О. Оптимізація взаємодії вчителя-логопеда закладу дошкільної освіти з родиною через створення дитячо-батьківського клубу (з досвіду роботи).....	74
Дубограй О.С. Творчі доробки вчителів Кременської обласної спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату	75
Погорелова О.М. Корекційно-розвиткове заняття з соціально-побутового орієнтування (групове) «Безпечні місця для ігор і розваг».....	80
Погорелова О.М. Корекційно-розвиткове заняття з соціально-побутового орієнтування (групове) «Клубок дружби».....	79
Носенко О.М. Корекційно-розвиткове заняття з соціально-побутового орієнтування (групове) «Види магазинів та їх призначення».....	80
Чередниченко К.А., Пепа С.М. Бінарне корекційно-розвиткове заняття з лікувальної фізкультури (групове) та основ здоров'я «Загартовування організму».....	88
Шаповал І.М. Корекційно-розвиткове заняття з корекції розвитку (групове) «В гостях у казки»	89
Жигілій Г.Г Корекційне заняття (групове) в позаурочний час «Лялька-мотанка – народна іграшка та оберіг».....	93
Хільченко А.Л. Корекційне заняття (групове) в позаурочний час «Гудзики-мандрівники».....	95
Желтухіна Г.М. Формування в учнів з ООП ключової компетентності «уміння вчитися впродовж життя» в початковій школі.....	97
Ігнатуша А.Л. Інклюзивна освіта в системі освіти України	101
Карпенко М.І. Принципи формування культури здоров'я школярів інклюзивної школи.....	102
Кирийчук С.А., Семейко Т.А. Методическая разработка бинарного урока «Транспорт» для учасників 2 класу (російський мовний навчання) с задержкой психического развития.....	104
Кочерова П.В. Інклюзивне навчання в практиці й діяльності освітніх закладів	110
Кривошеєва Я.М. Діти з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання	112
Крошка С.А. Казковий інструмент корекційної роботи	117
Куденко С.В. Особливості профілактики і корекції поєднання дефектів постави і плоскостопості у дітей.....	121
Літовка О.П., Чурілова В.Є. Професійна позиція майбутнього вчителя в умовах інклюзивної освіти	122
Ляшенко В.В. Масаж та лікувальна фізична культура при захворюваннях органів дихання у дітей з ООП	125
Ляшенко К.І. Готовність вчителя до роботи в інклюзивному класі.....	129

Манукян О.А. Спільна робота вчителя-логопеда і батьків – запорука успішного корекційно-розвиткового процесу з дітьми, які мають мовленнєві порушення.....	132
Матліна О.В., Крошка С.А. Безбар’єрний простір для дітей з ООП (методичні рекомендації).....	136
Мінєнко Г.М., Крошка С.А. Масажно-ортопедичні килимки – важливий аспект фізкультурно–оздоровчої роботи з дітьми.....	144
Муренець Л.С. Гуманізація освітнього процесу на уроках української мови та літератури як один із принципів в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	146
Нежальський П.В. Використання сучасних гаджетів під час освітнього процесу.....	150
Онопка І.Є., Майська О.В., Шипілова О.А. Діяльність корекційно-педагогічної групи в інклюзивному середовищі.....	152
Оришняк Т.В. Гуманізм В.О. Сухомлинського та питання інклюзивного навчання.....	154
Осіпов І.В. Місце і роль навчального предмету «Технології» в системі роботи з дітьми з обмеженими можливостями.....	156
Передрій Л.М. Конспект індивідуального корекційно-розвиткового заняття з розвитку мовлення (з мультимедійною підтримкою) для дітей 1 класу з особливими освітніми потребами (із затримкою психічного розвитку).....	159
Пивоварова Г.С. Партнерство з батьками як умова успішної роботи з дітьми з особливими потребами.....	161
Півачова О.О., Кременчуцька С.В. Методи розвитково-корекційної роботи з дитиною з особливими освітніми потребами в умовах Нової української школи.....	164
Подгайченко Л.І. Педагогічні принципи та завдання в роботі з дітьми з особливими освітніми проблемами.....	172
Подкопаєва Т.М. Вклад Василя Сухомлинського у розвиток сучасної інклюзивної освіти.....	170
Помещикова І.П., Кудімова О.В. Зміни показників точності кидків м’яча у ціль учнів з порушеннями опорно-рухового апарату під впливом спеціально спрямованих вправ з м’ячем.....	172
Примак О.Я. Сучасні проблеми освіти дітей з обмеженими освітніми потребами.....	177
Пристинський В.М., Пристинська Т.М. Взаємодія духовного й фізичного виховання учнівської молоді як чинник удосконалення змісту інклюзивної освіти.....	180
Радченко А.В. Дитячий церебральний параліч як медико-соціальна проблема.....	182
Резник Ю.О., Шумілова А.В., Попович А.С. Особливості інклюзивної дошкільної освіти.....	184
Руденко О.М. Особливості сенсорного розвитку дітей з тяжкими порушеннями зорової функції.....	188

Салахетдінова Я.О. Особливості реалізації інклюзивної освіти у вищих навчальних закладах	191
Саприкіна Т.Г. Вчитель в інклюзивному класі.....	193
Сергєєва І.Ю., Бахмет М.Ю. Цінність інклюзивної освіти.....	194
Сергієнко Н.В., Крошка С.А. Ресурсна кімната та ресурсний клас – інноваційний крок у сфері інклюзивної освіти.....	196
Сидоренко Н.М. Аль-Хамадані Н.Д. Сучасні вимоги до виховання дітей з особливими освітніми потребами	199
Сич М.А. Співробітництво на засадах гуманізму: формування у молодших школярів з особливими освітніми потребами ключової компетентності вчитися впродовж життя засобами казкотерапії.....	201
Стрельцова О. А., Скора О. І. Використання ІКТ в роботі з дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами.....	205
Сліпецький В.П. Соціальна адаптація молодших школярів із депривацією слуху засобами АФК та ігрової діяльності.....	211
Талдонова Л.О. Соціально-психологічна значущість освіти «Для всіх»	214
Тищенко О.В., Кременчуцька С.В. Інклюзивне навчання в практиці і діяльності освітніх закладів. Досвід роботи Кременської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 4.....	218
Тіхова Т.І. Музичне мистецтво як засіб соціалізації особистості з особливими освітніми потребами.....	222
Токаренко О.М., Приходько О.А. Ідеї педагога Василя Сухомлинського в сучасній системі інклюзивної освіти	224
Толмачова І.Г., Шевирьова Г.Г. Вплив медіа-засобів на розвиток особистості в умовах сучасної освіти.....	225
Фастов С.С. Конспект уроку математики із застосуванням дистанційних технологій.....	227
Цвік О.С. Аспекти щасливого життя собаки і дитини.....	230
Черепакін О.О. Сучасні реабілітаційні методики для осіб з особливими потребами	232
Юркова О.Ф. Методична розробка «Дидактичні ігри на уроках української мови та літератури для дітей з особливими освітніми потребами»	235
Юркова О.Ф., Юрков Д.В. Параметри вивчення якості уроку в класах з інклюзивним навчанням.....	242
Kroshka S.A., Sergienko N.V. Changing world for children with special needs - steps to partnership	244
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	250

ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

**Баркалова Т.О.,
Бледна О.О.,
Лондарь Х.Р.,**

*студентки спеціальності «Початкова освіта»
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Інклюзивна школа – заклад освіти, який забезпечує інклюзивну модель освіти як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат в шкільному середовищі.

Знедолена природою дитина не повинна знати, що у неї слабкий розум, слабкі сили. Виховання такої дитини має бути у сто разів ніжнішим, чуйнішим, дбайливішим (В.О.Сухомлинський).

За даними різних джерел до спеціальної медичної групи скеровується від 3,92% до 57% дітей. Хоча кількісні дані різняться, проте усі фахівці в умовах шкільного навчання спостерігають тенденцію до зростання кількості учнів скерованих до спеціальної медичної групи за рахунок скорочення кількості дітей основної та підготовчої медичних груп. Так у першому класі школи до спеціальної медичної групи скеровують 5-6% дітей, у старших класах – уже кожного третього школяра, а серед студентів цей показник стрімко зростає [3].

Лінійна апроксимація такої динаміки дозволяє спрогнозувати, що скоро практично здорові складатимуть зовсім мізерну частину контингенту дітей шкільного віку. Неухильне зростання кількості дітей, які скеровуються до спеціальної медичної групи обумовлює актуальність реорганізації шкільного фізичного виховання. Ступінь залучення у соціум осіб з особливості психофізичного розвитку, рівень вирішеності проблеми їхньої габілітації, активної адаптації, розвитку на благо суспільства слугує одним із показників сучасного рівня розвитку гуманності держави. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми є розвиток в Україні інклюзивної освіти.

Інклюзивна освіта є сучасною інноваційною тенденцією, що широко обговорюється в наукових колах, педагогічною та громадською спільнотами.

Незважаючи на зростаючий науковий інтерес до інклюзивної освіти у світі, в Україні тільки розпочато державний експеримент з навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітньому просторі. Він здійснюється за такими двома напрямками: інтегроване та інклюзивне навчання.

Перший напрямок – інтегроване навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку передбачає, що при загальноосвітній школі організуються спеціальні класи компенсального типу для дітей з конкретним порушенням у розвитку. У вільні від навчання години учні з відхиленнями у психофізичному розвитку спільно зі здоровими однолітками беруть участь у різних сферах шкільного життя. Хоча навчальний процес у цих класах здійснюється за диференційованими навчальними планами, програмами, підручниками й супроводжується обов'язковими заняттями з корекційного блоку, інтеграція, все ж, передбачає пристосування дітей з психічними і фізичними вадами до вимог системи освіти, яка в цілому залишається незмінною і не пристосованою для навчання даної категорії учнів. Проте механічне поєднання (інтеграція) в одній паралелі класів дітей з особливими потребами і зі звичайним розвитком не означає повноцінної участі перших в житті класу.

Другий напрямок – інклюзивне навчання. Поняття інклюзії прийшло на зміну поняттю «інтеграція». Заміна терміну «інтегративний» на «інклюзивний» відображає досягнення дещо іншого рівня розуміння необхідності змін у цьому процесі, при якому діти не лише об'єднані в єдине ціле (від «to integrate» – об'єднувати в єдине ціле), але й включені в соціум, являються повноправною його частиною («to include» – включати, мати в своєму складі). У межах інклюзивної моделі діти з різними порушеннями психофізичного розвитку навчаються в звичайних класах, школах разом з їхніми здоровими однолітками. Ця модель передбачає усунення будь-яких форм сегрегації, зокрема спеціальних класів для тих, хто не відповідає умовно визначеному стандарту «нормальності». Інклюзія полягає в адаптації системи до потреб дитини. Навчальний процес тут здійснюється за індивідуальними програмами, посилює для дітей, передбачає надання кваліфікованої (спеціалізованої колекційної) допомоги, медичної та психологічної підтримки, супровід асистента (тьютора, батьків), використання специфічних корекційних засобів, які не застосовуються у звичайній освіті. Інклюзивна модель передбачає, що школа готова приймати різних учнів, враховувати індивідуальні відмінності в своїх педагогічних підходах, у плануванні та організації усіх заходів навчально-виховного процесу [4]. Проблеми теорії, методики і організації інклюзивного фізичного виховання учнів різних медичних груп залишаються невирішеними, хоча в нашій країні і країнах близького зарубіжжя накопичений достатній науковий і методичний матеріал з фізичного виховання школярів і студентів з різними захворюваннями. У ряді досліджень започатковано вирішення проблеми диференційованого фізичного виховання школярів з урахуванням низки різних критеріїв: соматотипів, біологічного розвитку, навчальних досягнень школярів.

Діти 3-ї групи здоров'я, які скеровуються до занять з фізичної культури до спеціальної медичної групи, також мають свої особливі освітні потреби, а відтак інклюзивне фізичне виховання поширюється і на них. Важливою частиною інклюзивного виховання, яка сприяє формуванню низки позитивних рис особистості і її фізичному удосконаленню, є фізичне виховання. На сьогодні немає офіційного трактування дефініції «інклюзивне фізичне виховання». Ми вважаємо за необхідне тлумачити «інклюзивне фізичне виховання» як гнучку, індивідуалізовану систему фізичного виховання дітей з особливими потребами в умовах масової загальноосвітньої школи.

Однією з суттєвих перешкод пришвидшення темпів впровадження інклюзивного фізичного виховання в українських школах є недостатня рефлексія учителів фізичної культури (переосмислення особистих цінностей, інтересів, мотивів; механізмів сприйняття, емоційного реагування, поведінкових шаблонів і звернення уваги на продукти власної активності). Висловлюються думки, що різні можливості і здібності учнів, що особливо яскраво проявляються в руховій сфері, є непереборною перешкодою для впровадження інклюзивного фізичного виховання [2]. Фахівці (Булич Е.Г., 1986; Волкова С. С., 1991) наголошують на тому, що лише в умовах роздільних уроків фізичної культури з учнями спеціальної медичної групи можна досягти найбільшого оздоровчого ефекту.

Необхідно зауважити, що в кожній другій школі (59,84%) існує практика спільних занять школярів, що мають відхилення у стані здоров'я з учнями основної і підготовчої груп [1]. Вчителі фізичної культури вважають вагомим недоліком виокремлення учнів спеціальної медичної групи в окрему групу і признають цілком можливими спільні заняття школярів різних медичних груп, при умові підвищеної уваги до дітей спеціальної медичної групи (через обмеження завдань, виключення недоступних вправ, збільшення часу для відпочинку тощо). Учителі фізичної культури зі значним досвідом (10-20 років) роботи у загальноосвітній школі не бояться, працювати в змішаних класах, тоді як найвищий рівень негативного ставлення до впровадження інклюзивного фізичного виховання властивий молодим фахівцям, які пропрацювали в сфері освіти не більше 10-ти років (58%) [3]. Тому важливим є впровадження стратегії інклюзивного фізичного виховання сьогодні, щоб завтра випускники фізкультурних вузів могли б повноцінно здійснювати її на практиці. Методика викладання в спеціальних

медичних групах є одним із найслабше засвоєних учителями фізичної культури розділів теорії і методики фізичного виховання [4].

Проведення спільних уроків фізичної культури для дітей з різними рівнями соматичного здоров'я буде корисним для усіх учасників навчального процесу. Відтак соціальна значущість інклюзивного фізичного виховання характеру, мабуть, представлена найширшою палітрою цінностей. Проте окрім соціального аспекту, значення інклюзивного фізичного виховання обґрунтовується ще двома іншими аспектами: освітнім та економічним. Існує обґрунтування освітнього характеру: вимоги до інклюзивних навчальних закладів стосовно спільного навчання усіх дітей означають, що школи повинні розробити такі адаптовані програми і методи навчання, які відповідають індивідуальним відмінностям учнів і, таким чином, приносять користь усім дітям. Адже численні варіанти представлення навчального матеріалу, використання навчальних завдань різного рівня складності (паралельно з традиційними), використання друкованих матеріалів, фільмів, відеота аудіозаписів, колективне обговорення, залучення ровесників та волонтерів для надання допомоги, проведення уроку двома або більше вчителями, надання інформації та завдань на роздавальних матеріалах сприятиме кращому його засвоєнню і добре підготованими дітьми. З точки зору інклюзивного фізичного виховання диференціація повинна стосуватися не лише гнучких способів представлення матеріалу (педагогічних прийомів і методів) вчителями на уроці для опанування розмаїтим учнівським колективом належного курикулуму. Диференціація повинна проявлятися ще й у створенні сприятливих умов для демонстрації учнями набутих знань, умінь і навичок, а також і в застосуванні різноманітних засобів для створення належних стимулів та підвищення рівня мотивованості з урахуванням стилю навчання, потреб, здібностей та інтересів усіх учнів. Відтак важливою умовою ефективного інклюзивного фізичного виховання є посилення диференціації й індивідуалізації змісту навчання.

Існує й економічне обґрунтування: ймовірно, дешевше створювати й утримувати загальноосвітні та дошкільні навчальні заклади, в яких навчаються та виховуються усі діти разом, аніж створювати складну систему різних типів закладів, що спеціалізуються в галузі освіти конкретних груп дітей. Інклюзивні заклади, які забезпечують ефективну освіту для всіх дітей, є економічно більш прийнятним засобом забезпечення освіти для всіх.

Об'єднані уроки фізичної культури для учнів усіх медичних груп дозволять заощадити на оплаті праці за додаткові уроки фізичної культури для спеціальної медичної групи, і переспрямувати позабюджетні кошти на інші заходи. Окрім того, проведення сегрегативних занять для учнів спеціальної медичної групи ускладнює організаційно-методичне забезпечення, вимагає відповідного матеріальнотехнічного оснащення, організації ускладненого медичного контролю тощо.

Тому фізичне виховання учнів спеціальної медичної групи в межах загального процесу фізичного виховання у школі є прогресивнішим, гуманнішим, соціально важливим і актуальним.

Література

1. Боднар І. Організація і методика фізичного виховання з учнями спеціальної медичної групи у школах Львівської області / Іванна Боднар, Ярослав Гаврих, Наталя Стефанишин // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2009. – Вип. 13, т.2. – С. 13-20.
2. Держинский Г. А. Методика проведения уроков физической культуры с младшими школьниками подготовительной медицинской группы : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Держинский Геннадий Александрович. – М., 2008. – 204 с.
3. Дутчак М. В. Теоретичні аспекти впливу способу життя на здоров'я молоді / Дутчак М. В., Благій О. Л. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. (Серія: Педагогічні науки). – Чернігів:ЧНПУ, 2011. – Випуск 91(1). – С. 120-125.

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Басова А.С.,
студентка спеціальності «Середня освіта (фізична культура)»
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ

До цього часу, люди з особливими потребами в нашій країні не є економічно активними громадянами. Відповідно до всесвітньої статистики, то від 40 до 70 відсотків людей з особливими потребами можуть працювати.

Працююча людина, почувала би себе краще в суспільстві, усвідомлюючи, що вона приносить якусь - то користь країні. А нашій країні відсоток не досягає більше 15%. Одже людям с особливими потребами треба допомога і чим раніше їм допомогти, тим краще буде і для них, і для держави.

Але фізичний стан цих людей теж є не маловажним фактором.

Я розумію, що не кожний захоче присвячувати себе спорту, але будуть і ті, хто прагне цього.

Треба відкривати більше спортивних шкіл. Проводити спортивні тренінги, цим могли би займатися навіть студенти, які спеціалізуються на фізичному вихованні. Тренінги - відмінна практика для студентів і велика користь для людей з освітніми потребами.

Особам з особливими освітніми потребами забезпечується право на навчання за допомогою найбільш доступних для таких осіб мов, методів і способів спілкування, зокрема навчання жестовою мовою, шрифтом Брайля.

Верховна Рада ухвалила Закон «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» (№ 6437), внесений президентом України. Діти з дислексією навчатимуться за спеціальними програмами.

Передбачено вимоги до організації інклюзивного навчання в системі позашкільної освіти для забезпечення рівних прав дітей з особливими освітніми потребами на якісну позашкільну освіту, зокрема:

- обов'язкове створення інклюзивних або спеціальних груп або інших організаційних форм навчання в системі позашкільної освіти у разі звернення батьків (законних представників) дитини з особливими освітніми потребами;
- адаптація освітнього процесу відповідно до потреб та можливостей дітей з особливими освітніми потребами;
- залучення при необхідності відповідно до висновку ІРЦ до освітнього процесу асистента вчителя з метою оптимізації освітнього процесу та досягнення його результативності.

Очікується, що реалізація порядку організації інклюзивного навчання в системі позашкільної освіти матиме позитивний вплив на розвиток інклюзивної освіти та задоволення права осіб з особливими освітніми потребами на позашкільну освіту.

Разом з освітою до дітей з ООП приходить і спорт. Вони би змогли себе присвячувати будь – якому спорту. Будь то легка атлетика, футбол, чи навіть бокс.

Якщо розглянути детальніше, то можна спитати: як людина з особливими потребами зможе займатися боксом?

На це питання, є відповідь: розвиваючи будь які навички з дитинства, людина піднімає свій не тільки фізичний розвиток, але і духовний. Громаді якій треба наша допомога - треба надавати допомогу. Це потрібно робити вчасно і з раннього віку, коли дитина ще адаптується до Всесвіту.

Бо якщо втратити важливий час в ранньому віці, немає підтримки і інформації, в шкільному віці батьки починають замислюватися, но іноді, вже пізно. Закріплюється інвалідність і дитина мало підготовлена до самостійного життя, мало шансів на працевлаштування і залишається лише розраховувати на допомогу.

В наш час, деякі з міст можуть похизувати реабілітаційними центрами, Але, це лише деякі із міст нашої країни. Мені би дуже хотілося, щоб їх було більше і діти не втрачали свій шанс, на добре життя.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ДИДАКТИЧНИЙ СІНКВЕЙН» У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Бершанська С. М.,

вчитель-логопед I кваліфікаційної категорії

Назінкіна Л. І.,

вчитель початкових класів, вихователь I кваліфікаційної категорії

Городиська Ю.Ю.,

вчитель-логопед II кваліфікаційної категорії

*Гірська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат
м. Гірське*

У сучасному світі активно відбуваються процеси модернізації освіти. Сучасна педагогіка не може залишатися осторонь від процесів, що відбуваються.

Мова - найважливіший засіб спілкування і вершина пізнавальних процесів. Молодший шкільний вік - це період активного розвитку всіх сторін мовлення. Тому, мовний розвиток дітей необхідно розглядати як основу корекційної діяльності.

Сьогоднішній день відрізняється активним ростом нових розвиваючих технологій, багато з яких можна успішно використовувати в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Займаючись з дітьми, що мають мовні порушення, ми прийшли до висновку, що необхідно максимально використовувати всі відомі в спеціальній педагогіці прийоми і методи, в тому числі і сучасні методи, які сприяли б: вдосконаленню розумових і пізнавальних здібностей, розвитку лексико-граматичної будови і зв'язного мовлення учнів.

Дитина повсякденно стикається з предметами і явищами навколишньої дійсності. Перед ним відкривається багато цікавого, нового і привабливого. У нього виникають питання: «Що це? Як називається? З чого і як зроблено? Для чого?» І завдання дорослих чітко і правильно відповідати на питання дитини, допомогти зрозуміти сенс кожного слова, запам'ятати його і правильно вживати в мові.

Для вирішення цього завдання, в своїй роботі з дітьми ми використовуємо освітню технологію «Дидактичний синквейн».

Сінквейн з французької мови перекладається як «п'ять рядків». Дидактичний синквейн ґрунтується на змістовний бік і синтаксичної заданості кожного рядка. Складання дидактичного синквейна є формою вільної творчості, що вимагає від автора вміння знаходити в інформаційному матеріалі найістотніші елементи, робити висновки і коротко їх формулювати. Ці здібності дуже затребувані в сучасному житті.

Актуальність і доцільність використання дидактичного синквейна в корекційній роботі пояснюється тим, що:

- нова технологія - відкриває нові можливості;
- гармонійно вписується в роботу з розвитку лексико - граматичних категорій;
- сприяє збагаченню і актуалізації словника, уточнює зміст понять;
- є діагностичним інструментом, дає можливість педагогу оцінити рівень засвоєння дитиною пройденого матеріалу;
- носить характер комплексного впливу, не тільки розвиває мову, але сприяє розвитку пам'яті, уваги, мислення.

Правила складання дидактичного сінквейна

- перший рядок - одне слово, зазвичай іменник, що відображає головну ідею;
- другий рядок - два слова, прикметники;
- третій рядок - три слова, дієслова, що описують дії в рамках теми;
- четвертий рядок - фраза з декількох слів, що показує відношення до теми;
- п'ятий рядок - слова, пов'язані з першим, що відображають сутність теми (це може бути одне слово).

Наприклад

1. Дощ.	1. Листя.
2. Мокрий, холодний.	2. Золоте, осіннє.
3. Капає, стукає, ллється.	3. Летить, кружляє, падає.
4. Я не люблю дощ.	4. Кольоровою ковдрою вкриває землю.
5. Вода.	5. Політ.

Наш досвід застосування технології складання сінквейна показав, що:

- у дітей збагачується словниковий запас;
- вони краще володіють узагальненням;
- засвоюють поняття: слово - предмет (живий не живий, слово-дія, слово-ознака);
- вчать правильно розуміти і задавати питання;
- узгоджувати слова в реченні;
- правильно оформляти свою думку у вигляді пропозиції.

Таким чином, технологія «Дидактичний сінквейн» гармонійно поєднує в собі елементи трьох основних освітніх систем: інформаційної, діяльнісної та особистісно орієнтованої і може успішно застосовуватися в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Сінквейн дозволяє дитині відчути себе хоч на декілька хвилин ТВОРЦЕМ!

В.О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО РОБОТУ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Більченко О.О.,
вчитель - логопед

Жмуд Л.В.,
вихователь

*Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний
навчальний заклад (ясла-садок) № 7 «Іскорка»
м. Лисичанськ*

*Знедолена природою дитина не повинна знати,
що вона малоздібна, що у неї слабкий розум,
слабкі сили. Виховання такої дитини повинно бути
у сто разів ніжнішим, чуйнішим, дбайливішим.*

(В.О.Сухомлинський)

Кожна дитина особлива і прийшла у цей світ для того, щоб її любили. Та є «діти-ангели», про яких говорять – «особливі діти», щоб підкреслити ті особливі потреби, які відрізняють їх від інших дітей. В них все по іншому: і розвиток, і сприйняття світу, та вони здатні відчувати й думати, тому заслуговують на те, щоб бути почутими.

Незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, «особливі діти» мають право на повноцінне життя, освіту, якість якої не має відрізнятися від якості освіти здорових дітей. Тому проблема навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами набуває все більшої актуальності.

Останнім часом все більше пропонується інноваційних підходів до навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Незалежно від фізичних і розумових здібностей надати можливість кожній дитині задовольнити свою потребу в розвитку й рівні права в отриманні нормального рівню розвитку освіти може інклюзивна освіта.

Інклюзивна освіта - це процес розвитку загальної освіти, який забезпечує доступ до навчання для всіх, в тому числі і для дітей з обмеженими можливостями.

Цей напрямок найбільш активно розвивається в навчально-виховній практиці і дозволяє дітям з ООП отримати більш якісну освіту й комфортніше адаптуватися до соціуму.

Інклюзивні виховання та освіту дітей з обмеженими можливостями здоров'я слід починати з ранніх років, так як загальновідомо, що саме в дошкільному дитинстві в людині закладаються навички спілкування та соціальної взаємодії, які допоможуть їй в майбутньому дорослому житті. "Особливі" діти більш за звичайних потребують доброзичливого стабільного середовища.

Статтю присвячено проблемі формування і розвитку інклюзивної освіти та безпосереднього вкладу в її формування прогресивних ідей Василя Сухомлинського. На основі аналізу, узагальнення й систематизації наукових джерел та праць видатного митця висвітлено основні аспекти, засади та передумови організації інклюзивної освіти у навчальних закладах. У статті приділяється увага провідним принципам, які у своїх роботах висловлює Василь Сухомлинський, і які лягли в основу становлення інклюзивної освіти, як одного із провідних напрямків роботи з «особливими» дітьми.

Постановка проблеми: Літературно-педагогічна творчість і безпосередня практична діяльність Василя Сухомлинського залишила слід в історії сучасної педагогіки. Його діяльність прославилася як на освітній ниві, так і далеко поза її межами, - це свідчить про багатогранність і універсальність ідей митця. Саме одна з таких ідей стала передумовою для розвитку інклюзивного навчання і не втрачає актуальності у сучасній системі освіти.

Особливе місце ця проблема займає у творчості В. О. Сухомлинського.

Василь Сухомлинський підкреслював, що слід виявляти особливу терпимість до дитини з особливими потребами. «Від успіху до успіху – в цьому й полягає розумове виховання важкої дитини. Якщо їй щось не вдалося сьогодні, – треба зачекати. Не поспішайте застосовувати до неї інструкцію про оцінку успішності з усією суворістю. Слабка, квола рослина потребує спеціального догляду». У цих словах можна знайти найголовнішу вимогу інклюзивного навчання: корекційно-реабілітаційну спрямованість на виправлення вад у розвитку дитини. Автор наголошує не тільки навчальну спрямованість у роботі педагога, а й вказує на важливість саме психологічних аспектів його діяльності. Адже, працівникам у сфері освіти необхідно вміти не тільки доступно викладати матеріал під час навчання, але й ефективно здійснювати корекційну роботу з дітьми, котрі мають особливі потреби.

Але нас цікавить у сфері інклюзивної освіти якими методами користуватися, яких принципів дотримуватися, як знайти правильний підхід? На ці й сотні інших питань у своїх роботах і відповідає Василь Сухомлинський. Автор наголошує на важливості дотримання принципів гуманізму. У роботах він чітко окреслює наступні ідеї, що властиві для інклюзивного навчання: виховання стає реальною силою, коли ґрунтується на вірі в дитину; діти повинні приносити радість; дитина не повинна відчувати, що вона невдаха, що вона

нездібна; без заохочення неможливе просування вперед; їм, важким дітям, не вистачає головного — турботи, ласки, доброти. Дайте їм це — і вони перестануть бути важкими. Сухомлинський неодноразово наголошує читачам на одну просту істину: ні за яких умов дитина не повинна відчувати себе гіршою за інших.

Багато видатних педагогів, психологів, письменників підкреслювали виховне і розвивальне значення казки.

Завдяки казці діти оволодівають різноманітними знаннями у сфері щоденної практики, моральності, естетичних відчуттів. Для дитини вона стає засобом усвідомлення, обдумування і пояснення явищ дійсності, а дітям з особливими потребами казка допомагає повноцінно інтегруватися в суспільство.

Велику увагу цій проблемі надавав український педагог Василь Олександрович Сухомлинський. Він стверджував, що головне – не допустити переживань цих дітей за свою «неповноцінність», запобігати появі в них байдужого ставлення до навчання, не притупити у них почуття честі й гідності. Педагогічна мудрість виховання в тому і полягає, щоб дитина ніколи не втратила віру в свої сили, не відчувала, що в неї нічого не виходить. «Від успіху до успіху – в цьому полягає розумове виховання важкої дитини», – стверджував В. Сухомлинський

Діти з особливими потребами, за переконанням В. Сухомлинського, повинні вчитися і виховуватись у масовій загальноосвітній школі, але для цього треба створювати для них такі умови, щоб перебуваючи в атмосфері повноцінного духовного життя школи, недостатньо здібна дитина не відчувала своєї «неповноцінності». Педагог підкреслював, що «для навчання і виховання таких дітей потрібні особливі заходи, потрібний тонкий, делікатний індивідуальний підхід». Казка, будучи мистецтвом слова, безпосередньо спрямована на індивідуальне сприйняття і почуття кожної дитини, сприяючи таким чином формуванню у дітей з особливими потребами індивідуальних осмислених образів.

У своїй практичній діяльності В. Сухомлинський не тільки розкрив високу мудрість казки у вихованні дітей з особливими потребами, а й показав найраціональніші способи її використання у навчально-виховному процесі.

Для того, щоб казка стала таким універсальним і ефективним засобом, вона має бути відповідно виконаною. Читання казки вимагає від педагога володіння культурою мови, артистизму, фантазії.

Василь Олександрович був переконаний, що читання, розповідання, інсценізація, творення казки – могутній засіб виховання розуму і добрих людських почуттів, а для учнів з особливими потребами це має надзвичайно велике значення. Казкова алегорія, на думку педагога, краса рідного слова, зворушує дитину, будить почуття власної гідності, посилює враження, утверджує моральні поняття про добро і зло, справедливість і несправедливість, красу і потворність. Сьогодні дитині з особливими потребами, для інтеграції в суспільство, необхідно сформувати загальнолюдські норми моральності, виховати естетично, етично, що і є основними функціями виховного потенціалу казки.

Педагогічна творчість Василя Олександровича Сухомлинського багатогранна і невичерпна. Він увійшов в історію світової культури як видатний педагог і письменник. Благородній справі вихователя молодих поколінь видатний педагог віддав усе своє невтомне життя і вогонь серця. Його численні педагогічні праці, нариси, оповідання нині відомі не тільки педагогічній громадськості, а й широким колам читачів - і в нашій країні, і за її межами. Учений-педагог, полум'яний публіцист ставить у своїх творах найрізноманітніші проблеми морального і естетичного виховання. Це передусім проблеми морального виховання, розумового розвитку, проблеми всебічного гармонійного розвитку і громадського виховання. Уся діяльність учителя, за вченням В.Сухомлинського, має орієнтуватися на виховання в дитині вміння входити в соціум і бути дітям з особливими потребами повноправними членами суспільства. Усі твори видатного педагога пройняті безмежною вірою в людину, у щедрість і благородство її душі, у невичерпне багатство інтелектуальних і моральних сил, і в ті величезні виховні можливості, які створює

суспільство. Він вважав, що дуже важливо для всіх, хто має справу з вихованням дітей, знати не тільки вікові та індивідуальні особливості розвитку дитини, а й ті умови, за яких успішно формуються і виховуються в тому чи іншому віковому періоді найбільш значущі риси і якості особистості, та забезпечити їх максимальний розвиток.

Отже, педагогічна і літературна спадщина Василя Олександровича Сухомлинського є прекрасним джерелом для виховання в дітях почуття добра і милосердя. Його ідея виховання добром і красою повинна стати провідною в навчально-виховному процесі дітей з особливими освітніми потребами.

Висновок. Праці Василя Сухомлинського несуть у собі глибокий як педагогічний, так і психологічний сенс. Вони переповнені життєвою мудрістю, практичністю та універсальністю. Попри те, що мислитель працював у сфері навчання і виховання, йому вдалося безпосередньо доторкнутися і до психологічної сфери питання виховання дитини. Принципи гуманізму й індивідуальності наскрізно пронизують творчість видатного педагога. Цю думку якнайкраще підтверджує вислів самого автора: «...кожна людина може досягти вищого ступеня всебічного розвитку – стати неповторним творцем не тільки матеріальних, а й духовних цінностей, якщо в ній розкрити її задатки, обдаровання, талант». Василь Сухомлинський наголошує на думці, що кожна дитина є індивідуальною і потребує свого особливого підходу, стверджує, що не існує «невстигаючих», існують «особливі» особистості, котрі здатні не тільки навчатися на рівні з однолітками, але й досягати високих результатів у певній сфері. Головною у даному аспекті є діяльність дорослого, котрий має ні на секунду не зневірюватися у силах дитини й постійно заохочувати її до роботи.

Список використаних джерел

1. Аушев С. П. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі стала реальністю. [Електронний ресурс] / Сергій Павлович Аушев // Портал інклюзивної освіти "Джерело". – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://inklyziya.blogspot.com/p/blog-page_28.html.
2. В. Сухомлинський. вибр. твори в 5-ти томах. - К.: Радянська школа, 1977. - Т. 5. – 365 с.
3. Закономірності і принципи гуманістичного виховання. [Електронний ресурс].– 2013.–Режим доступу до ресурсу: <http://nauch.com.ua/kultura/224/index.html?page=4>.
4. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН від 01.10.2010 № 912 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання»
5. Прядко О. П. В.О.Сухомлинський про основні принципи особистісно-орієнтованого навчання і виховання молодших школярів [Електронний ресурс] / Ольга Петрівна Прядко. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://klasnacinka.com.ua/uk/article/dopovid-na-temu--vosukhomlinskii-pro-osnovni-print.html>
6. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям / В.О.Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Бобришева О.О.,

вчитель початкових класів

Михайлюківської загальноосвітньої

школи I-II ступенів Новоайдарської районної ради

Луганської області

с. Михайлюки

Проблема інклюзивної освіти тісно пов'язана з новою парадигмою освіти, в основі якої лежить перехід до нових освітніх технологій. Процес інклюзивної освіти в різних країнах світу відбувається по-різному, з урахуванням конкретних соціально-культурних умов і політичних пріоритетів держави. Інклюзивна освіта - це довгострокова стратегія, що потребує терпіння і терпимості, систематичності і послідовності, безперервності, комплексного підходу для її реалізації. Інклюзивна освіта розглядається багатьма міжнародними організаціями як пріоритетний напрям розвитку національних систем шкільної освіти, бо реалізація права громадян на здобуття якісної освіти та соціальну інтеграцію є важливим фактором стійкого розвитку суспільства. На сучасному етапі інклюзія є провідною тенденцією в розвитку системи освіти в усьому світовому співтоваристві.

Мета статті - розглянути основні принципи інклюзивної освіти та відокремити цінності, які вона привносить у сучасне суспільство.

Інклюзивна освіта передбачає освіту для всіх в плані пристосування до різних потреб і фізичних порушень та може здійснюватися тільки в контексті реальних взаємин, коли школярами з обмеженими можливостями освоюються різноманітні види діяльності, спілкування, регулюється самооцінка, здобувається підтримка і дружба ровесників, впевненість в своїх силах, формується світогляд і духовний зміст людини з інвалідністю, готовність жити і працювати в швидко мінливому світі. Інклюзивне навчання має на увазі як технічне оснащення архітектурного середовища освітніх установ, так і спеціальні технології і педагогічні програми, спрямовані на реалізацію інклюзії [1, с. 11].

Якість освіти в першу чергу пов'язана із задоволенням потреби кожної людини в ефективній соціалізації, тобто набутті засобів вибудовування особистої, професійної та громадської діяльності в суспільному житті. При інклюзивному навчанні відбувається повноцінне та ефективне наповнення цих сфер соціалізації учня з особливими потребами. Дитина з особливими потребами - не пасивний член суспільства, а особистість, яка має право на задоволення власних соціальних потреб. Рівень підтримки, гуманізм та терпимість у ставленні до дітей з особливими потребам, можливість надати їм доступну та якісну освіту - показники ступеня розвитку суспільства, в якому вони живуть.

В Україні практика впровадження інклюзивних форм освіти в систему загальноосвітніх навчальних закладів є досить складною, що пов'язано з наявністю бар'єрів загальної освіти, які заважають успішній реалізації інклюзивних процесів. До таких бар'єрів належать: невідповідність педагогічного корпусу загальної освіти (дидактична, психологічна, особистісна) до участі в інклюзивних процесах; відсутність системного бачення проблеми інклюзії і шляхів її вирішення в різних освітніх структурах.

Інклюзивна школа – заклад освіти, який забезпечує всім без виключення освіту як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, вміє використовувати існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат у шкільному середовищі тощо. Хоча інклюзивні школи забезпечують сприятливі умови для досягнення рівних можливостей і повної участі, для їх ефективної діяльності необхідні спільні зусилля не лише вчителів і персоналу школи, а й батьків, членів родин, ровесників. Основні принципи інклюзивної школи: всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними; школи мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання; □ забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, застосування організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зв'язків зі своїми громадами; діти з ООП мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання. Інклюзивне навчання забезпечує доступ до освіти дітей з ООП у загальноосвітніх школах за рахунок застосування методів навчання, що враховують індивідуальні особливості таких дітей. В основу

інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей; забезпечує рівноцінне ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з ООП. Отримані поза соціумом знання і вміння не є дійовими, корисними для подальшого життя у загальному соціумі дітям з ООП, цілковито адаптуватися в суспільстві, підготуватися до подолання неминучих життєвих труднощів, а, отже, реалізуватися повною мірою як рівноправні і повноцінні члени суспільства. В інклюзивних класах діти з ООП включені в освітній процес. Вони осягають основи незалежного життя, засвоюють нові форми поведінки, спілкування, взаємодії, вчаться виявляти активність, ініціативу, свідомо робити вибір, досягати згоди у розв'язанні проблем, приймати самостійні рішення.

Традиційно поняття інклюзивної освіти обмежувалось визначеннями, які стосувалися в основному реалізації права на надання освіти та соціальну інтеграцію тих, хто навчається з особливостями психофізичного розвитку. Але на даному етапі ця концепція розширилась і розглядає ідею про те, що всі без виключення діти повинні мати рівні права, умови та можливості в сфері освіти, незалежно від їх культурного, економічного та соціального стану, а також різниці в їхніх здібностях та можливостях.

Інклюзивна освіта – це спроба надати впевненості в своїх силах учням з обмеженими можливостями здоров'я, тим самим мотивуючи їх вступити до навчального закладу разом з іншими: їхніми друзями та сусідами.

Інклюзивна освіта – це неперервний процес розвитку освіти, який надає можливість доступності освіти (самовдосконалення, саморозвитку) та який визнає, що усі діти – це індивідууми з різними потребами в навчанні. Інклюзивна освіта намагається розробити підхід до освітнього процесу, який буде більш гнучким для задоволення різноманітних потреб у навчанні. Якщо навчання та виховання стануть більш ефективними, то це сприяє більш гармонійному розвитку не тільки дітей з особливими потребами, але й для звичайних дітей.

Освітньо-соціальна інклюзія може виступати в якості інструмента, що дозволяє подолати (маргіналізацію) відчуження дітей з особливостями психофізичного розвитку і сприяє формуванню життєздатності особистості. Одна із цілей створення інклюзивного середовища – сприяти розумінню і толерантності шляхом щоденної взаємодії дітей з порушеннями розвитку і без них. Оскільки дітям треба разом навчатися, їм варто допомогти усвідомити значну хожість між ними, навчитися цінувати таланти та здібності кожного однокласника з порушеннями чи без них, приймати та навіть підкреслювати унікальне розмаїття, яке робить кожну людину індивідуальною. Потрібно підкреслити, що всі перераховані вище позитивні риси інклюзивної освіти визначені на рівні саме теоретичної моделі, а практично реалізуються не завжди на бажаному рівні.

Головні напрямки роботи інклюзивної освіти – це створення без бар'єрного середовища в навчанні та професійній підготовці людей з обмеженими можливостями. Це технічне оснащення освітніх закладів, розробка спеціальних навчальних курсів для педагогів та учнів, які спрямовані на розвиток їх взаємодії з людьми з особливими потребами. У таких закладах ведеться робота над спеціальними програмами, які спрямовані на те, щоб полегшити процес адаптації учнів з обмеженими можливостями в загальноосвітніх закладах.

В основу інклюзивної освіти покладена позиція, згідно з якою не учні створені для навчальних закладів, а саме навчальні заклади створені для учнів, тобто навчальні заклади повинні урахувувати потреби учнів, а не учні повинні підходити під ті чи інші критерії, які встановили навчальні заклади. Особливість інклюзивної освіти полягає в її динамічності, тому що спостерігається постійна адаптація умов навчання до індивідуальних особливостей кожного учня. Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є ефективна співпраця викладачів, відповідних фахівців, батьків та учнів. Усі спеціалісти з проблем розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами викладачів. Але, щоб задовольнити індивідуальні потреби студентів з обмеженими можливостями, необхідна розробка індивідуальних навчальних планів та реалізації завдань, визначених в них, для проведення необхідних адаптацій та модифікацій.

Індивідуальний навчальний план – це формальний документ, який містить детальну інформацію про студента та послуги, які він має отримувати. Для того щоб досягти успіху та задовольнити різноманітні потреби студентів, зумовлені їхніми здібностями, рівнем розвитку, інтересами та іншими відмінностями, педагогам необхідно змінювати методи навчання, навчальне середовище, матеріали тощо. Ці зміни або пристосування до потреб учнів відбуваються через адаптації або модифікації, де адаптація – це лише зміна характеру навчання, а модифікація – це зміна змісту навчального завдання. Отже, інклюзивна освіта розглядає не тільки процес інтеграції учнів з обмеженими можливостями у навчальний заклад, але й розробку спеціальних навчальних планів для таких учнів. Тобто вона вимагає індивідуального підходу до кожного учня. Адже кожний студент повинен відчувати, що він – індивід, але й водночас є частиною великого суспільства. Тому саме інклюзивна освіта надає можливість задовольнити всі потреби студентів, які раніше були відокремлені від інших людей. Для України такий вид освіти є новаторським, бо вона тільки починає розвиватися. Але на Заході інклюзивна освіта вже є невід’ємною частиною розвитку багатьох навчальних закладів.

Висновки. Побудова ефективної системи інклюзивної освіти в Україні можлива на основі взаємодії різних факторів, насамперед посилення фінансування освіти, удосконалення її нормативно-правового забезпечення, поліпшення методичного та кадрового забезпечення інклюзивної освіти. Також потрібно створити необхідні умови для повноцінного навчання дітей з особливими навчальними потребами у навчальних закладах, включаючи підготовку педагогічних працівників, надання індивідуальної підтримки в ході здобуття освіти з урахуванням потреб дитини, нозології захворювання, отриманні та обробці інформації для засвоєння навчальної програми, забезпечити їм державну підтримку. Важливим є формування позитивної громадської думки щодо інклюзивної освіти шляхом залучення до цієї справи засобів масової інформації, організації інформаційних кампаній, які б сприяли виконанню законів, спрямованих на здобуття освіти дітей з інвалідністю. Відсутність належного фінансування освіти в цілому та інклюзивної зокрема є суттєвою перешкодою на шляху її розвитку, тому необхідними є збільшення фінансування розвитку матеріальної бази освітніх закладів з метою перетворення їх у доступне середовище навчання.

Список літератури

1. Боднар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен / В. Боднар // Рідна школа. – 2011. – №3. – С. 10 – 14.
2. Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання: зб. матер. Всеукр. науково-метод. конференції, присвяченої 97-річчю від дня народження В. Сухомлинського, 29-30.09.2015 / уклад. О. Е. Жосан. – Кіровоград: Ексклюзив-систем, 2015. – 468 с.
3. Софій Н. З., Найда Ю. М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: [навч.-метод. посіб.] / [А. А. Колупаєва, Ю. М. Найда, Н. З. Софій та ін.]; за заг. ред. Л. І. Даниленко. – К., 2007. – 128 с.
4. Ярмошук І. Інклюзивне навчання в системі освіти / І. Ярмошук // Шлях освіти. – 2009. – № 2. – С. 24–28.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Богданова Д.О.,

Обломій А.О.,

студентки спеціальності «Початкова освіта»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

В даний час суспільство ставить перед освітніми установами такі глобальні завдання, як високий рівень і широкий спектр освітніх послуг, а також доступність освіти для всіх категорій дитячого населення. Виконання цих завдань можливе за умови створення в освітніх установах комфортного освітнього середовища, в якій навчальні процеси протікають в найбільш сприятливих для учнів умовах. Інклюзія – це одна з останніх стратегій спеціальної освіти. Інклюзія означає повне залучення дитини з особливими освітніми потребами (ОВЗ) в життя школи. Сенс інклюзії полягає в тому, щоб повністю залучити дитину з ОВЗ в життя класу. В ідеалі інклюзивний клас повинен об'єднувати кілька груп дітей з особливими освітніми потребами, щоб діти мали можливість спілкуватися один з одним.

Інклюзія – це процес, який має на меті брати до уваги і задовольняти різноманітні потреби учнів через розширення участі в навчанні, в культурному і громадському житті та зменшення числа тих, хто виключений з процесу освіти, або тих, хто охоплений освітнім процесом, але не включений в нього. Інклюзія ґрунтується на ідеях єдиного освітнього простору для гетерогенної групи, в якому є різні освітні маршрути для тих чи інших учасників. Інклюзивна освіта прагне розвинути методологію, спрямовану на дітей і визнає, що всі діти – індивідууми з різними потребами в навчанні. Інклюзивна освіта намагається розробити підхід до викладання і навчання, який буде більш гнучким для задоволення різних потреб в навчанні. Якщо викладання і навчання стануть більш ефективними в результаті змін, які впроваджує інклюзивну освіту, тоді виграють усі діти (не тільки діти з особливими освітніми потребами).

Інклюзивна освіта базується на восьми принципах:

- 1) Цінність людини не залежить від його здібностей і досягнень;
- 2) Кожна людина здатна відчувати і думати;
- 3) Кожна людина має право на спілкування і на те, щоб бути почутим;
- 4) Всі люди потребують один одного;
- 5) Справжнє освіту може здійснюватися тільки в контексті реальних взаємин;
- 6) Всі люди мають потребу в підтримці і дружбу однолітків;
- 7) Для всіх учнів досягнення прогресу швидше може бути в тому, що вони можуть робити, ніж в тому, що не можуть;
- 8) Різноманітність підсилює всі сторони життя людини.

Мета інклюзивної фізичного виховання. Навчання школярів основам спільної рухової діяльності, під якою розуміється свідомо регульована рухова активність людини, спрямована на розвиток і вдосконалення його психофізичної природи.

Основні принципи ІФВ:

-облік протипоказань для дітей з обмеженими можливостями здоров'я по використанню засобів і методів їх адаптивного фізичного виховання;

-створення умов для ефективного особистісного і фізичного розвитку, як дітей, з обмеженими можливостями здоров'я, так і їх здорових однолітків;

-максимально можливе використання визначених і позаурочних форм занять фізичними вправами в системі інклюзивної освіти.

Фізичне виховання і спорт втягують всі категорії людей, як здорових, так і хворих, які потребують зміцнення здоров'я, фізичної та соціальної реабілітації та адаптації; передбачають формування основ фізичної та духовної культури особистості, підвищення ресурсів здоров'я, як системи цінностей, активно і довгостроково реалізованих у здоровому способі та стилі життя. Проблема підвищення ролі фізичного виховання і спорту, фізкультурної освіти особливо актуальна останнім часом у зв'язку з погіршенням показників здоров'я і фізичною деградацією людей.

У той же час, в суспільстві має місце протиріччя: значимість фізичного виховання і спорту, фізичного тренування і фізичного навантаження в поєднанні з оздоровчими засобами неухильно зростає, а обсяг рухової активності, засоби, методи і технології в цьому напрямку адекватно не прогресують. Наслідком є низька ефективність фізичного виховання дітей

шкільного віку, що не забезпечує необхідного рівня здоров'я і фізичної підготовленості школярів. Існуючий рівень самостійних занять не може забезпечити всеосяжний ефективний вплив фізичного виховання і спорту. Додаткова освіта охоплює фізкультурно-спортивної роботою малу кількість учнів.

В цій ситуації постає завдання максимальної реалізації величезного потенціалу фізичної культури, фізичного виховання і спортивної підготовки. У кожній школі необхідно забезпечити необхідний обсяг активної рухової діяльності в поєднанні з іншими факторами, які зміцнюють здоров'я. Центральне місце у вирішенні цієї проблеми займають уроки фізичної культури, що охоплюють всіх учнів. Від кількості і якості уроків фізичної культури вирішальним чином залежить ефективність інших форм фізичного виховання в школі, а також вирішення найважливішого завдання – формування фізичної активності учнів як основи здорового способу і стилю життя.

Важливо враховувати ще одну обставину. Організована система фізичного виховання впливає, наприклад, на школярів тільки в період їх навчання (1-11 класи). Після закінчення школи вплив «системи» припиняється, а здоровий спосіб життя передбачає наявність фізичного тренування протягом усього життя. Поняття «фізична активність людини» відображає аспект активного ставлення особистості до цінностей фізичної культури. Тому одна з найважливіших завдань фізичного виховання, його організованих і обов'язкових для всіх учнів уроків – формування потреби в регулярних заняттях фізичними вправами, озброєння їх методичними знаннями і умінням правильно організувати цей процес стосовно себе або вміти допомогти в цьому іншим. Доречно згадати притчу про те, що можна нагодувати рибою людину один раз, а можна навчити його ловити рибу і він зможе прогодувати себе все життя.

При організації уроків фізичної культури: виконання вправи по частинах, вивчаючи кожен фазу руху окремо, а потім об'єднуючи їх в ціле; виконання руху в полегшених умовах; виконання руху в ускладнених умовах (наприклад, використання додаткових) використання опорів (вправи в парах, з гумовими амортизаторами і т.д.), використання орієнтирів при пересуванні (звукові, дотикові, нюхові та ін.), використання імітаційних вправ, наслідувальні вправи, використання при ходьбі, бігу лідера.

Використання страховки, допомоги та супроводу, які дають впевненість дитині при виконанні руху, використання вивченого руху в поєднанні з іншими діями (наприклад: ведення м'яча в русі з подальшим кидком в ціль та ін.), зміна вихідних положень для виконання вправи (наприклад, згинання і розгинання рук в упорі лежачи від гімнастичної лавки або від статі), зміна зовнішніх умов виконання вправ (на підвищеній опорі, на м'ячі і т.д.), зміна в процесі виконання вправ таких характеристик як темп, ритм, швидкість, напрямок руху, амплітуда, траєкторія і т.д., зміна емоційного стану (біг в естафетах, в рухливих іграх, виконання вправ з речитативами, різним музичним супроводом та ін.)

Вимоги до побудови сучасного уроку: добре організований урок в добре обладнаному кабінеті повинен мати гарний початок і гарне закінчення; учитель повинен спланувати свою діяльність і діяльність учнів, націлити дітей на певну тему; урок повинен бути проблемним і розвиваючим; учитель сам націлюється на співпрацю з учнями і вмє направляти учнів на співпрацю з учителем і однокласниками; мінімум репродукції і максимум творчості та співтворчості; часозбереження і здоров'язбереження; в центрі уваги уроку – діти; облік рівня і можливостей учнів; вміння демонструвати методичне мистецтво вчителя; планування зворотного зв'язку; урок повинен бути добрим.

Формування у майбутніх фахівців з фізичної культури компетентності в галузі гуманітарних технологій може багато в чому сприяти їх успішної професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Інклюзивне, спільне навчання не тільки допомагає людям з інвалідністю адаптуватися до життя, але і дозволяє здоровим людям розвинути толерантність і відповідальність.

Література

1. Выготский Л. С. Принципы воспитания физически дефективных детей // Основы дефектологии. – С.-П. – М. : Изд-во «Лань» 2003. – С. 127 дис.
2. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад : навч.-метод. посіб. / О. О. Патрикєєва, Н. З. Софій, І. В. Луценко, І. П. Василяшко ; під заг. ред. В. І. Шинкаренка. – К. : ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2011. – 96 с.
3. 4. Інклюзія як нова філософія освіти // Радість дитинства – вільні рухи. – 2009. – № 4, С. 8.
4. Малофеев Н. Н. Западная Европа : эволюция отношения общества и государства к лицам с отклонениями в развитии. – М. : Издательство «Экзамен», 2003.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ІНКЛЮЗИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Борисенко Л.Л.,

викладач фізичного виховання

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Діти з особливостями у розвитку повинні мати рівні можливості з іншими дітьми в отриманні освіти. Уже сьогодні існує потреба у впровадженні такої форми навчання, яка створить дітям з обмеженими можливостями оптимальні умови навчання.

Інклюзивний підхід передбачає розуміння різних освітніх потреб дітей та надання послуг відповідно до цих потреб через більш повну участь в освітньому процесі, залучення громадськості та усунення дискримінації в освіті.

В сучасних освітніх установах інклюзивні методи є інноваційними. Розвиток інклюзивної освіти – не створення нового, а системна зміна всіх ступенів освіти і суспільства в цілому. У психолого-педагогічній науці дослідження інклюзивних процесів відбувається в основному в контексті організаційно-методичних проблем виховання і навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я, питань їх соціалізації та реабілітації. Інклюзивна освіта прагне розвинути методологію, спрямовану на дітей і визнає, що всі діти – індивідууми з різними потребами в навчанні. Ця освіта намагається розробити підхід до викладання і навчання, який буде більш гнучким для задоволення різних потреб в навчанні.

Чи можна розвинути фізичні здібності дітей з обмеженими здібностями здоров'я, і їх здорових однолітків на спільних уроках фізичної культури в інклюзивній школі без шкоди для кожного? Деякі фахівці фізичної культури, сумніваються в такій можливості, враховуючи, що відмінності дітей особливо яскраво проявляються саме в руховій сфері під час цілеспрямованих рухових дій.

В інклюзивній освіті фізичне виховання і фізична культура можуть стати значно більшою проблемою в порівнянні з іншими шкільними предметами. Потрібні значні зміни програми, організація та змісту уроку відповідно до інтересів і можливостей всіх дітей, що навчаються в одному класі. Однак завдання фізичного виховання дітей з обмеженими можливостями не можуть і не повинні звестися тільки до рекреації, а здорових дітей – до розвитку толерантності. У будь-якому випадку даний вид освіти в сучасному суспільстві все сильніше закріплює свої позиції, підвищуючи не тільки інтелектуальність суспільства, а й збільшуючи при цьому рівень гуманності людства.

Аналізуючи процес фізичного виховання в класах, де навчаються діти з обмеженими можливостями здоров'я, треба відзначити, що специфічною спрямованістю в роботі з цією

категорією дітей є її корекційно-компенсаторна сторона, в тому числі і процесу фізичного виховання.

Спостереження і практичний досвід показують, що школярі з обмеженими можливостями здоров'я потребують підвищення рухової активності. Виправлення порушень фізичного розвитку, моторики і розширення рухових можливостей таких дітей є головною умовою підготовки його до життя.

Ефективність фізичних вправ для корекції порушень моторики і недоліків фізичного розвитку підкреслюється в роботах багатьох вчених (П.П. Павлов, П.Ф. Лесгафт, В.В. Торіневській, Л.В. Запорожець та ін.)

Практика підтверджує, що, якщо для здорових людей рухова активність – звичайна потреба, що реалізується повсякденно, то для осіб з обмеженими можливостями здоров'я заняття фізичною культурою життєво необхідні, так як вони є ефективнішим засобом і методом одночасно фізичної, психічної, соціальної адаптації. Фізичні вправи, будучи могутнім засобом впливу на організм, розширюють діапазон можливостей в першу чергу рухової сфери, порушеною стійким дефектом. Можна навести безліч прикладів з практики, коли за допомогою фізичних вправ і спеціального тренування виправляються порушення мови, діти з проблемами інтелекту освоюють складні гімнастичні програми, незрячі починають впевнено орієнтуватися в просторі, діти з тяжкими наслідками дитячого церебрального паралічу після занять плаванням вперше починають ходити і говорити, прикуті до інвалідного візка опановують високим спортивним майстерністю в різних видах спорту [2].

Передбачається, що дітям з особливостями розвитку сьогодні не обов'язково навчатися в спеціальних установах: в звичайній загальноосвітній школі вони не тільки можуть отримати більш якісну освіту, а й успішно адаптуватися до життя, реалізувати потребу в емоційному і фізичному розвитку. На жаль, практика показує, що питання про організацію процесу розвитку і навчання «особливих» дітей в масовій школі до сих пір залишається відкритим. Пов'язано це не тільки зі специфікою методик, а й з невідповідністю кадрів, які формують інклюзивну освітню середу, надають корекційну і психологічну підтримку учням з особливими освітніми потребами. Фахівцю з фізичної культури і спорту в реалізації інклюзивної підходу в освіті відведена одна з провідних ролей, оскільки заняття фізичною культурою, на наш погляд, відіграють пріоритетну роль у соціальній адаптації інвалідів, стимулюючи їх до встановлення контактів з навколишнім світом [4].

Підготовка фахівців у сфері фізичної культури до роботи в умовах інклюзивної освіти ускладнена проблемою середовищних «бар'єрів» (вибір навчального матеріалу, відповідного інтересам і можливостям всіх учнів класу; підвищене психологічне напруження педагога; складності спілкування учнів з особливими освітніми потребами як зі здоровими однолітками, так і з педагогом і ін.). Крім цього, фахівець з фізичної культури і спорту працює в умовах підвищеного психологічного напруження, так як в значній мірі ускладнюються виконання вимоги забезпечення безпеки занять фізичними вправами для всіх учасників освітнього процесу, так як педагогу необхідно більше уваги приділяти дітям, які мають відхилення в стані здоров'я [3].

У роботі можна використовувати різноманітні способи організації уроку, засоби, методи і прийоми.

Найголовнішим пріоритетом з такими дітьми є індивідуальний підхід до кожної дитини.

Використання диференційованого навчання з метою більшої індивідуалізації навчання, ніж потрібно для нормально розвивається дитини, це:

- введення спеціальних розділів в робочу програму для дітей з обмеженими можливостями здоров'я, відсутніх в освітніх програмах для школярів з нормальним розвитком;
- систематизація вправ і завдань по виду захворювань (якщо такі є); слабозорі, слабочуючі, діти із затримкою психічного розвитку, діти з порушенням функцій опорно-рухового апарату, з викривленням хребта;

Готуючись до уроків, для цих дітей необхідно приготувати індивідуальні картки-завдання. При підготовці спортивних змагань для них комбінувати варіанти завдань, які вони відпрацьовуватимуть в рамках занять з позаурочної діяльності.

Способи організації дітей на занятті – фронтальний, потоковий, індивідуальний.

Використовувати різноманітні засоби, для запобігання втоми:

- ✓ чергування рухової і практичної діяльності,
- ✓ виконання спортивних завдань і вправ невеликими дозами,
- ✓ використання цікавого і барвистого дидактичного матеріалу і засобів наочності

для активізації учнів.

- ✓ фізичні вправи;
- ✓ коригуючі вправи;
- ✓ корекційні рухливі ігри, елементи спортивних ігор;
- ✓ матеріально-технічні засоби адаптивної фізичної культури: спортивні тренажери,

спортивний інвентар; нетрадиційне обладнання.

Необхідно підвищувати рівень активності. Активність є однією з найважливіших характеристик усіх психічних процесів, багато в чому визначає успішність їх протікання. Це необхідна умова успішності процесу навчання школярів з обмеженими можливостями здоров'я на уроках фізкультури.

Використовувати: 1) спеціальні методи (наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (вправи, методи контролю, самоконтролю і взаємоконтролю), 2) специфічні методи (метод строго регламентованого вправи, метод кругового тренування, ігровий метод, змагальний метод), 3) прийоми і засоби навчання, які сприяють пізнавальній діяльності учнів, формують необхідні навчальні навички на уроках фізкультури, які сприяють розкриттю і розвитку потенціалу дитини.

До специфічних принципів роботи до адаптованої робочої програми відносяться:

- Створення мотивації;
- Узгодженість активної роботи і відпочинку;
- Безперервність процесу;
- Необхідність заохочення;
- Соціальна спрямованість занять;
- Активізація порушених функцій;
- Співпраця з батьками;
- Виховна робота.

Спираючись на емоційну і пізнавальну сферу дітей з відхиленнями у розвитку, можна застосовувати такі ефективні прийоми, як: ігрові ситуації; ігрові тренінги, що сприяють розвитку вміння спілкуватися з іншими; психогімнастика і релаксація, що дозволяють зняти м'язові спазми й затиски.

Працюючи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я необхідно враховувати, що природне ігрове середовище, в якій відсутній примус, дає можливість кожній дитині знайти своє місце, проявити ініціативу і самостійність, створити сприятливі умови для реалізації природних здібностей, швидше адаптуватися до нових умов, впевненіше почувати себе в самостійній життя. В даному випадку, мотиваційний потенціал гри спрямований на більш ефективне освоєння освітньої програми школярами з обмеженими можливостями. Звичайно, все це повинно здійснюється на доступному дітям рівні і за допомогою вчителя.

Атмосфера заохочення під час занять фізичною культурою і спортом складається з наступних правил:

- 1) не позбавляти дитину можливості піклуватися про себе самого;
- 2) заохочувати будь-які прояви його ініціативи,
- 3) відзначати його успіхи у фізичному розвитку;
- 4) у міру досягнення успіхів різко не скорочувати увагу до нього,
- 5) необхідний сумлінний контроль за якістю умінь і навичок;

б) продовження емоційного та інтелектуального розвитку, щоб він не відчував себе нескінченно відсталим від однолітків, а так само, щоб у дитини навіть на несвідомому рівні формувалося відчуття, що у нього є реальні можливості застосування своїх навичок і умінь у майбутньому дорослому житті.

Прояв педагогічного такту. Постійне заохочення за найменші успіхи, надання своєчасної допомоги кожній дитині з відхиленням в розвитку, формування впевненості у власних силах і можливостях.

Чисельність дітей з проблемами в розвитку здоров'я збільшується, так як жорстка освітня система не повністю готова до задоволення індивідуальних потреб таких дітей в навчанні. Ці діти стають відокремленими і мимоволі виключаються із загальної системи. Правильно організоване інклюзивна освіта допоможе запобігти дискримінації щодо таких дітей, підтримати дітей з особливими потребами в їх праві на гідне життя, вільний розвиток, допоможе їм бути рівноправними членами суспільства.

Інклюзивне спільне навчання не тільки допомагає людям з обмеженими можливостями здоров'я адаптуватися до життя, але і дозволяє здоровим людям розвинути толерантність і відповідальність.

Література

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць. — № 6(8). — К. : Університет «Україна», 2009. — С. 17–18.
2. Даніелс Елен Р. і Стаффорд Кей. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів. — Л. : Тов. «Надія», 2002. — С. 23 .
3. Специальная педагогика: учеб.-метод. пособие / сост. С.Б. Нарзулаев, Г.Н. Попов, И.Н. Сафронова и др. Томск: Полиграф. Фирма «STAR», – 2006. – 147 с.
4. Об интеграции детей с ограниченными возможностями здоровья http://www.fatihovalf.ucoz.ru/blog/chto_vy_dumaete_ob_integririvannom_obrazovanii_detej_s_ogranichennymi_vozmozhnostjami_zdorovja/2010-05-26-1.

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА В СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Борисова О.А.,

*вчитель-логопед, спеціаліст вищої категорії, старший учитель
Комунальний дошкільний навчальний заклад комбінованого типу
(ясла-садок) № 19 «Ластівка» Сєвєродонецької міської ради
м. Сєвєродонецьк*

На сьогодні перед українським суспільством стоїть гостра проблема залучення дітей, які мають особливості психофізичного розвитку, в соціум, проблема їх активної адаптації, соціалізації та особистісного розвитку в рамках громади і на благо суспільства. Тому в Україні формується нова філософія державної політики щодо дітей з особливими освітніми потребами, вдосконалюється нормативно-правова база відповідно до міжнародних договорів у сфері прав людини, реалізуються та поширюються моделі інклюзивного навчання у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах на основі принципів гуманізації та індивідуалізації, котрі спрямовані на залучення дітей з особливими потребами в освітній процес; їх соціалізацію та створення активної поведінкової установки на позиціонування себе в сучасному суспільстві.

Термін «діти з особливими освітніми потребами» – широке поняття, яке охоплює всіх, чий освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми, в тому числі й дітей з тяжкими порушеннями мовлення (далі – ТПМ).

До тяжких прийнято відносити такі мовленнєві дефекти, при яких страждає експресивна (зовнішня) мова, в результаті чого виникають труднощі у контактах дитини з навколишнім світом. Діти можуть розуміти звернену до них мову, але висловитись не в змозі. Такими мовленнєвими порушеннями є: алалія, ринолалія, дизартрія, загальне недорозвинення мови, що супроводжується заїканням. Відповідно, у таких дітей спостерігається не лише низький рівень розвитку усного мовлення, а й, як наслідок, серйозні ускладнення в оволодінні письмом та читанням – дисграфія, дислексія.

Несформованість мовної регуляції у даної категорії дітей призводить до вторинних порушень психічних функцій. Найважливішою особливістю дітей з ТПМ є знижена активність у всіх видах діяльності, що, в свою чергу, може виявитися істотною причиною несформованості комунікативних здібностей цих дітей; з іншого боку, дефіцит в спілкуванні з оточуючими значно посилює наявні порушення пізнавальної діяльності.

Діти з мовленнєвими порушеннями не прагнуть до взаємодії з оточуючими, у них відзначаються труднощі повноцінної комунікативної діяльності, а саме: сором'язливість, замкнутість, боязкість, невміння використовувати адекватні засоби підтримки та встановлення контактів з оточуючими, порушення у формуванні саморегуляції і самоконтролю, різноманітні недоліки пізнавальної діяльності та моторики, а також порушення емоційно-вольової та особистісної сфери. Зазначені порушення призводять до труднощів соціалізації й адаптації дітей з важкими порушеннями мови в інклюзивному середовищі.

Безумовно, засвоєння рідної мови та способів побудови комунікативної взаємодії виступає і як кінцева мета корекційного навчання дітей з мовленнєвими порушеннями, і як невід'ємна умова їх соціалізації.

На нашу думку, вчитель-логопед відіграє значну роль в активізації внутрішнього потенціалу особистості в процесі формування навичок мовленнєвого спілкування, подоланні мовленнєвих порушень, забезпечуючи повноту людських соціальних контактів як найважливіших чинників успішної соціалізації дитини з особливими освітніми потребами і пристосування її до ситуації шкільного навчання.

Які вимоги ставить інклюзивна освіта до вчителя-логопеда? Якими технологіями повинен володіти сучасний фахівець? Від чого залежить ефективність роботи вчителя-логопеда? Такі питання виникають у ході реалізації поставлених суспільством завдань щодо адаптації дитини у соціумі.

Сучасний освітній процес потребує від вчителя-логопеда мультидисциплінарного підходу, різнобічної ґрунтовної підготовки з медичних, психологічних і спеціальних педагогічних наук.

Ми вважаємо, що вчитель має бути обізнаним щодо сучасних інновацій у логопедії, зобов'язаний застосовувати науково-обґрунтовані методи. Логопед повинен знати і враховувати межі власної компетентності. Він не повинен втручатися у сферу діяльності інших фахівців. Професіоналізм вчителя-логопеда як форма виконання ним своєї педагогічної діяльності та його особистісні якості мають значний вплив на рівень соціалізації дитини та якісні показники її здоров'я.

Обов'язковими для вчителя-логопеда є гуманістичні цінності: повага до дитячої особистості; уявлення про дитину, як про найцінніше, осмислення своєї ролі наставника і організатора, що забезпечує процес навчання дітей-логопатів. Для ефективного впливу на загальний розвиток дітей-логопатів, стимулювання, виправлення й пом'якшення мовленнєвих порушень, варто створювати особливі умови для навчання й виховання. Кожен вид мовленнєвих порушень потребує специфічних умов організації логопедичної роботи з дітьми-логопатами для реалізації корекційно-розвивальних цілей у навчальному процесі. Вчитель-

логопед зобов'язаний надавати необхідну і можливу допомогу, враховуючи індивідуальність і конкретність обставин.

Кожна дитина унікальна, має свої особливості мовленнєвого та інтелектуального розвитку, тому фахівець має усвідомити, що навчання дітей-логопатів за однією методикою малоефективне. Діти з вадами мовлення мають свій стиль навчання, свої сильні та слабкі сторони. Для задоволення всіх потреб дітей-логопатів, необхідно добре знати особливості їхнього розвитку, розуміти, що вони можуть промовити самостійно, а у чому їм необхідна допомога. Щоб забезпечити успішне навчання дітей з вадами мовлення, потрібно застосовувати широкий спектр педагогічних підходів.

Для досягнення ефективного результату корекційного впливу необхідні спільні зусилля не лише педагогів, а й однолітків та батьків.

Успішне здійснення корекційної роботи залежить від співпраці вчителя-логопеда з вихователями у закладах дошкільної освіти, вчителями початкових класів. Вчитель-логопед має докласти максимум зусиль, щоб переконати педагога у необхідності уважно і обережно оцінювати роботу дітей-логопатів. Річ у тім, що діти при всьому своєму бажанні і старанні не в змозі виконати завдання, особливо письмові, у відповідності до норм. Важливо довести до відома вихователя, учителя початкових класів, що на логопедичних заняттях логопед специфічно оцінює роботу дітей з вадами мовлення. Оцінка ставиться за психолого-педагогічними параметрами, а саме за уважність протягом усього заняття, активність, бажання працювати та за кількість самостійно знайдених і виправлених, а не допущених ним помилок. Тому дуже важливо переконати вчителя у тому, що створення сприятливої психологічної атмосфери на уроці стане запорукою гарної роботи дитини-логопата.

Завдяки спілкуванню з однолітками, котрі відіграють роль взірця, у дітей з мовленнєвими вадами поліпшується емоційний, моторний та мовленнєвий розвиток. Діти-логопати налагоджують дружні стосунки, беруть участь у святах, іграх, у громадському житті класу, школи.

Сучасна освітня філософія, яка сповідає дитиноцентризм, ґрунтується на тому положенні, що батьки і є її першими вчителями дитини. Задля досягнення позитивного результату батьки мають співпрацювати у тісному контакті з педагогами. Вчитель-логопед доводить до їх відома, що обов'язково потрібно закріплювати вивчений матеріал, інакше робота буде малопродуктивною, значно збільшиться період корекційного впливу.

Ефективність роботи вчителя-логопеда залежить від його готовності діяти самостійно та відповідально, у тому числі в обставинах, що швидко змінюються. Вчитель-логопед має володіти новими функціями, яких вимагають соціально-економічні тенденції інклюзивної освіти. Як показує практика, основний шлях, який суттєво впливає на підвищення майстерності, компетентності й ерудиції – це чітко організована методична робота, що являє собою зв'язну комбіновану систему накопичення практичного досвіду.

Таким чином, усі вищезазначені фактори свідчать про важливість і необхідність логопедичної служби як складової комплексного психолого-педагогічного супроводу в інклюзивній освіті, яка орієнтована на системне навчання, виховання, соціалізацію дітей з тяжкими мовленнєвими порушеннями.

Отже, розвиток і перспективи дитини, яка має мовленнєві вади, залежить від позитивної атмосфери у дошкільному чи шкільному середовищі, від правильно підібраних корекційних форм навчання. Вчитель-логопед не тільки відкриває їй необмежені можливості спілкування, він є своєрідним провідником маленької людини у багатогранний світ людських стосунків. Подолання мовленнєвих порушень надає дитині впевненості у власних силах, сприяє розвитку її пізнавальних здібностей. Розсуваючи рамки спілкування, як з однолітками, так і з дорослими, дитина стає більш емоційною, чуйною, змінюються її погляди на світ, її ставлення до оточуючих. Вона стає більш відкритою до встановлення контактів з іншими людьми, більш прийнятною до нових знань, відчуває себе повноцінною людиною.

Література

1. Басалюк Н. М. Методична робота вчителя-логопеда в аспекті інклюзивної освіти [Електронний ресурс] / Н. М. Басалюк // Актуальні питання корекційної освіти. – 2010. – Вип. 1. – С. 29-35. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2010_1_5. – Назва з екрану.
2. Білецька Л. Інклюзивне навчання: перші кроки на Україні / Л. Білецька, І. Білецька // Дошкільне виховання. – 2007. – № 4. – С. 12-15.
3. Волковская Т. Н. Психологическая помощь дошкольникам с общим недоразвитием речи / Т. Н. Волковская, Г. Х. Юсупова. – М. : Книголюб, 2004. – 104 с.
4. Колупаєва Л. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія // Л. А. Колупаєва. – К. : Самміт Книга, 2009. – 272 с.
5. Цветкова И. В. Социализация и адаптация детей с тяжелыми нарушениями речи в условиях интегрированной группы детского сада / И. В. Цветкова // Теория и практика общественного развития. – 2011. – № 1. – С. 168-170.

ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧЕ ВИХОВАННЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

**Бочко А.В.,
Лямзіна Л.А.,
Шубіна Н.О.,**

*студентки спеціальності «Початкова освіта»
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

На сучасному етапі розвитку суспільства, передова світова спільнота змінює ідеологічні установки щодо осіб з порушеннями психофізичного розвитку. В основу освітніх інновацій покладено концепцію «цілісного підходу», яка відкриває шлях до реалізації прав і можливостей кожній людині і, насамперед, передбачає рівний доступ до здобуття якісної освіти. Відбувається перехід від ізоляції до інклюзії, яка поєднує в собі поняття комплексності, предметності та визнається вченими і практиками як принцип організації процесу навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітніх закладів

Фізкультурно-оздоровче виховання виступає невід'ємним компонентом загальної освіти дітей, однією з умов їх успішного фізичного та соціокультурного розвитку. У ситуації освітньої інтеграції воно дозволяє вирішувати завдання, пов'язані з формуванням основ фізичної культури і культури здоров'я дітей з різними освітніми потребами, забезпечуючи їм рівні можливості і готовність до подальшого навчання в інклюзивній школі.

Виходячи з положень Саламанської декларації усі діти, що відрізняються від решти підлягають під термін «інклюзивної освіти і виховання». З іншого боку у нашій країні освітяни традиційно вузько сприймають термін «інклюзія», як той що стосується лише школярів з особливими потребами. Не звертаючи уваги на низку публікацій, які доводять, що школярі спеціальних медичних груп (СМГ) відрізняються від учнівського загалу, за окремими показниками – суттєво, фахівці (експерти), опитані нами, не вважають за доцільне надавати нового значення усталеному терміну, тому зазначають, що для позначення цього явища варто підшукати новий термін.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), лише 20 % народжених дітей умовно вважається здоровими, інші – або страждають порушеннями психофізичного розвитку, або знаходяться в стані між здоров'ям і хворобою.

Визнання прав такої дитини, її інтересів, потреб, надання допомоги у процесі соціалізації та вибору професійної діяльності є дуже важливим на сучасному етапі розвитку освіти. Тому важливого значення набуває інклюзивне навчання, що передбачає спільне перебування дітей із порушеннями психофізичного розвитку з їх здоровими однолітками.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу.

Система спеціальної освіти в Україні має вертикально-горизонтальну структуру. Вертикальна структура базується на вікових особливостях учнів та рівнях загальноосвітніх програм. Горизонтальна структура враховує психофізичний розвиток дитини, особливості її пізнавальної діяльності і характер порушення.

Вертикальна структура визначається віковими періодами:

- раннього дитинства (від 0 до 3 років);
- дошкільний період (з 3 до 6-7 років);
- період шкільного та професійного навчання (з 6-7 до 16-21 років).

У період від 0 до 1 років (раннє дитинство) діти перебувають на домашньому утриманні, у дитячих дошкільних закладах, діти сироти у будинках дитини. Спеціальну допомогу діти з порушеннями психофізичного розвитку можуть одержувати в центрах раннього втручання, центрах реабілітації, психолого-медико-педагогічних центрах та спеціальних дошкільних закладах. Для дітей дошкільного віку з особливостями психофізичного розвитку функціонують: спеціальні дитячі дошкільні заклади, дитячі навчальні заклади компенсуючого типу, спеціальні групи при дошкільних навчальних закладах комбінованого типу, дошкільні групи при спеціальних школах, реабілітаційні центри.

Основними державними освітніми закладами для дітей з особливостями психофізичного розвитку шкільного віку є: спеціальні загальноосвітні школи-інтернати, навчально-реабілітаційні центри та спеціальні класи при цих закладах.

Горизонтальна структура спеціальної освіти в Україні представлена X-ма типами спеціальних закладів: для дітей з порушеннями слуху, слабочуючих, з порушеннями зору, слабозорих, і тяжкими порушеннями мовлення, з порушеннями опорно-рухового апарату, для розумово відсталих, затримкою психічного розвитку.

Основні принципи інклюзивної освіти полягають в тому, що:

- Всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними.
- Навчальні заклади мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання.
- Забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, прийняття організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів та партнерських зв'язків зі своїми громадами.
- Діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання. Вони є найбільш ефективним засобом, який гарантує солідарність, співучасть, взаємоповагу, розуміння між дітьми з особливими потребами та їхніми ровесниками.

Переваги інклюзивної освіти:

для дітей з особливими освітніми потребами:

- Завдяки цілеспрямованому спілкуванню з однолітками поліпшується когнітивний, моторний, мовний, соціальний та емоційний розвиток дітей.
- Ровесники відіграють роль моделей для дітей з особливими освітніми потребами.
- Оволодіння новими вміннями та навичками відбувається функціонально.
- Навчання проводиться з орієнтацією на сильні якості, здібності та інтереси дітей.

➤ У дітей є можливості для налагодження дружніх стосунків зі здоровими ровесниками й участі у громадському житті.

для інших дітей:

➤ Діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей.

➤ Діти вчаться налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них.

➤ Діти вчаться співробітництву.

➤ Діти вчаться поводитися нестандартно, бути винахідливими, а також співчувати іншим.

для педагогів та фахівців:

➤ Вчителі інклюзивних класів краще розуміють індивідуальні особливості учнів.

➤ Вчителі оволодівають різноманітними педагогічними методиками, що дає їм змогу ефективно сприяти розвитку дітей з урахуванням їхньої індивідуальності.

➤ Спеціалісти (медики, педагоги спеціального профілю, інші фахівці) починають сприймати дітей більш цілісно, а також вчаться дивитися на життєві ситуації очима дітей.

В основу інклюзивної освіти покладена позиція, згідно з якою не учні створені для навчальних закладів, а саме навчальні заклади створені для учнів, тобто навчальні заклади повинні урахувати потреби учнів, а не учні повинні підходити під ті чи інші критерії, які встановили навчальні заклади. Особливість інклюзивної освіти полягає в її динамічності, тому що спостерігається постійна адаптація умов навчання до індивідуальних особливостей кожного учня. Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є ефективна співпраця викладачів, відповідних фахівців, батьків та учнів. Усі спеціалісти з проблем розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами викладачів. Але, щоб задовольнити індивідуальні потреби студентів з обмеженими можливостями, необхідна розробка індивідуальних навчальних планів та реалізації завдань, визначених в них, для проведення необхідних адаптацій та модифікацій.

Індивідуальний навчальний план – це формальний документ, який містить детальну інформацію про учня та послуги, які він має отримувати. Для того щоб досягти успіху та задовольнити різноманітні потреби дітей, зумовлені їхніми здібностями, рівнем розвитку, інтересами та іншими відмінностями, педагогам необхідно змінювати методи навчання, навчальне середовище, матеріали тощо. Ці зміни або пристосування до потреб учнів відбуваються через адаптації або модифікації, де адаптація – це лише зміна характеру навчання, а модифікація – це зміна змісту навчального завдання. Отже, інклюзивна освіта розглядає не тільки процес інтеграції учнів з обмеженими можливостями у навчальний заклад, але й розробку спеціальних навчальних планів для таких учнів. Тобто вона вимагає індивідуального підходу до кожного учня. Адже кожний студент повинен відчувати, що він – індивід, але й водночас є частиною великого суспільства. Для України такий вид освіти є новаторським, бо вона тільки починає розвиватися. Але на Заході інклюзивна освіта вже є невід’ємною частиною розвитку багатьох навчальних закладів.

Незважаючи на зростаючий науковий інтерес до інклюзивної освіти у світі, в Україні тільки розпочато організацію навчання та виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітньому просторі. Дослідники наголошують, що низка невирішених питань існує у проблемі інклюзивного фізичного виховання. Зокрема, фізичне виховання школярів й надалі залишається сегрегативним. В той же час у навчальному закладі процес фізичного виховання є більш інклюзивним, оскільки вихователі та фізкультурні керівники мають більше можливостей для об’єднання дітей з різними освітніми потребами у різноманітних формах фізичного виховання.

У контексті вище сказаного окреслимо низку проблем реалізації інклюзивного фізичного виховання дітей в умовах закладів освіти. По суті проблема інклюзивного фізичного виховання базується в сфері проблем адаптивної фізичної культури і являє собою окрему гілку розвитку і

соціалізації дітей-інвалідів за допомогою занять фізичними вправами спільно зі здоровими дітьми. Однією з основних проблем інклюзивної фізичного виховання дошкільників є відсутність адаптованих програм, технологій організації і проведення занять з дітьми, що мають відхилення в стані здоров'я, включених в групу здорових дітей.

Виявлено, що на перші за актуальністю місця педагога ставлять проблеми матеріально-технічного і медичного забезпечення, вирішення яких перебуває в компетентності держави. Проблема матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів відображається в цілковитій відсутності тренажерів, басейнів, а подекуди й спортивних залів. На жаль, в освітніх установах фізкультурно-оздоровчому вихованню дітей з різними освітніми потребами не приділяється належної уваги. Аналіз наукової літератури та педагогічної практики переконує, що багато фахівців не вірять в ефективність системи інтегрованого виховання, особливо фізкультурно-оздоровчого виховання, вважаючи що, різні можливості дітей в руховій сфері є непереборною перешкодою для її впровадження. Крім того, педагоги, які організують рухову діяльність дітей, в своїй більшості не готові до роботи в умовах інтеграції. Причина цього – низький рівень їх знань в області медицини, психології, валеології, корекційної педагогіки, адаптивної фізичної культури, а також відсутність методичних умінь, необхідних для спільного навчання і виховання дітей з різними руховими можливостями і здібностями. Ефективне інклюзивне навчання можливе лише за умови спеціальної підготовки й перепідготовки педагогічних кадрів. Метою такої підготовки є оволодіння педагогами основними методами навчання, виховання й корекції розвитку дітей із психофізичними вадами. Ще однією перешкодою є слабка готовність до інтеграції батьків як здорових дітей, так і дітей з обмеженими можливостями здоров'я. У зв'язку з чим перші не бажають приймати дану форму освіти, помилково вважаючи, що спільне навчання буде гальмувати психофізичний та інтелектуальний розвиток їх дитини. Другі, переживаючи за результат спілкування зі здоровим оточенням, прагнуть обмежити соціальні контакти своїх дітей. Також є проблема у системі ставлення до особливих дітей з боку соціального оточення. Інклюзивне навчання дітей із відхиленнями у психофізичному розвитку має відбуватися за участі різних фахівців (помічник педагога, медичний працівник, соціальний працівник, психолог, дефектолог-консультант та ін.). Співпраця команди фахівців вважається однією із важливих складових процесу інклюзивного фізичного виховання. Визначальним недоліком вважається відсутність зв'язку між педагогом та лікарем та недосконале медичне забезпечення процесу фізичного виховання.

Побудова ефективної системи інклюзивної освіти в Україні можлива на основі взаємодії різних факторів, насамперед посилення фінансування освіти, удосконалення її нормативно-правового забезпечення, поліпшення методичного та кадрового забезпечення інклюзивної освіти. Також потрібно створити необхідні умови для повноцінного навчання дітей з особливими навчальними потребами у навчальних закладах, включаючи підготовку педагогічних працівників, надання індивідуальної підтримки в ході здобуття освіти з урахуванням потреб дитини, нозології захворювання, отриманні та обробці інформації для засвоєння навчальної програми, забезпечити їм державну підтримку. Важливим є формування позитивної громадської думки щодо інклюзивної освіти шляхом залучення до цієї справи засобів масової інформації, організації інформаційних кампаній, які б сприяли виконанню законів, спрямованих на здобуття освіти дітей з інвалідністю. Відсутність належного фінансування освіти в цілому та інклюзивної зокрема є суттєвою перешкодою на шляху її розвитку, тому необхідними є збільшення фінансування розвитку матеріальної бази освітніх закладів з метою перетворення їх у доступне середовище навчання.

Література

1. Боднар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен / В. Боднар // Рідна школа. – 2011. – №3. – С. 10-14.
2. Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання: зб. матер. Всеукр. науково-метод. конференції, присвяченої 97-річчю від дня народження В.

Сухомлинського, 29-30.09.2015 / уклад. О. Е. Жосан. – Кіровоград: Ексклюзив-систем, 2015. – 468 с.

3. Софій Н. З., Найда Ю. М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: [навч.-метод. посіб.] / [А. А. Колупаєва, Ю. М. Найда, Н. З. Софій та ін.]; за заг. ред. Л. І. Даниленко. – К., 2007. – 128 с.

4. Ярмошук І. Інклюзивне навчання в системі освіти / І. Ярмошук // Шлях освіти. – 2009. – № 2. – С. 24-28.

ВПЛИВ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Брюховецька О.А.,

викладач загальнотехнічних дисциплін

Сергієнко Н.В.,

інженер з охорони праці,

викладач технологічної освіти I кваліфікаційної категорії

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Головною метою соціального розвитку сучасного суспільства є повага до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності, толерантності та безпеки, що зумовлює захист та повну інтеграцію у соціум різних верств населення, в тому числі й осіб з обмеженими можливостями здоров'я. В основу інтеграції закладено принцип доступності та дотримання прав людини щодо рівного доступу до здобуття якісної освіти, так як Конституція України у ст. 53 гарантує всім громадянам право на освіту.

Загальноприйнятий термін «діти з особливими освітніми потребами» робить наголос на необхідності забезпечення додаткової підтримки в навчанні дітей, які мають певні особливості розвитку. Залежно від типу порушення, виокремлюють такі категорії дітей з особливими потребами: з порушенням слуху, з порушенням зору, з порушенням інтелекту, з мовленнєвими порушеннями, з порушенням опорно-рухового апарату, з комплексними порушеннями психофізіологічного розвитку, з емоційно-вольовими порушеннями та аутизмом, з хронічними соматичними захворюваннями, з психоневрологічними захворюваннями [1].

Головним завданням вчителя загальноосвітньої школи має бути готовність до професійно-педагогічної діяльності з дітьми, що мають психофізичні особливості. Діти з обмеженими можливостями потребують індивідуального підходу в своєму розвитку та навчанні. Вони навчаються значно повільніше, їм необхідно значно більше часу для переосмислення навчального матеріалу, який варто багаторазово повторювати. Однак після спеціальних вправ і занять на розвиток таких психічних процесів як пам'ять, увага, мислення, а також дрібної моторики м'язів рук, вони можуть досягати непоганих результатів.

Студенти з курсу спеціальності «Початкова освіта» Лисичанського педагогічного коледжу під час вивчення навчальної дисципліни «Методика трудового навчання» виконують завдання практичного характеру, спрямовані на розвиток тонкої моторики рук, що впливає на розумовий, емоційний та розвиток мовлення дитини.

Під час проведення пробних уроків з трудового навчання, а в подальшому, проходження переддипломної педагогічної практики, студенти виконують роботи в техніках: зовнішнього та внутрішнього набризкувань, малювання восковою свічкою, кляксографії, методики продряпування, малювання ниткою, зім'ятим папером, малювання на зволоженому аркуші

паперу, зубною щіткою, малювання відбитками – друкування, видування, картопляними штампами.

Процес виготовлення аплікацій у вищезазначених техніках не тільки позитивно позначаються на розвитку естетичних почуттів, поповнюють навички та вміння, необхідні дітям, а й обов'язково розвивають дрібну моторику рук, тактильну чутливість, можливості одномоментного сприйняття цілості образу предмета, стимуляції творчих здібностей, увагу, творчу та інтелектуальну активність, адже тут яскраво простежуються міжпредметні зв'язки з уроками образотворчого та музичного мистецтва, математики.

Такі заняття здатні вивести дитину із депресії, адже викликають позитивні емоції, підвищують впевненість у власних силах. А емоційна насиченість естетично спрямованого процесу й спілкування з вчителем та дітьми впродовж усієї зустрічі призводить до нормалізації емоційної сфери дитини.

Діти з проблемами психофізичного розвитку ще в ранньому віці починають розуміти свою несхожість з однолітками. Тому в навчальних закладах необхідно створювати відповідні умови, в яких діти з особливими освітніми потребами зможуть проявити себе, реалізувати свої здібності, навчитися спілкуватися в групі, розвинути творчий потенціал, навчитися методів самопомоги та взаємодопомоги, адже всі діти є цінними і активними членами суспільства [3].

Список використаних джерел

1. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук //– К.: Науковий світ, 2010. – 195 с.
2. Рудь Н. Н. Специфика уроков труда в начальных классах для слепых и слабовидящих детей с нарушением интеллекта / Н. Н. Рудь //Воспитание и обучение детей с нарушениями развития, 2004. – № 2 – С.44–48.
3. Про світ дітей з особливими потребами : poradnik керівникам освітніх установ, вчителям, вихователям дошкільних закл., шкіл-інтернатів та груп продовженого дня, батькам щодо роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку / упоряд. В. І. Шнайдер ; заг. ред. С. М. Бобровник. - Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2003. - 140 с. - (Спеціальна освіта).

ОРТОПЕДИЧНІ ДОРІЖКИ – ВИМОГА ЧАСУ

Букій Я.В.,

студентка III курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)»

Громак К.І.,

студентка III курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)»

Матюшенко Л.В.,

студентка III курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Сьогодні майже кожна мама знає дорогу до лікаря-ортопеда, дотримуються рекомендацій фахівців і купують для малюків ортопедичне взуття зі спеціальною устілкою, високими підошвами і надійної застібкою навколо щиколотки, щоб дитина, роблячи перші кроки, не підвернула ніжку, щоб ступня дитини формувалася правильно.

Ортопедична доріжка – породження сидячого життя і до деякої міри здатна замінити фізичну працю на свіжому повітрі і ходіння босоніж. Це особливо важливо для дитини: плоскостопість неприємна сама по собі і сприяє розвитку рахіту. У дорослому віці його

наслідки не лікуються, а жити з ними не комфортно. Але дорослим ортопедична доріжка теж корисна, тому що значно зменшує втому і допомагає боротися зі стресом [1].

Існує декілька видів таких ортопедичних доріжок [2].

1) Складальні. Складальний дитячий масажний килимок володіє сильною ортопедичною дією і тому корисний дитині від 3-4 років, для якого точно встановлено відсутність аномалій у формуванні кісток.

2) Галька. Справа в тому, що гладка галька утворюється тільки з твердих гірських порід, в складі яких є кварц та мінерали, що володіють п'єзо ефектом. При натисканні стопою на поверхні гальки відбуваються мікроскопічні і мікропотужні електричні розряди, нами зовсім невідчутні, але «добивають» до самих ядер активних точок краще будь-якого медичного лазера. Причому розряди самі знаходять активні точки, тому що їх електрична провідність на порядок вище, ніж у навколишніх тканин; ця властивість активних точок використовується для їх електропошуку. Той же ефект використовується і в масажі гарячими каменями, але там мікророзряди викликаються термічними деформаціями остигаючого каменю [1, 2].

3) Натуральна пробка або вироби з пресованої коркової крихти.

Пробкова доріжка є не менш ефективною, але вона лікує не розрядами, а тепловим випромінюванням самого тіла: пробка відмінно відображає інфрачервоні (ІЧ) промені. Крім того, вона безповоротно поглинає набагато більше виділень організму. Тому корковим масажним килимком може користуватися будь-хто скільки завгодно без будь-яких протипоказань [2].

4) М'яке дерево, найкраще хвойне.

У масажних килимків з дерева теж є особливості. По-перше, вони придатні не всім. По-друге, дерев'яними масажними килимками з шипами, можна користуватися тільки після консультації з лікарем і за його призначенням. Килимки з великими активними елементами з м'якого дерева за загальним спектром дії схожі на галькові, але набагато слабкіші. На дрібно фрагментованому дерев'яному килимку з твердого дерева дорослому і дитині від 4-5 років корисно хвилину-дві постояти після банних процедур, перш ніж ступити на інше покриття, це зводить до нуля ймовірність шоку активних точок. Килимок з дрібних опилків твердого дерева, розташованих в шаховому порядку з проміжками в складі масажної доріжки набагато краще Гудзикової доріжки [1].

5) Насіння кінського каштана.

Масажний килимок з насіння кінських каштанів, як взагалі килимки з насіння, відмінно поглинає виділення організму. Завдяки округлій формі і оптимальним розмірам насіння кінського каштана має кращий ортопедичний ефект, ніж у дерев'яного дрібно набірного, і Гудзикового. Хороший терапевтичний ефект забезпечують випаровування зі свіжого насіння: як відомо, насіння кінського каштана успішно використовуються в медицині і косметології. Серйозний недолік килимка з каштанів - до весни його не вистачить. Оболонка насіння пересохне, потріскається, і назовні підуть таніни, яких в кінському каштані більше, ніж в жолудях.

Ортопедична доріжка для ніг не тільки допомагає правильному формуванню склепіння стопи. Впливаючи на активні зони ступень за допомогою масажного килимка, дуже важко переборщити і заподіяти шкоду. А ось користі може бути багато – якщо килимок зроблений належним чином.

Список використаних джерел

1. Масажний килимок своїми руками [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://elena.lutsk.ua/3372-masazhnij-kilimok-svoimi-rukami-jak-zrobiti-z-foto.html>.

2. Масажні килимки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ladyaukr.ru/rizne/7514-masazhnij-kilimok-svoimi-rukami-dlja-doroslih-i.html>.

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Бутко С.С.,

вчитель української мови та літератури, спеціаліст I категорії

Навчально-виховний комплекс

Муратівська загальноосвітня школа

I-III ступенів-дошкільний навчальний заклад

Новоайдарської районної ради

Луганської області

с. Муратове

Актуальність проблеми. На фоні змін моральних та загальнолюдських цінностей, різкого зниження життєвого рівня населення збільшується кількість дітей з вадами розвитку, які не відчують своєї значимості, взаєморозуміння, підтримки дорослих, що призводить до психічних порушень та антисоціальної поведінки.

Суспільство вважає, що в дитинстві діти з обмеженнями у розвитку повинні почувати себе захищеними від багатьох проблем зовнішнього світу. Але така установка дорослих негативно впливає на повноцінний розвиток особистості. Дитина відчуває себе ізольованою від навколишнього світу, не має змоги проявити свої здібності, знижується коло її інтересів.

Метою статті є виявлення значення арт-терапії та її ролі в соціалізації дітей з особливими потребами, дослідженні форм та видів, структури занять арт-терапевтичної роботи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями

Зміни екосистеми нашої планети, ціла низка невирішених соціально-економічних, психолого-педагогічних і медичних проблем сприяють збільшенню дітей з порушеннями психофізичного розвитку, надаючи цьому спектру проблематики особливої актуальності. У наш час в умовах інтенсивних соціальних трансформацій, у пошуку шляхів виходу з конфліктних ситуацій дітям потрібні креативність і досвід внутрішньої гармонізації. Здатність мистецтва до ефективного впливу на особистісне зростання індивіда з метою корекції певних аспектів його самосвідомості лежить в основі такого напрямку корекційної педагогіки, як арт-терапія. Ефективність цього методу ґрунтується на розумінні людини як творчої особистості, котра з певних причин обмежена фізичними і психічними вадами.

Творча діяльність стимулює бажання дитини з порушенням психофізичного розвитку спілкуватися, розширювати міжособистісні стосунки. Це один із способів пом'якшити стан відмежованості від інших і запевнити себе в приналежності до життя не тільки своєї соціальної групи, а й суспільства в цілому.

... Чим більше майстерності

в дитячих долоньках, тим розумніша дитина.

В.О. Сухомлинський

Використання арт-терапевтичних методів у практиці допомагають дитині з порушенням психофізичного розвитку розширити уявлення про навколишній світ, усвідомити його цілісність та розвинути моторику рук.

Досвід показує, що малювання нетрадиційними матеріалами дозволяє дитині:

- отримувати незабутні позитивні емоції;
- активізувати художній потенціал;
- привчитися до творчості;
- розвивати думки (як ще можна зобразити? як інакше?);
- розвивати самостійність;
- розвивати уявлення;
- розвивати дрібну моторику рук;
- проявити індивідуальність ;

- позбутися психологічних меж, страхів (раптом не вийде так, як потрібно).

Кляксографія

Кляксографія - це відмінний спосіб весело та з користю провести час, експериментувати з фарбами, створити незвичайні образи. Роздуваючи плями не можна точно передбачити, як вони розійдуться, перекинуться один в одного, і яким буде остаточний результат... Таке заняття буде цікаво і дорослим і дітям. Причому не тільки цікаво, але і корисно: наприклад, в якості артикуляційної гімнастики. Також малювання видуванням через соломинку зміцнює здоров'я і силу легенів і дихальної системи (що особливо корисно при кашлі).

Хочеться відзначити, що за допомогою даного виду малювання добре, виходить, зображати різні дерева (виходять хитромудрі стовбури, гілки тощо)

Матеріали для роботи: альбомні листи; гуаш або акварель; велика кисть; трубочка для напоїв чи можна використовувати піпетку; вода в банці; волога ганчірочка - витирати руки, якщо забрудняться, ватяні палички; пластилін.

Малювання пальчиковими фарбами з дитиною

Коли дитина малює пальчиками це не тільки весело і цікаво проведення часу, але і сприяння розвитку дрібної моторики рук. Як відомо, добре розвинута моторика пальців впливає на розвиток мислення та мовлення дитини.

Малювання пальчиковими фарбами не тільки сприяє розвитку дитини, але також допомагає заспокоїти непосиду або гіперактивного дитини не говорячи про корисний вплив такої методики на дитину з особливими освітніми потребами.. Багато мам помічали, що діти, яким дозволяють малювати не тільки простим олівцем, але і застосовувати інші матеріали, що можуть занурюватися в процес надовго, захоплюватися і заспокоюватися на досить тривалий час.

Для приготування фарби потрібно: цукор – 3 ст. л.; сіль – 0,5 ч. л.; крохмаль – 0,5 склянки; вода – 2 склянки; харчові барвники будь-яких кольорів.

Спосіб виконання. Малювати можна не лише пальцями, а й усією долонею, кулачком, ребром долоні. Умочити в фарбу і віддрукувати на папері. Особливу увагу слід звертати на рух руки і правильне положення «робочого пальця». Щоб отримати відбиток «крапка» палець піднести вертикально над аркушем, а якщо торкнутися всією фалангою, то матимемо «овал». Щоб отримати різнокольорове зображення, на один палець можна наносити 2 – 3 фарби.

Крапковий малюнок виконується за допомогою акварелі або гуаші, ватних паличок, води, паперу, олівців.

Спосіб виконання:

Олівцем виконуємо малюнок на папері. Спочатку за допомогою ватних паличок заповнюємо крапками контур малюнка. Кожну нову фарбу беремо навою паличкою. Потім весь малюнок заповнюємо крапками відповідних кольорів.

Цю техніку можна застосовувати, малюючи, дощик, сніг, курчатко, казкового птаха, різнобарвних рибок.

Арт-терапевтична робота в більшості випадків викликає у дітей позитивні емоції, допомагає подолати апатію і безініціативність, сформувані більш активну життєву позицію, впевненість у своїх силах, автономність і особисті межі.

Арт-терапія заснована на мобілізації творчого потенціалу дитини з особливими потребами, внутрішніх механізмів саморегуляції і зцілення. Вона відповідає фундаментальній потребі в самоактуалізації - розкритті широкого спектру можливостей особистості і ствердження нею свого індивідуально-неповторного способу буття в світі .

Однією з умов впливу арт-терапії на рівень соціально-педагогічної підтримки дітей із затримкою психічного розвитку має стати збагачення змісту виховної роботи методами арт-терапії, зокрема таких, як музикотерапії, казкотерапії, ігротерапії та ізотерапії. Основним завданням цієї умови є виховний вплив надітей із затримкою психічного розвитку у процесі їх позакласної діяльності методами арт-терапії. Для реалізації даної умови було обрано чотири основні види арт-терапії: музикотерапію, казкотерапію, ізотерапію та ігротерапію (спираючись

на думку сучасного педагога М.С. Кагана). За ним основними видами мистецтва, які забезпечують художньо-естетичне розуміння світу, є література, музика і живопис у поєднанні з рольовими іграми. Вони, з одного боку, впливають на основні сфери психіки дитини, тобто на думки, емоції, почуття, уявлення, а з іншої, – дитина оволодіває трьома способами освоєння світу: пізнанням, осмисленням та перевтіленням, які є обумовлені такими процесами, як мислення, переживання, уява. Мистецтво намагається втілити всі ці три сторони в духовне життя дитини, забезпечуючи роботу думки словом, переживань – музикою, уяви – образотворчим мистецтвом. Саме цей трикутник – література, музика, живопис, які поєднуються за допомогою гри – є системоутворюючим компонентом у загальному контексті навчання.

Особливу увагу слід приділити методам інтегрованої арт-терапії, таким як: казкотерапія, ігрові технології, музикотерапія, та ізотерапія.

Казкотерапія — це інтегрована діяльність, у якій дії уявної ситуації пов'язані з реальним спілкуванням, що спрямоване на самостійність, активність, творчість, регулювання дитиною власного емоційного стану.

Виділяють такі корекційні функції казки: психологічну підготовку до напружених емоційних ситуацій; символічне відреагування фізіологічних і емоційних стресів; прийняття в символічній формі своєї фізичної активності.

Через образи казки дитина стикається з життєвим досвідом багатьох поколінь. Перемога добра в казках забезпечує дитині з вадами розвитку психологічну захищеність та надійну підтримку в процесі соціалізації; головний герой - це збірний образ, і дитині легше ідентифікувати себе з героєм казки і стати учасником казкових подій на шляху до адаптації в суспільстві; ореол таємниць і чарівництва, привабливості й неперевершеності краси духовного світу .

Позитивний ефект у процесі соціальної інтеграції дитини з обмеженими функціональними можливостями має музична терапія. Музична терапія рекомендована дітям з різними порушеннями у розвитку, які ускладнюються емоційно-особистісними проблемами, конфліктними міжособистісними, внутрішньосімейними стосунками, станом емоційної депривації, тривожністю, імпульсивністю тощо. Такі заняття можуть бути спрямовані на моделювання позитивного емоційного стану, катарсис, вихід з психотравмуючої дитину ситуації шляхом сприймання музики.

Аналіз педагогічної практики показав, що гра - це універсальний засіб, який створює умови для опори в корекційній роботі на емоційну сферу дітей з вадами інтелекту, відносно більш збережену в порівнянні з інтелектуальною. Позитивні емоції, які можуть бути викликані в грі, являють собою не тільки основу для налагодження контакту з такими дітьми, але є й одним з найважливіших засобів у використанні їх компенсаторних можливостей та досягненні поставленої корекційної мети. Гра має величезний вплив на розвиток особистості. Ігровий процес, важливий у пізнавальному плані для дітей з відхиленнями в розвитку, адже дитина з розумовою відсталістю через властиву їй психічну пасивність, інертність, недостатність мислительних процесів, недорозвиток мовлення не може засвоїти соціальний досвід таким самим шляхом, що й дитина з нормальним інтелектом. Те, що у дитини з нормальним психічним розвитком, формується спонтанно, завдяки наслідуванню та спільній діяльності з дорослим, у дітей з порушенням психофізичного розвитку потребує спеціального корекційного навчання. Не всі діти з порушенням психофізичного розвитку одразу проявляють інтерес до ігрової діяльності, вміють гратися, здійснювати складну, розгорнуту ігрову діяльність. Тому слід проаналізувати, що вміє дитина в грі. Якщо це прості маніпулятивні дії дитини з предметами, то потрібно розпочинати формування її ігрової діяльності із маніпулятивних ігор, поступово залучаючи її до більш складних ігор та до діяльності в групі.

Практично кожна дитина з особливими потребами може брати участь в арт-терапевтичній роботі. Арт-терапія як невербальний засіб спілкування особливо цінна для тих,

хто недостатньо добре володіє мовою, відчуває труднощі в словесному описі своїх переживань, у міжособистісній взаємодії.

Висновки. Діти з особливими потребами - це діти, які мають освітні, комунікативні, медичні, психологічні, побутові, соціальні потреби, пов'язані зі стійким розладом здоров'я, які відрізняються від потреб більшості її однолітків. Це особлива соціальна група, яка має свої соціокультурні особливості й потребує особливих умов організації життєдіяльності й інтеграції в суспільство.

У процесі соціалізації дітей з порушенням психофізичного розвитку виникає ряд проблем, серед яких чільне місце займають відношення суспільства і держави, виховання й навчання таких дітей у закритих школах-інтернатах, усунення родини від виховання дитини. , дитині не надається можливість проявити власну активність, що сприяє закріпленню інфантильності, невпевненості у собі, труднощам у спілкуванні, у встановленні міжособистісних контактів. Тому реабілітаційний процес має передбачати гармонійну інтеграцію дітей з обмеженими психофізичними можливостями, пізнання власного «Я», формування вміння встановлювати взаємини з іншими людьми. Ефективним методом у цьому процесі є арт-терапія.

Арт-терапія - це терапія образотворчою діяльністю з метою вираження свого психоемоційного стану, що володіє широкими можливостями і сприяє швидкій соціалізації дитини з особливими потребами. Арт-терапевтична робота допомагає подолати апатію і безініціативність, сформуванню більш активну життєву позицію, впевненість у своїх силах, автономність і особисті межі. У процесі арт-терапії дитина з особливими потребами отримує можливість пережити больові для неї ситуації та почати звільнятися від стереотипної поведінки та відношень до оточуючих, які заважають соціальній адаптації.

Список літератури

1. Арт-терапія в соціальній сфері: Курс лекцій/ Сорока О.В. - Тернопіль: ТДПУ, 2008. - 86 с.
2. Вознесенська О. Особливості арт-терапії як методу // Психолог. - 2005. - №10. - С. 5-8.
3. Коротчук О.Ю. Арт-терапія у житті дітей з особливими потребами // Освіта та наука у вимірах ХХІ століття: Матеріали звітної-наукової конференції, 12-13 травня/ Міністерство освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. - Київ: НПУ, 2006. - С. 56-58.
4. Кондрицька О.І. Особистісно орієнтоване виховання дитини засобами арт-терапії в процесі її соціалізації: методичний матеріал // Соціалізація особистості: Збірник наукових праць/ Ред. В.П. Андрущенко, А.Й. Капська. - Київ: Логос, 2005. - Т.ХХІV: Педагогічні науки. - С. 191-199.

СПЕЦИФІКА ЖИТТЄВИХ ЦИКЛІВ СІМЕЙ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ДІТЬМИ

Василенко О.В.,

*магістрант кафедри фізичної реабілітації та здоров'я людини
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
м. Кременна*

Сучасна науково-педагогічна література стверджує, що саме сім'я, як соціальне явище, є детермінантою здоров'я підростаючого покоління. Саме на батьків покладається важлива

функція виховання всебічно розвиненої особистості, а також збереження, формування і укріплення її духовного, психічного та фізичного здоров'я.

Метою дослідження є аналіз життєвих циклів сімей із особливими дітьми як на початковому етапі, так і впродовж всього життя.

Життєвий цикл в сім'ях з дитиною з особливостями здоров'я має свою специфіку [1-4]. Емоційне життя сімей, в яких народжується дитина з відхиленнями у розвитку, в порівнянні з сім'єю, яка виховує дитину з нормативним розвитком, вже на початковому етапі, характеризується переживанням ряду специфічних фаз:

Перша фаза - «шок» - характеризується станом розгубленості і шоку. Батьки виявляються не в змозі прийняти те, що трапилося, і перший час перебувають в страху перед майбутнім.

Друга фаза - «заперечення». У цій фазі батьки заперечують дефект. Подібне заперечення є психологічною захисною функцією, яка спрямована на бажання зберегти якусь надію на краще. Батьки розуміють, що ця ситуація може докорінно змінити їх звичне життя.

Третя фаза - «хронічна печаль». У третій фазі стан батьків характеризується як депресивний. Це пов'язано з реальним усвідомленням ситуації, що виникла. Дана фаза носить назву «хронічна печаль». Такий стан є результатом непередбаченої залежності батьків від особливих потреб дитини, внаслідок відсутності у нього позитивної динаміки в психічному або фізичному розвитку.

Четверта фаза - «зріла адаптація». Через деякий час після усвідомлення неповноцінності дитини, батьки поступово починають адаптуватися до нових і незвичних для них умов життя. Здійснюється перехід від депресивного стану до готовності активно вирішувати виникаючі проблеми, взаємодіяти з навколишнім світом [2].

Внаслідок природи і ступеня тяжкості дитячого захворювання сім'ї дітей-інвалідів повинні бути готові до переживання особливих подій. Цей досвід неповторний в разі кожної конкретної сім'ї, проте, як відмічає О. Р. Смирнова особливо важко батьки дітей з порушеннями розвитку переживають наступні шість періодів [3]:

1. Зіткнення, або зустріч із захворюванням - отримання точного діагнозу, емоційне звикання, інформування інших членів сім'ї. Характером захворювання в основному визначається час, коли батьки дізнаються про нього (відразу після народження або згодом, коли дитина стає старшою). Першою реакцією може бути шок, розчарування, депресія, після чого сім'я переживає досить передбачувані етапи звикання.

2. Ранній дитячий розвиток. Розвиток дитини в перші роки життя може стати випробуванням для будь-якої сім'ї, оскільки батьки з хвилюванням спостерігають за тим, наскільки успішно їх дитина досягає певних ступенів, тієї норми, яка відома для більшості здорових дітей того чи іншого віку.

3. Вступ до школи - уточнення форми навчання дитини (у звичайній або спеціальній школі), переживання реакцій групи однолітків, клопоти по влаштуванню позашкільної діяльності дитини. Відчутною критичною точкою може стати момент, коли батьки переконуються, що їхня дитина не в змозі навчатися у звичайній школі, але потребує спеціальною програмою.

4. Підлітковий вік - звикання до хронічної природи захворювання дитини, виникнення проблем, пов'язаних з сексуальністю, ізоляцією від однолітків і відчуженням, планування майбутньої зайнятості дитини. Цей час може виявитися наповненим хворобливими нагадуваннями про те, що дитині не вдається успішно завершити перехід до наступного етапу життєвого циклу - вона продовжує залишатися залежною від своїх батьків.

5. Початок дорослого життя - звикання до сімейної відповідальності, прийняття рішення про підходяще місце проживання дитини, що подорослішала, переживання дефіциту можливостей для її соціалізації.

6. Доросле життя - перебудова взаємин між подружжям (наприклад, якщо виростає дитина тепер живе поза сім'єю), і взаємодія з фахівцями за місцем їх проживання. Особливо

важливу роль в цей час, як і в інші періоди розвитку сім'ї, грають всі члени родини, система послуг та соціальні працівники, які можуть допомогти родині [3].

Сім'я нетипової дитини виявляється сьогодні в центрі уваги інститутів охорони здоров'я, освіти, соціального захисту. У той же час медичних, освітніх та соціальних послуг може бути недостатньо для того, щоб допомогти сім'ї подолати всі випробуваннями. Контакти сім'ї з широким оточенням (сусідами, перехожими, дітьми у дворі, співробітниками, професійними працівниками різного роду), зустрічі з сім'ями, що мають подібні проблеми, а також ставлення суспільства до інвалідів в найзагальнішому сенсі можуть зіграти позитивну роль в житті сім'ї.

Отже, у даному дослідженні ми відмітили особливу роль родини у вихованні підростаючого покоління, зокрема проаналізували специфічні етапи життєвих циклів сімей із особливими дітьми тощо. Подальшого розгляду потребує питання валеологічної грамотності батьків, як однієї з умов здоров'язбереження дітей у сім'ї.

Список використаної літератури

1. Николаева Е.И. Психология семьи: Учебник для вузов. Стандарт третьего поколения. – СПб.: Питер, 2013. – 336 с.: ил.
2. Жизненный цикл семьи, воспитывающей ребенка с ОВЗ – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://studbooks.net/2593490/psihologiya/zhiznennyu_tsikl_semi_vospityvayushey_rebenka
3. Смирнова Е.Р. Семья нетипичного ребенка: экосистемные основания реабилитации – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://aupam.ru/pages/biblioteka/podgotovka_detej_invalidov_k_semejnoj_i_vzrosloj_zhizni/page_03.htm
4. Жизненный цикл семьи ребенка-инвалида – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://aupam.ru/pages/biblioteka/podgotovka_detej_invalidov_k_semejnoj_i_vzrosloj_zhizni/page_03.htm

РАННЄ ВТРУЧАННЯ – НАДІЯ ДЛЯ БАТЬКІВ

Величко І.М.,

вчитель - логопед

Кондалова Н.В.,

практичний психолог

*Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний навчальний заклад
(ясла – садок) №10 «Малютко»*

м. Лисичанськ

Підтримка найбільш вразливих дітей на початку їх життя є не тільки ключем до успішної подальшої долі цих дітей, але і характерною рисою сучасного цивілізованого світу....

Проблема ранньої допомоги дітям з особливими потребами, в даний час є надзвичайно актуальною, так як частка здорових новонароджених знизилася. Сьогодні новонароджені є фізіологічно незрілими і мають перинатальну патологію.

Несприятливий стан здоров'я дитячого населення викликають тривогу і занепокоєння лікарів, суспільства в цілому і держави, оскільки ці фактори створюють реальну загрозу здоров'ю нинішнього і майбутніх поколінь.

Незважаючи на досягнення сучасної медицини, статистика свідчить про значне зниження здоров'я вагітних жінок, кількості нормальних пологів, збільшення відсотка народження недоношених дітей, що тягне за собою ризик народження дітей з вадами розвитку.

Було встановлено, що хвороби матері під час вагітності можуть викликати сліпоту, глухоту, вади серця, ушкодження головного мозку і деформації кінцівок у ембріона або плоду залежно від того, на який період розвитку дитини доводиться зараження матері.

Обстеження дітей раннього віку показують, що найбільш частими є мовні розлади, розлади емоційно-вольової сфери. Все частіше зустрічається діагноз «ранній дитячий аутизм», порушення поведінки та уваги, підвищена стомлюваність і виснаженість нервових процесів.

У нозологічній структурі дитячої інвалідності перше місце належить хворобам нервової системи та органів чуття, в цю групу хвороб входять: дитячий церебральний параліч, захворювання ока, захворювання вуха, спадкові та дегенеративні захворювання нервової системи. Друге місце належить психічним розладам, серед яких переважає розумова відсталість. Третє - вроджених аномалій розвитку. Симптоми цих порушень мали місце найчастіше з народження, так як причини порушень відносяться до внутрішньоутробного або дитячому періоду.

За оцінками Голови Національної Асамблеї осіб з інвалідністю України, Валерія Сушкевича, в країні на сьогодні близько 250 тисяч дітей із вадами розвитку, і що року народжується понад 4000 немовлят, у яких з тих чи інших причин будуть затримки розвитку, аутизм чи важкі психіатричні діагнози. Проблема виявлення дітей з ООП є на сьогоднішній день однією з найактуальніших завдань суспільства. Чим раніше буде виявлено дитина з ООП тим швидше йому (і його батькам) можна буде надати кваліфіковану допомогу з боку різних фахівців (психологів, педагогів, медичних працівників і т. д.).

Оскільки раннє виявлення біологічних та соціальних факторів ризику щодо порушення розвитку дитини дає можливість своєчасно почати інтенсивну реабілітацію у ранньому віці, коли розвиток дитини особливо піддається впливу і є можливість попередити ускладнення неповносправності як на функціонуванні сім'ї, так і на фізичному та психосоціальному розвитку дитини.

Діти першого року життя з незначними відставаннями в психофізичному розвитку часто залишаються непоміченими лікарями. Вчасно не діагностовані проблеми в розвитку пізніше переходять в часті діагнози: мінімальна мозкова дисфункція (ММД), затримка психомовного розвитку (ЗПРР), синдром шкільної дезадаптації, синдром дефіциту уваги і гіперактивності (СДУГ).

Нерідко кваліфікована діагностика проводиться вже після того, як починаються серйозні проблеми з навчанням і соціальною адаптацією дитини в садочку чи в школі.

Фахівці повинні розуміти важливість перших трьох років життя для розвитку мозку дитини і незворотність наслідків, якщо можливість надати допомогу була упущена.

Л.С. Виготський вказував, що в розвитку дитини існують оптимальні терміни для кожного виду навчання. Думка про те, що чим старша дитина, тим легше його навчати, по суті своїй не так. Терміни навчання визначаються сензитивними періодами в розвитку кожної функції. Саме в ці періоди навчання виявляється найбільш легким, економним і плідним. Оптимальні терміни навчання для кожної дитини визначаються зоною його найближчого розвитку, тобто навчання спирається не тільки і не стільки на дозрілі функції дитини, скільки на дозрівають.

З народження нейрони головного мозку існують здебільше незалежно один від одного. Завдання мозку протягом перших трьох років - встановити і зміцнити зв'язки між ними. Період з народження і до трьох років - час найвищої активності мозку. До трьох років обсяг мозку дитини становить 80% від мозку дорослої людини. З трьох років починається різке гальмування в темпах мозкового розвитку, після шести років воно практично повністю сповільнюється і формування мозку закінчуються. Здібності мозку шестирічної дитини практично збігаються з можливостями дорослої людини.

Разом з тим доведено, що порушення нейрофізіологічних функцій спотворює, але не зупиняє процеси розвитку. Формування психіки дитини протікає при цьому в аномальних

умовах, однак завдяки високій пластичності дитячої психіки, її широким компенсаторним можливостям виявляється можливою як успішна корекція відхилень, так і відносна компенсація навіть найважчих поразок нервової системи, опорно-рухового апарату.

Дитина з відхиленнями у розвитку, яка почала навчатися в перші місяці життя, має найбільші шанси на максимальнo швидке досягнення оптимально можливого для нього рівня загального розвитку і, відповідно, більш раннього строку вибору інтегрованого навчання.

Своєчасна діагностика і організація адекватної ранньої корекційної допомоги або педагогічного супроводу дозволить попередити вторинні порушення у дітей групи ризику.

Одним з найважливіших умов результативності корекційно розвивального навчання дітей з проблемами в розвитку є виявлення характеру відхилень і їх корекція в ранньому віці.

Можливості компенсації і розвитку психічних функцій багато в чому залежать від часу початку корекційних заходів. Найбільш ефективним виявляється корекційна вплив, яке проводиться в період інтенсивного розвитку коркових структур головного мозку, тобто в перші три роки життя дитини.

За нинішньою медичною практикою раніше три річного віку ніхто не ставе діагнозів дітям із затримками у розвитку. Лікарі отримують в свої руки дитину із вже сформованою проблемою, якій можна дати визначення і призначити лікування. Але світовим досвідом вже доведено, що у багатьох дітей, в залежності від ступеню враженості, проблему можна не формувати, їй можна запобігти. Ось наприклад :щоб спекти пірижки, потрібне борошно, яйця, начинка. Ви можете їх зробити вдома, у ресторані, на роботі – де завгодно. Важлива технологія, а не місце приготування. Так само й із раннім втручанням, щоб було раннє втручання, має бути раннє виявлення. Це означає, що кожен, хто контактує з дитиною (педіатр, сімейний лікар, вихователь у дитсадку), повинен вчасно помітити: є проблема. А у нас ранньому втручання не вчать не те що педагогів чи психологів, а навіть медиків. Потрібні зміни в освіті.

Нажаль на сьогодні в країні використовується переважно медичний підхід допомоги дітям, які потребують отримання послуг раннього втручання. Використання виключно медичного підходу перешкоджає подальшому міждисциплінарному супроводу, поліпшенню якості життя дітей, у яких виявлено порушення розвитку. Пізнє виявлення порушень розвитку найчастіше призводить до необоротних змін стану здоров'я і як наслідок – інвалідизації дитини. Відсутність цілісної системи навчання батьків призводить до відсутності необхідних знань та навичок у батьків виховувати та доглядати за дитиною з вадами розвитку або ризиком їх виникнення.

Грамотно організована рання корекція здатна попередити появу вторинних відхилень в розвитку, забезпечити максимальну реалізацію реабілітаційного потенціалу, а для значної частини дітей відкриває можливості включення їх в загальний освітній потік (інтегроване навчання) і знімає необхідність дорогого спеціальної освіти.

Тому заходи раннього втручання можуть змінити траєкторію розвитку дитини, що передбачають покращення загального стану в різних сферах життєдіяльності дитини.

Раннє втручання - це коли за перших тривожних здогадок батьків щодо рівню розвитку дитини (всі мами й тата знають про таблицки, в якому віці і що дитина вже має вміти, розуміти, говорити) вони йдуть родиною до спеціального центру. Раннє втручання необхідно, передусім, для певної групи малих дітей від народження до 3 років, нормальний розвиток яких є під загрозою.

Зазвичай багато часу йде на те, щоб мама й тато зрозуміли, що дитині потрібно буде роками допомагати. Пройти всі етапи - від відчаю до прийняття ситуації - психологи допомагають батькам заради саме дітей. Адже кожній дитині із ментальними проблемами чи, іншими словами, затримками розвитку, потрібен впевнений у позитивному результаті дорослий, який мислить тверезо і розсудливо.

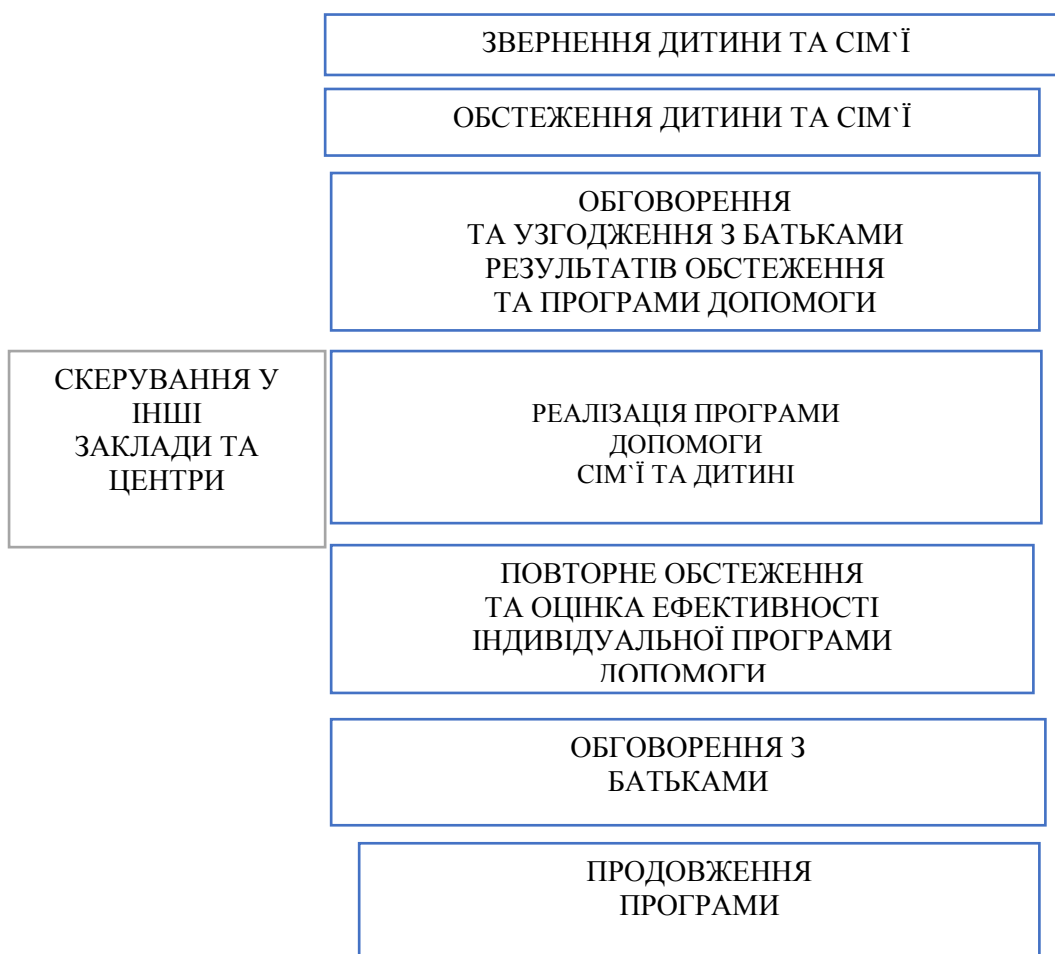
Отже, в ідеалі, сценарій може виглядати приблизно так: батьки помічають проблему, йдуть до сімейного лікаря, який каже “ок, у вас є сумнів, ось вам адреса закладу раннього втручання, вам туди”. Батьки разом із дитиною йдуть в центр, де на них чекають фахівці для

дитини, які візьмуться за корекцію розвитку, а також психологи для батьків. На них - не менша відповідальність. Технологія надання допомоги в системі раннього втручання повинна передбачати наступну послідовність.

Основними засобами формування системи послуги раннього втручання має бути:

- взаємодія з сім'єю, максимальне залучення найближчого оточення дитини для реалізації допомоги в розвитку дитини;
- забезпечення виконання процедур, що сприяють розвитку дитини;
- міжвідомчість та міждисциплінарність – послуга раннього втручання має об'єднати спеціалістів різних відомств та фахівців різних галузей знань для надання сімейно-орієнтованої, комплексної послуги для визначеної категорії сімей з дітьми;
- територіальна доступність – послуга раннього втручання має надаватися в доступній близькості до місця проживання сім'ї.

СХЕМА РОБОТИ ПРОГРАМИ «РАННЄ ВТРУЧАННЯ»

Наявність комплексної допомоги дитині з обмеженими можливостями здоров'я дозволяє ефективно компенсувати відхилення в психічному розвитку дитини і, отже, дозволить скоротити частку дітей, які після досягнення шкільного віку потребуватимуть спеціальну освіту в умовах спеціалізованих установ. Своєчасна допомога і корекція дають виняткову можливість «згладити» наявні недоліки і проблеми в розвитку, а в ряді випадків навіть усунути їх, забезпечивши тим самим повноцінний розвиток дитини.

Література

1. Архипова Е.Ф. Логопедическая работа с детьми раннего возраста. М.: АСТ: Астрель, 2007.
2. Архипова Е.Ф. Актуальные проблемы ранней диагностики и коррекции отклонений в развитии // Спец. психология. – № 1(3). – 2005. – С. 60.
3. Гончарова, Е. Л. Проект Программы создания единой государственной системы раннего выявления и специальной помощи детям с отклонениями в развитии / Е. Л. Гончарова, О. И. Кукушкина, Ю. А. Разенкова, Н. А. Урядницкая, Н. Д. Шматко // Дефектология. — 2000. — № 6.
4. Выготский, Л. С. Проблемы дефектологии / Л. С. Выготский. — М.: Просвещение, 1995. — 577 с.
5. <https://moluch.ru/th/4/archive/56/2226/>

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ПРОСТІР ОСОБЛИВОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Ворошилова А.Г.,

студентка спеціальності «Початкова освіта»

Панкова Л.О.,

студентка спеціальності «Початкова освіта»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Ще не так давно в Україні діти з особливими потребами були практично ізольованими від світу. Школи неохоче відкривали для них двері, а батьки хотіли вберегти своїх діток від зайвого стресу та обирали між індивідуальним навчанням та навчанням у спеціалізованих школах. Проте у липні 2017 року Президент України Петро Порошенко підписав Закон про інклюзивну освіту. Така практика у світі вже активно застосовується, адже це дозволяє «особливим дітям» розвиватися у звичайному соціумі.

Інклюзивне навчання це такий спосіб отримання освіти, коли учні або студенти з особливими освітніми потребами навчаються в загальному освітньому середовищі за місцем свого проживання, – і це є альтернативою інтернатній системі, за якою вони утримуються та навчаються окремо від інших дітей, або домашньому та індивідуальному навчанням.

Але питання інклюзії варто розглядати не тільки в аспекті створення доступного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта в широкому сенсі передбачає створення рівних можливостей для всіх категорій дітей в Україні.

Жоден з них не має відчувати себе іншим – і це головне завдання інклюзії.

Інклюзивна освіта – це не просто прихід дитини з особливими освітніми потребами до звичайної школи. Йдеться про створення в спільному просторі особливого підходу до навчання такої дитини, який передбачає додаткові елементи навчального процесу – індивідуальний план розвитку такої дитини, спеціально облаштоване місце і належні умови для неї.

Закон України “Про освіту” визначив поняття особи з особливими освітніми потребами. Це “особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту”.

Тобто до категорії таких осіб можуть підпадати не тільки учні з інвалідністю, а й внутрішньо переміщені особи, діти-біженці та діти, які потребують додаткового та тимчасового захисту, особи, які здобувають спеціалізовану освіту та/або можуть прискорено опанувати зміст

навчальних предметів, учні з особливими мовними освітніми потребами (наприклад, ті, які здобувають загальну середню освіту мовами, що не належать до слов'янської групи мов) тощо.

Інклюзивне навчання полягає в тому, що в звичайному класі вчаться звичайні діти, просто деякі з них вчаться трошечки по-іншому – наприклад, використовуючи шрифт Брайля. Але в такому класі ні в якому разі не має бути відокремлення одних дітей від інших (навіть на рівні риторики). З урахуванням рекомендацій спеціалістів та настільки, наскільки це можливо, у такому класі налагоджується спільне навчання.

Інклюзивне навчання має покращити навчальне середовище, забезпечити потреби всіх учнів з повагою до їхніх здібностей та можливостей.

Учителям та учням відкривається все розмаїття способів навчання, а його методи мають бути особистісно орієнтованими – з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами.

Наявність у школі дітей з особливими освітніми потребами підвищує кваліфікацію вчителя та директора. Учитель вчиться бути уважним до цієї дитини. Якщо він навчиться бути уважним до неї, то й почне більш уважно ставитись до інших дітей. Натомість учні, які бачать, що дитина, яка має певні труднощі в навчанні, вчиться краще та старанніше, починають показувати вищі результати в навчанні.

Асистент вчителя є асистентом саме вчителя, а не дитини. Це означає, що він не прив'язаний до однієї чи кількох дітей, а працює зі всім класом.

Так, часом дитині з особливими освітніми потребами необхідно приділити більше часу, щоб, наприклад, пояснити завдання, але асистент учителя так само може пояснити щось й іншим учням.

Окрім того, своєю роботою асистент може звільнити більше часу вчителю для пояснень. Наприклад, поки асистент щось роздруковує чи роздає навчальні матеріали, вчитель ще раз роз'яснює тему або ще якимось залучає дитину з особливими освітніми потребами до спільної роботи в класі. Адже спільна робота – головна мета інклюзивного навчання.

Урок у дітей з особливими потребами триває, як і в звичайних дітей – 35 хвилин, але протягом заняття вони мають час на розвантаження: діти можуть пройтися з асистентом та змінити обстановку. Також у класі є килимочок, де вони разом із асистентом відпочивають чи граються.

Відповідно до індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності на кожного учня з особливими освітніми потребами складається індивідуальна програма розвитку. В ній зазначається загальна інформація про учня, наявний рівень знань і вмінь, динаміку розвитку, адаптацію навчального матеріалу, технічні пристосування, додаткові послуги (корекційно-розвиткові заняття), визначені на підставі висновку психологомедико-педагогічної консультації. Індивідуальна програма розвитку розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків учня або його законних представників, затверджується керівником загальноосвітнього навчального закладу і підписується батьками або законними представниками та переглядається двічі на рік (у разі потреби частіше) з метою її коригування.

В індивідуальній програмі розвитку зазначається кількість годин та напрями проведення корекційно-розвиткових занять, визначені психологомедико-педагогічною консультацією з урахуванням особливостей психофізичного розвитку учня та типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема: три-п'ять годин – для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, затримкою психічного розвитку, зниженим зором чи слухом, легкими інтелектуальними порушеннями; п'ять-вісім годин – для дітей сліпих, глухих, з тяжкими порушеннями мовлення, розладами спектра аутизму, іншими складними порушеннями розвитку (порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з інтелектуальними порушеннями чи затримкою психічного розвитку тощо). Години, визначені для проведення корекційно-розвиткових занять, не враховуються під час визначення гранично допустимого тижневого навчального навантаження учнів з особливими освітніми потребами.

Корекційно-розвиткові заняття проводяться з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності учня.

Навчання відбувається у формі структурованих занять. Структуровані заняття, які інколи називають заняттями у великих і малих групах, відбуваються протягом усього дня. У цей час діти під керівництвом учителя співають, жестикулюють, виконують певні вправи чи беруть участь в обговореннях. Ці заняття відрізняються від самостійних дослідницьких ігор надворі або в центрах діяльності. Вони проходять під керівництвом учителя і часто так чи інакше пов'язані з тематичним навчальним планом. У плані визначено заняття на певний період, зазвичай на два-три тижні.

На структурованих заняттях, щоб сприяти соціальному розвитку дітей з особливими потребами, учителі застосовують такі стратегії роботи:

1. Пропонуйте дітям безпечне місце, звідки вони могли б спостерігати за діяльністю інших.

2. Дотримуйтесь усталеного розпорядку дня, постійного плану дій.

3. Сприяйте залученню дітей до груп.

4. Використовуйте позитивне підкріплення.

5. Звертайте увагу на зусилля, а не на результат.

6. Для дітей з особливими потребами важливою є сформованість самовизначення і самоповаги.

7. Учть дітей описувати себе, свої сім'ї та культурні групи, до яких вони належать.

8. Учть дітей демонструвати позитивне ставлення до себе та інших.

9. Сприяйте розвитку в дітей упевненості в собі.

10. Учть дітей незалежності.

11. Навчайте дітей поважати свої права та права інших.

12. Для розвитку гармонійної особистості у школі використовують методи навчання дітей самоконтролю і позитивної взаємодії.

13. Навчайте малят додержуватися правил і встановленого порядку дій.

14. Учть дітей висловлювати свої емоції у прийнятний спосіб.

15. Організуйте ігри, що відповідають віку учнів.

16. Заохочуйте співпрацю під час ігор і взаємодію з ровесниками.

17. Учть дітей співчувати і допомагати іншим.

18. Учть дітей відповідальності.

19. Учть дітей шукати компроміси і розв'язувати проблеми через обговорення.

Важливим умінням є навички розв'язання проблем. Використовують такі методи підвищення мотивації і заохочення до розв'язання проблем:

- пропонуйте дітям різні види досліджень і роботи з матеріалами;
- заохочуйте допитливість і бажання розв'язувати проблеми;
- розвивайте у дітей конструктивне мислення;
- учть дітей робити припущення і планувати свою роботу.

Для опанування вміння розв'язувати проблеми потрібен певний рівень інтелектуального розвитку. Це достатньо індивідуальний процес, і кожній дитині притаманні свої підходи. Учителі можуть ефективно допомагати малятам опановувати мистецтво розв'язувати проблеми у класі, однак для цього необхідні певні умови:

1. Відсутність страху невдачі (передбачає розвиток у дітей здатності до ризику).

2. Можливість установлення причин і наслідків через дослідження й експерименти (слід уважно слухати запитання дітей і стежити за їхньою поведінкою, щоб визначити рівень розуміння малятами різних ситуацій). Створюйте дітям безпечні умови і надавайте різноманітні іграшки та матеріали для експериментів.

3. Заохочення і підтримка (якщо діти побоюються покарання або вчителі не використовують природного потенціалу до навчання, когнітивний розвиток малят порушується). Під

час роботи з учнями у класі варто використовувати різні натяки і підказки, заохочувати допитливість і експерименти. Усе це сприяє розвитку в дітей необхідних навичок.

Слід мати на увазі, що певні види поведінки дорослих негативно відбиваються на вмінні дітей розв'язувати проблеми. Таке трапляється, коли дорослі:

- критично ставляться і вишукують помилки (сміються з дитини, негативно ставляться до її пропозицій, не враховують її думки тощо);
- не дозволяють процесу розв'язання проблем переходити у сферу стосунків (де могли б реалізуватися альтернативні рішення, не обов'язково ті, які дорослі вважають правильними);
- примушують дітей до демократичності чи творчості (наприклад, наполягають, що всі мають діяти лише по черзі, дочасно припиняють суперечки, нав'язують «правильні» відповіді тощо).

У процесі роботи використовують низку специфічних прийомів роботи з дітьми:

- розробка еквівалентних вправ (видозміна завдань і матеріалів; еквівалентні вправи мають однаковий рівень складності й однакове спрямування);
- продовження (перефразування, розвиток і продовження дитячих висловів; наприклад, коли Андрій сказав: «М'яч», Владислав підтвердив: «Так, у тебе є синій м'яч»);
- поступове зменшення кількості підказок (першими вилучають фізичні, потім - жести і натяки, а останніми - словесні підказки);
- паралельні коментарі (дорослий коментує дії дитини);
- підказки;
- порозуміння;
- підкріплення (дія чи послідовність дій, які мають на меті закріпити бажану поведінку дитини; підкріплення можуть бути конкретними чи соціальними: схвалення, можливість ще раз взяти участь в улюбленій грі, відвідини зоопарку тощо);
- зворотна послідовність (дорослий учить дитину виконувати завдання, починаючи з останнього етапу; такий метод особливо підходить для розвитку вмінь, пов'язаних із самообслуговуванням);
- успішні апроксимації (процес поступового підвищення вимог до дитини для досягнення бажаної поведінки);
- аналіз завдань (аналіз і поділ складних завдань на кілька складників, які діти можуть послідовно успішно виконувати).

Наступним важливим умінням є оволодіння знаннями та інформацією:

1. Допомагайте дітям здобувати різноманітні знання загального характеру.
2. Повторюйте вивчений матеріал, щоб закріпити запам'ятовування.
3. Пропонуйте малюкам називати кольори і предмети, а також висловлювати свої думки та ідеї.
4. Повторюйте вивчені слова і назви предметів.
5. Пам'ятайте, що діти часто потребують кількох спроб, щоб висловитися правильно чи передати якусь інформацію.
6. Звертайте увагу дітей на кольори їхнього одягу.
7. Призначте кожному дню тижня свій колір. Скажімо, понеділок – червоний день, вівторок – оранжевий тощо.
8. Розробіть для кожного центру діяльності заняття, пов'язані з цими кольорами.
9. Використовуйте різні об'єкти у класі як реквізит для рольових ігор чи розповідей казок і пригод.
10. Організуйте екскурсію до магазину, бібліотеки, поштового відділення, банку, ресторану тощо. Або запросіть до класу працівників цих закладів і обговоріть їхню роль у суспільстві.
11. Запросіть до класу різних гостей, щоб вони розповіли про свою професію. Це добра нагода залучити до співпраці батьків та інших членів родин дітей.

12. Якщо малят зацікавила одна з професій, облаштуйте відповідним чином куточок для рольових ігор і зробіть необхідні зміни в інших центрах діяльності, щоб стимулювати вивчення цієї теми.

13. Щоб стимулювати обговорення, використовуйте фотокартки школи, будинків дітей, членів їхніх сімей тощо.

Поширення інклюзивної освіти значною мірою гальмується через банальну неготовність більшості загальноосвітніх шкіл та навчальних закладів інших ланок освіти прийняти учнів з особливими освітніми потребами.

Українські педагоги та міжнародні експерти зазначають, що в питанні розвитку інклюзивного навчання Україна зробила потужний крок уперед. Але попри численні зміни у законодавчих і нормативно-правових актах ступінь реальної поширеності інклюзивної освіти в Україні ще доволі низька.

Як бачимо, впровадження інклюзивної освіти з однієї сторони має великі плюси, а іншої – недопрацювання. Адже інклюзія – це перший крок до того, щоб дитина з особливими потребами могла стати частиною соціуму. І до успішного розвитку інклюзивного навчання в Україні необхідно докласти чималих зусиль, оскільки сьогодні ще є деякі недоліки. Однак процес все ж розпочато, та залишається сподіватися, що через декілька років інклюзивна освіта в Україні буде справді на достойному рівні.

Література

1. Варава В. Інклюзивна освіта / В. Варава // Завуч. – 2006. – №14. – С. 11.
2. Кравець Н. Особливості розумової працездатності школярів в умовах інклюзивного навчання / Н. Кравець, В. Шорохова // Рідна школа – 2009. – №11. – С. 52-56.
3. Ярмошук І. Інклюзивне навчання в системі освіти / І. Ярмошук // Шлях освіти. – 2009. – №2. – С. 24-28.

КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ДЕЛЬФІНОТЕРАПІЇ

Гарбузюк Т.В.,

викладач дисциплін музичного циклу

Мурсамітова І.А.,

викладач дисциплін музичного циклу

Соломко С.В.,

викладач дисциплін музичного циклу

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

В українському суспільстві зростає роль компенсації обмежень життєдіяльності дитини практичним упровадженням нових методів соціально-психологічної реабілітації. Зокрема, психологія застосовує нетрадиційні методи психологічної корекційної роботи з особливими дітьми: анімалотерапевтичні – дельфінотерапія, іпотерапія, каністерапія, фелінотерапія, тощо. Так, дельфінотерапію використовують у терапії рухових розладів, що спричинені ураженням центральної нервової системи в комплексній психологічній реабілітації дітей з обмеженими можливостями [1, с.57].

Про зоотерапію і в тому числі про цілющі властивості дельфінів, що благотворно впливають на самопочуття людини, відомо з найдавніших часів. Однак всерйоз глибоке

вивчення цієї проблеми світовою наукою розпочато лише у 80-і роки минулого століття. Вченими Великобританії в 1978 році було встановлено сприятливий вплив спілкування дітей з цими морськими тваринами. В даний час Мексика займає друге місце в світі після США за масштабами застосування в медичній практиці дельфінотерапії. У США, Канаді, Англії, Норвегії, Голландії, Японії за допомогою китоподібних лікують важкі психози, аутизм; спостерігалися позитивні зрушення при церебральному паралічі, хворобі Дауна. Наявні результати говорять про те, що біоенергетика, ультразвукові хвилі дельфінів, які володіють вираженою біологічною дією, їх акустичні сигнали покращують стан здоров'я людини.

Як засіб психокорекції дельфінотерапія сприяє поліпшенню психоемоційного стану дитини, розвитку комунікативної культури, психічній саморегуляції, підвищенню самооцінки та реабілітації особистості дитини загалом. Завдяки цьому психотерапевтичному засобу об'єктом впливу психолога стає не саме порушення (вада) дитини, а саме її особистість [3, с.69]. Існує давнє повір'я, що кому вдасться доторкнутися до дельфіна, – буде щасливим. Кожен індивід має бажання бути щасливим, відчуває потребу у повазі, розумінні, любові та гідному ставленні до себе, через прийняття позиції «безумовної любові». Адже створення гуманістичного суспільства починається з толерантного прийняття іншого [2, с.19].

Плавання та контакт із дельфінами задіює ряд фізіологічних механізмів, найбільш відомим з яких є ультразвуковий вплив. У лобній частині мозку тварини розміщений унікальний пристрій (сонар), завдяки якому дельфіни здатні генерувати ультразвук з інтенсивністю 8,3 Вт/см². Така ультразвукова терапія позитивно впливає на активність мозку людини, має знеболюючий ефект, нормалізує роботу нервової, серцево - судинної, імунної та інших систем організму людини.

Також терапія дельфінами ефективна як плацдарм для підготовки людини до розгорнутої фізіотерапії – організм людини починає сприймати основне лікування краще, що зменшує загальний час, необхідний на лікування.

Серед захворювань, які коригуються дельфінотерапією є:

- ранній дитячий аутизм (результат: підвищення активності, появи інтересу до зовнішнього світу, поява навичок спілкування, прискорення розвитку мови);
- дитячий церебральний параліч (результат: розвиток тонкої моторики і координації рухів, формування впевненості в собі, зняття патологічного гіпертонусу м'язів);
- гіперактивність і дефіцит уваги (результат: розвиток навичок довільного контролю над увагою, зниження імпульсивності й агресивності);
- моторні розлади (поліпшення володіння тілом);
- депресивні розлади (поліпшення загального стану, зняття психосоматичних симптомів).

У наші дні у світі створені десятки установ, що займаються вивченням взаємодії людини з навколишнім середовищем, і, поза всяких сумнівів, новітні дослідження в даному напрямку представляються цікавими і дуже перспективними, дозволять розвинути струнку систему уявлень про світ і місце людини в ньому.

Список літератури

1. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: [наук.-метод. посіб.] / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с. 4. Матвеевої М. П. Спеціальна психологія: [тексти]. – Ч. 1 / М. П. Матвеева, С. П. Миронова. – Кам'янець-Подільський: Інформаційно-видавничий відділ Кам'янець-Подільський держ. ун-ту, 1999. – 158 с.
2. Нагорна О. Б. Особливості корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: [навч.-метод. посібн.] / О. Б. Нагорна. – Рівне, 2016. – 141 с.
3. Пантюк Т. І. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посібн. 2-ге вид., доповн. і переробл.] / Т. І. Пантюк, О. В. Невмержицька, М. П. Пантюк. – Редакційно-видавн. відділ ДДПУ. – Дрогобич, 2009. – 324 с.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ОСІБ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ТА ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ В ПРАКТИЦІ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

Гарькавець Я. І.,

вчитель початкових класів

Кремінська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4,

м. Кремінна

Для забезпечення доступу до якісної освіти дітей із затримкою психічного розвитку або порушеннями інтелектуального розвитку мають модифікуватися та адаптуватися програми, плани, методи та форми навчання. В зв'язку з цим хотілось би висвітлити проблему залучення дітей з особливими освітніми потребами (ООП) до групової роботи, налагодженню соціальних зв'язків у дитячому колективі.

Досвід роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку та затримкою психічного розвитку показує, що вони найчастіше не вміють співпрацювати в групі, бо не сприймають «інструкції для всіх», їм важко працювати фронтально. Ці діти потребують соціалізації, в них слабо розвинена комунікативна компетентність, вони важко пристосовуються до нового середовища, до змін навколо себе, навіть просте переміщення на інше місце в класі може вибити їх зі звичної колії, відволікти увагу, що погіршить сприйняття навчального матеріалу.

Незаперечним є той факт, що в процесі роботи в групах відбувається формування комунікативної та соціальної компетентності. Тому, враховуючи вище згадані труднощі, у себе в класі для організації роботи в групі я запровадила елементи «зворотної інклюзії», що використовується в ізраїльській освітній системі при роботі з дітьми з ООП, трансформувавши цей метод для своїх потреб. Так для виконання певного завдання до двох учнів із ООП приєднується один чи два учні класу, таким чином забезпечується навчання на засадах рівності, можливість соціальної адаптації, що дозволяє запобігти виникненню сегрегації в класі. Саме така форма організації роботи в групі дозволяє учням із особливими освітніми потребами легше орієнтуватися на інших дітей, імітувати їх дії. Таким чином усі учні в класі, у процесі взаємодії один з одним, набувають важливого соціального досвіду.

Також із метою соціальної інтеграції «особливих дітей» у колектив однолітків можна використовувати «метод проектів» і в урочній, і в позаурочній діяльності. Для цього в процесі роботи над проектом, організації та проведення дослідів, утворюються пари зі «звичайних» та «особливих» дітей, які працюють разом протягом усієї роботи над проектом. Така спільна робота з виконання певних завдань може організовуватись і вдома в неформальному позашкільному середовищі, таким чином стають більш стійкими соціальні зв'язки учнів одне з одним, краще налагоджується комунікація.

ІКТ для осіб із інтелектуальними порушеннями та затримкою психічного розвитку «можна використовувати в якості компенсаторного, комунікаційного та дидактичного засобу» [4]. Використання ІКТ полегшує доступ до дидактичних ресурсів, надаючи можливості для необхідного багаторазового повторення матеріалу, допомагає організувати додаткову комунікацію, урізноманітнити освітній процес, є можливість демонструвати результати зручним способом. ІКТ дозволяють організувати різні форми навчально-пізнавальної діяльності, зробити активною і цілеспрямованою самостійну та групову роботу учнів із залученням дітей з особливими освітніми потребами. Інтерактивний освітній контент у роботі з дітьми з затримкою психічного розвитку, інтелектуальними порушеннями допомагає індивідуалізувати та диференціювати навчання відповідно до індивідуальної програми розвитку дитини.

Заслуговує на увагу використання можливостей інтерактивної дошки SMART Board, яка дозволяє забезпечити діяльнісний підхід до навчання, допомагає унаочнити багато процесів. Діти з ООП можуть виконувати завдання на дошці як з усім класом, бо інтерактивні завдання

привертають їх увагу, так і індивідуально для необхідного їм багаторазового повторення навчального матеріалу. Завдання для дошки SMART Board можна знайти в мережі інтернет чи створити самостійно. Однак, для використання готових завдань з інтернету, виникає потреба в їх адаптації, врахуванні індивідуальних потреб учнів, у тому числі й з особливими освітніми потребами.

Як підсумок, слід зазначити, що практика застосування методу «зворотньої інклюзії» та «методу проєктів» із дітьми з особливими освітніми потребами в умовах наявних труднощів у спілкуванні та комунікації сприяє формуванню комунікативної та соціальної компетентності, запобігає сегрегації та відокремленню дітей з особливими освітніми потребами, розвиває толерантність. Відчуття приналежності до групи, відчуття зв'язку з однокласниками та вчителями забезпечує повноцінний розвиток дитини. А застосування інформаційно-комунікаційних технологій робить можливим використання завдань, що засновані і на комунікативній, і на змістовній складовій. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє посилити мотивацію навчання, сформувані необхідні ставлення та відношення.

Використані джерела

1. Закон України. Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2541-19?lang=ru> (дата звернення 29.10.2018 р.). – Назва з екрану
2. Закон України Про освіту. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 29.10.2018). – Назва з екрану
3. Працюємо з «особливою» дитиною у «звичайній» школі / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос. – Х.: ВГ «Основа», 2018. – 120с.: табл., схеми, рис. – (Серія «Нові формати освіти»).
4. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навчальний посібник / [А. В. Гета, В. М. Заїка, В. В. Коваленко та ін.] ; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. – Полтава: ПУЕТ, 2018. – 261 с.

ГУМАНІЗАЦІЯ - ОСНОВНИЙ ПРИНЦИП В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗА ІДЕЯМИ М. МОНТЕССОРІ

Георгієва Н.М.,

вчитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії

зі званням «старший учитель»

Комунального закладу «Рубіжанський навчально-

реабілітаційний центр «Кришталік»

м. Рубіжне

Забезпечення потреб дитини, створення умов для її повноцінного розвитку – один із найважливіших пріоритетів політики держави і моральний обов'язок кожного громадянина. Виняткової турботи потребують діти з особливими освітніми потребами. Таким дітям з перших днів перебування у школі необхідно створити оптимальні умови, які б допомогли звести до мінімуму наслідки їхніх розладів. Їм необхідна допомога і, що найважливіше, доброзичливе ставлення оточуючих. В умовах становлення України, як держави, особливу актуальність мають проблеми виховання і освіти особистості на основі гуманістичних цінностей. «Гуманізм це право людини на щастя» (І. С. Кон «Словник з етики»). Гуманізація життя повинна стати

визначальним принципом педагогічного процесу, гуманізація виховання і освіти передбачає створення таких форм і методів виховання, навчання, які забезпечують ефективний розвиток індивідуальності дитини - його пізнавальних здібностей, індивідуальних якостей, в першу чергу тих, за допомогою яких особистість може і хоче навчатися, зацікавлена в тому, щоб ефективно сприймати виховний і освітній вплив. Бути гуманним – це значить знайти ключик до дитячого серця, коли вони заради свого і вашого задоволення стануть творити. Творча діяльність підвищує самооцінку дитини, сприяє самореалізації, дитина усвідомлює значущість своєї особистості. Завдання педагога не опікати дитину, а супроводжувати на шляху творчості, надаючи повної довіри її можливостям.

Закон України про Освіту передбачає впровадження в освітній процес альтернативних технологій і форм навчання. Однією з таких технологій є теорія і практика виховання і навчання, автором яких є італійський лікар, педагог М. Монтесорі. Педагогіка М. Монтесорі не тільки розділяє погляди гуманістичної педагогіки і підтримує декларацію про те, що у дитини є такі ж права, як і у дорослого, але й в практичній діяльності враховує психологічні особливості в розвитку кожної дитини.

Монтесорі-педагогіка - це лікувальна педагогіка, яка розглядала дитину як особистість з самого народження. У цьому закладено її головна відмінність від інших систем. М. Монтесорі зазначала, що освіта – це не лише відповідальність учителя, але й природний процес розвитку дитини, який передбачає накопичення досвіду практичних дій, самостійних відкриттів, що проходять, дякуючи оточуючому середовищу. Традиційне навчання та виховання того часу педагог розуміла як жорсткий авторитарний вплив на дитину, в ході якого не враховується її природний розвиток і потреби. Те саме відбувається і в сучасній освіті. Педагог зазначала, що будувати освітній процес потрібно так, щоб він відкривав невідоме в психічному, духовному світі дитини. Отже, сутність виховання, за М. Монтесорі, є „допомога життя з самого народження”, допомога всебічному розвитку дитини, що веде до кінцевої мети – гармонійних стосунків між людьми.

Для того, щоб створити гуманістичну педагогіку, необхідно, щоб школа давала простір вільним і природним проявам особи дитини, — в цьому і полягає істотна сторона сучасної реформи. Тому основним в гуманізації педагогіки повинна бути свобода учня, яка давала б можливість безпосереднім проявам його особи.

Марія Монтесорі відкрила «секрет дитинства», і його важливість для формування людини виражається в можливості вести дитину за її власним внутрішнім шляхом і незалежністю, з чистим екологічним баченням зв'язку і спорідненості з природним і соціальним оточенням і необхідністю боротися за ідеали миру в усьому світі заради виживання людства.

НАДАТИ ДИТИНІ СВОБОДУ ДІЙ – педагогічне кредо Марії Монтесорі.

Аналізуючи філософські погляди М. Монтесорі щодо розвитку дитини, її життя та місця у цьому світі, можна визначити такі основні філософські принципи:

1. Принцип сприяння природному розвитку пов'язаний із розумінням М. Монтесорі природи дитини та особливостей її розвитку. Педагог пояснювала, що будь-яка дитина з народження має свій внутрішній потенціал, джерело творчої енергії, тому вона здатна до саморозвитку. В процесі саморозвитку дитина немає конкретних цілей, заданих меж та відомих шляхів розвитку. Ці шляхи вона відшуковує сама, керуючись внутрішніми потребами, імпульсами інтересу до тієї чи іншої діяльності. Тому дорослий повинен не заважати дитині вільно рости й розвиватися. Допомога саморозвитку з боку дорослого повинна бути дозованою, ненав'язливою, тактовною, з урахуванням зони найближчого розвитку. Це надасть змогу зрозуміти індивідуальні потреби кожної дитини, направити її внутрішні імпульси в потрібне русло.

2. Принцип взаємодії з „підготовленим середовищем” полягає в тому, що тільки в спеціально підготовленому просторовому і соціальному середовищі дитина здатна повноцінно розвиватися. З перших днів життя вона вбирає інформацію про оточуючі предмети та людей за

допомогою органів чуття. Пізніше вчиться виконувати різноманітні дії з предметами, оволодіває мовленням, засвоює поведінку, традиції, звичаї соціально-культурного середовища, в якому росте.

3. Принцип свободи вибору в „підготовленому середовищі“. При виборі діяльності дитина керується сильними внутрішніми імпульсами, що спонукають її до розвитку. Вибираючи вид діяльності й працюючи скільки бажає сама, дитина задовольняє внутрішню потребу в розвитку. У реальності свобода є відносною, оскільки вона обмежується чинниками, що існують у самому підготовленому середовищі: обмеженість дидактичного матеріалу, правила користування матеріалом тощо.

4. Принцип індивідуальної активності в навчанні підтверджується словами М. Монтессорі: „Дитина повинна вчитися засобом власної індивідуальної активності“ . Індивідуальна активність дитини, на думку педагога, сприяє її психофізичному та соціальному розвитку. У дитини може проявлятися мотиваційна, рухова, мовленнєва, пізнавальна активність та активність у соціальній сфері. Вільний вибір діяльності сприяє розвитку мотиваційної активності. Самостійно вибираючи діяльність, дитина приступає до неї з інтересом, зберігаючи свою мотивацію тривалий час. Стійка мотивація до навчання, тобто до пізнання оточуючого світу та оволодіння практичними навичками, розширює перспективи розвитку дитини. „Підготовлене середовище“ й педагог надають можливість проявлятися руховій активності. В середовищі знаходяться матеріали, які спонукають до активної діяльності, — в ньому дитина може вільно рухатися, виконувати конструктивну діяльність. Пізнавальна активність дітей, на думку педагога, розвивається у процесі роботи з дидактичними матеріалами, які підібрані так, щоб навчити їх „робити відкриття“ на основі власного досвіду. Цей принцип відповідає принципу розвитку мислення, мовлення і комунікації як засобу спеціальної освіти.

5. Принцип предметності в навчанні. Навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку повинно спиратися на самостійну діяльність із матеріалами автодидактичного характеру. Італійський педагог зазначала, що самостійна діяльність надає змогу дитині „будувати свою особистість“. На її думку, побудувати власну особистість, виходячи з внутрішнього потенціалу, є кінцева мета виховання та навчання. В процесі цієї діяльності відбувається як розвиток довільних рухів, так й інтелектуальний розвиток. За допомогою власних рук, органів чуття дитина створює власний чуттєвий образ оточуючого світу. Робота з різноманітними предметами розвиває ініціативність, працелюбство.

Організація процесу виховання і навчання у системі М.Монтессорі передбачає спирання на індивідуальність і реалізується у формі індивідуальних занять на яких закріплюються навички роботи та вводяться нові поняття. Першою і головною властивістю уроку повинна бути стислість. Другою – простота, в уроці не повинно бути нічого, крім абсолютної істини. Третя якість уроку – це об'єктивність, на уроці особа вчителя повинна відступати на другий план, даючи місце тільки предмету, до якого потрібно привернути увагу дитини.

Спираючись на філософські принципи М. Монтессорі сформовані сучасні вимоги до гуманізації освітнього процесу, окреслені пріоритетні напрямки Нової Української Школи та її принципи:

1. Принцип ранньої педагогічної допомоги, що передбачає ранне втручання дорослого, спрямоване на лікувально-педагогічну корекцію порушень психофізичного розвитку дітей, та формування особистісних якостей.

2. Принцип диференційованого підходу в навчанні, що займає особливе місце в системі індивідуалізації навчання. Диференціація навчання передбачає добір та використання варіативних завдань, методів і прийомів навчання відповідно до психофізичних особливостей різних за підготовкою груп дітей, врахування їх інтересів, здібностей, можливостей, дозування навантаження.

Принцип диференційованого підходу в навчанні тісно пов'язаний із принципом індивідуального навчання. Принцип індивідуального підходу до навчання дітей використовується у спеціальній освіті. Індивідуальний підхід передбачає підбір конкретних ме-

тодів і засобів навчання дітей з порушенням психофізичного розвитку, специфічних прийомів і засобів корекційно-педагогічної роботи, визначення особливого темпу та організації освітнього процесу. Він дозволяє надати належної уваги окремим вираженим видам розвитку кожної дитини.

3. Принцип раціонального використання дидактичних матеріалів. Спеціально підготовлене предметно-розвивальне середовище насичене різноманітними дидактичними предметами. Вони мають допомагати їм впорядковувати уявлення про оточуючий світ, отримувати знання та практичні навички, задовольняти власні потреби. Тому слід навчити дітей підбирати для роботи такі матеріали, які б відповідали їх віку, розвитку, інтересам.

4. Принцип діяльнісного підходу в навчанні та вихованні, який враховує те, що засвоєння знань дітьми з вадами інтелектуального розвитку відбувається у процесі основних форм діяльності (навчання, праця, гра, спілкування). Спеціальна психологія і педагогіка організують освітній процес на наочно-дійовій основі.

5. Принцип педагогічного оптимізму наголошує, що навчати потрібно всіх дітей, включаючи тих, які мають вади психофізичного розвитку. Кожна дитина має можливості, здібності, які потрібно розвивати. Цей принцип пов'язаний з високим рівнем наукового та практичного знання про потенційні можливості осіб із особливостями психофізичного розвитку.

6. Принцип гуманістичної спрямованості педагогічного процесу, який ґрунтується на положенні про безмежну віру в природу дитини, її цінність у цьому світі, орієнтації на ідеал вільної, самостійної, активної особистості.

На сучасному етапі принцип гуманістичної спрямованості освіти полягає в утвердженні особистості дитини як найвищої соціальної цінності, в розкритті її здібностей, задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських і громадянських цінностей, гармонії стосунків дитини з оточуючим.

Принципи, зміст і напрями побудови освітнього процесу за ідеями М. Монтесорі створюють гармонійну цілісність, забезпечують єдність цього процесу, сприяють формуванню всебічно й гармонійно розвинутої особистості.

Отже, під вихованням М. Монтесорі розуміла не тільки засвоєння знань, умінь, але й допомогу в психічному, емоційному, фізичному розвитку дитини з самого народження, підтримку та захист її духовного розвитку, підготовку дитини до життя. Змінивши традиційну систему навчання, М. Монтесорі побачила не нову систему навчання і виховання, а нову Людину, яка розкривається і вільно розвиває свій істинний характер. Дитина проявляє свою волю, і ніщо не стримує її внутрішню роботу й не тисне на її душу.

Список використаних джерел

1. Городня О. Без покарань і заохочень вчать діти в єдиному поки що в Україні навчальному закладі – школі Монтесорі. // Сім'я. 1997. – №2. С. 11, 12.
2. Глазунова Л. Золоті зерна «буржуазної» педагогіки зійшли і на нашому ґрунті: Школа Монтесорі // Освіта. – 1993. – 8 квітня.
3. Дичківська І. Через свободу і самостійність: розвиток індивідуальності дитини в теорії і практиці М. Монтесорі // Дошкільне виховання – 1993, № 5.
4. Монтесорі М. Будинок дитини: Метод наукової педагогіки.-К., Астрель:АСТ,2005
5. Стрюк К. Система Марії Монтесорі – нове чи старе? // Дошкільне виховання – 1996, № 3.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ЇХ ПОДОЛАННЯ

Гнатів А.М.,

студентка спеціальності «Початкова освіта»

Забірка І.В.,

студентка спеціальності «Початкова освіта»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на одержання освіти, якість якої не різниться від якості освіти здорових людей.

Соціалізуючі і реабілітуючі можливості інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, які мають фізичні обмеження, у школі безсумнівні. Інклюзивна освіта передбачає освіту для всіх в плані пристосування до різних потреб і фізичних порушень та може здійснюватися тільки в контексті реальних взаємин, коли школярами з обмеженими можливостями освоюються різноманітні види діяльності, спілкування, регулюється самооцінка, здобувається підтримка і дружба ровесників, впевненість в своїх силах, формується світогляд і духовний зміст людини з інвалідністю, готовність жити і працювати в швидко мінливому світі. Інклюзивне навчання має на увазі як технічне оснащення архітектурного середовища освітніх установ, так і спеціальні технології і педагогічні програми, спрямовані на реалізацію інклюзії.

Інклюзивна освіта – термін, який використовується для опису процесу навчання дітей чи студентів з особливими потребами (не тільки з особливостями психофізичного розвитку) в загальноосвітніх навчальних закладах. В основі інклюзивної освіти лежать ідеї рівного ставлення до всіх людей, виключається будь-яка дискримінація дітей, створюються особливі умови для дітей, які мають особливі освітні потреби.

Інклюзивна освіта – це неперервний процес розвитку освіти, який надає можливість доступності освіти (самовдосконалення, саморозвитку) та який визнає, що усі діти – це індивідууми з різними потребами в навчанні. Інклюзивна освіта намагається розробити підхід до освітнього процесу, який буде більш гнучким для задоволення різноманітних потреб у навчанні. Якщо навчання та виховання стануть більш ефективними, то це сприяє більш гармонійному розвитку не тільки дітей з особливими потребами, але й для звичайних дітей.

Зазначимо, що ЮНЕСКО дає найбільш універсальне визначення поняттю «інклюзивна освіта». Згідно з їх трактуванням «інклюзивна освіта» – це цілісний феномен, завдяки якому всі діти без виключення мають рівний доступ до якісної освіти, що базується на гуманізмі, розвитку інтелекту та творчих здібностей, балансі інтелектуальних, етнічних та фізіологічних компонентів особистості.

Система інклюзивної освіти включає в себе навчальні заклади середньої, професійної та вищої освіти. Її головні напрямки роботи – це створення без бар'єрного середовища в навчанні та професійній підготовці людей з обмеженими можливостями. Це технічне оснащення освітніх закладів, розробка спеціальних навчальних курсів для педагогів та учнів, які спрямовані на розвиток їх взаємодії з людьми з особливими потребами. У таких закладах ведеться робота над спеціальними програмами, які спрямовані на те, щоб полегшити процес адаптації учнів з обмеженими можливостями в загальноосвітніх закладах.

Нижче наведені основні принципи, притаманні інклюзивній освіті:

- цінність людини не залежить від її здібностей;
- кожна людина може мислити та переживати певні почуття;
- кожна людина має право на спілкування та на те, щоб бути почутим;
- всі люди мають потребу один в одному;
- справжня освіта може здійснюватися тільки у контексті реальних відносин;

- всім людям необхідна підтримка та дружба однолітків;
- для всіх тих, хто навчається, досягнення прогресу є те, що вони можуть зробити, ніж те, що їм не під силу;
- різноманітність прикрашає всі сторони життя людини.

Якість освіти в першу чергу пов'язана із задоволенням потреби кожної людини в ефективній соціалізації, тобто набутті засобів вибудовування особистої, професійної та громадської діяльності в суспільному житті. Як відомо, соціалізація здійснюється в трьох основних сферах: діяльність, спілкування і самосвідомість. При інклюзивному навчанні відбувається повноцінне та ефективне наповнення цих сфер соціалізації учня з особливими потребами.

Дитина з особливими потребами - не пасивний член суспільства, а особистість, яка має право на задоволення власних соціальних потреб. Рівень підтримки, гуманізм та терпимість у ставленні до дітей з особливими потребам, можливість надати їм доступну та якісну освіту - показники ступеня розвитку суспільства, в якому вони живуть.

Для широкої громадськості ідеї інклюзивної освіти та її впровадження в Україні сьогодні є ще малознайомими. Однак, процес інклюзії в освіті – залучення дітей із особливими потребами та обмеженими можливостями за станом здоров'я до умов загальноосвітніх навчальних закладів – існував в українському суспільстві завжди. Більш інтенсивно і чітко цей процес проявив себе наприкінці 90-х років. Саме в цей період спостерігається збільшення кількості дітей із особливими потребами в загальноосвітніх школах. Посилення цих тенденцій відбулося під впливом економічних факторів, і змін, що позначилися в українському суспільстві: спрямування у напрямку демократизації та розповсюдження ідей і принципів рівності на всі сфери суспільного життя. Важливим стимулом для розвитку інклюзивної освіти також стало безпосереднє поширення інформації, ідей, досвіду та практики інклюзії, що мали місце в західних та пострадянських країнах, як серед професійної спільноти, так і серед громадськості. Певний вплив має і загальне погіршення стану здоров'я українських дітей.

Певні кроки у напрямку реалізації ідей інклюзивної освіти в Україні вже зроблені. З 2000 року в Україні розпочато ініційований Всеукраїнським фондом "Крок за кроком" та підтриманий Міністерством освіти та науки України освітній експеримент, в межах якого діти із особливими потребами отримали можливість навчання у загальноосвітніх школах. Проведені сотні тренінгів для вчителів, видані методичні рекомендації та посібники з інклюзивної освіти. Ухвалені «Концепція інклюзивної освіти» (2010 р.), «Положення про спеціальні класи для дітей з особливими потребами, що навчаються у загальноосвітніх школах» (2010 р.) та «Постанова про порядок організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх школах» (2011 р.). У 2009 році в Міністерстві освіти та науки було створене окреме управління, яке опікується питаннями освіти для дітей з особливими потребами.

В Україні практика впровадження інклюзивних форм освіти в систему загальноосвітніх навчальних закладів є досить складною, що пов'язано з наявністю бар'єрів загальної освіти, які заважають успішній реалізації інклюзивних процесів.

Отже, дещо про бар'єри: варто зазначити, що самі батьки дітей із порушеннями майже хронічно не визнають хворобу своєї дитини, а це ще додатково породжує низку проблем, серед яких – упереджене ставлення до психолого-медико-педагогічної комісії, бо зазвичай спеціалісти радять відправляти дитину у спеціальний навчальний заклад. Та у батьків негативне відношення до спецшкіл, що не виправдано, адже ці школи вже давно не інтернати, але стереотип живе і досі. Так, батьків теж можна зрозуміти, бо для них цілком природньо бачити тільки позитивне у своїх чадах, для них краще вважати свою дитину унікальною. Може тому в інформаційному просторі все частіше циркулюють такі визначення: аутисти, діти індиго, вундеркінди, діти із синдромом Дауна, діти-янгولی, діти сонця. Звичайно, ідентифікувати унікальність своєї дитини – це добре та головне, вивчити і недоліки, а що ще важливіше – не нашкодити. Бо дуже часто така містифікація понять нічого конструктивного не передбачає: ані

в соціальному сенсі, ані в науковому. А ще, саме в таких випадках діти, через своїх батьків ризикують не отримати кваліфіковану допомогу.

Наступний бар'єр – забезпечення не лише фізичної доступності до освіти, але й гуманістичної складової. Мова йде про позитивне сприйняття ідеї включення у колектив (середовище) здорових однолітків дітей з особливими потребами; всебічне сприяння цьому процесу всіма членами колективу. Проте, дуже часто виникають проблеми та труднощі у процесі інклюзивного навчання, зокрема: неоднорідність контингенту у класі створює проблемні ситуації, зокрема учням, які добре навчаються, позбавляючи їх можливості просуватися у навчанні швидше, сповільнюючи зростання здібних учнів; діти, які мають труднощі у навчанні, перебувають у невідповідних та несправедливих умовах конкуренції, вони не отримують необхідної уваги; перед вчителями постає складна моральна проблема: кому надати уваги, турботи, часу?

Основний принцип інклюзивного навчання – якомога менше зовнішньої і якнайбільше внутрішньої диференціації. Спільне навчання має не лише гарантувати право дитини з особливими потребами не бути ізольованою від інших, а й забезпечити їй можливість відвідувати той навчальний заклад, який би вона обрала, коли б була здоровою. Проблема стосується як адаптації – так і соціалізації – а також профорієнтації, а в подальшому і працевлаштування. Школа й надалі продовжує орієнтуватись лише на здоровий контингент, розглядаючи здоров'я лише з позицій його фізичної складової. Діти цієї категорії виявляються найменш адаптованими до самостійного життя внаслідок культурної некомпетентності, відсутності навичок самореалізації засобами, які компенсують основний дефект, та форм ефективної соціальної взаємодії та повноцінного спілкування.

Ще одна проблема: наші загальноосвітні школи не готові: ні технічно, ні методично, ні психологічно, ні кадрового запровадження інклюзії. Тому серед освітян стільки противників інклюзивного навчання, бо вони свідомі і розуміють, що все це для них ще одна важка ноша, бо держава, яка хронічно не забезпечує їх рівень життя, а дешево відкупляється мізерною зарплатнею, не буде фінансувати, контролювати систему надбавок за інклюзію. Немає на сьогодні і методичних матеріалів для різних нозологій. Наразі, Інститутом спеціальної освіти НАПН України розробляються методичні посібники шляхом адаптування тих напрацювань, що були створені для спеціальних шкіл з активним залученням західного досвіду, та коли вони досягнуть читачької аудиторії – питання складне, бо це також додаткові видатки.

Варто зауважити, що цей процес є незворотнім на сучасному етапі розвитку суспільства і його гуманістичних цінностей, що потребує зламу стереотипів та оволодіння новими формами роботи всіма учасниками педагогічного процесу. Просування інклюзивної моделі освіти в нашому суспільстві сьогодні залежить не лише від фінансової спроможності держави в її реалізації, а й від поінформованості суспільства про існуючі проблеми в освіті для дітей та молоді з особливими освітніми потребами, знайомство з інклюзивною освітою як основною цінністю демократичного суспільства.

Побудова ефективної системи інклюзивної освіти в Україні можлива на основі взаємодії різних факторів, насамперед посилення фінансування освіти, удосконалення її нормативно-правового забезпечення, поліпшення методичного та кадрового забезпечення інклюзивної освіти. Також потрібно створити необхідні умови для повноцінного навчання дітей з особливими навчальними потребами у навчальних закладах, включаючи підготовку педагогічних працівників, надання індивідуальної підтримки в ході здобуття освіти з урахуванням потреб дитини, нозології захворювання, отриманні та обробці інформації для засвоєння навчальної програми, забезпечити їм державну підтримку. Важливим є формування позитивної громадської думки щодо інклюзивної освіти шляхом залучення до цієї справи засобів масової інформації, організації інформаційних кампаній, які б сприяли виконанню законів, спрямованих на здобуття освіти дітей з інвалідністю. Відсутність належного фінансування освіти в цілому та інклюзивної зокрема є суттєвою перешкодою на шляху її

розвитку, тому необхідними є збільшення фінансування розвитку матеріальної бази освітніх закладів з метою перетворення їх у доступне середовище навчання.

Таким чином, впровадження інклюзивної освіти складна, неоднозначна, багатоаспектна проблема, об'єднує у собі цілий ряд відносно самостійних наукових та прикладних напрямів, потребує розгляду та розробки нормативно-правових, психолого-педагогічних, програмно-змістових, соціально-психологічних засад.

Інклюзивна освіта розглядається багатьма міжнародними організаціями як пріоритетний напрям розвитку національних систем шкільної освіти, бо реалізація права громадян на здобуття якісної освіти та соціальну інтеграцію є важливим фактором стійкого розвитку суспільства.

Освітньо-соціальна інклюзія може виступати в якості інструмента, що дозволяє подолати (маргіналізацію) відчуження дітей з особливостями психофізичного розвитку і сприяє формуванню життєздатності особистості. Одна із цілей створення інклюзивного середовища – сприяти розумінню і толерантності шляхом щоденної взаємодії дітей з порушеннями розвитку і без них. Оскільки дітям треба разом навчатися, їм варто допомогти усвідомити значну схожість між ними, навчитися цінувати таланти та здібності кожного однокласника з порушеннями чи без них, приймати та навіть підкреслювати унікальне розмаїття, яке робить кожну людину індивідуальною.

Література

1. Данієлс Р. У класі – діти з особливими потребами / Р. Данієлс, К. Стаффорд // Шкільний світ. – 2008. – №3. – С. 18-19.
2. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній школі / Т. Ілляшенко // Початкова школа – 2007. – №12. – С. 46-49.
3. Колупаєва А. Зasadничі понятійно-термінологічні визначення інклюзивної освіти / А. Колупаєва // Дефектологія. – 2009. – №2. – С. 3-8.
4. Найда Ю. Інклюзивна модель освіти: за проти / Ю. Найда // Директор школи. (Шкільний світ). – 2010. – №34. – С. 30-31.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА – ЗАПОРУКА УСПІШНОГО РОЗВИТКУ

Голод О.В.,

вчитель початкових класів в інклюзивному класі

Навчально-виховний комплекс

Новоайдарська школа-гімназія

Новоайдарської районної ради

Луганської області

с.м.т. Новоайдар

Ключові слова: інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами, психолого-медико-педагогічна консультація, висновок ПМПК.

Впровадження інклюзивної освіти набирає обертів. З кожним роком все більше шкіл відчиняють свої двері для дітей з особливими освітніми потребами. Це питання вже не викликає бурхливої реакції, але все ще має своїх прихильників та супротивників. Причому, супротивниками інклюзивного навчання є, переважно, батьки як дітей з нормальним розвитком, так і батьки дітей з особливими освітніми потребами (надалі, діти з ООП). Якщо перша частина батьків змиралась з такими нововведеннями, то інша – ніяк не може сприйняти це належним чином.

Негативне ставлення до інклюзивного навчання виникає через необізнаність, незнання законів, упередженість. Страх бути затаврованим діагнозом та довідкою, страх бути засудженим сторонніми, страх бути «запротореним до інтернатів». Тому головним завданням педагогів є поширення та роз'яснення цього питання серед батьків. Доводити до відома дорослих, діти яких потребують особливого супроводу, що це, перш за все, потрібно їм самим за для майбутнього щастя їхніх дітей.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), лише 20 % народжених дітей умовно вважається здоровими, інші – або страждають порушеннями психофізичного розвитку, або знаходяться в стані між здоров'ям і хворобою. Саме ця більшість дітей потребує особливої уваги та підтримки. В українському законодавстві термін «діти з особливими освітніми потребами» охоплює дітей з порушеннями психофізичного розвитку та дітей з інвалідністю. Зарахування дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній навчальний заклад здійснюється в установленому порядку відповідно до висновку (рекомендацій) психолого-медико-педагогічної консультації (надалі, ПМПК) відповідно до п. 7 Постанови Кабінету Міністрів від 15 серпня 2011 року [3; с.14]. Висновок ПМПК – це документ, що формулюється фахівцями ПМПК за результатами психолого-педагогічного вивчення дитини. У висновку ПМПК описано особливості розвитку дитини, що допомагає педагогам у подальшій розробці індивідуальної програми розвитку. Висновок ПМПК є підставою для направлення дітей органами управління освітою в загальноосвітні навчальні заклади, класи (групи) з інклюзивним навчанням, спеціальні дошкільні і загальноосвітні навчальні заклади з урахуванням побажань батьків (осіб, які їх замінюють) та організації належної корекційно-розвивальної роботи [3; сс.18-19]. Не треба його боятись. Висновок – це не вирок. Остаточне рішення про місце та форму навчання приймають батьки, або особи, які їх замінюють.

До дитячих садочків та загальноосвітніх шкіл зараховуються діти, у медичних довідках яких стоять відмітки «здоровий» у більшості фахівців, та висновок «придатний до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі». Це стосується переважно сільських та районних місцевостей, де немає фахівців відповідного профілю. Під час освітнього процесу виявляється, що деякі діти не засвоюють норми навчальної програми з різних причин (затримка психічного розвитку – ЗПР, загальне недорозвинення мовлення – ЗНМ, синдром дефіциту уваги, гіперактивність – СДУГ та ін.). Навіть дефектологам важко встановити точний діагноз без спеціального повного обстеження, лише за спостереженнями. Що вже казати про вчителів та вихователів. А саме від раннього виявлення, точного діагнозу та правильного супроводу залежить ефективність подальшого розвитку дитини. Звісно, є такі батьки, які не знають особливостей психо-фізичного розвитку в різні вікові періоди. Але ж є і ті, що свідомо відмовляються від обстеження з різних причин. Відсутність висновку ПМПК ускладнює й уповільнює роботу педагогів. А між тим спливає дорогоцінний час, за який діти з особливими потребами могли отримати належну допомогу. За законом ні вихователі, ні вчителі, ні психологи не мають права звертатись в ПМПК з приводу психолого-педагогічного вивчення дитини, яка відвідує заклад. Згідно з пунктом 1.3 положення, консультування та психолого-педагогічне вивчення дітей у центральній, республіканській (Автономна Республіка Крим), обласних, Київській та Севастопольській міських, районних (міських) ПМПК здійснюються за зверненням батьків (осіб, які їх замінюють) та у їх обов'язковій присутності [3; с.20].

Ми живемо у нові часи, коли все спрямоване на повноцінний особистісно-орієнтований розвиток дитини. Впровадження інклюзивного навчання та Нова українська школа яскраве цьому підтвердження. Отже, підбиваючи підсумки, хочеться звернутися до батьків. Будьте уважні до своєї дитини. Не треба соромитись, ховатись від суспільства, прирікаючи тим самим на страждання її та себе. Треба діяти, відстоювати свої права, домагатись належного супроводу відповідними фахівцями. Головним завданням педагогів було й лишається крокувати у ногу з часом. Не боятись змін, експериментів. Бути партнером для кожного учня. Бути мудрим та

переконливим у роботі з батьками. Лише спільна згуртована праця може принести бажані результати для кожного учасника процесу.

Література

1.Викторія Топол Усім тут місце. Як київська школа 17 років впроваджує інклюзію освіти / Українська правда. Життя / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/projects/osvita/2017/11/21/227528/>

2.Ворона В.Ю. Переваги та недоліки інклюзивного навчання в загальноосвітніх та дошкільних закладах освіти / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.smcssdm.ck.ua/news/perevagi_ta_nedoliki_inkljuzivnogo_navchannja_v_zagalnoosvitnikh_ta_doshkilnikh_zakladakh_osviti/2016-01-05-445.

3.Заєркова Н.В. Інклюзивна освіта від «А» до «Я» / Порадник для педагогів та батьків // Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. - Київ. – 2016. – 77 с.

4. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / [Порошенко М.А., Колупаєва А.А., Ярошук М.В., Таранченко О.М., Прохоренко Л.І. та ін.] // За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. – Київ : 2018. – 252 с.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА. НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Горбенко С.В.,

Гетьман А.О.,

Силкіна А.В.,

студенти спеціальності «Початкова освіта»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Часто, бачучи дітей з певними важкими вадами здоров'я, важко уявити як їм продовжувати життя, як здобувати освіту, як розвиватися і досягати того що й всі інші діти.

Конституція України гарантує право кожного громадянина на доступність якісної освіти. Це у повній мірі стосується і дітей із особливими потребами. До категорії "дітей із особливими потребами" належать діти з проблемами фізичного та розумового розвитку, з психоневрологічними захворюваннями, захворюваннями серцево-судинної системи, з малими та затухаючими формами туберкульозу, а також діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. І ці діти можуть навчатись, їм всього лиш потрібно трохи більше уваги і турботи ніж всім іншим дітям.

Звичайно при навчанні дітей з особливими потребами постають певні труднощі, при подоланні яких потрібно враховувати стан здоров'я та можливості учня, студента. Для цього використовують різні методи інклюзивної освіти. Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу.

З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивні освітні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання існуючих ресурсів, партнерство з громадою до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами.

Важливим є правильне спілкування з дітьми, адже одним із вирішальних факторів, що визначають виникнення вторинних дефектів в особистості олігофренів і дітей з тимчасовими затримками в розвитку, є порушення їхніх соціальних зав'язків з оточуючими, нереалізована потреба у спілкуванні, і вирішальна роль у задоволенні потреби дитини одержати необхідну для її розвитку інтелектуальну й емоційну інформацію належить вчителю, вихователю. Для вихованця допоміжної школи особистість вчителя більшою мірою, ніж для учня масової школи, є взірцем для наслідування, стимулятором засвоєння правильних шаблонів поведінки, моральних звичок, а думка педагога – головним критерієм оцінки поведінкових реакцій і поглядів дитини.

Також, перед тим як приступати до подальшого засвоєння рідної мови, математики та інших навчальних предметів, навчання спочатку повинно спрямовуватись на забезпечення розвитку в дітей з особливими потребами тих загальних інваріантних дій та операцій, які не прямо, а опосередковано забезпечують підготовку дитини, тобто розвитку базових здібностей якими діти будуть оперувати впродовж навчання.

Іншою проблемою є те, що сучасна практика навчання дітей з особливими потребами всіх категорій призводить до їхньої ізоляції від суспільства, від нормального життя. Усі спеціальні заклади, і дошкільні, і шкільні, є інтернатними. Більшість часу діти перебувають у державних стінах, усе роблять за розкладом, під наглядом і керівництвом двох, трьох осіб – педагогів, вихователів. Оточення – такі ж діти з особливими потребами.

За такого способу навчання ігнорується один з принципів розвитку: людина навчається, наслідуючи іншу. Хто краще навчить дитину з проблемами розумового розвитку гратися іграшками, звертати увагу на суттєві речі, осмислювати їх, розмовляти, правильно реагувати на різні явища? Звичайно, ті діти, які розвиваються нормально. Відомо, що в деяких країнах діти з особливими потребами навчаються разом із здоровими дітьми, перебуваючи в одному класі. Але при цьому ними опікуються спеціальні педагоги, вихователі, які присутні тут же у класі. Такі класи мають різні назви: "диференційні", "розвиваючі", просто "спеціальні класи" та "допоміжні класи" і є поширені в багатьох країнах світу. В більшості розвинутих країн поряд з спеціальними класами створюються самостійні спеціальні школи з інтернатами і без них. А саме: в Австралії, Англії, Данії, Люксембурзі, Нідерландах, Франції, Швейцарії, Італії, США, Японії та інших. У Норвегії, Швеції в спеціальних класах займаються діти з не дуже важкими розумовими вадами, а глибоко відсталі у інтелектуальному розвитку – у спеціальних школах. В Канаді діти з порушенням інтелектуального розвитку навчаються до 13 років в спеціальних класах, а з 13 до 16 років – в спеціальних школах. В більшості країн посилюється тенденція навчати дітей з легкими формами відхилення в масових школах, забезпечуючи їх додатковими індивідуальними заняттями. Така тенденція спостерігається в Скандинавських країнах, США, Німеччині. В деяких випадках це пояснюється не лише намаганням не відривати дітей від звичного для них середовища, але і малою кількістю спеціальних закладів, особливо в сільських місцевостях. В цілому на сучасному рівні суспільного розвитку наукова думка спрямована на інтеграцію дитини з вадами інтелекту в суспільстві, на створення спрямованих умов для перебування такої дитини в суспільстві. Проте, у Європі на навчальний заклад, якщо в ньому вчиться хоча б одна дитина, яка потребує допомоги, держава виділяє додаткові кошти. В нашій державі освітні заклади не зацікавлені у навчанні дітей з особливими потребами інтегровано, разом з іншими дітьми. Так, опитування, яке провів Фонд "Відродження" в Україні, підтверджує те, що найбільшими противниками інтегрованого (спільного) навчання дітей-інвалідів виступають не діти, а дорослі, а також учителі загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів. Батьки дітей з особливими освітніми потребами бояться того, що з їхніх дітей будуть сміятися. Батьків "звичайних" дітей турбує те, що якщо у класі з'явиться дитина-інвалід, вчитель буде змушений надто багато часу приділяти їй і не зможе давати знання відповідного рівня для класу. Стурбовані новими обов'язками, які будуть на них покладені, й учителі загальноосвітніх шкіл.

Навчанням дітей з особливими потребами в Україні перебуває на стадії розвитку, хоча з кожним роком ситуація дещо покращується. Вживається багато заходів для покращення умов навчання дітей з різними вадами, а також для інтеграції таких дітей в суспільство. Зараз у Києві є дуже вдалий досвід інтеграції дітей з проблемами психічного розвитку в суспільство. Це досвід Благодійного товариства інвалідів та осіб з інтелектуальною недостатністю "Джерела", створеного Р.Кравченко. Колективом цього товариства нагромаджено цікавий досвід підготовки випускників допоміжних шкіл до життя. Безумовно, багато хто з вихованців цього товариства не підготується до самостійного життя, але зараз вони, відвідуючи заняття, проводячи свята під керівництвом дорослих, живуть цікаво, змістовно.

Загалом, за статистичними даними у 2004 було 135,773 неповносправних дітей, або 1,8% від усієї кількості дітей в Україні. Хоча реальна кількість таких дітей значно більша. А освіту ж в спеціально організованих умовах в Україні отримують 64,2 тисячі дітей дошкільного та 54,1 тисячі дітей шкільного віку, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку. Для них функціонують 1,2 тисячі дитячих садків (16,6 тисяч дітей), а всього 1,6 тисяч дошкільних навчальних закладів мають спец групи для дітей з вадами розвитку – 64, 2 тисяч осіб. Для дітей шкільного віку працюють 336 спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів та 60 спеціальних загальноосвітніх шкіл з подовженим днем.

6,3 тисячі школярів, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку, навчаються у спеціальних класах загальноосвітніх шкіл.

Основними напрямками у розвитку інклюзивної освіти є реалізація перспектив соціальної реабілітації дітей з особливими потребами, створення передумов для їх інтегрованого навчання, наступного самостійного життя. 11 вересня 2009 року міністерством освіти і науки України був виданий указ Про затвердження плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки. Згідно наказу шляхи розвитку інклюзивної освіти в Україні є удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, створення умов для безперешкодного доступу до навчальних закладів, починаючи з дошкільних, збереження єдиного освітнього простору, приведення системи освітньої роботи у відповідність до потреб дитини, сім'ї, відповідна підготовка педагогічних кадрів до роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку.

Цікаво, що нарахунок фінансування, то вказано що воно буде здійснюватися у межах асигнувань, передбачених у Державному бюджеті на відповідний рік, та за рахунок інших джерел. А враховуючи що фінансування всієї освіти в Україні мізерне, передбачає лише функціонування науки і освіти, а не їх розвиток, то можна уявити скільки коштів піде на розвиток інклюзивного навчання. І тут врятувати ситуацію зможуть хіба що благодійні фонди та незалежні інвестори.

Література

1. Боднар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен / В. Боднар // Рідна школа.– 2011. – №3. – С. 10 – 14.
2. Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання: зб. матер. Всеукр. науково-метод. конференції, присвяченої 97-річчю від дня народження В. Сухомлинського, 29-30.09.2015 / уклад. О. Е. Жосан. – Кіровоград: Ексклюзив-систем, 2015. – 468 с.
3. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія / А. Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.

ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Городиська Ю. Ю.,

вчитель-логопед II кваліфікаційної категорії

Бершанська С. М.,

вчитель-логопед I кваліфікаційної категорії

Назінкіна Л. І.,

вчитель початкових класів, вихователь I кваліфікаційної категорії

Гірська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат

м. Гірське

«Гра в пісок активізує можливості самозцілення,
закладені в людській психіці...»

Карл Густав Юнг

Чи є така дитяча гра, яка зможе гармонізувати картину світу, поставити заслін на шляху жорстокості, дасть відчуття розмаїття природи, позбавить від внутрішніх конфліктів і страхів, розкриє поняття добра і зла? Так, є така гра! Нею бавилися всі покоління роду людського, тому що немає на світі простіше і доступніше, зручніше і різноманітніше, живіше і об'ємніше, ніж гра з піском.

Діти нинішнього століття, пізнають комп'ютерні технології одночасно з освоєнням мови і прямоходінням, ставлять перед сучасним педагогом завдання вдосконалення дидактичних прийомів, методів освітньо-інформаційної роботи.

Наше професійне бачення цієї проблеми як вчителя спеціальної школи, а так само глибоке вивчення літератури по темі «Пісочна терапія в корекційній роботі» допомогли по-новому поглянути на вибір засобів для оптимізації корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Педагогічний погляд на психотерапевтичну пісочницю, вважаємо, - досить яскраве і ефективне рішення цього питання.

Тому в нашій корекційно-педагогічній діяльності особливе місце займає спеціальна техніка – пісочна терапія (sand-play). Нами була поставлена мета і визначені завдання.

Мета: створення спеціальних умов і підходів в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами для ефективного способу подачі матеріалу і забезпечення успішного освоєння корекційно-освітніх завдань дітьми за допомогою технології «Пісочна терапія».

Завдання:

- сприяти мотиваційної готовності дітей сприймати дидактичну задачу;
- формувані у дітей психологічну базу мови (увага, сприйняття, пам'ять, когнітивні процеси);
- розвивати дрібну моторику рук;
- збагачувати і активізувати словник рідної мови;
- формувані лексико-граматичні категорії мови;
- автоматизувати коригуючі звуки;
- формувані у дітей бажання і вміння колекціонувати, класифікувати і комплектувати іграшковий матеріал для спільних ігор в пісочниці;
- вчити дітей способам комунікації в спільних іграх і вправах в пісочниці.

Переваги методу «Пісочна терапія» (sand-play).

При виборі цього методу особливо цінним, на наш погляд, є реалізація принципу природодоцільності процесу навчання і виховання дітей з мовними порушеннями:

- пісок – природний матеріал, що володіє власною енергетикою;
- пісок здатний «заземлити» негативну енергію, що важливо в роботі з «особливими» дітьми;

- пісок – загадковий матеріал, що володіє здатністю зачаровувати дитину – своєю піддатливістю, здатністю приймати будь-які форми: бути сухим, легким або вологим, щільним і пластичним;

- найдрібніші частинки піску активізують чутливі нервові закінчення на кінчиках пальців і долонях, тим самим стимулюють сусідні мовні зони в корі головного мозку;

- занурення обох рук в пісок, а не однієї провідної, як при роботі олівцем у зошиті, знімає м'язове, психоемоційне напруження дитини і природно розвиває моторику рук.

Для дітей – це перш за все гра, яка приносить величезне задоволення!

Ігри з піском різноманітні:

- ***навчальні ігри*** забезпечують процес навчання читання, письма, рахунку, грамоти;
- ***пізнавальні ігри*** дають можливість дітям дізнатися про різноманіття навколишнього світу, про історію свого міста, країни;

- ***проективні ігри*** відкривають потенційні можливості дитини, розвивають її творчість і фантазію.

Ігри з піском:

- розвивають тактильно-кінетичну чутливість і дрібну моторику рук;
- знімають м'язову напругу;
- допомагають дитині відчувати себе захищеною, в комфортному для неї середовищі;

- розвивають активність, розширюють життєвий досвід;
- стабілізують емоційні стани, поглинаючи негативну енергію;
- долають комплекс «поганого художника», створюючи художні композиції з піску за допомогою готових фігурок;

- розвивають творчі (креативні) дії, знаходять нестандартні рішення, що призводять до успішного результату;

- вдосконалюють візуально-просторове орієнтування, мовні можливості;
- сприяють розширенню словникового запасу;
- допомагають освоїти навички звуко-складового аналізу і синтезу;
- дозволяють розвивати фонематичний слух і сприйняття;
- сприяють розвитку зв'язного мовлення, лексико-граматичних уявлень;
- допомагають у вивченні букв, освоєнні навичок читання і письма.

Часткове перенесення корекційних занять в пісочницю, дає більший виховний і освітній ефект, ніж стандартні форми навчання.

Заняття з використанням прийомів пісочної терапії доцільно проводити у формі індивідуальних занять або малими групами, що дозволяє кожній дитині стати активним учасником творчого процесу, створенню зв'язного висловлювання.

Для організації ігор з піском буде необхідним великий набір мініатюрних предметів і іграшок. У класичній пісочній терапії існує наступна класифікація предметів, які використовують в процесі створення пісочних картин. Наприклад:

- наземні тварини (домашні, дикі, доісторичні);
- літаючі тварини (дикі, домашні, доісторичні);
- мешканці водного світу (різноманітні риби, ссавці, мушлі, краби);
- житла з меблями (будинки, палаци, замки, інші споруди.);
- домашнє начиння (посуд, предмети побуту, оздоблення столу);
- дерева та інші рослини (квіти, трава, чагарники, зелень та ін.);
- об'єкти небесного простору (сонце, місяць, зірки, веселка, хмари);
- транспортні засоби (наземний, водний, повітряний транспорт);
- об'єкти середовища проживання людини (паркани, огорожі, мости, ворота, дорожні знаки);
- об'єкти ландшафту і природної активності Землі (вулкани, гори);
- аксесуари (намиста, маски, тканини, гудзики, пряжки і ін.);

- природні предмети (кристали, камені, раковини, шматки дерева, металу, насіння, пір'я та ін.);

- фантастичні предмети і персонажі мультфільмів.

Отже, все, що зустрічається в навколишньому світі, може знайти гідне місце в колекції. Якщо для занять не вистачає будь-яких фігурок-образів, їх можна виліпити з пластиліну, глини, тіста, вирізати з паперу.

Перед тим, як почати грати з піском, необхідно проговорити з дітьми правила поведінки в пісочниці.

Вправи з піском, які використовуються на коркційних заняттях:

- покладіть долоні на пісок, закрийте очі, відчуйте, який він. Відкрийте очі, розкажіть, що ви відчували;

- зробіть те ж саме, повернувши долоні іншою стороною. Розкажіть про свої відчуття;

- ковзати по поверхні піску, як змійка або як машина;

- пройтися долоньками, як слон, як маленьке слоненя, як швидкий зайчик;

- залишити відбитки долоньок, кулачків, ребер долонь;

- створити візерунки і малюнки – сонечко, метелик, буква А або ціле слово;

- «Пройтися» кожним пальчиком правої і лівої руки по черзі;

- просіяти пісок крізь пальці або щіпкою висіяти доріжку з контрастного за фактурою піску;

- розкласти на піску різні за структурою та розміром камені і природні матеріали;

- провести фігурку по пісочним доріжках-лабіринтах;

- порахувати камінчики і вирішити на піску математичну задачу;

- викласти геометричну фігуру;

- просіяти пісок через сито;

- намалювати візерунок пензликом або паличкою.

Пісочницю можна використовувати для:

- знаходження тварин, предметів (варіація гри «Чарівний мішечок»);

- ліпити букви з піску, згрібаючи його ребрами долонь;

- перетворювати літери «Л» в «А», «Ч» в «Т», «О» в «Я»;

- знайти заховані в піску букви і скласти з них склади, слово;

- можна писати слова на піску друкованими та рукописними буквами, спочатку пальчиком, потім паличкою, тримаючи її як ручку.

Пісок дозволяє довше зберегти працездатність дитини. Помилки на піску виправити простіше, ніж на папері. Це дає можливість дитині відчувати себе впевненою та успішною.

Досвід роботи показує, що використання пісочної терапії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами дає позитивні результати:

- у дітей значно зростає інтерес до навчальних занять;

- діти відчують себе більш успішними, впевненими;

- підвищується мотивація мовного спілкування;

- розвиваються первинні вимовні вміння і навички;

- поповнюється і активізується словник;

- коригується граматичний склад мови, зв'язне мовлення;

- розвивається дрібна моторика, зорове сприйняття;

- формуються навички читання і письма.

Пісочна картина, створена дитиною, містить багату інформацію про її внутрішній світ. Завдання дорослого – зрозуміти дитину і його проблеми, відчувши ритм пісочної картини.

«Часто руки знають, як розплутати те, над чим марно б'ється розум» - ці слова відомого психотерапевта Карла Густова Юнга, засновника аналітичної терапії, першого хто запропонував принцип терапії піском. Тож, відкрийте для себе пісочний мир, і можливо ви відкриєте частинку Всесвіту в собі!

КАНІСТЕРАПІЯ, ДЕЛЬФІНОТЕРАПІЯ - ФОРМИ ЛІКУВАННЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

*Гринь О.О.,
Пістряк А.І.,
Мітусова А.О.,*

*студентки спеціальності «Початкова освіта»
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Мета: Детально дослідити вище перераховані форми лікування в інклюзивній освіті. Підкреслити як позитивні так і негативні сторони такого лікування.

Каністерапія – метод лікування та реабілітації з участю спеціально відібраних і навчених собак і є різновидом пет-терапії, яка активно використовується в медичній і соціальній реабілітації. Така терапія допомагає одужувати швидше, а також добре справляється з психічними розладами.

Каністерапія як науковий метод починає набувати популярності з другої половини ХХ століття. Родоначальником каністерапії є нью-йоркський лікар-психолог Борис Левінсон. Його діяльність, як це не дивно, спричинив випадок: якимось до лікаря, у якого жила дворняга Джинглс, прийшла жінка з сином, який страждав на аутизм. На подив лікаря і матері, замкнута і похмура дитина зовсім не злякалася пса, а навпаки — почала його гладити й обіймати. Левінсон дав хлопцеві награтися з Джинглс і вирішив продовжити їх спілкування — в результаті дитина дуже швидко одужала. Пізніше Левінсон продовжив свої експерименти за участю різних тварин, а його пацієнтами стали не тільки діти, а й дорослі. Спілкування з тваринами стало застосовуватися не тільки для зняття нервової напруги, а й для зцілення людей з дуже серйозними діагнозами. Б. Левінсон виявив, що застосування каністерапії виправдано в роботі з нетовариськими, скутими, замкнутими дітьми, з дітьми, що страждають аутизмом, шизофренією. Він прийшов до висновку, що спілкування з собакою в якості основного компонента психотерапії може допомогти аутистам почати контактувати з реальністю.

Незвичайну програму проводять бібліотеки американського міста Солт-Лейк-Сіті. Дітей у віці від 5 до 9 років, яким з різних причин важко навчитися читати, навчають грамоти за допомогою собак. За півгодини в тиждень дитина читає вголос тварині. 45 собак самих різних порід у супроводі господарів безкоштовно надав місцевий клуб собаківників. Собаки попередньо навчені при читанні дивитися в обличчя дитині або на книгу, щоб створювалося враження, що тварина стежить за сюжетом. Діти бачать в собаці уважного слухача, який, на відміну від однолітків в шкільному класі, не сміється над затинаннями або помилками у вимові слів. Результати переконують: за 13 місяців експерименту навички читання у відсталих дітей значно покращилися.

Особливу значимість має каністерапія для категорії дітей з обмеженнями у розвитку, собака дає їм можливість не тільки знайти собі друга, але і справлятися зі своєю недостатністю. Собаки допомагають подолати самотність, знімають психо-емоційне напруження, дають позитивні емоції, і багато, багато іншого.

Спілкування з собакою відіграє особливу роль в соціально-психологічному благополуччі дітей, воно дає необхідне емоційне «підживлення» і саме по собі є гарною психотерапією. Особливо воно необхідне дітям, які нерідко страждають від самотності у власних сім'ях, а також дітям з неблагополучних сімей. Собаки незамінні при роботі з дітьми, які страждають на аутизм. Вони надзвичайно впливають на поведінку таких дітей. Присутність або пасивну участь у терапії дружельюбно налаштованої собаки збігається з помітним поліпшенням у поведінці дітей та зниженням таких проявів аутизму, як занурення в себе. Собак використовують для

профілактики і лікування простудних захворювань, захворювань серцево-судинної системи, при безсонні, при алергії і астмі. Собаки діагностують напади епілепсії і можуть попередити про настання епілептичного припадку за 20 хвилин. Собаки дуже дієві для лікування нервового напруження, при розсіяності уваги. Особливо ефективними вони є при почутті самотності, в стані депресії. Та одним з найбільш поширених напрямів використання каністерапії є допомога хворим, що страждають на ДЦП і аутизм.

Які ризики каністерапії?

Основні ризики каністерапії пов'язані з безпекою і санітарними нормами. У людей, страждаючих алергією на тварин, може виникнути алергічна реакція під час взаємодії з собакою.

У деяких випадках люди настільки прив'язуються до тварин, що не хочуть розлучатися після сеансу або висловлюють бажання стати господарем собаки. Відмова у таких випадках може призвести до зниження самооцінки і депресії.

Здійснювати каністерапію найкраще в присутності лікуючого лікаря пацієнта. Каністерапевт, який часто є власником домашньої тварини, приводить тварину на кожну зустріч і проводить сеанси під керівництвом лікаря. У більшості випадків каністерапевти є волонтерами. Для забезпечення безпеки як особи, що одержує лікування, так і домашньої тварини, необхідно обов'язково обговорити правила поведінки з собакою.

Першим кроком у каністерапії є вибір відповідної породи. Наприклад, для дітей з девіантною поведінкою, психологічними відхиленнями або, які мають обмежені можливості часто використовуються північні їздові собаки — маламути, хаскі, самоїди, чинуки, чукотські і таймирські їздові собаки.

Перед тим, як собака і каністерапевт зможуть брати участь в терапії, виконується ряд процедур, який зазвичай включає:

Фізичне обстеження тварини, перевірка наявності необхідних щеплень

- ❖ Навчальний курс з послуху для забезпечення належного контролю
- ❖ Навчальний курс для навчання каністерапевта взаємодії з пацієнтами
- ❖ Оцінка характеру та поведінки тварини
- ❖ Сертифікація від спонсоруючою організації

В Україні каністерапія тільки розвивається. В основному нею займаються ентузіасти-кінологи. Однак, існує кілька центрів, де така терапія все ж практикується.

Проте варто пам'ятати, що каністерапія – це не панацея і не універсальний засіб від всіх захворювань. Але факт незаперечний: за допомогою собак у багатьох хворих поліпшується координація рухів, пам'ять, діти стають більш товариськими і самостійними. Та й спробувати таке лікування не складно!

Дельфінотерапія є альтернативним, нетрадиційним методом психотерапії, де в центрі психотерапевтичного процесу лежить спілкування людини і дельфіна. Це спеціально організований процес, що протікає під наглядом ряду фахівців: лікаря, ветеринара, тренера, психолога (психотерапевта, дефектолога, педагога). У психотерапії беруть участь спеціально навчені тварини, які мають «добрий характер». Дельфіни грають з пацієнтами, плавають, катаються на спині, погладжують, просять у відповідь ласки.

Дельфінотерапія спрямована на отримання позитивних емоцій, підвищення самооцінки, на сенсомоторний, фізична і мовленнєвий розвиток. Вона стимулює розвиток інтересу до навколишнього світу, допомагає вийти з самоізоляції, сприяє зняттю стресу, поганого самопочуття, фізичного або нервового напруження.

Впливає на організм двома способами:

1. Фізіологічні механізми (гідромасаж, віброакустичне, ультразвукове, рефлексотерапевтичне і розслаблюючі вплив дельфіна на людину).

2. Психологічний механізм (спілкування і ігрова діяльність людини з дельфінами).

Суть лікування полягає в ультразвуковому впливі дельфіном на людини при тісному тілесному контакті, спільному плаванні, спілкуванні, іграх. З допомогою впливу ультразвуком

знижується збудження ЦНС, активізується діяльність головного мозку і різні реакції організму. Крім взаємодії з клітинами, ультразвук здатний знімати больові відчуття.

Для кожного пацієнта психологи, терапевти, тренери розробляють спеціальну програму, засновану на діагнозі і показання до лікування.

Дельфінотерапія ділиться на два напрямки:

1. Вільне взаємодія з твариною з мінімальною участю фахівців (лікаря, тренера, психолога, психотерапевта, педагога і т.д.) У даному напрямку клієнт (пацієнт) сам вибудовує свої відносини з дельфіном, вибирає способи взаємодії в рамках припустимих можливостей. Роль фахівців обмежується забезпеченням безпеки клієнтів і дельфінів.

2. Спеціально організоване спілкування. Спілкування із твариною здійснюється через фахівця (лікаря, психотерапевта, психолога і т.д.), де спілкування з фахівцем для клієнта несе психотерапевтичне значення, а спілкування з дельфіном виступає як тло, середовище. Тут характер і тип дельфінотерапії підпорядковується наміченій меті. У цьому напрямку дельфінотерапія може вирішувати різні завдання: психотерапевтичні, психокорекційні, психопрофілактичні, фізіотерапевтичні, педагогічні - це залежить від запиту клієнта й фахівця, який буде замикає терапевтичну ланцюг.

Дельфінотерапія може бути індивідуальною, груповою, сімейною.

Перші згадки тісної дружби людини і дельфіна сягає глибокої давнини. Так Греки називали дельфінів "священними" і створили образ божка Аполлона на горі Парнас в Дельфах, в формі дельфіна. Вбивство дельфіна в Древній Греції вважалося важким злочином і каралося смертю.

Перші наукові дослідження взаємодії людини і дельфіна розпочалися в США в 70х роках 20 століття. Було відзначено надзвичайно позитивний вплив на психоемоційний стан, при перебуванні дітей з дельфінами. Практичне застосування в лікуванні і реабілітації дітей вперше розпочали в Німеччині місті Нюрнберзі.

Дельфінотерапія довела свою ефективність при наступних захворюваннях:

- ДЦП, РДА, синдром Дауна;
- Розлади слуху та мови;
- Затримка психічного, мовленнєвого та розумового розвитку;
- Розлади пам'яті;
- М'язова астенія;
- Неврози, посттравматичні стреси.

Дельфінотерапія має деякі протипоказання, наприклад, не слід застосовувати пацієнтам при епілепсії, інфекційних або шкірних захворюваннях та онкології.

Значну додаткову допомогу в поліпшенні фізичного та емоційного стану надає дельфінотерапія при ДЦП, під час якої дитина заспокоюється, розслабляється і поступово покращується мовленнєвий і фізичний розвиток.

Дельфінотерапія при неврозах і депресивних розладах також показала відмінні результати. Ефективність даної методики обумовлена наявністю унікальних здібностей, завдяки яким дельфіни лікують депресію, апатію, безсоння вже після декількох сеансів.

Чудові результати показала дельфінотерапія при розладах пам'яті, коли після контактування з цими тваринами відзначалася підвищена концентрація уваги, активізація розумових процесів і підвищення розумової працездатності.

Дельфінотерапія розрахована на будь-який вік пацієнта, але вважається більш ефективною в період від 3 до 12 років. Застосовується при захворюваннях ЦНС, ДЦП, синдром Дауна, порушення мови і слуху.

Діти самі по собі люблять плескатися у воді, але якщо до цього процесу залучити спеціально навчених дельфінів, то рівень вироблення ендорфінів (гормонів щастя) значно зросте.

Після спілкування з дельфінами діти-аутисти стають більш зацікавленими в навколишньому світі і менш замкнутими в собі, їх самооцінка починає підвищуватися,

покращуються комунікативні навички. А гіперактивні діти, навпаки, стають спокійнішими і вчаться бути сконцентрованими.

Завдяки дельфінотерапії діти заряджають позитивними емоціями, знімається нервове напруження, поліпшуються мовні, слухові і рухові навички, зміцнюється імунітет. Така терапія може допомогти реабілітуватися дітям після важких психічних травм.

Незважаючи на всі переваги дельфінотерапії потрібно пам'ятати, що вона є ефективною тільки в комплексі з іншими методами лікування.

Використання дельфіна зумовлена природними особливостями дельфіна: поєднання унікальних фізичних даних і високого інтелекту, потреба у спілкуванні, здатність до межвидового спілкуванню, використання невербальних засобів спілкування, ігрове поведінка, а також особливим ставленням людини до дельфіна: він є одним з яскравих символів самого першого початку речей, тобто архетипічний. Це породжує сильну позитивну установку. На стику установки і реального сприйняття з'являється так званий «Ефект дельфіна», який виступає потужним лікувальним фактором. Сприйняття дельфіна вже несе в собі психотерапевтичний ефект. Спілкування з дельфіном містить в собі такі лікувальні чинники: позитивні емоції, седативний, відволікаючий, що активізує і катарсичний ефекти. Дельфін яскраво демонструє інтерес до партнера по спілкуванню, активно взаємодіє, вимагає зворотного відповіді, повертає до себе увагу, демонструє дружелюбність, щирість намірів.

Спілкування з дельфіном дозволяє досягти наступного:

- Прийти до принципового переконструювання ставлення до себе, до оточуючих людей, до природи, до світу взагалі;

- Витягти людину з полону самоізоляції, стимулювати розвиток інтересу до зовнішнього світу, що стає умовою до встановлення, відновлення, коректування, оптимізації соціальних відносин;

- Виступає в якості сенсорного стимулятора, активізуючи роботу мозкових структур і всього організму в цілому;

- Стимулювати і вербальну експресію, сприяючи мовному і сенсомоторному розвитку аутичних дітей та дітей зі зниженим інтелектом;

- Стимулювати процес розвитку особистості;

- Заповнювати дефіцит позитивних емоцій та забезпечувати підтримку дітям та дорослим, що переживають самотність або стан дезадаптації, задовольняти аффелятивну потребу;

- Через тактильну стимуляцію створити умови для емоційного відреагування;

- Створити умови для зміцнення контакту дитини з психотерапевтом.

Як будується дельфінотерапія (на прикладі курсу для дітей).

Курс дельфінотерапії складається з 3 етапів:

- ❖ Підготовчий. Збір анамнезу, знайомство з індивідуальними особливостями дитини, бесіда з батьками, отримання запиту, спільне складання плану корекційної роботи.

- ❖ Основний. Проведення корекційної роботи. У роботі переважно використовується ігровий метод. Ігри підбиралися таким чином, щоб сприяти рішення поставлених корекційних завдань. Гра є однією з основних складових психічного розвитку дитини, і в той же час дельфіни зазвичай відрізняються підвищеною ігровою активністю, тому тварини і діти грають один з одним багато й охоче. У залежності від фізичних і психологічних можливостей, діти грають з дельфінами в м'яч, у футбол і волейбол, спілкуються з дельфінами, гладять їх руками і ногами, обіймають їх, коли тварини виходять на поміст по команді тренера. Гра йде або під наглядом психолога, або при безпосередній його участі. Спілкування з дельфінами, гра з ними поєднується з виконанням фізичних вправ, спрямованих на розвиток великої моторики, орієнтацію в просторі, а також займаються ліпленням, малюванням, грають у ляльковий театр. На заняттях також застосовуються різні психотерапевтичні прийоми.

❖ **Заключний.** Порівняння висновків фахівців: педагогів-дефектологів, фахівців з руху, дитячих психологів, які тривалий час спостерігали клієнтів, до і після дельфінотерапії.

Висновок: Всі вище перераховані форми лікування в інклюзивній освіті не є самостійними. Вони використовуються як частина усього курсу лікування і лише під наглядом спеціалістів. Всі ці форми лікування зародилися дуже давно і можна сказати, що тварини і їхні символи були одними з перших психотерапевтів, що надавали психологічну допомогу людині. Негативних сторін вище перерахованих форм лікування майже немає, та всі вони зв'язані або з алергічною реакцією людини, або з її фізичним станом. Каністерапія, дельфінотерапія несуть виключно позитивний вплив на організм дитини та сприяють розвитку її психологічного, фізичного та соціального стану.

РУХЛИВІ ІГРИ ДЛЯ ДІТЕЙ РІЗНИХ НОЗОЛОГІЙ

Громак К.І.,

студентка III курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)»

Букій Я.В.,

студентка III курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)»

Удовенко А.В.,

студентка III курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Гра – це невід'ємний елемент життя, людської культури. Це явище вивчають філософи, соціологи, психологи, біологи. Педагогіка пов'язує гру і ігрову поведінку з процесами виховання, освіти і розвитку особистості.

Психологічною основою гри є панування почуттів в душі дитини, свобода їх вираження, щирий сміх, сльози, захоплення, тобто та природна емоційна сутність дитини, яка шукає вираження як у фізичній, так і в психологічній сферах.

Відомо, що діти з різними відхиленнями в стані здоров'я (з патологією зору, слуху, наслідками дитячого церебрального паралічу, з проблемами інтелекту та ін.) Мають різні фізичні можливості, і цю особливість необхідно враховувати при проведенні рухливих ігор.

Рухлива гра активізує всі системи організму: кровообіг, дихання, зір, слух, вона приносить дитині позитивні емоції. Все це разом узятє і дозволяє говорити про оздоровчий ефект рухливих ігор. Для дитини з порушенням в розвитку вкрай важливо, з яких рухових дій складається гра, з якою інтенсивністю (напруженістю) вона проводиться, як відповідає на отримане навантаження організм. Тому при підборі ігор необхідно враховувати характер і глибину дефекту, реальні рухові можливості дитини та її індивідуальну реакцію на фізичне навантаження. Важливо, щоб величина навантаження була доступною для дитини і не викликала у нього перенапруги.

Зміст і дозування навантаження повинні передбачати поступовість ускладнення ігор, чергування їх за спрямованістю, інтенсивністю та тривалістю, що стимулює постійний інтерес до ігрової діяльності.

Якість організації та проведення гри – від вибору до її закінчення – залежить від психологічної готовності дорослого до цієї діяльності, його педагогічних знань, досвіду і вміння спілкуватися з дітьми.

До кожної дитини з особливостями розвитку необхідний індивідуальний підхід. Слід враховувати не тільки збережені рухові і інтелектуальні функції малюка, але і його темперамент, вік і стать, а також вольові якості.

Рухливі ігри для дітей з порушенням ОРА (опорно-рухового апарату):

- Ялинка

Діти стають в коло, тримаючись за руки. Учитель починає розповідати історію про ялинку. Якщо ведучий сказав слово «широка», малюки повинні розширити коло, «маленька» - присісти, «висока» - підняти руки і т.д.

- Злови кільце

Діти грають в парі, відходять один від одного на відстань. Один учасник тримає кільця. Завдання другого гравця зловити кільця на палицю. Після закінчення заняття малюки міняються місцями.

- У пошуках пари

Для гри необхідні значки або прапорці двох кольорів, наприклад, жовтого і зеленого. За командою карапузи розбігаються в різні боки. Коли вчитель дає сигнал, кожен малюк повинен швидко знайти собі пару, вибираючи учасника з таким же кольором прапорця, як у нього. Створена пара зображує якусь фігуру.

- Коло

Учасники утворюють коло, по команді вчителя починають передавати один одному м'яч. Як тільки ведучий дає сигнал (наприклад, плескання долонями), малюки змінюють напрямок руху м'яча.

- Найшвидший

Для гри знадобиться мотузочок, кольорова стрічка і дві палиці. Кінці мотузки прив'язуються до паличок, посередині мотузки зав'язують стрічку. В розвазі беруть участь по парам. За командою вчителя кожен учасник починає зав'язувати мотузку на паличку. Хто швидше це зробить і першим дійде до середини - той і переміг.

Рухливі ігри для дітей з порушенням слуху

- В зоопарку

Кілька малюків разом з учителем стають один за одним, тримаючись за плечі попереду стоїть учасник, який зображує поїзд. Решта дітей стають в накреслене коло або в обруч і як тільки поїзд під'їжджає до них, зображують за допомогою рухів, жестів і міміки будь-яку тварину. Завдання інших малюків відгадати тварину. В кінці гри можна заохотити дітей, найкраще проявити себе.

- Злови білку

Серед гравців вибирають «мисливця». Він повинен наздоганяти інших учасників - «білок», які в свою чергу можуть ховатися в будиночок, встаючи на яке-небудь дерев'яне піднесення (лавку, пеньок і т.д.). Якщо «мисливець» зловив «білку», вони міняються ролями.

- Вудка

Діти стають в коло. Ведучий бере скакалку і крутить її так, щоб вона не торкалася землі. Гравці повинні підстрибнути, уникаючи дотику ніг до скакалки, інакше вибувають з гри.

Рухливі ігри для дітей з порушенням зору

- Догонялки з дзвіночком

Будь-якому з діточок дають дзвіночок. Вибирається пара ведучих, вони повинні наздогнати учасника з дзвіночком, оточивши його. У свою чергу, гравець може передати дзвіночок будь-якому іншому учаснику. Якщо провідні зловили гравця, то він вибуває і передає дзвіночок іншій дитині або сам стає ведучим. Замість дзвіночка можна використовувати яскраву шапку або ковпак.

- Що в мішку?

У мішечок кладуть кілька різних предметів (бажано заздалегідь познайомити дітей з ними). Малюк повинен на дотик визначити їх, не підглядаючи, протягом певного часу

(наприклад, за 30 секунд). Переможцем буде той гравець, хто більше всіх правильно назве предмети.

- Розміши фігуру

Карапузи виконують довільні рухи, по команді завмирають в тій чи іншій позі. Вода має підійти до фігури і розмішити її. Учасникам не можна посміхатися і міняти позу. Вибувають ті гравці, які не зможуть виконати ці умови.

-Рибна ловля

Двоє малюків беруться за руки, вони будуть виконувати роль «рибалки» і ловити «рибок» - інших дітей. При кожній спійманій «рибині» «кількість рибалок» збільшується. Діти, яких спіймали, беруться за руки з рибалками. Виграє останній неспійманий учасник. При ловлі «рибок» рибалкам не можна «розривати» руки, потрібно якомога міцніше триматися за руки.

Рухливі ігри для дітей з розумовою відсталістю та ЗПР (затримкою психомоторного розвитку):

- Назви слово

Діти стають в шеренгу. Учитель кидає кожному з них м'яч і називає букву. Малюк повинен зловити м'яч, присісти, встати, назвавши слово, що починається на цю букву і кинути м'яч назад вчителю.

- Горобці

За допомогою лічилки обирають одного учасника, який буде «котом». Його завдання зловити «горобчиків» - інших гравців. «Горобці» можуть ховатися від «кота», стаючи на колоду або на позначену крейдою лінію. Коли ведучий вимовляє фразу «полетіли горобчики», учасники повинні вийти зі своїх «гнізд», «цвірінькаючи» і «махаючи крилами», «кіт» в цей час починає своє полювання.

Рухливі ігри для дітей з ДЦП:

-Виконай команду

Діти стають навпроти ведучого і закривають очі, починаючи виконувати завдання. Наприклад, «зроби 2 кроки вперед», «стань на носочки», «повернися спиною» і т.д.

-Передай м'яч по колу

Малюки кожної команди стають в коло. Потім вибирають капітанів і дають їм в руки м'яч. За сигналом ведучого м'яч потрібно передавати один одному так, щоб він якомога швидше знову опинився у капітана. Виграє та команда, яка впорається швидше.

- Відштовхніться кубик

Завдання гравців за допомогою кидка м'ячем пересунути кубик якнайдалі. Замість кубика можна використовувати іграшку.

- Гарячий м'ячик

Діти передають м'яч по колу, поки звучить музика, як тільки мелодія закінчується, той гравець, у чий руках виявився м'яч - вибуває. Можна грати і без музики і використовувати для сигналу свисток.

Регулярні корекційні ігрові заняття обов'язково принесуть свої плоди. Малюки зможуть плавно адаптуватися до умов навколишнього світу, цікаво провести своє дозвілля, а також навчитися комунікаційним навичкам і самовираження.

Уважно спостерігайте за малюком під час гри, виявляючи його потенціал. Сприяйте розвитку нових можливостей крихти, використовуючи спільні заняття, поступово привчаючи його брати участь в них без вашої допомоги.

Література

1. Жук В.В. Дитина з порушеннями слуху: навігація для батьків / В.В.Жук, В.В.Литвинова, С.В.Литовченко. – Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2018. – 47 с.
2. Трикоз С.В. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку / С. В. Трикоз, Г. О. Блеч. – Харків: Ранок, ВГ Кенгуру, 2018. – 40 с.

**ОПТИМІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ З РОДИНОЮ ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ
ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКОГО КЛУБУ
(з досвіду роботи)**

*Декіна І.О.,
вчитель-логопед,
Комунальний дошкільний навчальний заклад комбінованого типу
(ясла-садок) № 19 «Ластівка»
Севєродонецької міської ради
м. Севєродонецьк*

Сім'я і дитячий садок – дві сфери життя дитини. Визначальною рисою взаємодії дитячого садка та сім'ї є те, що дошкільний заклад служить організуючим центром в освітньому процесі.

У наш час актуальною проблемою є взаємодія дитини, батьків, вихователів, яка передбачає обмін думками, почуттями, переживаннями. Значної уваги потребує підвищення педагогічної культури батьків, а саме формування у них педагогічних знань, умінь і навичок, рефлексивного ставлення до себе як до виховуючих дорослих.

Залучаючи батьків дітей-логопатів до спільного корекційно-розвивального процесу, колектив логопедичної групи нашого дошкільного закладу протягом деякого часу був у пошуку нових ефективних форм у роботі з сім'єю, які дали б можливість спонукати інтерес до життя дітей в дошкільному закладі, активізувати участь батьків у різних заходах.

Однією з таких форм стала організація батьківського клубу «Кулінарики-дошколярики». Напрямок роботи клубу було обрано кулінаротерапію. На початку року було розроблено перспективний план, в якому представлені форми роботи і тематика засідань: «Знайомі-незнайомі страви», «Вкусняшки», «Вулик ідей», «Чай і сушки – чудові іграшки».

Основні напрямки діяльності клубу:

- надання корекційної психолого-педагогічної допомоги батькам вихованців;
- впровадження позитивного досвіду сімейного виховання;
- підвищення компетентності батьків з питань розвитку та мовленнєвої корекції дітей логопедичної групи;
- створення єдиного освітнього простору дошкільного закладу і сім'ї, в межах якого реалізується один з найважливіших напрямків роботи в тріаді «педагог-дитина-батьки». До нього належать спілкування на основі діалогу, відкритість, щирість, відмова від критики і оцінки партнера зі спілкування, котрі покликані встановлювати неформальні відносини між педагогом і родиною та довірчим ставленням між батьками і дітьми.

Засідання клубу носить форму нетрадиційного спілкування з батьками: «Педагогічна вітальня», усний журнал, круглі столи, практикуми, ігрові тренінги, фото- і відео-виставки з організації життя дітей в ЗДО та сім'ї. За чашкою чаю батьки отримують кваліфіковану допомогу фахівців дошкільного закладу: логопеда, інструктора з фізичної культури, музичного керівника, практичного психолога, медичних фахівців.

Для досягнення корекційно-виховних цілей застосовуємо наступні методи:

- метод проблемної постановки питання;
- метод педагогічної рефлексії, який передбачає аналіз власної виховної діяльності, застосування домашніх завдань. Спосіб вирішення педагогічних завдань сприяє формуванню у батьків вміння бачити свої помилки і намічати шляхи їх подолання.
- метод аналізу. Основним методом формування батьків як педагогів є аналіз їх власної виховної діяльності, що сприяє розвитку самоспостереження і самооцінки. Все це формує батьківську позицію, підвищує активність учасників клубу, актуалізує отримані знання, допомагає подивитися на ситуацію очима дитини, зрозуміти її.

– метод ігрового моделювання. В ігровій обстановці батьки отримують можливість збагачувати арсенал своїх виховних методів спілкування з дитиною. Батьки, які залучаються до ігрового тренінгу, наново відкривають для себе радість спілкування з дитиною, з «глядачів» і «спостерігачів» перетворюються на активних учасників зустрічей, досліджують власний батьківський досвід, збагачуючи його новими способами спілкування з дитиною і відчувають себе більш компетентними у сімейному вихованні.

– метод бесіди. За чашкою чаю в атмосфері ігор батьки відкрито висловлюють власну думку, діляться успіхами та труднощами сімейного виховання. Це і є один з основних методів роботи клубу.

Спільна діяльність зближує батьків і дітей, вчить взаєморозумінню, довірі, робить їх справжніми партнерами. Для дитини теж важливо взаєморозуміння між дорослими: вихователями та батьками.

Критеріями ефективності роботи на наш погляд є:

- висока відвідуваність батьками всіх запланованих засідань;
- використання батьками запропонованих матеріалів у роботі з дітьми;
- позитивна оцінка сім'ї та побажання щодо подальшої співпраці з дошкільним закладом.

Отже, ефективно організована співпраця може дати імпульс побудови взаємодії з сім'єю на якісно новій основі, яка передбачає не тільки спільну участь у вихованні дитини, але й усвідомлення загальних цілей, довірчі відносини і прагнення до взаєморозуміння. Спілкування в невимушеній атмосфері сприяє зближенню вихователів і батьків, батьків і дітей.

Література

1. Левіцька Г. М. Нетрадиційні форми роботи з батьками в дошкільному навчальному закладі / Г. М. Левіцька. – Хмельницький, 2016. – 164 с.
2. Ткачева В. В. Семья ребенка с отклонениями в развитии: Диагностика и консультирование / В. В. Ткачева ; под ред. И. Ю. Левченко – М. : Изд-во Книголюб, 2008. – 144 с.
3. Тункина В. А. Проект родительского клуба «Мы вместе» [Электронный ресурс] / В. А. Тункина, И. В. Репенкова. – Красноуфимск, 2015. – Режим доступа : <https://docplayer.ru/62382576-Proekt-roditelskogo-kluba-my-vmeste.html>. – Название с экрана.

ТВОРЧІ ДОРОБКИ ВЧИТЕЛІВ КРЕМІНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВІ ЗАНЯТТЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Дубоград О.С.,

заступник директора з навчальної роботи

Кремінської обласної спеціальної

загальноосвітньої школи-інтернату

м. Кремінна

Важливою складовою освітнього процесу у Кремінській обласній спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті є корекційно-розвиткова робота. Вона спрямована на задоволення освітніх та особистісних потреб дітей, що мають різні порушення: розвиток

інтелектуального, соціального та емоційного потенціалу, формування позитивних особистісних якостей; ефективне відновлення ушкоджених функцій, загального здоров'я та фізичного розвитку.

Значне місце відводиться лікувальній фізкультурі, корекції розвитку, соціально-побутовому орієнтуванню, логопедичним заняттям, заняттям в кабінеті практичного психолога із забезпечення постійного фахового психолого-педагогічного супроводу та заняттям в позаурочний час. На наш погляд, корекційний процес – це мистецтво педагогічної підтримки. У корекційній роботі розрізняють спрямованість на виправлення дефектів, спільних для всіх дітей (загальна корекція) та спрямованість на виявлення дефектів, характерних для певної групи учнів (індивідуальна корекція).

Корекційні заняття, індивідуальні або групові, проводяться педагогами з урахуванням особливостей розвитку вихованців. Корекція дефектів у дітей з особливими потребами здійснюється в процесі всієї навчальної та виховної роботи школи, вона повністю занурюється в неї.

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВЕ ЗАНЯТТЯ З СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ (ГРУПОВЕ) «БЕЗПЕЧНІ МІСЦЯ ДЛЯ ІГОР І РОЗВАГ»

***Погорєлова О.М.,**
вчитель-дефектолог
Кремінська обласна спеціальна
загальноосвітня школа-інтернат*

Мета: познайомити учнів з безпечними та небезпечними місцями для ігор та розваг, учити називати їх; розвивати мислення; корегувати зв'язне мовлення та навички безпечної поведінки під час гри; виховувати відчуття обережності та уважності.

Обладнання: малюнки рятувальних машин, музичний супровід, презентація, відеоролик з фізкультхвилиною, смайлики з посмішками.

Клас: 2

Час проведення: 35 хв.

Хід заняття

I. Вступ

Привітання

Учитель. Доброго дня, любі діти. Привітайтеся один з одним і скажіть: «Здрастуй!»

- Що означає це слово?

Діти. Ми побажали один одному здоров'я.

Учитель. А це означає, що ми висловили доброзичливе ставлення один до одного.

Нервово-психологічне налаштування

Учитель. А який у вас настрій?

Діти. Чудовий!

Учитель. Мені дуже приємно бачити вас у хорошому настрої. Усміхніться! Поділіться усмішкою з товаришами. Я гадаю, що розпочавши наше заняття з доброзичливості, усмішки, ми збережемо цей настрій і надалі.

Інтерактивна вправа «Очікування»

Учитель. Діти, яким би ви хотіли бачити наше заняття?

Діти. Цікавим, пізнавальним, добрим, веселим, класним тощо.

Учитель. Щоб заняття вдалося саме таким, що нам потрібно робити?

Діти. Дружно працювати, бути уважними, активними.

Учитель. Ви будете моїми помічниками сьогодні на занятті. Давайте виконаємо артикуляційну гімнастику.

Артикуляційні вправи за логопедичними картками

Посміхніться закритим ротиком.

А тепер відкривим.

Оближіть смачне варення.

Як дзижчить бджола?

Як гуде потяг?

Як пищить комар?

Як мати колисає дитину?

Як гуде корабель?

II. Основна частина

Актуалізація досвіду і корекція опорних знань учнів

Вступна бесіда

Учитель. Діти, пригадайте, що таке небезпека?

Діти. Це те, що може зашкодити здоров'ю та життю людини.

Учитель. А з якими небезпечними ситуаціями ми вже з вами знайомилися?

Діти. Запах диму, пожежа, витік води тощо.

Учитель. Що слід робити в небезпечних ситуаціях?

Діти. негайно зателефонувати та повідомити дорослим.

Учитель. Якщо трапилася небезпека, то які служби приходять на допомогу людям?

Діти. Пожежно-рятувальна служба, поліція, швидка допомога. Аварійна служба газу.

Учитель. Коли та за якими номерами телефону ми їх викликаємо?

(Робота з малюнками рятувальних машин)

Діти. 101, 102, 103, 104.

Учитель. А що таке безпека?

Діти. Це умови, у яких людина почувається добре, немає ніяких загроз для її здоров'я і життя.

Мотивація навчальної діяльності. Постановка завдань заняття

- Хто любить грати в ігри?

- З ким ви найчастіше граєтеся?

- В які ігри ви граєтеся з друзями?

- Де ви найчастіше граєтеся?

- А чи знаєте ви, що там де вам подобається та хочеться гратися, не завжди є безпечним місцем?

Отже, сьогодні, ми познайомимося з безпечними та небезпечними місцями для ігор та розваг. Обговоримо різні небезпечні ситуації, що можуть виникнути в процесі ігор. Будемо вчитися бути розсудливими, обережними, винахідливими, уважними і дисциплінованими.

Сприймання нового матеріалу

Робота з презентацією

Учитель. Діти полюбляють гратися в різні ігри. Та інколи вони вибирають для цього дуже небезпечні місця.

Запам'ятай!

1. Ніколи не пустуй біля відкритих вікон, на балконі, горищі, будівельних майданчиках.

2. Не піднімай надто важких предметів.

3. Завжди кажи дорослим, куди ти йдеш.

4. Грайся і бігай тільки на дитячому майданчику біля свого будинку чи школи.

Робота з малюнками

Учитель. Роздивись малюнки. Чи безпечні місця для ігор вибрали діти? Чому? Що загрожує їхньому життю та здоров'ю?

Відеофізкультхвилинка «Веселий сніговик»

Учитель. Найкраще і найнебезпечніше місце для розваг – це дитячий ігровий або спортивний майданчик у дворі біля твого будинку чи школи.

Робота за малюнками

Учитель. Роздивіться малюнок. Що ви бачите на ігровому майданчику?

Діти. Гірку, гойдалки, пісочницю.

Учитель. Чи завжди безпечні гойдалки, гірки, пісочниці? Яку небезпеку вони несуть? (Відповіді дітей)

Учитель. Діти, чи є такий ігровий майданчик в нашій школі? Розкажіть як ви там граєтеся. Чи дотримуетесь правил поведінки та техніки безпеки? Яких саме?

V. Заключний етап

Усвідомлення вивченого матеріалу

Гра «ТАК чи НІ»

Учитель. Послухай. Якщо ти погоджуєшся з тим, що почувеш, скажи «ТАК», а якщо не погоджуєшся – скажи «НІ»

- Я завжди кажу батькам куди йду.
- Я граюся на будівельних майданчиках.
- Я граюся на дорозі.
- Я знаю, де облаштовано дитячий майданчик, і граюся тільки там.
- Я піднімаю важкі предмети.
- Я граю на балконі в м'яч.
- Я граюся у підвалі та на горищі.

Учитель. Діти, як ви зрозуміли, що потрібно робити, щоб не опинитися у небезпечній ситуації?

Діти. Бути уважними, обережними, дисциплінованими.

Учитель. Запам'ятайте! Небезпека чатує на тих дітей, які не замислюються над тим, де можна гратися і чим гратися.

Обирайте тільки безпечні місця для ігор і розваг!

Підсумок заняття

Учитель. Які небезпечні місця для ігор і розваг ви будете обходити, як кажуть у народі, «десятою дорогою»?

Діти. Горища, підвали, не будемо гратися на балконі тощо.

Учитель. Чи можна це заняття назвати корисним і необхідним для вас? Чому?

Діти. Так. Тому що ми знаємо безпечні місця для ігор та розваг.

Учитель. Чи сподобалося вам заняття? Що сподобалося найбільше? Чи справдились ваші очікування щодо заняття?

Діти. (відповідають)

Робота з загадкою

Учитель. Що це таке «Не золото, а найдорожче»?

Діти. Життя, здоров'я.

Учитель. Правильно, для кожної людини життя та здоров'я найдорожчі. Тож поведіться так, щоб не створювати загрозу для свого життя і здоров'я.

(Звучить музика)

Учитель. Мої вам побажання.

Лиха діти стережіться,
та при цьому не губіться.

Хай же сонечко ясне
ніжно вас голубить.

Хай всміхаються до вас
і трава, і квіти.

А тепер у добрий час
любі мої діти!

Хай ніколи з вашого обличчя не сходить посмішка! Посміхайтесь частіше!
(Дарую смайлики з посмішками)

**КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВЕ ЗАНЯТТЯ
З СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ (ГРУПОВЕ)
«КЛУБОК ДРУЖБИ»**

*Погорєлова О.М.,
вчитель-дефектолог
Кремінська обласна спеціальна
загальноосвітня школа – інтернат*

Мета: познайомити з поняттям колектив, знизити тривожність, сприяти встановленню дружніх відносин з однокласниками, розвивати усвідомлення себе частинкою класного колективу та відчуття належності до товаришів, корегувати поведінку дітей, виховувати дружні стосунки.

Матеріали: клубок ниток, фарба.

Клас: 1.

Час проведення: 35 хв.

Хід заняття

I. Вступ

Привітання. Учитель вітає учнів, зазначає присутніх, готує учнів до роботи. Цей етап не займає багато часу, але дуже важливий для мобілізації уваги учнів та внутрішньої готовності до заняття.

Нервово-психологічна підготовка до заняття

Вправа «Поровозик»

Учитель пропонує дітям пересуватися по класній кімнаті й торкатися предметів, що об'єднуються за певними ознаками: за кольором, за функціональним призначенням, за матеріалом тощо.

II. Основний етап

Евристична бесіда вчителя

- *Що означає слово колектив?*

Розкриття поняття «колектив»

Гра «Ти мені подобаєшся»

Учитель: - Сядьте всі в коло. Ми з вами зараз перетворимося на павучків, які будуть в'язати велике кольорове павутиння, що пов'яже нас. Кожен зможе висловити свої почуття до однокласників і свої думки про них. Ми передаватимемо клубок одне одному зі словами: «Моє ім'я...», «Ти мені подобаєшся тому, що...». Ви можете говорити про те, чим вас потішила людина, що вам у ній подобається, за що ви б хотіли її подякувати. Спробуйте добре запам'ятати інформацію про однокласників, коли передаватимете клубок.

Коментар до гри

Передусім клубок прокочують у бік найпопулярнішої дитини в класі. Уважно слідкуйте, щоб усі отримали клубок. Поясніть, що на любов і повагу заслуговують не лише найближчі друзі.

Павутиння поступово заповнить коло. Тоді дитина, яка отримала клубок останньою, починає змотувати його, передаючи у зворотному напрямі. Нехай кожна дитина намотує свою частину нитки на клубок і промовляє сказані їй слова й ім'я того, хто їх сказав, віддаючи їй клубок.

Слід пам'ятати, що вправа триває довго!

Вправа «Клубок дружби»

Бесіда-повторення

Учитель. Чи легко говорити приємні слова іншим дітям?

- Хто тобі говорив приємні слова?
- Чи є у вас друзі у класі?
- Чому кожний вартий любові?
- Чи здивувало тебе щось під час гри?

Малювання технікою «Друк від руки».

Учитель пропонує дітям створити на аркуші ватману великий кольоровий клубок з відбитків долоньок, вмочуючи їх у фарбу.

III. Заключний етап

Репродуктивна бесіда

Під час завершальної бесіди діти згадують усі моменти попередніх занять, які допомагали встановити дружні стосунки між однокласниками та усвідомити, що ми єдине ціле – один колектив, одна сім'я.

Вправа «Дякую, що ти сьогодні був зі мною»

Діти по черзі кажуть одне одному: «Дякую, що ти сьогодні був зі мною».

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВЕ ЗАНЯТТЯ З СОЦІАЛЬНО-ПОБУТКОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ (ГРУПОВЕ) «ВИДИ МАГАЗИНІВ ТА ЇХ ПРИЗНАЧЕННЯ»

Носенко О.М.,

вчитель-дефектолог

*Кремінська обласна спеціальна
загальноосвітня школа-інтернат*

Мета: розширити знання учнів про види магазинів (продовольчі, промислові, універсальні); познайомити з професією продавця, його діями; розвивати комунікативні здібності дітей; сприяти корекції діалогічного мовлення; виховувати самостійність, правила поведінки в магазині.

Словникова робота. Продовольчий магазин, промтоварний магазин, універмаг, універсам, гастроном, бакалія, кондитерські вироби, асортимент товарів.

Клас: 9 клас

Час проведення: 40 хвилин

Обладнання: ІКТ, презентації, стенд «мій настрій», картинки різних товарів, гаманці з купюрами та монетами.

Хід заняття

I. Вступ

1. Нервово-психологічний підготовка

(вправа «Хмаринки настрою»)

Учитель.

- Діти, я бачу, ви всі визначилися зі своїм настроєм, посміхніться та йдіть сідайте на свої місця.

- Сіли зручно, почнемо наше заняття.

2. Мотивація заняття та налаштування на позитив

Вправа «Діалогове мовлення» - повна відповідь учнів

- Хто сьогодні черговий?
- Хто відсутній на занятті?

- Як називається наш предмет?
- Яка зараз пора року? Місяць? Число?
- Який сьогодні день тижня?
- Добре діти, трішечки поговорили, тепер до роботи!

Учитель.

– Ми всі з вами щось снідаємо чи обідаємо (вживаємо продукти харчування), щось одягаємо (маємо одяг), чимось пишемо та малюємо, та взагалі, багато використовуємо різних речей в нашому побуті.

- Як, ви вважаєте, де ми це все придбали? (в магазині)
- В яких магазинах ви були?

Учитель.

– Уявіть собі ви прийшли в хлібний магазин і вам треба купити хліба та взуття, ви зможете в хлібному магазині купити взуття? Чому, як ви гадаєте? (відповіді дітей)

- Вірно, тому що хліб – це продовольча група товару, а взуття – промислова.

II. Основна частина

Вступне слово учителя

- Щоб ви діти, орієнтувалися, який товар в якому магазині можна придбати, ми з вами вивчимо види магазинів, і детальніше, зупинимося на відділах та асортименті товарів в продовольчих магазинах.

(Тема записана на дошці)

Евристична бесіда

- Давайте з'ясуємо, що таке магазин? (відповіді)
- Вірно, це приміщення, в якому можна купити той чи інший товар.
- А, можливо, хтось з вас знає які бувають магазини? (відповіді дітей)

Учитель.

– Діти, всі магазини можна поділити на такі види:

Презентація

1-й слайд. Магазин продовольчих товарів (словникова робота) – це приміщення, де продаються продукти харчування.

2-й слайд. В свою чергу продовольчі магазини діляться на універсальні (словникова робота) – це ті магазини, в яких продаються всі продукти харчування і називається він гастроном (словникова робота), картинка гастроному.

3-й слайд. Та спеціалізовані (словникова робота) магазини – це такі магазини, які містять в собі один вид асортименту (словникова робота)

Асортимент товарів — це сукупність їх видів, різновидів і гатунків, поєднаних за певною ознакою.

4-й слайд. Картинки спеціалізованих магазинів: «Хліб», «Молоко», «Риба», «М'ясо», «Фрукти-овочі» тощо.

5-й слайд. Промислові магазини (словникова робота) – це такі магазини, в яких продаються всі інші товари (крім продуктів).

6-й слайд. Промислові магазини теж бувають універсальними (всі групи промислових товарів) і називаються вони універмаг (словникова робота), картинка універмагу.

7-й слайд. Спеціалізовані магазини. Картинки «Одяг», «Взуття», «Тканини», «Меблі», «Будівельні матеріали», «Побутова хімія» тощо.

8-й слайд. І останній вид універсам (словникова робота) – це універсальний магазин з промисловим і продовольчим відділеннями, кафе, дитячою кімнатою, ігровими куточками, іншими соціальними зручностями.

Їх ще називають універсальні змішані, торгівельні центри, супермаркети.

Учитель.

– Це ми з вами, діти, розібрали види магазинів.

- У вас у кожного на столі лежать схеми-конспекти, це схематично накреслені види магазинів. Ці схеми вам допоможуть закріпити знання.

Бесіда-повторення

- Які ви запам'ятали види магазинів? (продовольчі, промислові, універсами)
- На які групи діляться продовольчі магазини? (універсальні, спеціалізовані)
- Як називаються універсальні? (гастроном)
- Які це спеціалізовані? («Хліб», «Молоко» та інші)
- На які групи діляться промислові магазини? (універсальні, спеціалізовані)
- Як називаються універсальні? (універмаг)
- Які спеціалізовані? («Одяг», «Взуття», «Посуд», «Меблі» тощо)
- Що таке універсами? (універсальні змішані магазини)

Фізкультхвилинка

Пояснення вчителя

- На сьогоднішньому занятті, ми більш детально зупинимося на продовольчому магазині. Дізнаємося які відділи є в цьому магазині.

Презентація

1-й слайд. Продовольчий магазин має різні відділи.(згадати, що це гастроном)

«Бакалійний», «Молочний», «Хлібний», «Кондитерський», «М'ясний», «Фрукти-овочі»

тощо.

2-й слайд. У кожному відділі є набір своїх продуктів:

«Бакалія» (словникова робота) – це крупи, цукор, чай, мука, олія, оцет тощо (малюнки).

3-й слайд. «Молочний відділ» - молочні продукти: молоко, сир, сметана, ряжанка, кефір, йогурт тощо (малюнки).

4-й слайд. «Хлібний відділ» - буханка хліба, булочка, батони, бублики, калачі тощо (малюнки).

5-й слайд. «Кондитерський відділ» - цукерки, шоколадки, торти, тістечка тощо (малюнки).

6-й слайд. «М'ясний відділ» - м'ясо, ковбаса тощо (картинки).

7-й слайд. «Овочі-фрукти» - картопля, помідори, огірки, перець, капуста, цибуля, яблука, лимони, апельсини, вишні, груші тощо.

Учитель.

– Отже, ми розібрали з вами відділи продуктового магазину. Давайте перевіримо ваші знання.

Дидактична гра «Наведи лад»

Ігрова ситуація: неуважні продавці невірно розклали товар. Треба навести лад у відділах. Вчитель пропонує обрати відповідальних за відділи в продовольчому магазині та навести лад в своєму відділі.

Руслана – «Молочний», Саша – «Бакалію», Настя – «Хлібний».

Учитель.

– Молодці, впоралися! Подивіться, які продукти лишилися зайвими? До якого відділу вони належать? Вірно!

- А тепер назвіть тільки овочі. Тепер тільки фрукти.

- Порахуйте скільки овочів? Скільки фруктів? А разом?

- Дуже добре, молодці! Сідайте на місця. Сядьте зручніше, спинки вирівняйте.

Продовжимо далі.

Учитель.

– Хочу вам прочитати вірш, послушайте, будь ласка.

ВІРШ

Мене послали в магазин!

Я перший раз піду один!

Ура! Я так пишаюся собою!

З продуктами прийду додому,
Мій тато скаже: «Молодець!
Ти не солоний огурець!»
На всяк випадок, батько взяв листок
Та список написав.
А раптом я забуду вмити,
Чого потрібно накупити!
Я поспішав до магазину, я біг...
Зайшов та очманіло став:
Чого немає на вітринах?!
Коробки з сотнями цукерок,
І шоколадок довгий ряд,
А далі йогурти стоять!
Але ось - список!!! Там - помилка!
Хліб з молоком не смачно їсти!
Помилку виправити треба!
Я підійшов, неначе у ві сні,
Купив цукерок й шоколад,
Та свій любимий лимонад!
Тепер все буде дуже добре!
І задоволений собою веселий я помчав додому...
(Обговорення вірша)
Учитель.

- Отже, діти, зробимо висновок! Перед тим, як відправитися до магазину за покупками, треба знати деякі правила.

Пам'ятка покупця

1. Разом зі старшими чітко визначити: які продовольчі товари необхідно придбати, скільки і на яку суму грошей.

2. У магазині спочатку знайдіть необхідний відділ, де продається кожний із потрібних вам товарів.

3. Роздивіться чи є такий товар, запитайте його ціну і порівняйте з ціною, що узгодили вдома.

4. Після такого попереднього ознайомлення можна розпочинати придбання необхідних для вашого дому товарів.

- Я вам зараз розкладу, ці пам'ятки, ви їх прочитайте та запам'ятайте. На самопідготовці вклейте їх у зошит.

Учитель.

- Так, це з'ясували. Скажіть, діти, в магазині за товар чим ми розраховуємося?(грошима)

- Вірно, грошима. А які бувають гроші? (металеві та паперові).

- Так, металеві – це монети. (наочно показати).

- А паперові – це купюри (показати).

- Сьогодні ми з вами (на практиці) в продовольчому магазині будемо користуватися купюрами.

Учитель (роздає дітям гаманці з грошима)

Відкрийте, діти, гаманці. Там лежать купюри, дістаньте їх, розкладіть на парти гроші. Назвіть ці купюри.

- Яка з цих купюр найменша?

- Яка найбільша?

- Діти, щоб вірно порахувати здачу, треба трішечки потренувати свій мозок!

Математична вправа-розминка на усний рахунок.

Учитель.

- Молодці, діти, ви гарно попрацювали.
- Ну що, до справи!!! Зараз ми з вами потренуємося придбати продукти харчування в продовольчому магазині в різних відділах.
- Визначимо продавця, це мабуть, Настя бо вона краще за всіх рахувала.
- Настя, йди готуйся. Становись за прилавок, подумай як повинен поводити себе продавець по відношенню до покупців, що входить в обов'язки продавця.
- А ви Саша та Катя будете покупцями! Згодні?
- Я буду завідуючий магазином.
- Але, покупці, згадайте, з чого ми повинні розпочати?(з дорослим зробити відповідні записи: що купувати, скільки, на скільки)
- Не забудьте взяти з собою гаманець та сумку.
- Згадайте як треба поводитися в магазині!
- Як запитувати та відповідати продавцеві та іншим покупцям.

III Заключний етап

Фрагмент рольової гри «В магазині»

- Покупці, чи все ви купили?

- Як вас обслуговував продавець? Чи вірно вам давав здачу?

Підсумкова бесіда

- Діти, сідайте на свої місця.
- Діти, як ви себе почувала в ролі продавця?
- Що сподобалося вам під час гри? Що ні?
- Чи зможете ви тепер самостійно зробити покупку в магазині?
- Я вважаю, що це заняття стане в пригоді у вашому подальшому житті. Дякую вам за співпрацю.

БІНАРНЕ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВЕ ЗАНЯТТЯ З ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРИ (ГРУПОВЕ) ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я «ЗАГАРТОВУВАННЯ ОРГАНІЗМУ»

Чередниченко К.А.,

Пена С.М.,

вчителі-дефектологи

*Кремінська обласна спеціальна
загальноосвітня школа-інтернат*

Мета: формувати уявлення дітей про загартовування організму за допомогою природних чинників та практичне використання їх у повсякденному житті; повідомити про позитивний вплив загартування на організм людини; розвивати пам'ять, мислення, увагу, уявлення, мовлення; корегувати дрібну моторику, поставу; виховувати організованість під час виконання процедур для загартовування, доброзичливість, відповідальність, чуйність по відношенню одне до одного, дбайливе ставлення до свого здоров'я.

Обладнання: малюнки з зображенням води, сонця та повітря; презентація «Загартовування»; плакат із зображенням хлопчика; пісок, галька, м'ячі, великі фітнес м'ячі, тазики з теплою (35°) водою, термометр, рушники, вологі серветки, сухий басейн, аромалампа, масло піхти.

Місце проведення: кабінет ЛФК

Час проведення: 2 уроки (1 година 20 хвилин)

Клас: 3

Хід заняття

I. Вступ

1. Нервово-психологічне налаштування

Вже дзвінок нам дав сигнал,
Працювати час настав.
Ось і ми часу не гаєм,
Працювати починаєм.

Сьогодні у нас незвичайне заняття. До нас завітало дуже багато гостей. Поверніться до них, привітайтеся. А ще наше заняття незвичайне тому, що його проводитимуть не один, а два вчителі: вчитель ЛФК Ксенія Анатоліївна та Світлана Миколаївна – вчитель третього класу.

Усміхніться всім навколо:
Небу, сонцю, квітам, людям –
І тоді обов'язково
День веселим буде.

- Діти, ви звернули увагу, що наш сьогоднішній урок буде проходити в залі ЛФК? А чи ви всі знаєте як потрібно себе вести в цьому залі? Давайте нагадаємо всім правила техніки безпеки в залі ЛФК.

- Щоб розпочати наше заняття нам потрібно виміряти ваш пульс.

Вимірювання ЧСС за 6 с.

Почнемо з імітаційних дихальних вправ (до 5 раз)

Вправа «Півник», «Каша кипить», «Паровозик», «Вирости великим»

А ще краще налаштуватися на заняття нам допоможе взаємомасаж.

Взаємомасаж під музичний супровід (діти стоять в колону по одному)

- З його допомогою ми покращимо свій емоційний стан, а лагідними дотиками передамо позитивний настрій своїм друзям.

1. В.п.- стоячи в колоні один за одним, руки на голові попереднього товариша. Легкі прогладжування голови.

2. В.п. теж. Руки на вухах. Легкі пощипування.

3. В.п. не змінюється. Руки на плечах. Легкі погладжування.

4. Руки на спині. Вправа «Дощик», вправа «Кішка», «Гуси», «Слони», «Потяг».

5. Імітація миття рук

А тепер повернулись всі швиденько,

Посміхнулися гарненько,

Посміхнулися до себе,

посміхнулися до мене

і обов'язково передали свій добрий настрій всім присутнім.

Логопедична хвилинка

Чистомовка

Яє-яє-яє – сонце в небі ясно сяє,

Гає-гає-гає – промінці нам простягає.

Лле-лле-лле – щедро нам проміння лле.

II. Основна частина

1. Повідомлення теми заняття

Кожен з нас є частиною природи, а так як у природі все взаємодіє, залежить одне від одного, так і ми з вами залежимо від того, що нас оточує. З якою частиною природи ми взаємодіємо кожного дня ви скажете мені відгадавши загадки:

Гріє, гріє, припікає,

Всіх у воду заганяє? (Сонце)

Без рук, без ніг, а цілий світ пройде? (Вода)

Куди ступиш – всюди маєш,

Хоч не бачиш, а вживаєш? (Повітря)

(Діти знаходять картинки-відгадки)

Сьогодні на занятті ми з вами дізнаємось, як можна ще краще піклуватися про своє здоров'я, щоб менше хворіти і як у цьому нам можуть допомогти сонечко, водичка та повітря. Отже тема уроку загартовування, та як загартовування впливає на здоров'я людини. Що ж означає слово загартовування – це сила, міць. Виходить, що загартована людина це сильна, міцна людина яка має гарне, міцне здоров'я. (Слайд №1)

Девіз нашого заняття: «Здоров'я – це наше багатство»

2. Розповідь вчителя

- Які пори року ви знаєте?
- А погода у ці пори року однакова?

Організм людини це дуже складний механізм, але і йому дуже важко пристосовуватися до різних погодних умов, які відбуваються у різні пори року. Щоб легше і швидше переносити зміни погоди, слід загартовуватися. Які ж природні чинники нам у цьому допомагають?

Ви і не підозрюєте, що ваші батьки, вчителі та вихователі нашого інтернату вже працюють над загартовуванням вашого організму. Не знали цього? Дотримуючись режиму школи ви вже загартовуєте свій організм. Як саме?

Блок № 1

Теоретична частина

Загартовування сонцем (Слайд №2)

Загартовування дитини сонцем дуже важливе, так як сонячні промені зміцнюють імунітет (вроджені захисні сили організму) і сприяють виробленню вітаміну Д в організмі, який у свою чергу відповідає за правильний ріст дитини. Тому варто якомога більше вільного часу проводити на свіжому повітрі, тим більше у теплу пору року. Також потрібно якнайчастіше виїжджати на природу: до лісу, річки, моря.

Загартовування сонцем (Слайд №3)

Практична частина

- Звичайно, ходити босоніж дуже корисно. Кожен з вас влітку відпочиває хто на морі, хто на річці, хто на озері. Коло цих водоймищ обов'язково є пляжі. А чим вони вкриті? Так піском та галькою. Зараз уявіть себе на березі моря...

Вправа «Оздоровча хода берегом моря»

(Звуки природи. Шум моря.)

- Давайте босоніж походимо по теплому пісочку, вологій морській гальці (галька та серветка змочені 10% розчином морської солі.)

- Постарайтеся пальчиками ніг захватити камінці, підкиньте їх. Витріть насухо ніжки. Як ви гадаєте, чому ходьба босоніж корисна? Наші стопи - це область з безліччю біологічно активних точок. На Сході ця їхня особливість вже сотні років використовується медиками і цілителями для ефективного лікування різних захворювань. Якщо ці ділянки стимулювати регулярно, то зміцниться імунітет, покращиться робота багатьох внутрішніх органів, прийде в норму психоемоційний стан, і жити стане легше і веселіше.

При регулярному ходінні босоніж можна навіть позбутися від плоскостопості, якщо часто ходити по пухкому ґрунту та піску.

- Так діти, ходити - це корисно. А головне потрібно вміти ходити красиво, струнко, граційно, а навчитися так ходити нам допоможуть ось ці цікаві мішечки. З їх допомогою ви навчитесь тримати рівновагу, координувати свої рухи, а ваша хода стане легкою та красивою.

- А ви знаєте, що в цих мішечках? Давайте запитасмо гостей...

- Так це пісок, природний корекційний матеріал. (корекційна хода з мішечками з піском (200гр.) на голові.

Елементи піскотерапії (тиха музика моря)

Гра «Чарівний пісок»

Мета: розвиток тактильно-кінетичної чутливості, зняття емоційної напруги.
- Перед тобою пісок. Хочеш занурити в нього руки? (Відповідь дитини). Опустити руки в пісок і розкажи про свої відчуття (теплий, сухий, розсипається, тече крізь пальчики). Пропусти між

пальчиками. Відчувається тепло власних рук? Які спогади (почуття) охоплюють тебе? Щось можеш пригадати?

Давайте виконаємо наступні вправи:

- ковзайте долонями по поверхні піску, виконуючи зигзагоподібні і кругові рухи (як машинки, змійки, санчата, равлик, гусінь),
- виконайте ті ж рухи, поставивши долоню на ребро;
- зробіть відбитки кулачків; ребрами долонь зробіть химерні візерунки на поверхні піску; знайдіть схожість з іншими предметами (ромашка, сонечко, травинка, дерево, їжачок);
- пройдіться по поверхні піску кожним пальцем по черзі правою і лівою рукою (можна групувати пальці по два, три, чотири і т. д.);
- пограйте на поверхні піску, як на клавіатурі піаніно або комп'ютера;
- занурте в сухий пісок кисті рук і починай ними ворушити, спостерігаючи за тим, як змінюється піщаний рельєф;
- звільніть руки від піску, не здійснюючи різких рухів, тільки ворущачи пальцями і здуваючи піщинки.

Запитання після вправи:

- Що ви відчули при роботі з піском? Вам було приємно чи ні?

Загартування водою (Слайд № 3)

Блок № 2

Розповідь учителя

Запорукою міцного здоров'я є водне загартування. Звичні нам з дитинства умивання і душ можуть служити не тільки гігієнічним, але і оздоровчим цілям. При грамотній організації водних процедур, правильному підбраному температурному режимі, поступовому збільшенні часу впливу прохолодної води, звичне виконання нехитрих дій ранкового та вечірнього туалету – можна здобути несподівано сильний оздоровчий ефект. Після водних процедур нервова система заспокоюється і приходить у рівновагу, організм відновлюється після фізичного навантаження, поліпшується загальне самопочуття.

Практична робота

Обливання ніг водою температура води 39 градусів. Тримати ноги в воді від 2 хв. до 10 хв. Поступово температура зменшується.

- Так як ви ще маленькі діти, всі процедури потрібно робити під наглядом дорослих, які розуміють і знають, що для вас корисно і що не зашкодить вашому здоров'ю.

- Діти, всім приємно? Ніхто не відчуває дискомфорту? Молодці. Витерли ніжки насухо.

III. Заключний етап

Релаксаційні дихальні вправи.

Вимірювання частоти пульсу.

Підсумок першого уроку.

Урок № 2

Хід уроку

I. Вступ

1. *Нервово-психологічне налаштування.*

2. *Логопедична хвилинка.*

3. *Вимірювання частоти пульсу.*

4. *Мотивація заняття та налаштування на позитив.*

- Яка тема уроку?

- Які природні чинники допомагають нам загартувати організм?

II. Основна частина

Блок №3

Загартування повітрям (Слайд №5)

Практична частина.

А зараз пропоную всім разом піти на прогулянку до осіннього лісу вивченими стройовими вправами. Тільки спочатку давайте обов'язково спам'ятаємо, як потрібно себе поводити у лісі. (ароматерапія)

Різновиди ходьби:

Світить сонечко ми йдемо вільно, радісно

На носках;

На п'ятках;

На зовнішній стороні стопи;

На внутрішній стороні стопи;

Вправи на відновлення дихання. Дихаємо повільно, глибоко.

Раптом нам на перешкоді з'явилась гущавина, нам дуже важко продертися крізь неї. Проїшли гущавину, але тепер перед нами широка ріка ми повинні її перепливти. Вилізли з води викрутили одягу, струсили воду, пішли далі. Але знову на шляху перешкода - болото. Спробуємо його пройти по пеньочках. Нарешті ми опинилися у лісі. Відчуваєте як пахне хвоєю. Це корисно для вашого організму. Хвоя володіє протизапальними і антибактеріальними властивостями, піднімає імунітет, покращує кровообіг і доступ кисню до клітин. Легені, бронхи і горло очищуються від мікробів бо хвоя виділяє багато фітонцидів. До того ж, дерева добре впливають на енергетику людини.

Дихання грудне (Вдихаємо ротом видихаємо носом) Зр.

Гра «Совушка»

Дихальна вправа «Совенята»

Блок №4

Загартовування фізичними вправами (Слайд №4)

Теоретична частина.

Бесіда за змістом слайду.

Практична частина

Вправи на регуляцію дихання.

«Геометричні фігури» (3-5 раз)

Фізичні вправи з великими фітнес м'ячами

В.п.- ноги нарізно на пальчиках, піднімання м'яча двома руками вгору.

В.п.- м'яч на долівці. Руки на м'ячі. Перекачування м'яча вперед, назад.

В.п.- м'яч в руках. Нахили вправо вліво.

В.п.- м'яч на долівці нога на м'ячі, руки на поясі, тримаємо рівновагу.(ноги чергуємо)

В.п.- сидячи на м'ячі піднімаємо руки вгору. (по черзі)

В.п.- сидячи на м'ячі, робимо три кроки вперед перехиляємось на гімнастичний місток.

В.п.- сидячи на м'ячі. Стрибки на місті та по колу.

Вправи на відновлення дихання.

Вправа «Вушка», «Шапка для роздумів» (3-5 раз)

- Зробіть глибокий вдих через ніс. М'яко загорніть вуха від верхньої точки (вдягніть шапку). Затримайте дихання, видихніть через рот із відкритим сильним звуком ІаІ. Затримайте дихання. Знову вдягніть шапку, зробіть вдих затримайте дихання, видих із сильним звуком ІоІ.

Нахилиємо голову праворуч – вдих, ліворуч – видих. В.п.- видих через ніс.

III. Заключний етап

- Як людина загартовує свій організм?

- Як ви будете загартовувати свій організм?

- Читання вірша про здоров'я.

Релаксація

Аутогенне тренування з елементами йоги (Едвард Гріг «Утро в лесу»)

- Молодці, діти. Ми сьогодні з вами добре попрацювали, пропоную трішечки відпочити. Сіли в коло в позу лотоса. (Три вправи з йоги).- Сядьте зручно. Віки опускаються, повіки стуляються. Сном чарівним засинаємо, у ві сні відпочиваємо. Гріє сонечко в цей час,

ручки й ніжки теплі в нас. Уявіть, що ми знаходимось на лісовій галявині, співають пташки, літають метелики, навколо вас багато красивих запашних квіточок. Давайте їх понюхаємо. Повільно відкриваємо оченята, потягнулися, усміхнулися один одному. Всі заспокоїлися, відновили дихання.

- Гадаю ви отримали заряд бадьорості на цілий день.

Вимірювання ЧСС

Рекомендації до дому

- Рекомендую вам не забувати про фізичні вправи і дома.

КОРЕКЦІНО-РОЗВИТКОВЕ ЗАНЯТТЯ З КОРЕКЦІЇ РОЗВИТКУ (ГРУПОВЕ) «В ГОСТЯХ У КАЗКИ»

Шаповал І.М.,

вчитель-дефектолог

*Кремінська обласна спеціальна
загальноосвітня школа-інтернат*

Мета: закріпити уміння учнів розрізняти народні та авторські казки; формувати уміння і навички аналізувати, робити висновки; розвивати пізнавальні і творчі здібності, уяву, фантазію; корегувати правильну звуковимову та дрібну моторику пальців рук; виховувати любов до казок.

Обладнання: ІКТ, чемоданчик вражень, мультфільм «В гостях у казки», мікрофон.

Місце проведення: кабінет початкових класів

Час проведення: 40 хвилин

Клас: 2 клас

Хід заходу:

I. Вступ

1. Нервово- психологічна підготовка

В ефірі – телепередача «В гостях у казки». З вами постійна ведуча – Ірина Миколаївна. Я рада вітати всіх присутніх у нашій студії.

Доброго ранку! Доброго дня!

Доброго – вчора, сьогодні, щодня...

Хай не псується годинник на вежі.

Хай буде все на землі, як належить:

Сонце – як сонце, літо – як літо,

Дощик – як дощик, діти – як діти.

Кожному дому щастя бажаю.

Доброго ранку! Доброго дня!

- Дозвольте представити вам команду, з якою я працюю: Василиса Премудра, Мудра Сова, поштар Печкін.

У листах, які надходять до нас, глядачі часто задають запитання «Чому ми ведемо передачу саме про казки?»

А ось чому:

Василіса Премудра:

Існує книг багато на Землі,

Вони цікаві, мудрі та повчальні,

Та кожен з нас, дорослий чи малий,
Казки читає – дуже вони гарні.

Мудра Сова:

Казки - це світ, чарівний та незвичний,
Казка – це диво, сповнене краси.

Поринуть у казку – це ж бо так цікаво,
Це справді свято, радість для душі.

Поштар Печкін:

У казці звірі свою мову мають,
Дерева розмовляють, мов живі,
Добро і правда завжди зло долають,
Тому і люблять казку діти всі.

Василіса премудра:

Мудра казко, казкоچارівниця,
Ти даруєш ласку,
Вчиш ростить пшеницю.

Поведи нас за собою в світ

Прекрасний і чудовий.

На дошці висить вислів Сухомлинського В.С.

2. Мотивація заняття та налаштування на позитив. Епіграф уроку

«Казка – це, образно кажучи, свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови»

- Діти, у вас на партах лежать два кружечки – червоний і синій. В кінці заняття, якщо воно урок сподобалося – ви віддаєте мені червоні, якщо ні – синій. Добре?

- А зараз, діти, подивіться на дошку. Стоїть красивий будиночок.

Мені дуже хочеться дізнатися, хто в ньому живе. А вам?

То ж давайте дізнаємось. Що треба зробити, перш ніж увійти? Як ви гадаєте?

(відповіді дітей)

- Вірно. Треба постукати...

- Легенько стукаємо одним пальчиком. А тепер двома, а далі поперемінно. Спробуємо всіма, нехай думають, що дощик іде.

Ніхто не виходить... А я зараз загляну у віконечко...

- Діти, але це не простий будиночок, а казковий. В ньому живуть багато різних казочок. А які казки там живуть ми з вами зараз з'ясуємо. Я вам читатиму уривки з казок, а ви будете відгадувати назву казки.

1. «Баба діда за сорочку, дочка бабу за торочку...» (ріпка).

2. «Уліз і ведмідь – стало семеро...»(рукавичка).

3. «Я не пила, я не їла: тільки бігла через місточок, та вхопила кленовий листочок...»(коза – дереза).

4. «А лисичка його гам! Та й проковтнула...»(колобок).

5. «А мишка бігла хвостиком зачепила і розбила яєчко...»(курочка ряба).

6. «← Бачите, дядьку. Якби не моє павутиння, то вас давно не було б на світі»
(Ведмідь і павучок)

- Добре, ви впоралися з цим завданням, у цьому будиночку живуть оці казочки. А їхня мати «Казка», буде гостею на нашій програмі.

(До класу заходить «Казка»).

КАЗКА:

Вітаю вас, дорослі і малі,
Від всіх казок низенький вам уклін.

Я – казка мудра, хочу вам сказати,

Що кожен з вас мене повинен знати.

Бо, кажуть, казка вчить на світі жити,

Та правду й волю завжди боронити.
Я, друзі, казка добра й чарівна.
Мене ви знаєте і любите, мабуть.

II. Основна частина

- Сьогодні у нашій передачі беруть участь діти, які хочуть в майбутньому стати постійними ведучими цієї програми.

Ми будемо спостерігати за їх роботою в різних студіях. Любі глядачі, наша передача монтуватиметься з різних студій.

Отож, сьогодні у передачі: розвиток навичок правильного і виразного читання із студії «Юних дикторів», інформація про прочитанні казки із «Інформаційної студії», робота в студії «Акторської майстерності».

РОБОТА В СТУДІЇ «ЮНИХ ДИКТОРІВ»

1. Орфоенічні вправи

- Діти, якщо ви хочете бути справжніми акторами, працювати будемо за всіма акторськими правилами. Актори, ведучі повинні багато читати, швидко орієнтуватися у запропонованих текстах, чітко і виразно промовляти слова. Адже по телебаченню вас не тільки бачать, але йчують.

Повторіть:

Запросимо тишу - ц - ц - ц.
Вітерець у лісі - ш - ш - ш.
Прилетіли птахи - шук - шук - шук
Заспівав соловей - тьох - тьох - тьох.
Тануть бурульки - кап - кап - кап
Дзюркоче вода у струмку - дз - дз - дз

2. Чистомовка

Шу-шу-шу - чистомовки я пишу.
Ят-ят-ят - їх пишу для всіх малят.
Ки-ки-ки - всі говорять залюбки.
Ло-ло-ло - щоб чисте мовлення було.

Фізкультурна пауза

РОБОТА В «ІНФОРМАЦІЙНІЙ СТУДІЇ»

1. Мозковий штурм

- Як називається художній твір, у якому обов'язково є щось чарівне, незвичайне, нереальне?(казка)

- Які бувають казки? (народні та авторські)
- Які види казок ми з вами вивчали? (казки про тварин, чарівні казки)
- Що в казках завжди долає зло? (добро і правда).

2. Телеграма від «Поштаря Печкіна»

- В нашу телепередачу надходить багато телеграм... Але ж ця - без підпису. Діти, допоможіть впізнати хто не зміг потрапити до нас своєчасно.

- «Дуже засмучена. Мишка випадково розбила моє яєчко. Прийти не зможу» (Курочка Ряба)

- «З'їв семеро козенят. Болить живіт» (Вовк)
- «Ніяк не витягнемо ріпку. Тому прибути не зможемо.» (з казки «Ріпка»).

3. «Завдання від Білосніжки»

(Відгадати загадки, за які Білосніжка буде давати подарунки)

1. Старенька бабуся у лісі жила,
Гостинці для неї онука несла.
Хто дівчинку цю по дорозі зустрів?
Як казка ця зветься? Хто б відповів? (Червона Шапочка)
2. До школі прямує хлопчик дерев'яний,

Чомусь потрапляє у цирк полотняний.
Відома ця книжка тобі, чи не так?
В пригодах яких побував цей хлопчак? (Пригоди Буратіно.)

3. На городі виростала,
Сили набирала,
Непомітно, дуже швидко,
Великою стала.

Став тут дід усіх гукати.
Та красуню рвати.
А цю казку, діти, ви встигли відгадати? (Ріпка)

4. Підробив він голосок,
Став малим співати.
Здогадалися вони:
Вовк не наша мати. (Вовк і семеро козенят)

5. Ой, набридло на віконці
Все на сонечку сидить.
Я візьму і покочуся,
Щоб побачити весь світ. (Колобок)

6. Працювала я у хатці,
Танцювала у палаці,
Є така у мене звичка –
Десь губити черевички. (Попелюшка)

7. Вигнав дід козу із хати –
Тай пішла вона блукати:
В зайця хатку відібрала.
Всі козу ту виганяли,
Рак козуню ущипнув,
Зайцю хатку повернув. (Коза – Дереза)

8. Сидить дівчина в корзині
На ведмежій дужій спині.
А чому ж вона сховалась,
До ведмедя не призналась? (Маша і Ведмідь.)

РОБОТА В СТУДІЇ «АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ»

1. Вікторина «Чарівний кошук»

- У кошику знаходяться речі з різних казок. Я буду по черзі діставати якусь річ, а ви згадуватимете у якій казці вона зустрічається.

- Бинт – «Айболить»
- Яйце – «Курочка ряба»
- Ключ – «Пригоди Буратіно»
- Колосок – «Колосок»
- Рукавичка – «Рукавичка»

III. Заключний етап

1. Заключне слово

- Дорогі діти, я вам дуже вдячна за любов до рідної мови, за уважне читання казок, за те, що ви любите і шануєте рідне слово. Бажаю вам подальших успіхів у навчанні.

2. «Валіза вражень»

(Учні складають у валізу свої «враження» від заняття).

КОРЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ (ГРУПОВЕ) В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС «ЛЯЛЬКА-МОТАНКА – НАРОДНА ІГРАШКА ТА ОБЕРІГ»

Жигілій Г.Г.,

вчитель-дефектолог

*Кремінська обласна спеціальна
загальноосвітня школа-інтернат*

Мета: Вчити дітей виготовляти ляльку-мотанку з опорою на знання з математики, корегувати та розвивати увагу, логічне мислення, пам'ять, сприяти розвитку творчості, виховувати любов до народних традицій, чемне ставлення один до одного, збагачувати власний внутрішній світ.

Обладнання: КТ, презентація «Українська лялька-мотанка - народна іграшка та оберіг», зразки ляльок-мотанок, лінійки, циркуль, картон, олівці, тканина, нитки, стрічки, наповнювач, стрічки з орнаментом, ножиці, зміст математичних задач з обчислювання розмірів та собівартості ляльки-мотанки, паперові гроші.

Місце проведення: кабінет української мови та літератури

Час проведення: 40 хвилин

Клас: 7

Хід заняття

I. Вступ

1. Нервово-психологічна підготовка

- Доброго дня, діти! Привітайте гостей, які у нас сьогодні присутні. Сідайте зручно, спинку тримаємо рівненько, ноги на підлозі поставте правильно, кут під коліном 90 градусів, руки перед собою. Виконаємо дихальні вправи. Повільний вдих через ніс, видих – через рот. Молодці! Заспокоїлися!

2. Мотивація заняття та налаштування на позитив

Налаштовуємось працювати плідно. Математика дуже важлива. Потрібно її любити і знати, тому що ми навчаємося не для школи, не для гарної оцінки, а для життя! Сьогодні маємо нагоду в цьому переконатися.

Погляньте один на одного. Посміхніться. Нехай сьогоднішній день принесе вам радість спілкування.

Скажіть, будь ласка, який ви маєте настрій? Ви такі нарядні, гарні, сидите за одним великим столом, гадаєте що зараз буде. А буде ось що... Ми згадаємо, до якого роду ми з вами відносимось, поєднаємось з його традиціями, з його славною історією, історією українського народу. А саме, ближче познайомимось з традицією виготовлення ляльки-мотанки, народної іграшки та оберегу. Самі зробимо свою ляльку.

II. Основна частина

Вступна розповідь вчителя

Лялька-мотанка: що ми знаємо про прадавній сакральний оберіг українців. Це один із найдревніших символів, який сотнями і навіть тисячами років супроводжував наших предків. Ляльку-мотанку мати клала до колиски немовляти, у скриню із рушниками та сорочками, коли донька заміж виходила. Мотанка оберігала і оберігає оселі українців. Мовчазна лялька береже таємниці цілого роду, адже переходить із покоління в покоління, від матері до дитини. Не одну тисячу років тому лялька-мотанка увійшла у життя наших предків. Ще у сиву давнину матері загортали у тканину шматочок м'якого хліба і давали немовляті. Називали це «куклою». Нею дитину заспокоювали, до того часу доки не винайшли соски-пустушки. Згодом, коли дитя підросло, йому потрібно було чимось бавитися. От примотували до «кукли» ще шматочок тканини у вигляді спіднички. Така лялька могла і не мати рук. І що важливо, мотанка не мала і не має ніг. Мотанку робили із старого одягу – спідниць, вишитих сорочок членів родини.

Створюючи ляльку, жінка вклала у неї щирі почуття. Робили її на щасливу долю, на міцне здоров'я чи шлюб. Тому вважається, що лялька має сильну енергетику і здатна оберігати. Як окрему людину, так і всю оселю. Тому часто її вішали над дверима. Також ставили на покутті.

-Діти, а як ви гадаєте, скільки років ляльці-мотанці? Про це ви дізнаєтесь зараз, переглянувши презентацію.

Бесіда вчителя

Хочу вас спитати:

- Ви дізналися щось нового для себе?

Давайте згадаємо:

- Скільки років ляльці-мотанці?
- Чому в неї немає обличчя?
- Яку роль виконувала лялька-мотанка?
- А чи хочете ви самі зробити ляльку-мотанку?
- Добре, але спочатку відпочинемо.

Фізкультхвилинка

Встаньте, діти, усміхніться,
Землі нашій поклоніться
За щасливий день, що прийде,
Україні мир, добробут принесе.
І до сонця потягніться.
Веретенцем покрутіться.
Відпочили? Все гаразд.
До роботи знову час.

- М'язи розім'яли, молодці. Сядьте зручно для групової роботи.

Ми будемо робити ляльку-мотанку «Дзвіночок». Ось, погляньте, як вона виглядає. Ця лялька має таку назву тому, що її спідничка має форму дзвоника. Але спочатку посміхнемось, ви вже знаєте, лялька-мотанка – оберіг, її потрібно завжди робити лише з гарним настроєм, щоб передати лише позитивну енергію.

Для роботи нам потрібно два круга для спідничок, білий прямокутник для ручок, стрічки, червоні нитки, щоб мотати, та нитки для волосся. Волосся – це символ здоров'я. Чим довше волосся, тим буде більше здоров'я людині, що зробила ляльку, або кому подарують цю ляльку.

Спочатку ми зробимо шаблон-круг з картону за допомогою циркуля (інструктаж з техніки безпеки «Робота з циркулем, ножицями»).

Технологічна картка виготовлення:

1 етап. Хто зможе накреслити перший круг радіусом 17 см? Другий круг радіусом на 1 см менше? $17\text{ см} - 1\text{ см} = 16\text{ см}$.

2 етап. Вирізати круги. Пам'ятаємо техніку безпеки при роботі з ножицями! Різати обережно! Не розмахувати ними та не залишати у відкритому вигляді після закінчення роботи. Наші ножиці мають ножни, тому зразу вкладаємо ножиці в ножни.

3 етап. Перенести круги на тканину за допомогою мила.

4 етап. Обережно вирізати круги з тканини. Пам'ятаємо про ТБ.

5 етап. Підібрати шматок синтепону потрібного розміру, покласти на середину більшого круга, замотати ниткою, це голова ляльки.

6 етап. Накрити голову меншим кругом, замотати, маємо дві спіднички.

7 етап. Для ручок взяти білу тканину, відірвати прямокутник розміром 20 см на 22 см. Скласти за зразком, кінці замотати, це долоньки.

8 етап. Середину ручок розгорнути, одягти на голову ляльки, розгладити обличчя, замотати.

9 етап. Волосся. Довжина 17 см. Намотати на відповідну картонку, розрізати, перев'язати. Розмістити на голові.

10 етап. Відміряти стрічки 50 см і 2 по 25 см. Волосся примотати, розділити навпіл, заплести дві коси, зав'язати кінці стрічками.

11 етап. Відміряти 7 см стрічки з орнаментом, примотати фартух.

Наші ляльки-мотанки готові. Ми зробили їх з любов'ю, у гарному настрою. Ви такі молодці! Так старанно працювали, допомагали один одному. Як бачите, це зовсім не складно. Головне - бажання, гарний настрій та трішечки основних знань, у тому числі і з математики, які ви сьогодні отримали, або згадали.

- Діти, як ви гадаєте, скільки коштів ми витратили на одну ляльку-мотанку.

У мене є задача для вас.

Порахуйте, скільки грошей потрібно, щоб зробити таку ляльку, якщо на 4 ляльки витрачено: на нитки -15 грн, на стрічки- 17 грн, решта -22 грн. Скільки грошей витрачено на 1 ляльку? Перевірте свою відповідь за допомогою паперових грошей.

III. Заключний етап

Сьогодні ви отримали гарний досвід. Такий чудовий подарунок зроблений власними руками буде досить оригінальним та сучасним завжди. Також він не потребує багато грошей.

Рефлексія

Хочу взяти у вас інтерв'ю. Поділіться з нами своїми думками. Що нового дізналися? Що сподобалось? Що викликало труднощі? Який настрій?

Вправа «Закінчи речення»

Я узнав...

Мені сподобалось...

У мене викликало труднощі...

Мій настрій...

Діти, бажаю вам розвивати свої можливості, ставити перед собою відповідну мету і досягати її, від так знайти себе в житті.

КОРЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ (ГРУПОВЕ) В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС «ГУДЗИКИ-МАНДРІВНИКИ»

Хільченко А.Л.,

вихователь

*Кремінська обласна спеціальна
загальноосвітня школа-інтернат*

Мета. розширити знання дітей про культуру різних народів, сформувати елементарне уявлення про Африканський континент; сприяти розвитку пізнавальних інтересів дітей, подоланню емоційної замкнутості, зниженню фізичного та психоемоційного напруження; розвивати творчу уяву, стійкість і концентрацію уваги, сприйняття форми і розміру, кольору; корегувати дрібну та загальну моторику рук; виховувати вміння працювати в команді.

Клас: 8

Час: 40 хвилин

Матеріали: контурна карта, ілюстрована карта, коробка з гудзиками, акваріум з пластиковими рибками, шнурок та гудзики для браслетів, лялька-африканка.

Хід заняття

I. Вступ

1. Нервово-психологічна підготовка

- Любі дівчата! Добрий день! Всім бажаю сил, натхнення на весь день!

Діти: Добрий день! Добрий день! Дякуємо за побажання!

- Дівчата, до нас сьогодні завітали гості! Сподіваюсь, що і ви як і я раді

нашим гостям. Тож давайте привітаємося. Добрий день!

- Сьогодні на вас чекатиме не просте заняття, а справжнє свято, бо полинемо у світі, мандруватимемо завзято, юні друзі я і ви!

2. Мотивація заняття та налаштування на позитив

- Дівчата, давайте зараз з вами пригадаємо, саме який урок допомагає вам постійно подорожувати світами? (Відповідь учнів)

- Правильно, це географія!

На уроці географії, де саме ви здійснюєте подорож? (Тундрою)

В якому кліматичному поясі розташована Тундра? (В холодному)

Як довго триває зима у Тундрі (8-9 міс.)

Тобто в Тундрі дуже холодно навіть влітку. Зона Тундри розташована вздовж Північного Льодовитого океану. (За бажанням хтось із учнів показує на карті)

Ви навіть ознайомилися з корінним населенням Тундри, хто пригадає? (Чукчи та ненці)

Молодці, дівчата! Пригадали місце вашої останньої подорожі. Так тепер захотілося зігритися після нашої холодної мандрівки і нашої довгої зими, що я пропоную вам відвідати, за допомогою чарівних гудзиків, спекотний Африканський континент (показати на карті), з його тропічним кліматом, температурою влітку +30, в якому пустелі можуть змінюватися тропічними лісами. На вас чекає захоплююча подорож, різноманітні цікаві випробування, запальні африканські танці, а також ви отримаєте змогу відвідати загадковий о. Мадагаскар. Познайомимося з представницею народу малагасі і залишимо собі на спогад, про нашу подорож, чарівні браслети зроблені власноруч.

Тож, ви чуєте, дівчата, як дмухає вітер! Це починається наша подорож (Лунає запис шуму вітра)

Рефлексія. Візьміть одна одну за руки, заплющіть очі і уявіть собі, що ми з вами відправляємось у спекотну Африку!

II. Основна частина

Розплющіть очі. Ви бачите перед собою гудзики? Занурюйте в них свої руки! Знаєте, дівчата, де ми з вами опинилися?! Ми знаходимося посеред відомої на весь світ пустелі Сахара. Перш ніж ми почнемо досліджувати нашу гудзикову пустелю, давайте пригадаємо правила роботи з гудзиками (Діти відповідають, що не слід робити з гудзиками)

А тепер давайте досліджувати нашу гудзикову пустелю!

Проведіть долонями по поверхні гудзиків, спочатку долонею однієї руки, а потім поміняйте руку, а тепер тильною стороною долоні.

Схопіть гудзики в кулачки, піднімайте їх, а потім розжимайте кулаки.

А тепер давайте поплаваємо в гудзиковому піску, занурюйте руки і робіть хвилясті рухи, ніби ви плаваєте.

Які ваші відчуття? Вам приємно? Лоскотно?

Ваші пальчики зігрілися у спекотній пустелі Сахара? (Діти відповідають)

Це дуже добре! Але подорож Африкою не закінчується Сахарою, а тільки починається!

Фізкультхвилинка

І щоб продовжити нашу цікаву подорож, нам необхідно якнайкраще розім'яти наші ручки та ніжки. Прошу виходьте до мене, зараз ми спробуємо з вами затанцювати запальний африканський танець! (звучить ритмічна африканська музика, виконуємо нескладні рухи руками і ногами)

Африка - це дуже великий континент, в якому можна легко заблукати, але на цей випадок у мене є карта нашої подорожі, яка покаже нам які саме завдання ми маємо виконати, що дістатися до загадкового острова Мадагаскар.

(Робота з ілюстрованою картою. Дорога від зупинки до зупинки викладається гудзиками)

Перша зупинка. Хто зображений? Мисливець. Як відомо африканці є дуже вправними і влучними мисливцями. І зараз я пропоную вам відчути себе справжніми африканськими мисливцями.

Вправа «Влучний мисливець»

Кожен бере гудзики певного кольору і кидає на відстані в кошик. Чиїх гудзиків найбільше, той і виграв.

Подивимося хто ж саме став би вождем нашого племені і не дав би нам померти з голоду.

Друга зупинка

Африканці були не тільки влучними, але й спритними, щоб уникати всіляких небезпек. Тож зараз перевіримо на спритність наші пальчики.

Вправа «Спритні пальці»

Кладемо гудзики на тильну сторону обох долонь і намагаємося зібрати в кошик розсипані по столу гудзики так, щоб ті що на долонях не упали.

Молодці дівчата, впоралися з завданням!

Третя зупинка

І у нас залишилася остання зупинка. Африканці не тільки влучні і спритні, але ще й відомі рибачки. Тому знов пропоную вам відчутти себе уже африканськими рибалками. (Акваріум з водою і різнокольоровими рибками)

Вправа «Рибалки»

Кожному треба виловити саме свою рибку, свого кольору.

Яку рибку ти виловила? Вона яка на дотик? Велика чи маленька? Чому саме ти думаєш, що це твоя рибка?

Ось ми і дісталися до острова Мадагаскару . Нас зустрічає представниця народу малагасі, що проживають на острові.

(Яскрава лялька-африканка у прикрасах)

- Як вона одягнена? Що ви ще на ній бачите?

Здавна африканки славилися своїми прикрасами. Деякі з них я пропоную вам зараз роздивитися і навіть поміряти. (Діти міряють африканський одяг і прикраси)

Подобаються? А чому? Яскраві? А ще які?

А тепер давайте на згадку про нашу подорож і собі зробимо яскраві африканські браслети з гудзиків. (Різнокольорові шнурки і яскраві гудзики).

Практична робота

Інструктаж до роботи та показ зразка браслету

Технологічна картка виготовлення прикраси

Діти за допомогою педагога плетуть браслети.

III. Заключний етап

Підсумкова бесіда

Вам сподобалися браслети?! А чим саме? (відповіді)

Наша подорож на цьому закінчується. Мені дуже сподобалося з вами подорожувати, а вам? Що найбільше сподобалося?

А тепер скажемо до побачення нашим гостям! І до нових зустрічей!

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ «УМІННЯ ВЧИТИСЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Желтухіна Г.М.,

вчитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії

Комунальний заклад «Рубіжанський навчально-реабілітаційний центр «Кришталік»

м. Рубіжне

Ще великий педагог сучасності В.О.Сухомлинський задовго до глобалізації суспільних структур пророче сказав, що світ вступає у століття людини. І людина має бути підготовленою до життя й праці в суспільстві. Навчити її цьому повинен учитель: «учитель не вчить знати і розуміти, а вчить жити». Зміни у суспільстві ставлять нові вимоги і до людини. Соціально успішною є та особистість, яка хоче і уміє вчитися на протязі всього життя, вміє знаходити необхідну інформацію, сприймати, працювати з нею, осмислювати, аналізувати, класифікувати, сублімувати власні думки, творити, різнобічно розвиватись, це можливо за необхідної умови – здатності працювати, навчатися самостійно. Головне завдання сучасного вчителя початкових класів полягає в тому, щоб навчити дитину вчитися, а саме навчити своїх вихованців читати і розуміти прочитане, усно і письмово висловлювати та відстоювати свої думки, спостерігати, думати, критично мислити, логічно обґрунтовувати позицію, бути ініціативним, творчим; конструктивно керувати емоціями та вміти працювати в команді.

Найскладніші задачі стоять перед вчителями, що працюють з дітьми з особливими освітніми потребами. Приділяючи велику увагу індивідуалізації освітнього процесу та диференціації навчального матеріалу, вони постійно адаптують та модифікують освітні програми. Від того, як вчитель почне урок, яким способом перевірить домашнє завдання, як підведе учнів до вивчення нового матеріалу, які підбере методи і прийоми стимулювання мотивації навчання залежить дуже багато. Без внутрішньої мотивації та постійної активізації не буде й належних результатів. З огляду на це, навчально – виховний процес має будуватися відповідно до потреб особистості та індивідуальних можливостей дітей, постійного зростання їх самостійності та творчої активності. Розвиваючи пізнавальну активність учнів з ооп, потрібно ставити за мету розвиток та корекцію індивідуальних можливостей кожної дитини, розкриття потенційних можливостей та природних задатків, розвиток практично всіх типів мислення, викликати бажання самостійно займатися навчальною діяльністю та розширювати світогляд учнів для того, щоб навчити спостерігати, міркувати, аналізувати.

Дуже часто в початковій школі переважно займаються виконавською, репродуктивною діяльністю, яка є фрагментом компетентності «уміння вчитися», проте є недостатньою для процесу навчання, активної пізнавальної діяльності та самоорганізації. Перед педагогами стоїть завдання організувати такий навчально – виховний процес, який передбачає опору на мотиваційний і процесуальний компоненти учіння, тобто ціннісне ставлення учнів до своєї діяльності та навчання спеціальних прийомів самоконтролю.

Процесу формування ключової компетентності «уміння вчитися впродовж життя» сприяють багато чинників, визначальним серед яких є інтеграція змісту навчальних предметів у певну систему пізнавальних завдань. Педагог повинен пам'ятати, що головним є не предмет, якого він навчає, а особистість, яку він формує.

Для формування у молодших школярів з особливими освітніми потребами «вміння вчитися впродовж життя» необхідно створити стимулююче навчальне середовище. Кожен клас початкової школи нашого Центру поділений на зони, де обов'язковими є зони навчання, творчості, відпочинку. Не менш важливим є правильне освітлення класної кімнати та додаткове освітлення на дошці та на кожній учнівській парті. На підлозі обов'язково є килим, де можна повзати під час фізкультхвилинки, а на перерві поїздити іграшковими машинками, поскладати пазли або відчувати себе будівельником, створюючи різні споруди з пластикових кубиків. Отже, сучасні меблі, м'які дивани в ігровій зоні, яскраві та різноманітні іграшки, - все це допомагає створити комфортні умови для успішного навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Найефективніше формування «вміння вчитися впродовж життя» відбувається міжпредметним шляхом, адже вміння формуються синхронно у межах усіх навчальних предметів. Встановлення міжпредметних зв'язків забезпечує дієвість уміння, досвіду, цінностей, безперервність у формування даної компетентності.

Стимулювання такого навчально – виховного процесу можливе шляхом використання різних форм роботи, активних методів навчання, прийомів, які відповідають основним

сучасним проблемам педагогіки, чому навчати і як навчати. А для цього дітей треба тримати весь час у активній пізнавальній позиції. Досягти цієї мети допомагає набір активних методів навчання, прийомів та різноманітних вправ, які спрямовані на формування ключової компетентності «вчитися впродовж життя».

Мозковий штурм є чи не найбільш цікавою, і, головне, невимушеною формою інтерактивної діяльності. Учитель шляхом питань, натяків, висловлювань доводить учнів до самостійного усвідомлення ідеї, факту, тобто заповнення «інформаційної прогалини». Метод мозкового штурму розвиває гнучкість мислення, привчає учнів давати свої варіанти відповідей на поставлені запитання.

Метод «Рюкзак» дає можливість залучити кожного учня до роботи на уроці. Він полягає в тому, що кожен учень стисло записує на папері відповідь на запитання: «Які з тих знань, умінь, способів дій, що отримали на уроці, вони візьмуть із собою для використання на інших уроках, у житті, при виконанні домашніх завдань, тематичного оцінювання тощо?». Папірці з відповідями складаються у рюкзак. Вчитель і діти вибірково ознайомлюються з відповідями. Цей метод дає можливість виділити головне та визначити важливість уроку, вносить в урок елемент гри та викликає зацікавленість до уроку, сприяє розвитку позитивних емоцій, а також надає вчителю інформацію про кожного учня, про те, які методи важливі учневі, які сподобались та створює основу для проведення мотивації на наступних уроках.

Не менш цікавою є **робота в групах**. Працюючи у групі, діти можуть досить вільно висловлювати власні думки, мобілізувати знання, виявити творчий, організаторський та лідерський потенціал. Після закінчення роботи, групи розпочинають дискутувати, обмінюватися думками та аргументами. Від учителя залежить наскільки правильно буде організована та проконтрольована робота груп, а також об'єктивно оцінені їхні результати, намагаючись акцентувати увагу не на бажанні бути кращими, а на досягненні поставленої мети.

Робота в парах об'єднує дітей в групи та пари. Об'єднані в малі творчі колективи, учні згодом стають професіоналами, здатними співпрацювати в команді. Це, наприклад, робота з прислів'ями (знайди початок і кінець), робота із словом (з'єднай слово з його значенням), робота з текстом (визнач тип тексту, або робота з деформованим текстом) тощо.

Регулярне застосування **методу «Самооцінка»** надає учителю, що працює з дітьми з особливими освітніми потребами, та учням, можливість дізнатися багато нового та цікавого про дітей, про себе, свої уроки, про методи, які використовуються на уроках, про настрої та ставлення учнів до того, що відбувається на уроках, а також інформацію про необхідність корекції знань та природну можливість диференціації домашнього завдання. Всі учні можуть отримати оцінку та починають розуміти труднощі оцінювання і вчать дивитися на свою роботу іншими очима. Завдання на уроці умовно поділені на чотири частини, кожна з яких оцінюється від 1 до 4 балів за допомогою ключових слів на плакаті: 1 - багато помилок, 2 – припускаюся незначних помилок, 3 – виконую всі завдання, 4 – надаю іншим допомогу. Цей метод дає можливість залучити всіх учнів до роботи на уроці, контролювати та оцінювати свої дії та дії інших учнів, дає можливість учню осмислити оцінку, що ставить йому учитель та дозволяє кожному учневі досягти успіху в результативності отриманих знань.

Під час використання методу **«Майстерня лінгвіста»**, учні виконують роль мовознавців, лінгвістів, наукових працівників. Завдання надзвичайно різноманітні: пояснити значення слова, його походження, дослідження тексту. Так, наприклад, при роботі із словниковими словами дітям було запропоновано не тільки запам'ятати правильне написання слова адреса, введення його в речення, а й дізнатися з інших інформаційних джерел значення та походження слова: адреса – це слово запозичене з французької мови і означає місце проживання особи, місце знаходження установи; напис на конверті, бандеролі, посилці тощо. А люди, які спілкуються через Інтернет користуються електронною поштою і відправляють повідомлення на електронну адресу.

Одним із найулюбленіших методів роботи на уроках української мови є метод **«Словесне багатоборство»**. Це теж завдання для лінгвістів. Кожна група отримує, наприклад,

речення, а до нього 5-7 завдань: визначити тип речення, знайти основу речення, дібрати спільнокореневі слово до заданого слова, поставити до даного речення запитання, переробити його в спонукальне і т.п., а також добір слів, що закінчуються на -фон, -тер, -зор, тощо. Виконання таких завдань спрямовані на вироблення в учнів з ооп мотивації вивчення української мови, формування комунікативних навичок та використання мови як дійового компенсаторного засобу розвитку особистості дитини в умовах зорової депривації.

Новим і дуже цікавим є метод «**Мистецтво красномовства**». Один учень класу стає перед дітьми, тримаючи в руках картки із зображенням ока, носа, вуха, рота, руки. Вчитель задає тему. Наприклад: «осінній ліс», «школа», «поле» тощо. Учень – ведучий ставить перед дітьми запитання типу: «Що можна побачити (почути, торкнутися, посмакувати...) в осінньому лісі, школі, полі? Цей метод вчить учнів правильно ставити питання, будувати правильно відповідь, розвиває мовлення, уяву, конкретизує поняття, а також розвивають сенсорний досвід дітей з порушенням зорової функції.

Однією із найулюбленіших дітьми форм групової роботи є «**рольова гра**». Рольові ігри в навчанні необхідні для стимулювання особистісного зростання дитини, розвитку комунікативних і вольових якостей, вміння добиватися своєї мети. У деяких випадках рольові ігри здатні замінити сеанси психотерапії. Крім цього, сюжетно-рольові ігри завжди сприяють розвитку уяви, креативності, гнучкості психічної.

З метою підвищення мотивації навчання та розвитку критичного мислення дітей з ооп, доцільне впровадження **методу проектів** під час проведення яких створюються умови для формування навичок роботи з інформацією, вирішення пізнавальних творчих завдань, вдосконалюються уміння працювати в різних групах, діти вчаться виконувати соціальні ролі, розширюється коло знань учнів, розвивається пізнавальна активність. Отже, можна зазначити, що системне запровадження проектної технології в школі (починаючи з початкової ланки) призводить до того, що учні поступово опановують її не тільки як навчальну технологію, вміння самостійно вчитися, критично мислити, але також як метод організації та планування своєї подальшої життєдіяльності. Врешті речт це сприяє підготовці молоді, яка ґрунтує свою діяльність на основі демократичних цінностей, схильна до навчання впродовж життя, здатна бути конкурентоспроможною на європейському і світовому освітніх просторах та на ринку праці.

Метод «Гронування» допомагає учням зрозуміти свої знання. Він може прояснити поняття та зв'язки між ними, які вони до цього не могли усвідомити.

Етапи «ґронування»:

- напишіть центральне слово або фразу посередині аркуша, на дошці;
- запишіть слова та фрази, які спадають на думку з обраної теми;
- коли всі ідеї записані на папері, встановіть там, де це можливо, зв'язки між поняттями;
- не обмежуйте кількість ідей.

Використання даного метода цілеспрямовано виробляє у школярів уміння помічати у предметі яскраве, характерне й зображувати його словом, а також виховувати внутрішню потребу передавати власне бачення світу, власне сприймання краси.

Отже, для формування компетентності «вміння вчитися впродовж життя» учнів початкових класів з особливими освітніми потребами варто користуватися повним арсеналом методів і прийомів, які пропонує сучасна педагогіка і вимагає сучасне життя. Лише творчий вчитель, користуючись уже відомими методами і впроваджуючи зовсім нові, зможе навчити учня здобувати знання і підтримувати у нього прагнення вчитися.

Сьогодні суспільству необхідно мати випускника, який не тільки знає і вміє здійснювати якісь операції, а людину компетентну, в якій поєднано освіченість і соціально-культурна поведінка, ініціативність, здатність працювати в групі, прогнозувати й досягати своєї мети. Важливо формувати навички й компетенції, які випускник зможе реалізовувати, застосовувати впродовж усього життя для свого сталого саморозвитку.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

*Ігнатуша А.Л.,
завідувач навчально-виробничої практики
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Актуальність статті зумовлена збільшенням кількості дітей з особливостями психофізичного розвитку та сучасними вимогами нової української школи щодо організації освіти дітей з особливими освітніми потребами за різними формами навчання. Викликом сучасного суспільства є процес активного впровадження інклюзивної форми навчання в Україні, починаючи з 2012 року.

Аналізуючи психолого-педагогічну літератури з даної проблеми доходимо висновку, що в працях В. Бондара, А. Колупаєвої, Ю. Найди, В. Синьова та інших визначаються основні напрямки організаційно-методичних засад навчання дітей з особливими освітніми потребами, наголошується на необхідності модернізації системи спеціальної освіти шляхом розвитку всіх форм освітньої діяльності. На думку науковця О. Колишкіна [1], інклюзивна школа – це заклад освіти, відкритий для навчання всіх дітей, незалежно від їх фізичних, інтелектуальних, соціальних чи інших особливостей. Такий заклад повинен забезпечувати безбар'єрне середовище, адаптовані навчальні програми та плани, методи та форми навчання, співпрацю з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей.

Що таке інклюзивне навчання? Поширеною є думка, що інклюзивне навчання – це лише навчання дітей із певними діагнозами, захворюваннями, в тому числі із інвалідністю. Проте ця думка є хибною. Закон України «Про освіту» визначив поняття особи з особливими освітніми потребами. Це «особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту» (ст.1, п.20) [2]. Тобто до осіб з особливими освітніми потребами можуть належати не тільки діти з інвалідністю, а й внутрішньо переміщені особи, діти, які потребують додаткового та тимчасового захисту, особи, які здобувають спеціалізовану освіту та/або можуть прискорено опанувати зміст навчальних предметів, учні з особливими мовними освітніми потребами тощо.

Відповідно до сказаного кожна школа повинна бути інклюзивною. Це означає, що вона має бути готова в будь-який час прийняти дитину з особливими потребами. Велике значення для ефективності організації освітнього процесу з такою категорією дітей має створення інклюзивного освітнього середовища. Іншими словами створити відповідні умови, визначити способи та засоби для реалізації спільного навчання, виховання відповідно до можливостей кожної дитини.

Інклюзивне навчання полягає в тому, що в звичайному класі вчать звичайні діти, просто деякі з них вчать трошечки по-іншому – наприклад, використовуючи шрифт Брайля. Але в такому класі ні в якому разі не має бути відокремлення одних дітей від інших (навіть на рівні риторики). З урахуванням рекомендацій спеціалістів та настільки, наскільки це можливо, у такому класі налагоджується спільне навчання.

Інклюзивне навчання може здійснювати в різних закладах освіти, як загальноосвітніх так і спеціальних. З метою реалізації комплексних завдань спеціальної освіти відбувається процес активного створення нових структур – інклюзивно-ресурсних центрів шляхом реорганізації психолого-медико-педагогічних консультацій.

Ресурсні центри – це установи, в які зможуть звернутись батьки дітей віком від 2 до 18 років для здійснення комплексної оцінки дитини, визначення її особливих освітніх потреб та розробки індивідуальної програми розвитку та отримання корекційних та реабілітаційних послуг. На відміну від консультантів психолого-медико-педагогічних комісій працівники

інклюзивно-ресурсних центрів зможуть більше часу приділяти саме роботі з дітьми, наданню психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг.

Список використаних джерел

1. Колишкін О. В. Адаптивне фізичне виховання слабчуючих учнів спеціальної школи: наукове видання / О. В. Колишкін // Вісник Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. – 2003. – 153 с.
2. Закон України «Про освіту». – 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://osvita.ua/school/reform/57472/> (дата звернення 29 листопада 2018 року).

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ШКОЛЯРІВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ШКОЛИ

Карпенко М.І.,

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри фізичної реабілітації та здоров'я людини

Науково-дослідного інституту фізичного виховання і спорту

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

м. Кременна

Формування культури здоров'я, як складової частини загальної культури особистості, включає у себе систему знань, мотивацій і прагнень, вольових зусиль і емоцій, а також вмінь та навичок з формування, збереження та зміцнення здоров'я. Доцільність вибору форм і методів навчально-виховної валеологічної роботи у інклюзивній школі визначалася їх головним завданням – як вони впливають на весь організм дитини, який вклад вносять у процес цілісного розвитку особистості.

Визначимо ряд принципів формування культури здоров'я учнів інклюзивної школи:

– принцип *духовного катарсису, тобто внутрішнього очищення, ускладнення та піднесення особистості на основі орієнтації на соціально значущі, національні та загальнолюдські цілі, цінності та ідеали*. Потреба та здатність до духовного катарсису тісно поєднуються в особистості з переживанням щастя. Виховувати людину щасливу – це одне й те саме, що сформувати в неї потребу й здатність до катарсису у всіх видах діяльності та сферах життя.

- принцип *духовної домінанти, підпорядкування всіх складників здоров'я особистості її духовному початку*. Духовний аспект здоров'я є системоутворювальним початком виховання, тобто головною метою та одночасно мірою гармонії внутрішнього та зовнішнього розвитку особистості;

- принцип *гармонії духовного, психічного та фізичного аспектів здоров'я особистості* передбачає органічний взаємозв'язок морального, розумового та тілесного розвитку школярів. Цей принцип є основою людського життя, адже вся навколишня природа й саме людина як її частина існують і розвиваються за законами гармонії. Отже, виховання, у якому цей принцип береться за основу, формує гармонійно врівноважену, здорову особистість;

- принцип *природовідповідності, врахування індивідуальних, вікових, статевих особливостей здоров'я школярів*. Цей принцип у практичній діяльності педагогів реалізується у таких правилах: визначення максимально можливого для учнів конкретної статі та віку рівня розвитку особистих якостей, на формування яких слід орієнтуватися; опора у їх формуванні на

індивідуальні мотиви й потреби учнів конкретної статі та віку; подолання протиріч, характерних для розвитку цієї статево-виховної групи;

- принцип *зв'язку валеологічного виховання з навчальною, трудовою, фізкультурною, суспільною, творчою, ігровою діяльністю школярів* передбачає збереження міцних зв'язків та відношень між різними сферами життєдіяльності учнів. Завдяки цьому забезпечується взаємна компенсація, взаємопідтримка, взаємодоповнення та інтеграція процесів в усіх сферах життєдіяльності вихованця;

- принцип *реалізації навчально-виховного процесу з виховання культури здоров'я школярів в умовах натурального природного середовища* передбачає формування відносин з навколишньою природною дійсністю і діяльністю людей, яка її перетворює;

- принцип *постійного поступового ускладнення змісту та видів валеологічної діяльності учнів на різних етапах шкільного життя* передбачає цілеспрямоване, систематичне та послідовне формування у дитини культури здоров'я, спираючись на її попередній досвід і досягнення у розвитку духовної, психічної і фізичної сфер;

- принцип *педагогічного гуманізму, любові та поваги до особистості дитини, морально-психологічної підтримки її зусиль щодо формування культури здоров'я* виявляє ставлення до особистості кожної дитини як до найвищої соціальної цінності в системі внутрішніх шкільних відносин. Зазначений принцип вимагає гуманізації змісту та форм міжособистісної взаємодії педагога й вихованця і гуманістичного спрямування всієї системи формування культури здоров'я особистості;

- принцип *неповторної своєрідності культури здоров'я конкретної особистості, який вимагає індивідуальних шляхів її формування на індивідуально достатньому рівні*. Він передбачає визначення індивідуальної траєкторії валеологічного розвитку кожного учня, що відповідає індивідуальним особливостям його здоров'я та загального розвитку;

- принцип *валеологічного самовиховання та саморозвитку, активного формування особистістю культури здоров'я протягом усього життя* передбачає націлення особистості на активне самостійне здійснення валеологічної діяльності. Цей принцип відбито в таких правилах: розвиток особистості відбувається тільки в її особистій активній діяльності; формування культури здоров'я особистості відбувається за умови безперервної валеологічної освіти й виховання протягом усього життя;

- принцип *випереджувальної профілактики й попередження відхилень у здоров'ї та розвитку особистості* передбачає, що знання, вміння та навички, які можуть знадобитися людині в майбутньому, суб'єкт має отримувати заздалегідь з певним випередженням, при цьому валеологічна освіта й виховання у школі повинні мати пролонгований характер, проводитись не час від часу, а систематично та регулярно;

- принцип *контролю за результатами формування культури здоров'я* передбачає здійснення постійного зворотного зв'язку між суб'єктами виховного процесу, реалізується у роботі всієї школи і в роботі кожного вчителя (проведення діагностики, моніторингу здоров'я).

Таким чином, можна зробити висновок, що валеологічна робота в інклюзивній школі буде успішною лише за умови урахування індивідуально-вікових, статевих, фізіологічних і психологічних особливостей кожного учня. Подальшого дослідження потребують форми, методи та засоби здоров'ятворчої роботи із учнями.

Список літератури

1. **Горащук В. П.** Формирование культуры здоровья школьников (теория и практика) / В. П. Горащук . – Луганск : Альма-матер, 2003. – 376 с.
2. **Карпенко М. І.** Проблема формування культури здоров'я школярів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Карпенко Марина Ігорівна. – Луганськ., 2013. – 226 с.
3. **Психология здоровья** / [Под ред. Г. С. Никифорова]. – СПб. : Питер, 2006. – 607 с.

МЕТОДИЧЕСКАЯ РАЗРАБОТКА БИНАРНОГО УРОКА НА ТЕМУ «ТРАНСПОРТ»

для учащихся 2 класса (русский язык обучения)
с задержкой психического развития

Кирийчук С.А.,
спеціальний психолог

Семейко Т.А.,
логопед-дефектолог

Комунальний заклад «Лисичанська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 12»
Лисичанської міської ради Луганської області
м. Лисичанськ

Цель: закрепить знания детей о транспорте; уточнить понятия транспорта: наземный, водный, воздушный, специального назначения; детали транспорта; названия транспортных средств и их отличия друг от друга. Упражнять в умении классифицировать транспорт по видам. Закреплять основные правила дорожного движения (перехода дороги на светофоре и пешеходном переходе).

Упражнять в образовании прилагательных от существительных. Совершенствовать навыки употребления в речи усвоенных грамматических форм и конструкций. Упражнять в решении задач на сложение и вычитание в пределах 100. Развивать кругозор, речь, мышление, внимание, умение классифицировать, находить общее и отличительное, умение определять свойства материала. Развивать общую и мелкую моторику, укреплять здоровье. Воспитывать у детей культуру поведения на проезжей части, интерес к профессии водителя.

Оборудование: презентация «Транспорт», запись звуков работающей машины, работающего самолёта и корабля; карточки с изображением частей троллейбуса и материала, из которого они сделаны. «Волшебный круг» (вращающийся круг, поделенный на цветные секторы), «Мудрая сова» со светящимися глазами, мнемотаблица к стихотворению о светофоре, ёмкости для воды («море» для корабликов), клюшки, шайбы с наклеенной машинкой (или маленькая машинка), мягкий мат – конструктор, схема кораблика для конструктора, красные, жёлтые, зелёные кружочки для лабиринта, конверты с заданиями для «Волшебного круга», рисунок лабиринта на полу, рисунок «Умной змеи» на полу, раздаточные карточки «Транспорт»; для каждого ученика комплект, состоящий из цветной бумаги формата А4 (по одному листочку), чёрного картона размером 10х20, белой изоленты, цветных корабликов, смайликов настроений, трубочки, схемы рисунка кораблика по клеточкам, простых карандашей.

Количество детей: 2-3

ХОД УРОКА

1. Орг.момент.

2. Сообщение темы урока.

Логопед - дефектолог.

- Чтобы узнать тему нашего урока, нужно отгадать несколько загадок, а «Мудрая сова» поможет нам узнать, правильно ли мы отгадали .

Еду в нём на верхней полке
К морю, к солнышку, на юг.
А колёса без умолку:
Тук-тук-тук! Тук-тук-тук! (*Поезд.*)
Он в безбрежном океане
Туч касается крылом.
Развернётся - под лучами

Отливает серебром. (*Самолёт.*)
Дом по улице идёт,
На работу всех везёт.
Не на курьих тонких ножках,
А в резиновых сапожках. (*Автобус.*)
По волнам дворец плывёт,
На себе людей везёт. (*Корабль.*)

- Как можно назвать одним словом всё, что вы отгадали? (*Транспорт*)

- Сегодня на уроке мы вспомним различные виды транспорта, отработаем умения объединять в группы по определённому признаку.

3. Работа по теме урока.

1. Вступительная беседа.

Логопед - дефектолог.

- Что такое транспорт? (*Транспорт – средство передвижения человека на любые расстояния.*)

- Для чего нужен транспорт? (*Чтобы быстро передвигаться, чтобы перевозить груз, чтобы облегчить труд.*)

- Прослушав загадки и отгадав их, вы сможете ответить на какие группы по месту передвижения можно объединить транспорт.

- Послушайте загадку:

(*Знакомство с наземным транспортом*)

Двери, окна, но не дом.

Есть сиденья даже в нём.

Фары светят, как глаза,

Есть четыре колеса.

Из под них клубится пыль.

Это что?... (*Автомобиль*)

- Наземный транспорт: к нему относятся автомобили, пожарные машины, велосипеды, поезда, автобусы, мотоциклы, трактора, трамваи, экскаваторы.

- Все эти транспортные средства объединяются тем, что они перевозят людей.

- Хорошо, а как же называют людей, передвигающихся на этих транспортных средствах?

(*Пассажиры.*)

- Значит, какой это транспорт? (*Пассажирский*)

Разминка

Мы в автобус дружно сели, (*Дети садятся*),

И в окошко посмотрели (*смотрят по сторонам*),

Наш шофер педаль нажал, (*«нажимают» на педаль*),

И автобус побежал (*убегают*).

- Замечательно, а сейчас следующая загадка:

Едет он, усатый,

полный и пузатый.

Люди в нём сидят,

Смотрят и стоят. (*Троллейбус*)

- Из каких частей состоит троллейбус? (*Кабина, салон, колёса, руль, фары, двери*)

Психолог.

- Попробуем определить, из каких материалов сделаны части троллейбуса:

Колесо из резины (какое?) – (*Резиновое*)

Руль из пластмассы - ....

Кабина из железа - ....

Сиденье из кожи - ....

Окно из стекла - ....

- Отлично. Следующая загадка:

(Знакомство с автомобилями специального назначения)

Если кто-то заболел,

Срочно нас зовёт на помощь,-

Набери скорей 103.....

И приедет ... **(Скорая помощь)**

- Какие ещё автомобили специального назначения вы знаете?

(Скорая помощь, пожарная машина, полиция, МЧС, аварийная машина, служба газа и другие)

- Кроме этих машин есть ещё автомобили, которые перевозят продукты, почту или участвуют в спортивных соревнованиях. Они тоже относятся к специальному транспорту.

- А кто управляет поездом? **(машинист)**

- Кто управляет автомобилем? **(шофёр)**

- Для того, чтобы правильно ездить на транспорте, нужно знать и соблюдать правила дорожного движения.

Психолог.

- Чтобы на улице был порядок, все пешеходы должны соблюдать правила: идти спокойным шагом, придерживаясь правой стороны тротуара.

- Ребята, как правильно переходить через дорогу? Послушайте загадку и вы узнаете, что нам может помочь при переходе дороги:

Полосатая лошадка,

её «зеброю» зовут,

Но не та, что в зоопарке,

по ней люди все идут.

(пешеходный переход)

- Ребята, а почему пешеходную дорожку назвали ещё называют зеброй? **(Она полосатая).**

- Сейчас вместе с вами мы сделаем пешеходный переход- «зебру». (Дети на чёрном картоне наклеивают полоски белой изолентой).

- Замечательно. Красивые у нас получились пешеходные дорожки. А эта загадка о каком дорожном знаке?

Я глазищами моргаю

Неустанно день и ночь.

Я машинам помогаю

И тебе хочу помочь.

(светофор)

- Какие цвета у светофора? Что они обозначают?

- Вспомним стихотворение о светофоре *(с использованием мнемотаблицы).*

По сигналу светофора

Через улицу идем.

И кивают нам шоферы:

“Проходите, подождем”.

На красный свет —

дороги нет,

На желтый — подожди.

Когда горит зеленый

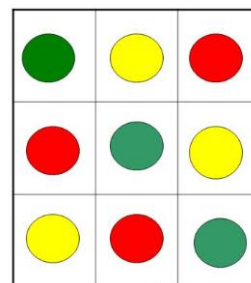
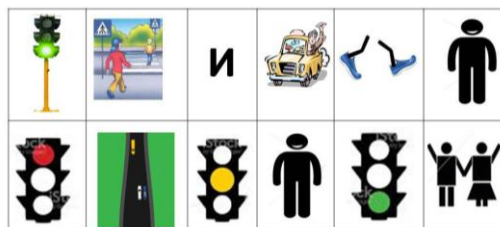
свет,

Счастливого пути!

- Помогите мне найти светофор.

- На какой цвет нельзя двигаться машине? **(Красный).** А на какой можно? **(Зелёный).**

- Вот и мы проедем машиной по нашему лабиринту, смотря на знаки светофора.

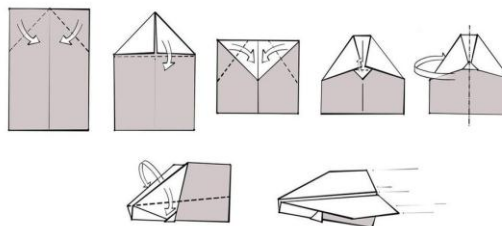

(Дети при помощи клюшки провозят машинку (или шайбу, на которой прикреплена машинка) по лабиринту, где на дорожке есть зелёные кружки. Так же на дорожках лабиринта встречаются кружочки жёлтого и красного цветов. Звучит шум движущегося автомобиля).

Психолог.

- Молодцы. Отгадайте, о чём эта загадка:
(Знакомство с воздушным транспортом)

Птица железная в небе летит,
След оставляя, шумит и гудит –
В дальние страны уносит людей...
Это не голубь и не воробей.

(Самолёт)

- Воздушный транспорт – к нему относятся самолёты, вертолёты, ракеты.

- Перед вами лежат цветные листочки, из которых вместе с вами мы сделаем самолёт.
(Во время практической работы звучит шум летящего самолёта)

- Кто управляет самолётом? (**пилот, лётчик**)

Логопед - дефектолог. Разминка для глаз.

(с использованием изготовленных детьми самолётов из цветной бумаги).

Самолет
Пролетает самолет,
С ним собрался я в полет.

(Дети смотрят вверх, ведя пальцем за пролетающим самолетом).

Правое крыло отвел,
Посмотрел.
Левое крыло отвел,
Посмотрел.

(Отводят попеременно руки и прослеживают взором).

Я мотор завожу
И внимательно гляжу.

(Делают вращательное движение перед грудью и прослеживают взором).

Поднимаюсь ввысь, лечу.
Возвращаться не хочу.

(Приподнимаются на носочки, пускают самолётик следят за полётом своего самолёта глазами).

Психолог.

- Хорошо. Отгадайте, что это:
(Знакомство с водным транспортом)

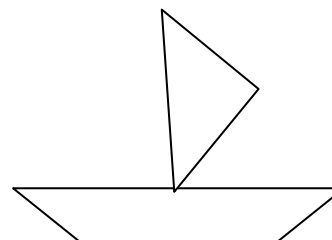
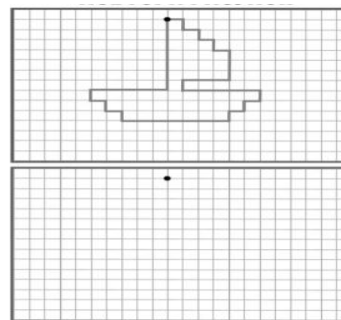
Это что за чудеса:
Дует ветер в паруса?
Ни паром, ни дирижабль —
По волнам плывет...

(Корабль)

- Водный транспорт– корабли, лодки, катера, яхты, подводные лодки, моторная лодка, парусник.

- Перед вами лежат листочки с изображением кораблика. Нужно повторить рисунок, чтобы получился такой же.

(Во время практической работы звучит шум плывущего корабля)

и

Логопед - дефектолог. Пальчиковая гимнастика

«Кораблик»

По реке плывет кораблик,
(Ладони соединить лодочкой.)

Он плывет издалека.
(Волнообразные движения руками.)

На кораблике четыре
(Показать одновременно по 4 пальца на каждой руке.)

Очень храбрых моряка.

Психолог.

- Построим из конструктора кораблик для храбрых моряков.

(Дети из мат-конструктора строят кораблик)

- Кто управляет кораблём? (**капитан**)

Логопед - дефектолог. Дыхательная гимнастика.

Упражнение «Буря на море»

(На воду пускаются цветные бумажные кораблики, дети при помощи трубочек дуют на воду, создавая бурю).

- Как много мы знаем и рассказали о транспорте. А теперь поиграем. Игра «Умная змея»

- Назвать транспорт и вид транспорта. (Дети идут по секторам «Умной змеи» и называют транспорт и вид транспорта: самолёт-воздушный транспорт, корабль-водный, машина-наземный и т.д.).

Психолог.

- У нас есть волшебный круг, на котором приготовлены для вас задания:

(Дети вращают круг и берут конвертики с заданиями)

№1 Дидактическая игра «Четвёртый лишний»

(Карточки с изображением четырёх видов транспорта, три из них относятся к одной тематической группе, а четвёртая к какой-нибудь другой группе).

- Рассмотрите картинки, назовите, что на них изображено, и определите, какой транспорт лишний. Оставшийся транспорт назовите одним словом.

1. Грузовик, лодка, корабль, крейсер.

Лишний грузовик, потому что это наземный транспорт, а остальные водный транспорт.

2. Поезд, легковой автомобиль, автобус, самолёт.

Лишний самолёт, потому что это воздушный транспорт, а остальные – наземный транспорт.

3. Воздушный шар, корабль, вертолёт, планер.

Лишний корабль, потому что это водный транспорт, а остальные – воздушный транспорт.

4. Полицейский автомобиль, легковой автомобиль, пожарная машина, машина скорой помощи.

Лишний легковой автомобиль, потому что это пассажирский транспорт, а остальные – специальный транспорт.

№2 Игра «Что общего?»

У автобуса и троллейбуса – *передвигаются по асфальту, резиновые колеса, за рулем водитель;*

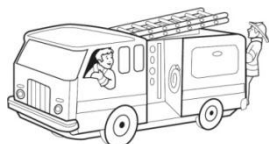
у троллейбуса и трамвая – *работают на электричестве;*

у самолета и вертолета – *хвост, лопасти;*

у велосипеда и мотоцикла – *2 колеса, педали*

№3 Вызываем спецтранспорт по телефону

(Дети на карточках стрелочками соединяют номер телефона и машину)

101

103

103

104

№ 4 Кто управляет транспортом

- Назовите профессии людей, которые управляют определённым видом транспорта:

Автобусом – *водитель*

Поездом - *машинист*

Кораблём - *капитан*

Самолётом – *пилот (лётчик)*

Машиной – *водитель*

№ 5 Решите задачку

С первого аэродрома взлетело 22 самолёта, а со второго - 33. Сколько самолётов взлетело с двух аэродромов?

На первой автостоянке стояло 75 машин, а на второй – 15. Сколько машин стояло на двух автостоянках?

№ 6 Что обозначает жёлтый цвет светофора?

№ 7 Что обозначает зелёный цвет светофора?

№ 8 Что обозначает красный цвет светофора?

ИТОГ УРОКА

Рефлексия

- К сожалению, наш урок заканчивается.

- Что вам больше всего понравилось на нашем занятии?

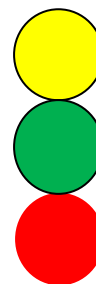
- Где и как можно применить знания, полученные на сегодняшнем уроке?

Я научился...

Я узнал...

Я подумаю о том, ...

- Выберите смайлик своего настроения.

Литература

1. Кузнецова Е.В., Тихонова И.А. Развитие и коррекция речи детей 5-6 лет: Конспекты занятий. – М.: ТЦ: Сфера, 2005.- 96с. (Серия «Программа развития».)
2. <https://infourok.ru/material.html?mid=100658>
3. <https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/okruzhayushchii-mir/2013/08/19/vidy-transporta>
4. <https://nsportal.ru/detskiy-sad/razvitie-rechi/2011/08/30/igry-fizkultminutki>

5. <https://infourok.ru/ood-hzinlr-utravina-syaht-2842393.html>
6. <https://www.google.com.ua/search?q=оригами+самолет+простой&sa>

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В ПРАКТИЦІ Й ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

Кочерова П.В.,
практичний психолог
Лисичанська загальноосвітня
школа I-II ступенів № 9
Лисичанської міської ради
м. Лисичанськ

У даний час система освіти та освітнього процесу постійно удосконалюється, випробовуються нові матеріали, створюються нові підручники та методики, пропонуються особливі вимоги до середовища розвитку дітей. А разом із усім цим виникають нові проблеми та потреби. Зараз дуже актуальною є проблема інклюзивної освіти та спеціальної допомоги дітям з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу.

Як проміжний етап розвитку інклюзивної системи слід розглядати процес інтеграції. А точніше, декілька її типів:

1. Соціальна — діти з особливими потребами беруть участь у позакласній діяльності разом з іншими дітьми (ігри, екскурсії, розваги) як у дошкільних, так і в загальноосвітніх навчальних закладах, однак вони не навчаються разом.
2. Функціональна — діти з особливими потребами навчаються в окремих класах при загальноосвітній школі та відвідують окремі загальноосвітні заходи.
3. Стихійна або неконтрольована — діти з особливими потребами відвідують загальноосвітні класи без отримання спеціальної підтримки.

Основними принципами інклюзивної школи є:

- всі діти мають навчатися разом, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- школи мають визнавати та враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання;
- забезпечення якісної освіти для всіх вихованців шляхом розробки відповідних навчальних планів, застосування організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зв'язків з громадськими організаціями;
- діти з особливими потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання;
- активне залучення сім'ї в навчальний процес.

Виходячи з цих принципів, школа повинна вирішити цілий ряд завдань:

1. Організувати навчально-виховний процес, який би задовольняв освітні потреби всіх дітей.
2. Розробити систему спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами.
3. Створити позитивний клімат у шкільному середовищі та поза його межами.

Переваги інклюзивної освіти.

Всі діти отримують користь від інклюзивного навчання. Воно дозволяє їм:

1. Розвивати індивідуальні сильні сторони і таланти.
2. Приймати всіх дітей без виключення в загальноосвітню шкільну систему і суспільство.
3. Працювати над досягненням індивідуальної мети беручи участь в житті громади та їхнього класу.
4. Залучати батьків в процес навчання і життя школи.
5. Розвивати культуру поваги і належності до школи. Мати можливість навчатися і поважати різні здібності інших.
6. Створювати дружні стосунки з іншими дітьми
7. Позитивно впливати на школу, громаду та поважати різноманіття та включення на більш широкому рівні.

Для того, щоб інклюзивна освіта правильно сприймалась та приносила користь для усіх учасників освітнього процесу, потрібно скласти стратегію розвитку та просування інклюзивної освіти. Наприклад : спільні дії в просуванні інклюзивної освіти:

- Приймати всіх дітей до загальноосвітніх шкіл та шкільного життя.
- Надавати всебічну допомогу учням з особливими потребами, їх одноліткам та вчителям в разі потреби.
- Дивитися на кожного учня з огляду на те, що він може, а не на те, що він не може.
- Створювати навчальні цілі згідно індивідуальних можливостей кожної дитини беручи до уваги, що діти можуть мати різні навчальні цілі, але навчатися разом в класі.
- Переобладнати школи і класи з тим, щоб вони зосереджували увагу на потенціалі кожної дитини.
- Сприяти сильному лідерству в особі директора школи і адміністрації
- Сприяти підготовці вчителів, які ознайомлені з різними методами викладання.
- Формувати команду – директорів шкіл, вчителів, батьків, учнів та інший персонал, що працюють разом у визначенні найефективніших шляхів надання якісної освіти в інклюзивному середовищі.
- Підтримувати виважене ставлення до батьків, особливо до мрій батьків та цілей щодо майбутнього їхніх дітей.

Якість навчально-виховного процесу значною мірою залежить від того наскільки враховуються та реалізуються потенційні можливості навчання та розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості. Крім того, для учнів з особливими потребами може стати необхідною додаткова, а іноді спеціальна підтримка у навчанні, яка допоможе їм брати повноцінну участь у заняттях і реалізувати свій потенціал. Універсальних рецептів не існує, особливо коли йдеться про учнів з порушеннями у розвитку.

Щоб досягти успіху та задовольнити різноманітні потреби учнів, зумовлені їхніми можливостями, інтересами та іншими відмінностями, педагогам необхідно змінювати методи навчання, навчальне середовище, матеріали тощо.

Після того, як проведена попередня підготовча робота всіх учасників навчально-виховного процесу необхідно розробити програму психолого-педагогічного супроводу.

Психолого-педагогічний супровід розглядається як цілісна діяльність, командна взаємодія всіх фахівців, що поєднує такі компоненти:

- Систематичне дослідження психолого-педагогічного статусу дитини (відповідність тих вимог які ставить перед нею школа, особливостей розвитку школяра), динаміка її психічного розвитку у процесі шкільного навчання.
- Створення соціально-психологічних умов для розвитку особистості учнів та їхнього успішного навчання.
- Створення спеціальних умов для надання допомоги дітям, які мають проблеми в розвитку та навчанні.

Щоб забезпечити такий супровід необхідно, щоб в закладі працювали кваліфіковані фахівці — логопед і учитель-дефектолог (корекційний педагог), практичний психолог та соціальний педагог.

Не менш актуальною є проблема і взаємодії батьків з педагогами, адже не завжди батьки вірно трактують інформацію про те, що у їх дитини є особливі освітні потреби, сприймаючи це, як вирок. Також, не завжди прагнуть встановити контакт з педагогами, не розуміючи те, що взаємодія сім'ї та школи важлива в першу чергу для їх дитини. Але, педагогічному колективу потрібно вірно донести інформацію до батьків про те, що вони можуть бути корисними для своєї дитини, допомогти усвідомити, що школа спонукає їх до залучення.

На думку вчених, існує три фактори, які допомагають школі залучати батьків до активної співпраці: сприятлива атмосфера, коли педагогічний колектив дружньо налаштований і допомагає в усьому; постійне двостороннє спілкування між родиною дітей і школою; сприйняття батьків, як колег.

Принципи педагогічної діяльності, орієнтованої на інтереси сім'ї:

1. Визнання того, що сім'я є елементом стабільності в житті дитини, в той час як педагоги можуть весь час змінюватися.
2. Ефективне співробітництво педагогів з батьками та іншими фахівцями.
3. Регулярний обмін з батьками повною та неупередженою інформацією стосовно їхніх дітей.
4. Запровадження в навчальному закладі політики та системи послуг, які забезпечують сім'ям необхідну емоційну та фінансову підтримку.
5. Розуміння й урахування потреб дітей під час розробки навчальних та інших програм.
6. Заохочення і створення умов для взаємної підтримки батьків.
7. Розуміння унікальності кожної сім'ї, повага до різних методів навчання та виховання дітей, що застосовуються батьками.
8. Турбота про те, щоб послуги, які надаються родинам, були комплексними, скоординованими, гнучкими, доступними і відповідали потребам кожної родини.

Переваги інклюзивної освіти для батьків:

- родини дітей з особливими освітніми потребами можуть отримувати підтримку з боку інших батьків;
- розуміння, у чому розвиток їхніх дітей є типовим, а у чому атиповим;
- активна участь у процесі навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Відомий педагог В.О.Сухомлинський казав: «Знедолена природою дитина не повинна знати, що вона малоздібна, що у неї слабкий розум, слабкі сили. Виховання такої дитини повинно бути у сто разів ніжнішим, чуйнішим, дбайливішим», тож давайте будемо толерантними та чуйними до дітей з особливими потребами.

ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Кривошеєва Я.М.,
магістрантка кафедри фізичної реабілітації та здоров'я людини
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Кременна

Сьогодні проблема навчання дітей з особливими освітніми потребами набуває широкої актуальності. Інклюзивна освіта стає доступною для дітей з особливими освітніми потребами, адже право на рівний доступ до якісної освіти та навчання за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу – це право всіх дітей.

Кожна людина, незалежно від особливих потреб і ступеня інвалідності, має право на одержання освіти, якість якої не відрізняється від якості освіти інших. Цей принцип, відбитий у низці міжнародних документів, покладений в основу організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, котре впроваджується з метою реалізації їхнього права вибору навчального закладу та форми навчання за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов.

Термін *«особа з вадами»* вживається до людей, яким встановлено відповідний медичний діагноз і в яких: спостерігаються фізичні або розумові порушення, які суттєво обмежують їхню життєдіяльність (наприклад, порушення зору, слуху, мови, опорно-рухового апарата тощо); були такі порушення в минулому; вважається, що є такі порушення.

Термін *«фізичні або розумові порушення»* означає: будь-які розлади, косметичні чи анатомічні вади нервової, серцево-судинної, репродуктивної та інших систем, опорно-рухового апарата, органів чуття, шкіри тощо; будь-які розумові чи психологічні розлади, наприклад, затримка психічного розвитку, органічні порушення мозку, психічні хвороби тощо.

Аутизм і глибокі порушення розвитку. Аутизм і глибокі порушення розвитку – неврологічні розлади, які порушують здатність дитини до спілкування, до розуміння мови, до гри і взаємодії з іншими.

Глухота, сліпо-глухота і порушення слуху. Глухота – це тяжкі порушення слуху, внаслідок яких людина не здатна сприймати звукову інформацію в будь-яких або майже будь-яких формах. Сліпо-глухота – це комбіноване враження органів зору і слуху, при якому спостерігаються тяжкі порушення розвитку, зокрема комунікативних навичок. Порушення слуху – це постійне або тимчасове погіршення слуху. Люди з порушеним слухом звичайно здатні сприймати певні звукові сигнали, зокрема мову.

Відставання у розвитку. Діагноз «відставання у розвитку» ставлять дітям віком до восьми років, у яких спостерігаються значні затримки розвитку в одній або кількох сферах. Йдеться про суттєві порушення, які за відсутності спеціальної допомоги можуть призвести до серйозних проблем з навчанням у школі.

Затримка психічного розвитку. Із затримкою психічного розвитку називають людей, рівень психічного розвитку яких нижчий за посередній і в яких спостерігаються труднощі в навчанні і соціальній адаптації, набагато нижчий за посередній загальний рівень інтелектуального розвитку.

Синдром Дауна. Синдром спричинюється хромосомними розладами: внаслідок порушення в розвитку клітини, в якій нараховується 47 (замість 46 хромосом – як це буває при нормальному розвитку). Ця додаткова хромосома змінює перебіг розвитку організму і, зокрема, мозку.

Ортопедичні вади. До ортопедичних вад належать важкі порушення опорно-рухового апарата.

Інші види порушення здоров'я. До інших видів порушень здоров'я належать різноманітні гострі і хронічні захворювання, що недивно впливають на життєдіяльність дітей, а також їхні навчальні успіхи (наприклад, туберкульоз, астма, гемофілія, епілепсія, лейкемія, діабет тощо)

Серйозні емоційні розлади. Про серйозні емоційні розлади можна говорити, якщо в дитини протягом тривалого часу спостерігаються такі симптоми: дитини не здатна до навчання, і це не пов'язано зі станом її інтелекту, сенсорної системи або іншими медичними чинниками; дитина не здатна будувати задовільні стосунки з однолітками і дорослими; у дитини спостерігається невідповідна поведінка або дивні почуття у звичних обставинах; дитина відчуває себе глибоко нещасною або перебуває у стані депресії; особисті або якісь інші проблеми викликають у дитини страх або погіршення фізичного стану.

Тяжкі або численні вади. Раніше особи з важкими вадами традиційно вважалися розумово відсталими, оскільки не отримували необхідної освіти і підтримки. Коли таких дітей залучають до дошкільної програми, вони потребують постійної багатопрофільної допомоги. У цих дітей часто бувають також інші види вад, наприклад, порушення моторики і сенсорних систем, проблеми з поведінкою тощо.

Специфічні види порушень здатності до навчання. Порушення здатності до навчання – це розлади в одному або кількох базових психологічних процесах, що ускладнюють розуміння чи використання розмовної і писемної мови. Вони можуть виявлятися в поганій або недосконалій здатності слухати, мислити, говорити, читати чи виконувати математичні розрахунки.

Дефекти мови. Дефекти спричиняються недосконалістю мовних навичок і порушеннями моторики органів мови. Види дефектів можуть бути найрізноманітнішими – від поганої вимови деяких звуків до повної нездатності розуміти і використовувати мову або розладів орально-моторних механізмів мовлення.

Черепно-мозкові травми. Травмами мозку називають викликані зовнішніми фізичними чинниками ушкодження, внаслідок яких спостерігаються загальні або часткові функціональні і психологічні розлади діяльності мозку. В результаті відкритих і закритих черепно-мозкових травм порушується пам'ять, увага, розвиток мови і моторики, змінюється психосоціальна поведінка, фізичні функції, процес переробки інформації тощо.

Погіршення зору і сліпота. Проблеми із зором у більшості випадків викликаються порушеннями функції очей, а не їхніми вадами. Крім того, погіршення зору може бути наслідком деяких дефектів і захворювань (таких як катаракта, глаукома, дефекти рогівки, вроджені вади очей, інфекції тощо)

Є багато вад і захворювань, внаслідок яких дитина може потребувати спеціалізованої навчальної допомоги, адаптації середовища та модифікації навчальних програм.

Алергія та астма. Алергія – аномальна реакція на певні речовини, так звані алергени. Алергічні реакції можуть бути важкими або незначними і виникати в будь-який час. Астма – це хронічне захворювання, при якому рух повітря через дихальні шляхи може бути блокований внаслідок спазму м'язів або надлишку слизу. Напади астми у хворих людей можуть спричинятися провокуючими чинниками зовнішнього середовища.

Синдром порушення уваги в поєднанні з гіперактивністю. У дітей із цим синдромом, як правило, невідповідна поведінка і погана концентрація уваги, вони імпульсивні й гіперактивні. У таких малят можуть виникати труднощі з оволодінням соціальними вміннями, а також із розвитком гідності і самоповаги.

Церебральний параліч. Церебральний параліч – це порушення моторних функцій і контролю м'язів внаслідок ураження мозку перед, під час або невдовзі після народження дитини.

Діабет. Діабет – це складне хронічне захворювання, при якому організм внаслідок порушення обміну речовин стає нездатним належним чином переробляти вуглеводи, жири та білки.

Епілепсія та інші види нападів. Епілепсія – це хвороба, при якій спостерігаються раптові короточасні зміни у роботі мозку. Коли клітини головного мозку функціонують невідповідно, свідомість людини, її рухи та дії можуть на короткий час порушуватися. Такий стан називається епілептичним нападом, тому цю хворобу інколи називають падучою. Бувають і інші, не епілептичні види нападів. Наприклад, у малят можуть виникати конвульсії при швидкому підвищенні температури.

Наслідки пренатального впливу алкоголю. Ембріональний алкогольний синдром - це група порушень, безпосередньо пов'язаних з уживанням алкоголю матір'ю в період вагітності.

А саме, що ж таке інклюзивне навчання?

Інклюзія (включення) – процес збільшення ступеня участі всіх дітей у соціальному житті, в різних програмах.

Інклюзивна освіта - це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу.

Інклюзивний освітній заклад – це заклад освіти, який відкритий для навчання всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних чи інших особливостей. Цей заклад забезпечує безбар'єрне фізичне середовище, адаптує навчальні програми та плани, методи й форми навчання, тим самим надаючи можливість усім дітям успішно навчатись в тому числі і дітям з особливими освітніми потребами; залучає батьків до співпраці; співпрацює з фахівцями з метою надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей; створює позитивну атмосферу в шкільному середовищі та громаді загалом.

Основні характеристики інклюзивної освіти:

- визнає, що всі діти можуть учитися;
- сприймає і поважає особливості школярів;
- забезпечує відповідність освітніх структур, систем і методології потребам усіх учнів; є частиною ширшої стратегії розвитку інклюзивного суспільства;
- є динамічним процесом, що постійно вдосконалюється.

Інклюзивне навчання може здійснюватися за однією з форм:

- *повна інтеграція*, за якою дітей із психологічною готовністю до спільного навчання зі здоровими однолітками та рівнем психофізичного розвитку, що відповідає віковій нормі по 1—3 особи включають до звичайних класів (груп) загальноосвітнього (дошкільного) навчального закладу; при цьому вони мають одержувати корекційну допомогу за місцем навчання та проживання;
- *комбінована інтеграція*, за якої дітей із близьким до норми рівнем психофізичного розвитку по 1—3 особи включають до звичайних класів (груп) загальноосвітнього (дошкільного) навчального закладу; у процесі навчання вони постійно одержують допомогу вчителя-дефектолога (асистента вчителя);
- *часткова інтеграція*, за якої дітей з особливостями психофізичного розвитку, які неспроможні разом зі здоровими однолітками оволодіти освітнім стандартом, уключають до загальноосвітніх класів (груп) по 1—3 особи лише на частину дня;
- *тимчасова інтеграція*, за якої дітей з особливостями психофізичного розвитку об'єднують зі здоровими однолітками 2—4 рази на місяць для проведення спільних виховних заходів.

Повна і комбінована форми інтеграції прийнятні для дітей із високим рівнем психофізичного і мовленнєвого розвитку; часткова і тимчасова — з нижчим рівнем розвитку, зокрема і з його порушеннями.

Будь-яка форма інтегрованого навчання учнів з особливостями психофізичного розвитку може бути ефективною лише *за відповідних умов:*

- раннє виявлення відхилень та початок корекційної роботи;
- правильне діагностування та об'єктивний потенціал розвитку дитини (за даними психолого-медико-педагогічної консультації);
- близький до вікової норми рівень психофізичного і мовного розвитку;
- психологічна готовність дитини та її батьків до навчання спільно зі здоровими однолітками;
- надання кваліфікованої корекційно-реабілітаційної допомоги;
- готовність батьків надавати допомогу дитині у процесі її навчання;
- створення відповідного навчального середовища, побутових умов;
- забезпечення матеріально-технічної бази навчального закладу.

Переваги інклюзивної освіти. Навчання в інклюзивних освітніх закладах є корисним як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для звичайних дітей, членів родин та

суспільства в цілому. Як свідчать дослідження, в інклюзивних класах наголос робиться в першу чергу на розвиткові сильних якостей і талантів дітей, а не на їхніх проблемах. Взаємодія з іншими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвиткові дітей з особливими потребами. При цьому діти з типовим рівнем розвитку демонструють відповідні моделі поведінки дітям з особливими освітніми потребами і мотивують їх до розвитку та цілеспрямованого використання нових знань і вмінь.

Взаємодія між «здоровими» дітьми і дітьми з особливими потребами в інклюзивних класах сприяє налагодженню між ними дружніх стосунків. Завдяки такій взаємодії діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, вони стають більш чуйними, готовими до взаємодопомоги.

Інклюзивні підходи також корисні для сім'ї. В цьому випадку родини дітей з особливими освітніми потребами можуть отримувати підтримку з боку інших батьків, вони краще розуміють, у чому розвиток їхніх дітей є типовим й у чому атиповим, а також беруть активнішу участь у процесі навчання і виховання.

Вчителі інклюзивних класів глибше розуміють індивідуальні відмінності й особливості дітей, а також ефективніше співпрацюють з батьками та іншими фахівцями (спеціалістами з лікувальної фізкультури, реабілітологами, логопедами, соціальними працівниками та ін.). Інклюзивна система освіти є також корисною із суспільної точки зору, оскільки завдяки спільному навчанню діти змалку вчаться розуміти і толерантно ставитися до людських відмінностей.

Загалом, результати наукових досліджень засвідчили, що *учням з особливими освітніми потребами інклюзивна освіта:*

- дає змогу покращувати навчальні результати;
- забезпечує відповідні їхній віковій категорії рольові моделі в особі однолітків;
- створює можливості для навчання в реалістичному/природному середовищі;
- допомагає формувати комунікативні, соціальні й академічні навички;
- забезпечує рівний доступ до навчання;
- дає змогу підвищувати самооцінку й відчувати себе частиною цілого;
- розширює можливості для налагодження нових дружніх стосунків.

Звичайно ж, універсального рецепта, як працювати з дітьми з особливими потребами, не існує. Кожен день - це нові, часто неочікувані завдання перед педагогами, саме тому маємо бути терплячими та винахідливими. Діти з серйозними відхиленнями у розвитку, часто просто не мають досвіду спілкування з людьми, які не належать до членів їхніх родин. Вони не вміють товаришувати, співпереживати, допомагати та співпрацювати з іншими, їм важко поділитися своїми емоціями та побажаннями. Виходячи з цього, перше і найголовніше завдання, яке стоїть перед учителями, котрі працюють з дітьми з особливими освітніми потребами — це спочатку соціалізувати, а потім уже чогось навчати своїх учнів.

Література

1. Методичні рекомендації щодо організації навчально виховного процесу для дітей з особливими потребами (вступ в інклюзію) / Автор.колектив Л.Гупало, Р.Юськевич – Л.: 2013. – 32.
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.
3. http://ukped.com/statti/teorija-vihovannja/5079-orhanizatsiia_roboty-z-ditmy-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy.html
4. http://inclusive.ostriv.in.ua/publication/code-45DC7FCFE495F/list_291552A0F27.

КАЗКОВИЙ ІНСТРУМЕНТ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ

Крошка С.А.,

викладач фізичного виховання, вчитель-методист

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

З дитинства нам відомі казки, ми їх обожнювали і залюбки передаємо наші знання дітлахам, але не могли і подумати, що з'явиться сучасний напрям корекційної роботи – «казкотерапія». Це прекрасний інструмент, який допомагає дітям, зокрема з особливими потребами, проявити різні життєві ситуації, відреагувати накопичені емоції, познайомитись з різноманітними стратегіями поведінки. Діти опиняються на місці героя в певних ситуаціях і необхідно спробувати знайти вихід, вирішити конфлікт, компенсувати те, чого їй найбільше бракує у житті.

Терапевтичні казки творять справжні дива і здатні вирішувати дитячі проблеми, допомагають знайти сили всередині себе, повірити в успіх. Вони як маленькі крапельки перемоги і щастя, які формують глибинну річку життя дитини, по якій вона зможе плисти впевнено і радісно.

Казка налаштовує на позитивну модель життя, успіх та свято, застерігає від невдач та вчить позитивно сприймати помилки та негаразди.

В якому ж віці використовувати терапевтичні казки? У сучасному світі – всім. Негативна інформація, високий темп навчання, недостатньо часу для вільної гри сприяє тому, що у дитини формується невпевненість у собі, в оточуючому середовищі, острах помилок та багато інших труднощів.

Необхідно уважно відноситися до дітей та їх душі та дарити казкові крапельки щастя. Читання цікавих казок підвищує рефлексію дитини, дозволяє йому краще розуміти себе та оточуючих, а головне формує механізм самодопомоги. Казки корисні для досягнення особистісних та метепредметних результатів освіти: рефлексія, співпраця, потреба у саморозвитку.

Не менш важливою здатністю казки є її звертання переважно до правої півкулі мозку, відповідальної за фантазію, інтуїцію, образні вистави, творчі розв'язки. У сучасних умовах навчання дітей актуалізує в них переважно ліва півкуля. Однак повноцінна психіка припускає погоджену й урівноважену роботу обох півкуль. Численні дослідження показують, що саме права півкуля багато в чому відповідає за адаптивні можливості людини, дозволяє без шкоди для здоров'я переробляти стресові реакції. Виходить, що казка деякою мірою може компенсувати лівопівкульну спрямованість розвитку сучасних дітей і побічно сприяти підвищенню не тільки психологічного, але й фізичного здоров'я дітей.

Такі казки пишуть багато авторів. Серед них: Шкурина М. Їй належать такі терапевтичні казки для дітей, як: «Казка про корисні овочах», «Королівство Ледарів», «Про Півника з Барселуша», «Зайчєня, який тікав від мами» і багато інших. Черняєва С. А. Їй належить книга «Психотерапевтичні казки та ігри», в якій міститься велика кількість казок, призначених для різних віків [2].

Гнезділов А.В.: «Терапевтичні казки». Завдяки казкам цього автора батьки зможуть знайти вихід зі скрутних ситуацій, а діти знайдуть відповіді на запитання про сенс і суть буття. Хухлаєва О. В і Хухлаєв О. Є. Ними створена книга «Лабіринт душі» [1]. У ній близько сімдесяти казкових історій, які спрямовані на вирішення певних проблем. Вони призначені для дошкільнят, молодших школярів і підлітків. «Лабіринт душі. Терапевтичні казки» - це чудова книга створена Хухлаєва О. В. та Хухлаєва О. Є. Починається вона з казки дівчинки Тані Шмідт, а вже після цього йде традиційне введення, основний розділ і висновок. Всі історії,

написані авторами книги, є проблемно-орієнтованими. Деякі з них спрямовані на вирішення якої-небудь однієї проблеми, інші ж охоплюють відразу декілька.

У книзі представлені терапевтичні казки, призначені для психологічної допомоги дітям від 3 до 15 років. Терапевтичні казкові історії, написані спеціально для дітей і орієнтовані на конкретні проблеми, – це розмова з дитиною про психологічні труднощі на його власній мові. Такі історії допомагають дітям знаходити вихід зі складних ситуацій, витримувати будь-які удари долі; з їхньою допомогою дорослий може краще зрозуміти дитину, стати йому ближче [1].

«Чарівні крапельки щастя. Терапевтичні казки». У книзі представлені терапевтичні казки, що дозволяють формувати в дітей 5-10 років упевненість у собі, позитивне сприйняття життя, високу життєстійкість. Вони допоможуть дітям розв'язати багато життєвих труднощів на їх мові. Дозволять дорослим краще зрозуміти дитячий внутрішній світ [2].

«Терапевтичні казки в корекційній роботі з дітьми». У книзі представлені терапевтичні казки для організації корекційної роботи з дітьми, що мають ті або інші порушення психологічного здоров'я або інші психологічні труднощі – у спілкуванні, адаптації до школи. Представлена типологія порушень психологічного здоров'я, а також методика роботи з казками [2].

Алгоритм використання казки надзвичайно простий. Дітям до 12 років – батьки читають казку (тут дитині дозволяється видозмінювати текст, додавати і вилучати фрази чи слова), потім обговорюють ключові моменти, мотиви поведінки, результати, і на останок – дитині пропонується намалювати малюнок (не обов'язково одразу після обговорення), який ілюструє казку або ключовий момент для дитини. Інколи можна використовувати ще один заключний етап – драматизація або “прогривання” казки чи її частин. Дайте дитині можливість розподілити ролі, за необхідності задійте членів родини чи іграшки і не слідуйте строго сюжету казки, пам'ятайте, дитина змінює все так як їй потрібно [2].

Щодо старших дітей, то тут спосіб використання дещо інший. Підлітки починають вже скептично ставитись до подібних історій, тому батькам варто піти на маленьку хитрість – вивчити казку напам'ять і досить природно і непомітно вставити її в буденні сімейні розмови.

В книзі представлені терапевтичні казки, призначені для психологічної допомоги дітям від 3 до 15 років. Терапевтичні казкові історії, написані спеціально для дітей і орієнтовані на конкретні проблеми – це розмова з дитиною про психологічні труднощі її ж мовою [2].

Такі історії допомагають дітям знайти вихід із складної ситуації, витримувати будь-які удари долі; за їх допомогою доросла людина може краще зрозуміти дитину, стати їй ближче.

Етапи роботи із казками [2]:

I етап – когнітивний: пропонують дітям послухати історію, яка сталася в одній із шкіл великого міста (містечка). Педагог прокладає «перші ниточки» проєкційних зв'язків з майбутньою паралельною казковою навчально-пізнавальною реальністю.

II етап – рефлексивний: обговорення враження від казки: чи сподобалася, що саме припало до душі, чому.

III етап – візуалізаційний: закріпити проєкційні зв'язки з паралельною казковою навчально-пізнавальною реальністю, що почали формуватися під час першого етапу.

IV етап – художньо-творчий. Вихователь забезпечує умови, за яких продовжиться час перебування дитини у створеній реальності. Діти не просто слухають казку – вони проживають її справжнім життям. І нехай події, що відбуваються у казці, вигадані, проте емоції та почуття, що їх відчуває дитина, цілком реальні.

V етап – заключно-рефлексивний. Підбиваються підсумки заняття, діти і дорослі діляться враженнями, домовляються про наступну подорож.

Пропонуємо конспект заняття з елементами казкотерапії «Давай миритись» [2].

Програмовий зміст: розвивати бажання цінити своїх друзів, любити їх, дбати про них, підтримувати щирі стосунки, виявляти інтерес до спільної діяльності. Виховувати дружбу, товариськуність. Закріпити знання цифр 1,2,3,4,5, уміння визначати форму та колір предметів.

Викликати у дітей інтерес до казкових персонажів, формувати вміння скачувати кулю між долонями коловими рухами рук. Підтримувати радісний настрій від одержаних відмінних результатів у роботі.

Матеріал: Ляльки до казки: курчатко Ціп, повітряна кулька Жовточок, Сонечко, білочка; дзвіночок; геометричні фігури: трикутник, прямокутник, квадрат, овал, круг; картинки з предметами різної форми; картинки-цифри (цифрообрази), малюнок з героями.

Роздатковий матеріал: Цифри, клейонка, солоне тісто, сірники, вологі серветки.

Хід заняття

Вступ

- Діти, сьогодні у нас з вами буде незвичайне заняття, сьогодні ми відправимося до казки, де головними героями будуть: курчатко Ціп, повітряна кулька Жовточок, і Сонечко.

Вхід у казку

А сили на цю подорож нам подарує чарівний дзвоник. Закрийте всі очі і послухайте, як чарівний дзвін казкового дзвоника наповнить нас чарівною силою. Ця сила переходить до вас, і ви готові до подорожі.

Діти сідають у позу розслаблення.

Казка

Колись, дуже давно, в одному чарівному лісі жили собі троє друзів: курчатко Ціп, повітряна кулька Жовточок і Сонечко. Вони дуже любили один одного, тому що між ними було багато спільного.

Вони мені так сподобались, що я вирішила їх намалювати (показ малюнка). Діти, як ви думаєте, чим друзі були схожі? (Круглої форми та жовтого кольору)

Кожного ранку друзі прокидалися і раділи зустрічі, даруючи один одному посмішку і бажаючи доброго ранку.

Вправа «Привітання»

Діти дарують один одному посмішку та вітаються.

Якось, одного ранку, курчатко Ціп, повітряна кулька Жовточок і Сонечко посварилися. Вони так галасували, що усі мешканці лісу злякалися.

Вправа «Страх»

Діти завмирають та зображують страх. Відкривають трохи рот, заокруглюють очі, піднімають брови, напружують плечі, руки, шию. Після закінчення вправи діти, стоячи, розслабляються, відпускають страх і напругу.

Коли ж галас стих, виявилось, що вони з'ясовували, хто з них кругліший. Білочка, яка жила поряд, визвалася помирити друзів.

Вправа «Жалість»

Діти гладять один одного по голові.

Кожного з них вона погладила і, коли курчатко Ціп, повітряна кулька Жовточок та Сонечко заспокоїлися, запропонувала пограти у веселу гру: скотитися всім разом з високої гірки.

Вправа «Перекочування».

Діти перекочуються по килимку зі сторони в сторону.

Друзі з радістю погодилися, а коли скотилися, побачили, що внизу вони опинилися майже одночасно. Виявилось, що всі вони однаково круглі і марно сварилися. Друзям стало дуже соромно за свою сварку. Сонечко сховалося за хмаринку, курчатко Ціп під листочок, а повітряна кулька Жовточок почала здуватися.

Вправа «Сором».

Діти виконують глибокий вдих, розслабивши при цьому все тіло, опустивши плечі, вільно звисивши руки і злегка зігнувши шию та спину.

Зрозумівши, що кожен з них був неправий, вони одночасно вигукнули: «Давайте миритись!». І знову Сонечко засяяло, курчатко Ціп почало весело сміятися, а повітряна кулька стала такою ж, як і була, кругленькою та гарненькою.

Вправа «Сміх»

Діти кладуть руку на живіт та, напружуючи м'язи, голосно сміються.

З цього дня друзі ніколи не сварилися, не ображали один одного і жили у мирі та злагоді.

Ось і скінчилася наша казочка. Вона вам сподобалася? А тепер закрийте очі, і наш чарівний дзвоник поверне нас у дитячий садок.

- Ось ми і повернулися. Скажіть мені, будь ласка, про кого була казочка?

- Усі наші друзі були якого кольору? (Жовтого)

- Якої форми? (Круглої)

- Скажіть, а якби усі речі, які нас оточують, були б круглі та жовті, нам би було зручно жити? А цікаво?

- Ось тепер давайте підемо з вами за столи і поглянемо на дошку. Поки ми слухали казку, до нас на заняття прийшло багато казкових героїв з різних казок. Можливо вони також хочуть щось розповісти?

- Першим до нас прийшов Буратіно. Яку цифру він вам нагадує?

Діти показують 1, знімаю малюнок з Буратіно, там предмети схожі на трикутник. Діти називають геометричну фігуру та колір.

-Другим до нас прийшов папуга Кеша (цифра 2, закріплюємо геометричну фігуру - прямокутник)

-Третім до нас прийшло слоненя Трішка (цифра 3, закріплюємо геометричну фігуру – овал)

-Четвертий у нас будиночок Баби Яги (цифра 4, геометрична фігура – квадрат)

-П'ятим до нас прийшов гарбуз (цифра 5, геометрична фігура – круг)

Молодці, а тепер давайте трішки відпочинемо.

Фізкультхвилинка на килимку під музику

Відпочили? Сідайте за столи. Сьогодні ми з вами побували у чудовій казочці. Давайте подякуємо нашим друзям і зліпимо їх, щоб завжди пам'ятати. Кожен з вас вибере, кого він хоче зліпити: курчатка Ціпа, повітряну кульку Жовточок чи Сонечко.

Ось погляньте, як зліпила наших друзів я! Усі вони круглої форми та жовтого кольору, але сонечку я зробила з сірників 5 промінців, повітряній кульці – 1 ниточку, курчатку – 2 ніжки.

- Діти, куди мені покласти сонечко? Вгорі, внизу чи посередині?(закріплюємо розміщення персонажів на площині)

У кожного з вас на столі лежить солоне тісто, розімніть його руками, а потім методом розкачування між долонями, зробіть свого казкового героя. Покладіть його на білий папірець та, визначивши, який у вас герой, доповніть його сірниками.

В кінці заняття білочка приходять і хвалить дітей, пропонує дітям віднести свої роботи на виставку.

Підсумок заняття.

Створення казкової навчально-пізнавальної реальності сприяє:

1. Налагоджуються тісні зв'язки між двома паралельними реальностями – казково-фантастичною та справжньою.

2. Здійснюється корекційно-виховний вплив на дитину (її цінності, прагнення, потреби, інтереси).

3. Дітьми легко рефлексуються вчинки, усвідомлюються причини власних переживань через казкові образи лісових школярів.

4. Відбувається пізнання сутності, закономірності та правила успішного шкільного життя, «програвання» різних його аспектів (правила поведінки на уроках та перервах, різні ситуації, як-от списування, підказування тощо).

5. Забезпечується комфортного, гармонійного входження дитини у новий етап свого життя – початок шкільного навчання.

Таким чином, терапевтичні казки можуть здійснити справжнє диво з вашим чадом. Ті проблеми, які ви не можете вирішити завдяки звичайним домовленостям і розмовам, допоможуть подолати такі незвичайні і захоплюючі історії. Вони нічим не відрізняються від звичайних казок, тільки в кожній з них міститься певна проблема і її рішення. Головна ідея – вихід є завжди, впоратися можна з будь-який, навіть самої складною ситуацією.

Література

1. Азбука виховання. Терапевтичні казки. Лабиринт душі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://azbyka.ru/deti/labirint-dushi-terapevticheskie-skazki-o-v-huhlaeva-o-e-huhlaev#n1>. – Заголовок з екрану.
2. Кіян Л. Казкотерапія – технологія розвитку психічного здоров'я і творчості дітей дошкільного віку/ Кіян Лариса Михайлівна. – Олександрія: Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №25 Олександрійської міської ради Кіровоградської області, 2013. – 43 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ І КОРЕКЦІЇ ПОЄДНАННЯ ДЕФЕКТІВ ПОСТАВИ І ПЛОСКОСТОПОСТІ У ДІТЕЙ

Куденко С.В.,

*магістрант спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія
Навчально-науковий інститут фізичного виховання і спорту
Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
м. Кременна*

Останнім часом в Україні спостерігається зростання числа дітей, які мають захворювання опорно-рухового апарату, серед яких провідне місце займають порушення постави і плоскостопість. Так, за останні 10 років кількість дітей з порушеннями постави зросла удвічі [1], наразі кожна четверта дитина в Україні має дефекти постави [2]. Поширеність плоскостопості серед населення, за даними А. В. Добежина (2002), становить понад 40% [3]. Серед головних причин незадовільного стану кістково-м'язової системи у дітей, який відображає комплексний вплив на організм людини медико-біологічних, соціальних і гігієнічних чинників, дослідники називають тривалі неадекватні положення тіла, фізичну бездіяльність і надмірну вагу тіла, які призводять до м'язового дисбалансу і слабкості [4].

У зв'язку з наявністю тісного морфофункціонального взаємозв'язку між елементами біомеханічної системи «хребет – таз – вільні нижні кінцівки», зміни в одній з її ланок призводять до адаптаційної перебудови в іншій, що у свою чергу негативно позначається на кістково-м'язовій системі в цілому, у тому числі призводить до змін у біомеханіці ходи та розвитку плоскостопості [4]. У контексті цієї проблеми особливої уваги заслуговують питання своєчасної профілактики і корекції поєднання дефектів постави і плоскостопості у дітей, що відносяться до найбільш актуальних медико-соціальних проблем і потребує комплексного вирішення.

Програма профілактики і корекції порушень постави і плоскостопості включає в себе дотримання гігієнічного та відповідного ортопедичного режиму, лікувальну гімнастику і постуральні тренування, масаж, фізіотерапевтичні засоби, застосування фіксуєючих або коригуючих ортопедичних корсетів, взуття і устілок, раціональне харчування, усунення факторів ризику (надлишкова вага, перенавантаження стоп, неправильно підібране взуття), корекція способу життя тощо [1–6].

Основне місце в процесі корекції порушень постави і плоскостопості займають фізичні вправи, метою яких є відновлення м'язової симетрії у системі «хребет – таз – вільні нижні кінцівки» (розтягування скорочених м'язів і зв'язок, зміцнення м'язів, створення м'язового корсету тощо). Фізичні вправи повинні підбиратися індивідуально, відповідно до характеру і виразності ортопедичної проблеми, виконуватися систематично, поєднуватися з додатковими засобами у вигляді масажу і фізіотерапевтичних процедур, обов'язково підкріплюватися виконанням коригуючого комплексу вправ у домашніх умовах [6].

Таким чином, раціональна фізична активність запобігає подальшому прогресуванню порушень постави і плоскостопості, спрямована на корекцію існуючих деформацій, покращення діяльності кардіореспіраторної системи і підвищення толерантності до фізичних навантажень.

Список використаної літератури

1. Шатило В. Й. Попередження порушень постави у дітей та підлітків / В. Й. Шатило // Современная педиатрия. – 2013. – № 6 (54). – С. 88–91.
2. Михно Л. Дослідження проблеми поширеності порушень постави в дітей молодшого шкільного віку / Л. Михно // Молода спортивна наука. – 2014. – Т. 3. – С. 133–138.
3. Строганов С. Оцінка ефективності технології профілактики плоскостопості в юних баскетболістів / С. Строганов // Молодіжний науковий вісник. – 2013. – С. 90–94.
4. The Prevalence of Spine Deformities and Flat Feet among 10–12 Year Old Children Who Train Basketball – Cross-Sectional Study / V. Puzovic, K. Rotim, V. Jurisic et al. // Antropol. – 2015. – Vol. 39 (3). – P. 625–629.
5. Бичук І. О. Технологія профілактики плоскостопості дітей старшого дошкільного віку засобами фізичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фізичного виховання і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / І. О. Бичук. – Івано-Франківськ, 2011. – 20 с.
6. Фурман Ю. Проблемы профилактики и коррекции нефиксированных нарушений опорно-двигательного аппарата у детей дошкольного и младшего школьного возраста на современном этапе / Ю. Фурман // Молодіжний науковий вісник. – 2012. – С. 113–117.

ПРОФЕСІЙНА ПОЗИЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Літовка О.П.,

кандидат педагогічних наук,

заступник директора з виховної роботи,

викладач психолого-педагогічних та філологічних дисциплін

Чурілова В.Є.,

соціальний педагог, викладач суспільних дисциплін

ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»,

м. Лисичанськ

Сучасний етап розвитку освіти вимагає модернізаційних змін в аспекті навчання дітей з особливими потребами, оскільки інклюзивна освіта являє собою постійний процес визначення і подолання перешкод для максимально значущої участі всіх в освітньому процесі.

Зважаючи на зростаючу кількість дітей з різними вадами психофізичного розвитку, в Україні на законодавчому рівні визнано право дітей означеної категорії на навчання в

загальноосвітніх закладах. Це, своєю чергою, зумовлює необхідність розробки технологій підготовки фахівців до роботи в нових умовах.

Традиційна система фахової підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності спрямована, насамперед, на формування у них професійної позиції компетентного спеціаліста у сфері навчання і виховання дітей з типовим розвитком. Проте нові виклики суспільства свідчать про необхідність фахівців, здатних працювати в умовах загальноосвітніх навчальних закладів з інклюзивною формою навчання, фахівців зі сформованою професійною позицією не просто гуманіста, а педагога-наставника, педагога-психолога.

Вивченням проблеми формування професійної позиції вчителя в традиційній освітній системі займалися представники вітчизняної та зарубіжної науки. Так, для обґрунтування теоретичних основ формування професійної позиції актуальними є дослідження філософів та соціологів (Л. Буєвої, І. Кона, Л. Сохань та ін.), психологів (К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, І. Беха, М. Боришевського та ін.), в яких розглядаються проблеми розвитку і виховання особистості в процесі професійної діяльності; педагогів (Д. Закатнова, О. Киричука, В. Мадзігона, В. Оржеховської, В. Сидоренка, М. Тименка, Д. Тхоржевського та ін.), в роботах яких розкрито теоретико-методичні основи організації професійної діяльності майбутніх учителів. Разом з тим, слід зазначити, що у вітчизняній науці на сьогоднішній день недостатньо вивчені педагогічні умови формування професійної позиції майбутніх учителів, готових до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Є лише окремі наукові праці, присвячені удосконаленню процесу підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивної освіти (В. Бондар, Е. Данілавічюте, Н. Дятленко, А. Колупаєва, С. Литовченко, С. Миронова, Ю. Найда, Н. Назарова, В. Синьов, О. Таранченко, В. Тищенко, А. Шевцов, М. Шеремет, Н. Шматко та ін.). Зважаючи на це, ми вбачаємо за необхідне подати у даній науковій статті характерні ознаки професійної позиції майбутнього вчителя, конкурентоспроможного у сфері інклюзивної освіти.

Розглядаючи поняття „позиція”, філософи (М. Каган, В. Мордкович, В. Шинкарук та ін.) характеризують його як певну точку зору, положення, твердження [1, с.12; 2, с. 34; 3, с.19]. Своєю чергою психологи (М. Кветной, В. Коган, А. Петровський та ін.) визначають сутність цього поняття як засвоєння особистістю суспільних норм і правил поведінки, набутий досвід, практичне використання цього досвіду. Поняття „професійна позиція” у науковій літературі зустрічається досить часто. В активний науковий обіг це поняття увійшло порівняно недавно завдяки роботам Б. Ананьєва, Л. Божович, С. Рубінштейна і ін. Досліджуваної проблеми торкалися у своїх роботах О. Асмолов, Н. Анікеєва, І. Бех, І. Колеснікова, Л. Кондрашова, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Сластьонін, В. Слободчиков, І. Якиманська і ін. Існує ряд підходів до трактування терміну „професійна позиція”. Часто дослідники роблять акцент на статусно-рольовій складовій позиції (Г. Андреева, Д. Майерс, О. Киричук, В. Ольшанський і ін.). Багато дослідників це поняття аналізує на основі теорії відносин В. М'ясищева й визначає його через сукупність відносин особистості (Б. Ломов, С. Рубінштейн і ін.). Склалася також наукова традиція, де професійна позиція розглядається як самостійне, відмінне від статусу і ролі поняття, як глибоко індивідуальне утворення особистості, результат досягнення людиною певного рівня морального та інтелектуального розвитку, появи стабільної системи ціннісних установок. Так, у роботах М. Боришевського, Б. Братуся, В. Войтко, Р. Немова та ін. професійна позиція виступає як стійкий компонент структури особистості, як її ядро, і розглядається в розрізі таких проблем, як ставлення, активність, мотивація, особистісна зрілість, самосвідомість, особистісний смисл. Відповідно до підходу А. Маркової, поняття „професійна позиція” у контексті педагогічної діяльності позначає стійкі системи ставлень вчителя до учнів, до себе, до колег, визначає його поведінку, стиль життя і діяльності. Розглядаючи професійну позицію в рамках проблеми творчої самореалізації педагога, Л. Ведернікова стверджує, що педагог, який прагне до самореалізації, хоче бути, а не здаватися або просто працювати педагогом, тобто він орієнтується не на роль і функції, а на позицію педагога як найвищу цінність.

Але питання про те, якою має бути професійна позиція вчителя, готового до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, залишається відкритим.

На сучасному етапі освітніх перетворень потрібні спеціально підготовлені вчителі, адже у більшості педагогів відсутня спеціальна психолого-педагогічна підготовка, відсутня мотивація до роботи з даною категорією дітей, наявний страх, розпач, бажання уникнення такої роботи тощо.

За визначенням Н. Ашиток, стратегія розвитку національної системи освіти повинна здійснюватися у контексті сучасних інтеграційних і глобалізаційних процесів та відповідати вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечить розвиток України в ХХІ ст., інтегрування національної системи освіти до європейського і світового освітнього простору. Одним із напрямів реалізації цієї стратегії, як стверджує науковець, повинна бути належним чином організована та втілена у практику інклюзивна освіта, яка в Україні повинна співіснувати із загальною і спеціальною.

Наразі інклюзивна освіта в Україні лише починає розвиватись. Зокрема, прийнято Закон „Про внесення змін до Закону України „Про освіту” щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг”. Відповідно до нього особи з обмеженими можливостями мають право здобувати освіту в усіх навчальних закладах. Тобто, для таких дітей будуть створюватися інклюзивні та спеціальні класи в загальноосвітніх навчальних закладах. Також, відповідно до закону надається можливість особам з особливими освітніми потребами отримувати психолого-педагогічну та корекційно-розвиткову допомогу, запроваджується дистанційна та індивідуальна форми навчання, дітям з особливими освітніми потребами надається можливість отримувати освіту в усіх навчальних закладах, зокрема й безоплатно в державних і комунальних навчальних закладах.

Сучасний учитель має розуміти, що інклюзивне навчання полягає в тому, що у звичайному класі вчать звичайні діти, просто деякі з них вчать трішечки по-іншому, наприклад, використовуючи додаткові пояснення, додаткові освітлювальні прилади, особливі парти. Але в такому класі ні в якому разі не має бути відокремлення одних дітей від інших (навіть на рівні риторики). З урахуванням рекомендацій спеціалістів та настільки, наскільки це можливо, у такому класі налагоджується спільне навчання. Особлива увага має приділятися питанню раннього виявлення дітей, які мають порушення у розвитку, та організації допомоги дітям, які перебувають у несприятливих умовах і потребують медико-психолого-педагогічної підтримки [4].

Таким чином, позиція педагога в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами має виявлятися в гуманізмі й наставництві і повинна спрямовуватись на розвиток суб'єктних рис і якостей кожної дитини, незалежно від її можливостей.

Поряд з цим, слід пам'ятати, що важливою проблемою для вчителів є логопедична робота, адже на сьогодні більшість дітей мають саме мовленнєві порушення, а, власне, вони є причиною затримки психічного та розумового розвитку.

Спираючись на аналіз наукових джерел, ми визначаємо професійну позицію вчителя у сфері інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку як інтегральну якість особистості, що проявляється у загальній здатності і готовності до виконання на високому рівні професійної діяльності у сфері інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, здатності нести професійну відповідальність за результати цієї діяльності.

Позиція фахівця у сфері інклюзивного навчання дітей – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, необхідних для ефективної діяльності в якості організатора і виконавця програм інклюзивного навчання дітей з порушеннями розвитку, а також способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначають здатність педагога успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Підсумовуючи сказане, зауважимо, що наразі проблема навчання дітей з особливими освітніми потребами вийшла за межі спеціального підходу, і, відповідно, для освіти дітей з

порушеннями психофізичного розвитку необхідною є підготовка поліфункціонального фахівця, здатного до професійної діяльності в умовах якісно нового освітнього й соціокультурного простору.

Відтак, необхідною є розроблення освітньої стратегії, спрямованої на удосконалення фахової діяльності майбутнього вчителя і врахування інтеграційних тенденцій Європейського, світового освітнього простору, переваг національної системи освіти і специфіки регіону.

Слід пам'ятати, що головною рисою професійної позиції вчителя, який працює з дітьми з особливими освітніми потребами, є вміння створити ситуацію успіху для розвитку особистості дитини, дати можливість кожному вихованцю відчувати радість досягнення успіху, усвідомлення своїх здібностей, віри у власні сили.

Діти не можуть існувати, не відчуваючи уваги до себе, на підсвідомому рівні, це для них – найважливіший фактор життя. Вчитель має дати дітям відчувати радість праці, щастя успіху в навчанні, збудити в їхніх серцях почуття власної гідності.

Література

1. Каган М. Философия теории ценности: научное издание: монография / М. Каган. - М.: Знание, 1997.– 315 с.
2. Мордкович В. Найти и обрести себя: научное издание: монография / В. Мордкович. - М.: Знание, 1995.– 255 с.
3. Шинкарук В. К философии поступка: философия и социология науки и техники: научное пособие / В. Шинкарук. – М.: Ежегодник, 1985. – 157 с.
4. Кугуенко Н. Світовий досвід інтегрування дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітні навчальні заклади / Н.Ф. Кугуенко // Джерело педагогічних інновацій – управління освіти. – Режим доступу : kominternovskiy-ruo.edu.kh.ua/Files/.../Джерело_Силина_2013.doc.

МАСАЖ ТА ЛІКУВАЛЬНА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ ОРГАНІВ ДИХАННЯ У ДІТЕЙ З ООП

Ляшенко В.В.,

керівник фізичного виховання,

викладач дисциплін фізкультурного циклу

II кваліфікаційної категорії

ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Актуальність. Перед сучасною медициною дедалі більше постають питання, пов'язані з розвитком новітніх методик виявлення, профілактики та лікування пульмонологічної патології, спрямовані на забезпечення й усебічне сприяння реалізації програм діагностики, адекватної терапевтичної тактики та профілактики розвитку ускладнень. В умовах несприятливої демографічної ситуації з негативним приростом населення питання збереження й подовження життя громадян набуває державного значення [1].

Захворювання органів дихання сьогодні займають четверте місце в структурі основних причин смертності населення, а їхній “внесок” у зниження працездатності та інвалідизацію населення ще більш значний. Цьому сприяють і зрослі темпи забруднення повітря, і масштаби застосування хімічних продуктів на виробництві, у сільському господарстві й побуті. Положення ускладнюється тим, що під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів змінився

характер перебігу запальних захворювань та зросло число осіб із підвищеною бронхіальною реактивністю [2].

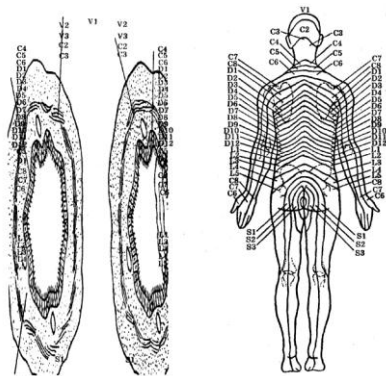
Масаж — це механічний вплив на тканини організму. За допомогою спеціальних прийомів, виконуваних руками або апаратами з лікувально-профілактичною чи гігієнічною метою. Масаж діє фізіологічно і терапевтично, його елементи наявні в багатьох інших фізіотерапевтичних процедурах. Ультразвукова терапія, наприклад, — це особлива форма вібраційного масажу при дуже високій частоті механічних коливань (понад 20 000 на секунду). Усі види душів, зрошень є своєрідним гідромасажем (особливо душ Шарко, шотландський душ). Під час купання в морі масаж морськими хвилями має неабияке значення. При прийманні газових ванн (вуглекислих, кисневих, азотних і особливо перлинних) здійснюється тактильний і температурний масаж бульбашками газу. Тривалий час застосування масажу не було науково обґрунтованим, тому він не завжди давав бажані результати. У другій половині XIX ст. почали вивчати в експерименті і в клініці фізіологічну дію масажу.

Виклад основного матеріалу. Масаж — один з найдавніших фізичних методів впливу на організм, він бере свій початок з народної медицини. Його широко використовували у древньому Китаї Індії, Греції та Римі як лікувальний засіб чи для боротьби з втомою при фізичних вправах.

Нижче приведені прийоми, що використовуються при лікуванні таких захворювань, як гострий бронхіт, пневмонія, емфізема легень, плеврит. Масування проводиться після того, як минає гостра стадія хвороби. При даних захворюваннях застосовуються поглажування, розтирання, розминання, ударні прийоми, потряхування. Усі вони мають багато різновидів у техніку свого виконання. Найбільш підходящі прийоми для проведення сеансу підбирає масажист [3].

Поглажування. Будь-який масаж при захворюваннях органів дихання починається з поглажування. Даний прийом допомагає розслабитися і підготуватися до інших, більш інтенсивних і тривалих прийомів. При бронхіті, пневмонії, плевриті й емфіземі масажистом застосовуються різні типи поглажування. Це подовжнє, поперечне, прямолінійне, зигзагоподібне, колоподібне, щипцеподібне, хрестоподібне, S-подібне, вилкоподібне, граблеподібне, гребнеподібне поглажування. Кожний з даних прийомів має кілька різновидів в техніці виконання. Так, наприклад, прямолінійне поглажування проводиться подушечками пальців, фалангами пальців, внутрішньою стороною долоні, тильною стороною долоні, ребром долоні, стиснутими в куркуля пальцями.

Прямолінійне поглажування виконується в подовжньому або поперечному напрямку. Спочатку масажується верхня частина спини, ділянки C7-D10 (рис. 1). Потім проводиться масажування грудної області на ділянках D1-D9. Після масування грудного відділу переходять до шийного відділу (ділянки 34-36).

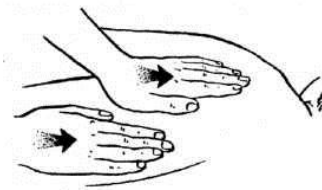
При подовжньому поглажуванні рука масажиста робить рух пряме, пропрасовуючи м'язи спини і визначаючи болючі ділянки. Їх варто запам'ятати, тому що на цих ділянках необхідно при змінювати менш інтенсивні рухи, щоб уникнути сильних болючих відчуттів. Крім цього, нажим у даній області може спровокувати тривалий приступ кашлю, що також небажано.

Дані поглажування проводяться фахівцем зверху вниз або знизу нагору, тобто від шийного відділу уздовж хребетного стовпа до середини спини, потім руху йдуть у зворотному напрямку. Поглажування подушечками чотирьох пальців проводиться таким чином, щоб вони були не притиснуті друг до друга, а ледве розведені в сторони. Великий палець у поглажуванні не бере участь (він відставлений убік або притиснутий до вказівного пальця). Поглажування великим пальцем також використовується і проводиться на невеликій ділянці, а потім масажист

зміщає його на іншу ділянку. При цьому чотири пальці протистоять великому і відіграють роль опори. Подібний рух найкраще виконувати знизу нагору, а при русі зверху вниз використовувати для масування чотири пальці [4].

Крім масування подушечками пальців, прийом виконується долонею і пальцями (мал. 2). Масажист проводить поглажування, налягаючи всією долонею і просуваючи її по всій ділянці. Краще не переривати руху, а дійшовши до потрібної точки, не відриваючи долоні від поверхні спини, повернутися у вихідне положення. При проведенні прямолінійного поглажування долонями масажист з'єднує пальці разом і трохи піднімає їх. Поглажування основою кисті повинно бути не поверхневим, а глибоким. У цьому випадку масування ділянки більш інтенсивне. При прямолінійному подовжньому поглажуванні масажист просуває руку або руки в трьох напрямках. У першому випадку руху виконуються зверху вниз від ділянки С7 до середини спини, потім у зворотному напрямку до вихідної точки. В другому випадку поглажують по діагоналі від середини спини до пахвових западин. У третьому прийом виконується долонями, що встановлені на ділянці не подовжньо, а поперечно. Кисті рук розгорнуті друг до друга, а великі пальці дивляться вниз. На даній ділянці поглажування проводиться паралельно. Долоні масажиста рухаються зверху вниз, доходять до середини спини (ділянка D10) і повертаються у вихідне положення.

Після подовжнього масування ділянки можна проводити рухи в поперечному напрямку. Дуже часто масажисти застосовують подовжнє і поперечне поглажування комбіновано, чергуючи їх і виконуючи прийом то в одному, то в іншому напрямку. У поперечному напрямку прийом виконується найчастіше долонею і пальцями. Крім цього, масажист може провести поперечне поглажування подушечками або фалангами чотирьох пальців, долонями рук або підставою кисті [3].

При поперечному поглажуванні подушечками пальців рука (або руки) рухаються по ділянці праворуч ліворуч, потім ліворуч праворуч. Руки можуть пересуватися в одному напрямку, наприклад до правого боку, або в різних (одна рука до правого, інша до лівого боку). Права рука робить поглажування праворуч ліворуч, ліва рука робить те ж саме, але ліворуч праворуч. Руки рухаються одночасно назустріч одна одній, а коли досягають точки дотику, повертаються у вихідне положення.

Крім прямолінійного, застосовуються різні види інших поглажувань. Усі вони допомагають краще впливати на організм. Зигзагоподібне поглажування має різні техніки виконання, але найбільше часто масажисти проводять даний прийом подушечками чотирьох пальців. Дане поглажування можна виконувати як однією, так і двома руками. Проводиться воно у швидкому темпі, кисть руки при цьому плавно повертається і змінює напрямок. Рухом кисті зверху вниз на ділянці виробляються зигзаги. У повільному темпі зигзагоподібне поглажування проводиться одною рукою з обтяженням.

Граблеподібне поглажування (мал. 3) виконується подушечками чотирьох пальців, сильно розведеними в сторони. Прийом проводиться найчастіше обома руками, рідше однією.

Гребнеподібне поглажування виконується фалангами зігнутих пальців. Вони можуть бути щільно притиснутими або ледве розведені в сторони. Кисть руки дещо піднята. Гребнеподібне поглажування можна проводити в прямолінійному подовжньому або поперечному напрямку. Масаж іноді виконується з обтяженням.

Дані прийоми добре допоможуть розслабитися і підготувати тіло до наступних, більш інтенсивних прийомів. Варто пам'ятати, що масування особливе обережно варто виконувати в зоні легень: прийоми не повинні завдавати болю, викликати різких приступів кашлю. Якщо подібне відбулося, то потрібно перервати сеанс на кілька хвилин. У тому випадку, якщо приступи

кашлю і болі не відновилися, можна продовжувати масування. У противному випадку сеанс краще перенести на інший час [1; 3].

Хронічний бронхіт — найбільш поширена форма хронічних неспецифічних захворювань легень. До комплексу реабілітаційних заходів ЛФК включають на всіх періодах хронічного процесу (при загостренні та у проміжках між рецидивами). Призначаючи ЛФК, враховують клінічний перебіг бронхіту (стадія, ступінь порушення функції зовнішнього дихання, стан серцево-судинної системи), рівень фізичного розвитку і фізичної підготовленості хворого, характер навантажень у побуті та на виробництві. Основні завдання ЛФК при хронічному бронхіті такі: підвищення загальної та місцевої резистентності бронхіального дерева, опірності організму до простудних та інфекційних захворювань у верхніх дихальних шляхах; посилення крово- і лімфообігу, зменшення або ліквідація запальних змін у бронхах; запобігання прогресуванню процесу, профілактика можливих ускладнень (бронхоектазів, емфіземи, дихальної недостатності); відновлення дренажної функції бронхів, механізму правильного дихання; мобілізація компенсаторних механізмів вентиляції, зміцнення дихальної мускулатури, відновлення прохідності бронхів. Добір засобів і форм ЛФК, вихідного положення залежить від характеру змін бронхів і наявності ускладнень із боку бронхолегеневої системи. При проведенні лікувальної гімнастики важливою умовою є регулярне провітрювання кімнати, палати, кабінету ЛФК, а в літній період — заняття на свіжому повітрі.

До основних форм ЛФК при бронхітах належать: ранкова гігієнічна гімнастика, процедура лікувальної гімнастики і дозована лікувальна ходьба, а також різні види тренувально-оздоровчих заходів (в умовах санаторнокурортного лікування). У процедуру лікувальної гімнастики включають вправи для верхніх і нижніх кінцівок, плечового пояса і тулуба, дихальні вправи з посиленням видиху, коригувальні вправи. Навантаження у процедурі лікувальної гімнастики залежить від загального стану хворого, а тому може суттєво змінюватися. Тривалість процедури — від 15 до 30 хв. Звукову гімнастику рекомендують проводити 2–3 рази на день (тривалість — 2–3 хв) до їди або через 1,5–2 год по тому, найкраще ранком. З часом тривалість заняття звуковою гімнастикою можна поступово збільшувати до 7–10 хв і більше.

Важливою формою ЛФК при бронхіті є дозована ходьба. Дозування ходьби треба збільшувати поступово, тому маршрути добирають різної довжини і складності. Призначаючи дозовану ходьбу, лікар має визначити для кожного хворого ритм дихання під час ходьби рівною місцевістю та при підйомі вгору, темп ходьби і маршрут з урахуванням поступового зростання навантаження. Ритм дихання при ходьбі рівною місцевістю рекомендують такий: вдих носом на 2–4 кроки, видих через ніс або через рот, складений трубочкою, — на 4–8 кроків. При підйомі вгору всю увагу слід зосередити на видиху через рот. Видих виконують активно, краще із вимовою звуків «пф» або «фо». Темп ходьби зростає поступово — від повільного на початку курсу до швидкого (100–120 кроків/хв) при доброму самопочутті наприкінці курсу лікування. Паузи для відпочинку роблять за потреби, сидячи або стоячи, від 2 до 10 хв. Дихання має бути спокійним, глибоким, через ніс, з акцентом на довгий повний видих, без напруження і зусилля. З появою втоми, задишки або неприємних відчуттів у ділянці серця, печінки й інших органів ходьбу слід припинити або зменшити дозування. Можна рекомендувати хворим за 2 год до сну виконати 7–10-хвилинний комплекс спеціальних фізичних вправ, що сприяють дренажу бронхів і поліпшенню легеневої вентиляції.

Найкраща ефективність дії ЛФК при бронхітах досягається в умовах санаторно-курортного лікування, переважно у місцевості з теплим і сухим кліматом. Ранкова гігієнічна гімнастика, процедура лікувальної гімнастики, прогулянки, теренкур, спортивні ігри, плавання, веслування й інші види фізичних вправ, проведені у сприятливих кліматичних і санітарно-гігієнічних умовах, тренують усі ланки дихальної системи і поліпшують її функцію [4].

Щоб запобігти загостренню хронічного бронхіту, рекомендують регулярне загартовування організму (катання на ковзанах, ходьба на лижах, плавання, повільний біг, обливання водою з поступовим зниженням її температури від 22 до 16–13 °С).

Висновки. При лікуванні захворювань органів дихання використовуються різні види масажу: класичний, інтенсивний, сегментарно-рефлекторний, перкусійний. Кожний з них переслідує певні цілі. Особливістю методики ЛФК є широке застосування спеціальних дихальних вправ. Використовують також сегментарно-рефлекторний масаж поперекових, верхньогрудних та середньошийних спинномозкових сегментів.

Список використаної літератури

1. Алекса В. И. Практическая пульмонология / В. И. Алекса, А. И. Шатихин. – М. : Триада-Х, 2005. – 696 с.
2. Григус І. М. Фізична реабілітація при захворюваннях дихальної системи : навч. посіб. (Гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/11-8114 від 29.08.11 р.) / Григус І. М. – Рівне : [б. в.], 2011. – 186 с.
3. Лікувальний масаж при захворюванні органів дихання: - Електронний ресурс. – Режим доступу [https://xreferat.com/55/7068-1-1-kuval-niiy-masazh-pri-zahvoryuvann-organ-v-dihannya.html]
4. Лікувальна фізкультура в санаторно-курортних закладах. За ред. Л. І. Фісенко. – Київ. - 2005. – 402 с.

ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

Ляшенко К.І.,

*викладач циклової комісії загальної та дошкільної педагогіки і психології
ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»,
аспірант ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Інклюзивна освіта сьогодні являє собою відкритий, доступний та якісний процес навчання дітей з особливими освітніми потребами разом з іншими школярами закладів загальної середньої освіти. У зв'язку з цим перед вчителем постали нові завдання: як організувати освітній процес «особливих дітей», як підготуватись до роботи в інклюзивному класі та чи можливо створити універсальний освітній дизайн? Нас зацікавила ця проблема, тому ми вирішили більш детально її дослідити та знайти відповіді на поставлені запитання.

Інклюзивній освіті в Україні бути. Перша реакція у такому випадку у багатьох вчителів була однаковою – що діяти! Більшість з педагогів просто не готова до такої події. Не безпідставно з'явилася ціла низка запитань та непорозумінь. Говорити про диференціацію освіти легко, але як змусити запрацювати систему у реальному класі? Пропонуємо кілька порад, що стосуються роботи над собою та з дітьми з особливими освітніми потребами. [1]

1. Почніть з себе, змінійтесь поступово

Для заклопотаних вчителів думки про прийняття абсолютно нового способу навчання дуже тривожні. Але все не так страшно, якщо почати з однієї невеликої зміни за один раз. Наприклад, ви звикли користуватися білою крейдою чи чорним маркером для записів на дошці. А наступного разу візьміть інші кольори, використовуйте це правило і у підготовці роздаткового матеріалу. Колір, шрифт, його розміри, ілюстрації — все це важливо.

2. Займайтесь самоосвітою

Коли є можливість, відвідайте профільні конференції, слухайте вебінари, вивчайте матеріали, які допоможуть налагодити стосунки з особливими дітьми та організувати навчальний процес на гідному рівні. Сплануйте свій час належним чином для цього.

3. Створіть окрему теку для ідей

У процесі підвищення кваліфікації, пошуку нових освітніх шляхів, збирайте ідеї, ресурси, методи, які зможете використати на уроці. Це не марна праця, рано чи пізно ви звернетесь до результатів цього надбання.

4. Доповніть свій навчальний план

Переконайтесь, що ваш навчальний план має не однобічний характер, а враховує методики, техніки, прийнятні для ефективного навчання усього класу, незалежно від особливостей розвитку.

5. Працюйте спільно з колегами, керівництвом, батьками

Лише разом можна змінити шкільну культуру. Ініціативи з налагодження роботи інклюзивних класів мають підтримуватися керівництвом школи. У такому разі знайдеться потрібне фінансування, реалізовуватимуться проекти, і загалом, буде більш комфортно працювати.

6. Дотримуйтесь певних правил від початку до кінця року

Працюючи з особливими дітьми, використовуйте озвучені раніше правила, адже передбачуваний клас для них – безпечний куточок, картина, що вписується в їх уявлення про життя, місце, де вони знають, як поводитись, та що може спричинити порушення. Зрештою, це стане вашим стилем викладання.

7. Використавуйте різноманітні варіанти подачі інформації, в тому числі й презентації в PowerPoint, Prezi, Sway, Powtoon

Це урізноманітнить навчальний процес, а для дітей з вадами слуху – прекрасна можливість бачити перед очима текст, щоб не пропустити критично важливі деталі.

8. Використовуйте спеціальні шрифти, готуючи роздаткові матеріали чи презентації

Якщо у вашому класі є діти з дислексією та різними типами інвалідності, привчіть себе використовувати спеціальні шрифти, більшість з них безкоштовна і адаптована до використання в кириличному письмі: Comic Sans, Ariel, Trebuchet MS, Myriad Pro, Geneva. Також не використовуйте занадто яскравий білий фон, віддайте перевагу кремовому чи подібним. Це суттєво полегшить життя дітям, адже вони зможуть читати та сприймати текст.

9. Пропонуйте проектну роботу

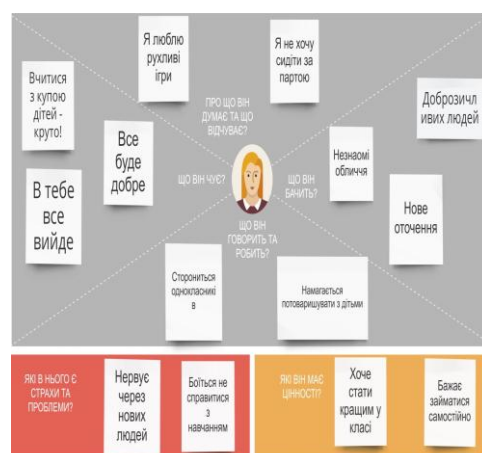
Це прекрасний спосіб дати можливість учням проявити себе, пишатися новими знаннями та шансом втілити їх у життя. Залиште місце для творчості у кожному проекті, не треба давати всім однакове завдання. Врахуйте особливості та можливості кожної дитини, щоб зрештою розкрити сильні сторони школяра. Додатковий бонус – вам не потрібно буде аналізувати однаково виконаний проект, адже у кожного буде своя родзинка.

10. Впроваджуйте практику партнерства та практикуйте роботу у групах

Це варто зробити, аби діти контактували, допомагали один одному. Подібна взаємодія руйнує безліч непотрібних стереотипів. Спробуйте часто міняти групи, щоб була змога попрацювати з більшою кількістю дітей, а не з 3-4 найактивнішими учнями.

11. Навчіться використовувати сильні сторони учнів

Кожен вчитель усвідомлює, що не всі школярі навчаються однаково. Тому використовуйте різні способи подачі інформації, різноманітні рівні складності перевірючих завдань, щоб всі учні могли проявити себе та якнайкраще зрозуміти матеріал.

12. Врахуйте можливості кожного, готуючи домашнє завдання

Здається, що ви все зробили правильно, а учень не виконав домашнє завдання? Не думайте, що це через лїнь, можливо, робота недостатньо адаптована для такої дитини. Перегляньте свій алгоритм підготовки, можливо, інколи доцїльно відмовитись від домашнього завдання, або зробити її спільною для декількох предметів.

Кількість шкіл, у яких відкривають інклюзивні класи, поступово збільшується. Для того, щоб полегшити та оптимально поєднати усі аспекти навчання дітей в інклюзивному класі, слід подбати про створення відповідного освітнього дизайну. Тож, пропонуємо далі познайомитися з основними принципами, перевагами та особливостями застосування універсального дизайну.

Задля більш детального розуміння запитів дітей з ООП, пропонуємо користуватися картою емпатії (Дивись рис. 1)

Рис. 1 Карта емпатії

Як зазначається у Конвенції про права осіб з інвалідністю [3], універсальний дизайн це – дизайн предметів, обстановок, програм та послуг, покликаний зробити їх максимально придатними для використання всіма людьми без необхідності адаптації чи спеціального дизайну.

Саме універсальний дизайн робить можливим повноцїнне включення дітей із особливими освітніми потребами у навчальний процес. Для школи це означає перехід до принципів педагогічного дизайну – повноцїнної наукової галузі, що займається розробкою ефективних, раціональних та зручних методів, способів і систем навчання. Ця галузь поєднує у собі багато елементів, серед яких – розробка навчальних матеріалів, організація навчального процесу, впорядкування навчального середовища тощо.

Сутність універсального дизайну в тому, щоб створити програму і навчальні матеріали, які підходять усім. Така робота складатиметься з кількох етапів: [4]

Етап 1. Аналіз.

Для початку необхідно детально проаналізувати цільову аудиторію, її потреби, умови та очікувані результати роботи. У нашому випадку – це діти з особливими освітніми потребами. Щоб впоратися з цим завданням, спробуйте відповісти на три основні запитання:

Що зможе робити учень?

За яких умов він зможе це зробити?

Наскільки добре він упорається?

Етап 2. Проектування.

На цьому етапі необхідно прийняти остаточне рішення, підготувати навчальні плани, розробити сценарій дій, обрати методи подальшої роботи.

Етап 3. Розробка.

Перетворення планів і сценаріїв на реальні навчальні матеріали, які матимуть зрозумілий та простий вигляд. Розробка оптимального підходу до оцінювання учнів. Зверніть увагу: результати навчання не завжди залежать від того, наскільки різноманітні методи та технології ви обираєте. У цьому випадку простота, гнучкість і стабільність набагато важливіші.

Етап 4. Використання.

Цей етап передбачає використання у навчальному процесі вже готових матеріалів, а також, у разі необхідності, їх редагування.

Етап 5. Оцінювання результатів.

На цьому етапі відбувається аналіз результатів навчання та корегування програми або методичних матеріалів згідно з отриманими результатами.

Розробляючи навчальну програму та обираючи матеріали відповідно до визначених етапів, учитель зможе проаналізувати проблеми, які виникнуть в учня з особливими освітніми потребами, та передбачити, які запити дитини необхідно задовольнити в першу чергу. Саме оцінка індивідуальних потреб учнів дозволяє швидко знайти найкращі рішення, а не просто використовувати загальні програми.

Отже, не варто боятися змін, адже інклюзивна освіта – це виклик, але з ним ви неодмінно впораєтесь, доклавши трохи зусиль. Успіх роботи у класі починається з ваших власних переконань і ставлення до дітей, через ваше спілкування з ними та про них. Крім того, універсальний дизайн – це чудова можливість обрати найкращі засоби та методи навчання в інклюзивному класі, а значить – успішно впоратися з таким непростим завданням як робота з дітьми з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел

1. Готуетесь до роботи в інклюзивному класі? Декілька порад для вас! . – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://naurok.com.ua/post/gotuetes-do-roboti-v-inklyuzivnomu-klasi-dekilka-porad-dlya-vas>
2. Інклюзивний простір. Поради для педагогів та батьків навчально-методичному посібнику / укл. Логвін Т. В. – Чернігів : Десна Поліграф, 2018. – 188 с.
3. Конвенція про права осіб з інвалідністю [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
4. Універсальний дизайн: як стати ближче до учнів з особливими освітніми потребами . – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://naurok.com.ua/post/universalniy-dizayn-yak-stati-blizhche-do-uchniv-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami>.

СПІЛЬНА РОБОТА ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА І БАТЬКІВ - ЗАПОРУКА УСПІШНОГО КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОГО ПРОЦЕСУ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ МОВЛЕННЄВІ ПОРУШЕННЯ

Манукян О.А.,

вчитель-дефектолог (логопед) I кваліфікаційної категорії

Комунального закладу «Рубіжанський навчально-реабілітаційний центр «Кришталік»

м. Рубіжне

Гарне мовлення - найважливіша умова всебічного повноцінного розвитку дитини. Чим багатше і правильніше мовлення , тим легше їй висловлювати свої думки, тим ширша можливість дитини в пізнанні навколишньої дійсності, змістовніші і повно цінніші відносини з однолітками і дорослими, тим активніше дитина розвивається психічно. Тому так важливо піклуватися про своєчасне формування мовлення дітей, його чистоти й правильності, попереджаючи і виправляючи різні порушення.

Мовлення - це складна психічна функція, яка не є вродженою здатністю людини. Мовленнєва діяльність формується поступово. Її розвиток залежить від стану шляхів і центрів головного мозку і всієї вищої нервової діяльності в цілому. Активне, багате і виразне мовлення свідчить про високий рівень розумового розвитку. Розумовий розвиток дитини – це не тільки знання про різні сфери, а й рівень розвитку пізнавальних процесів (пам'яті, уваги, мовлення, мислення, уяви).

Які ж умови є необхідними для своєчасного і правильного формування мовленнєвої компетентності? Перш за все, необхідно, щоб дитина була соматично здорова, психічно активна, мала повноцінне мовне оточення, відчувала потребу в мовному спілкуванні, володіла нормальним слухом та інтелектом. Вважається, що в нормі, після трьох років, мовлення дитини практично сформоване та виступає основним засобом спілкування, знаряддям мислення. Різні відхилення в становленні мовленнєвої функції приводять не тільки до обмеженого мовного

спілкування, але й негативно впливають на розвиток особистості дитини. Таким чином, стає очевидна важливість завдання в подоланні порушень у мовленнєвому розвитку.

Психологічною базою мовлення є пізнавальні процеси, такі як увага, пам'ять, мислення. Повноцінно розвинена мовленнєва функція можлива лише за умов хорошого розвитку цих психічних процесів. Тому, дорослі, граючи з дітьми, що мають будь-який рівень мовного та інтелектуального розвитку, повинні удосконалювати розумові операції дитини, поліпшувати і розширювати можливості запам'ятовування, активізувати увагу, розвивати здібності до творчості і заохочувати уяву дитини, особливе значення це має для дітей з порушенням зорової функції.

Одним з важливих завдань професійної діяльності вчителя-логопеда освітнього закладу, щоб корекційна робота була ефективною, є залучення батьків до проведення роботи із закріплення засвоєного на заняттях матеріалу, адже батьки також можуть проводити роботу з усунення вад звуковимови і фонематичного сприймання при наявності консультації фахівця. При цьому необхідно дотримуватись вимог індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням структури дефекту та етапу корекції.

Давно доведено, що для одержання найбільшої результативності роботи по розвитку зв'язного мовлення дітей необхідно взаємодія учителя-логопеда з батьками. Безумовно, головні вихователі своїх дітей батьки. Однак далеко не кожен з батьків володіє відповідними знаннями, необхідними для правильного виховання та розвитку дитини, яка потребує корекційного впливу. Традиційні форми розв'язання задачі взаємодії педагога і батьків(збори, консультації, дні відкритих дверей тощо) не завжди створюють можливість активних партнерських відносин. Часто батьки залишаються сторонніми спостерігачами, а не активними учасниками корекційно-освітнього процесу. Крім того батьки певною мірою звикають до мови дітей і не помічають в ній недоліків, а тому і не допомагають їм засвоювати правильне мовлення. У зв'язку з цим в ході корекційної роботи ставляться цілі:

- допомогти батькам зрозуміти, як важливо правильно формувати мовлення дітей, роз'яснити і показати їм в чому полягає логопедична робота;
- підкреслити корисність розумних вимог до дитини, необхідність закріплення досягнутого на заняттях.

У чому ж основна суть взаємодії педагога з сім'єю? Головне-співпраця при систематичному цілеспрямованому плануванні та поетапної реалізації різноманітних форм взаємодії. Саме в умовах партнерських відносин між фахівцем і батьками можна знайти правильний маршрут у нелегкому для кожної дитини корекційно-розвитковому процесі. Отримавши необхідні знання, батьки починають усвідомлювати свою справжню роль у розвитку і вихованні дитини, стають активними учасниками реалізації корекційної роботи. І це багаторазово підвищує результативність роботи з формування правильного мовлення дітей відповідно до віку.

Фахівець розробляє завдання, які містять всі необхідні компоненти для організації домашньої роботи дітей, що мають мовні порушення. Матеріал домашніх завдань повинен містити всі необхідні напрямки роботи: закріплення лексичних понять, граматичних категорій, навичок правильної звуковимови, розвиток фонематичних процесів, дрібної моторики, зорового сприймання.

Вибір можливих форм та видів спільної диференційованої роботи з батьками залежить від багатьох чинників, тому слід зазначити, що корекційний процес буде ефективним за умови урахування таких показників: життєвої компетенції батьків, їх соціального та освітнього рівня, бажання співпрацювати. Педагогу слід враховувати сімейне оточення дитини, кількість дітей у родині та їхню стать, знати, чия роль у сім'ї є провідною (матері чи батька), повною чи неповною, благополучною чи ні є та чи інша родина, обов'язково звертати увагу на інтереси, запити, цінності, культурний та освітній рівень батьків, соціальне й матеріальне становище сімей, положення дитини у сім'ї; стосунки батьків з фахівцями освітнього закладу та батьками інших дітей класу; педагогічна компетентність батьків у вихованні дитини з особливостями

психофізичного розвитку; готовність співпрацювати із спеціалістами освітнього закладу і безпосередня практична участь у процесі корекційно-розвиткової роботи.

Враховуючи неоднорідність цих показників, особливо щодо педагогічної компетентності батьків та готовності до співпраці, слід виділити **такі напрямки у роботі з батьками:**

1. Залучення батьків до корекційно-виховного процесу: переконання батьків, що їхня дитина потребує спеціальної допомоги, додаткової уваги, особливого підходу; формування переконань, що лише з допомогою родини дитина зможе подолати труднощі у психофізичному розвитку.

2. Розкриття перед батьками творчих підходів до навчання та виховання дитини: формування певних дефектологічних знань і вмінь; навчання батьків корекційним прийомам роботи з дитиною вдома.

3. Формування задоволення батьків процесом розвитку дитини: показ досягнень у розвитку дитини (навіть мінімальних).

Передумовою ефективного залучення сімейного оточення до корекції мовленнєвих недоліків у дітей є чітко організована взаємодія вчителя-логопеда з батьками, регулярна постановка перед ними конкретних завдань з послідувочою перевіркою якості їх виконання. Адже батьківська думка є найбільш авторитетною для дитини, у батьків є можливість щодня закріплювати сформовані навички в процесі повсякденного безпосереднього спілкування, а придбані з допомогою вчителя - логопеда знання допомагають батькам глибше познайомитися з проблемами своєї дитини. Стосунки вчителя-логопеда та батьків з перших днів знайомства мають будуватися на засадах відвертості та взаєморозуміння. Для цього вчитель-логопед може використовувати найрізноманітніші види роботи з батьками.

Коли безпосереднє спілкування з батьками утруднене в силу певних обставин (сімейних, робочих моментів тощо) на допомогу вчителю-логопеду приходять зошит взаємозв'язку, завдяки якому встановлюється письмовий зв'язок із батьками.

Індивідуальне консультування батьків - проводиться за необхідністю, але не рідше одного разу на місяць. Індивідуальні консультації будуються з урахуванням дефекту дитини та її індивідуальних можливостей. У ході індивідуального консультування вчитель-логопед повідомляє:

1. Про результати логопедичного обстеження;
2. Про особливості мовленнєвого розвитку дитини, підкреслюючи сильні і слабкі сторони;
3. Звертає увагу батьків на можливі ускладнення в процесі корекційного навчання, на важливість закріплення набутих мовленнєвих умінь та навичок у домашніх умовах;
4. Фахівець пояснює мету та способи виконання домашніх завдань, повідомляє, на що саме слід звертати увагу вдома.
5. Показує прийоми роботи з дитиною: вчить правильно виконувати артикуляційну і пальчикову гімнастику, закріплювати поставлені звуки, підкреслюючи успіхи і труднощі дитини, вчитель-логопед показує, на що потрібно звернути увагу вдома.
6. Учитель-логопед розповідає для чого слугують зошити для індивідуальної роботи, у яких пропонуються багато варіативні ігри з мовленнєвими завданнями та ігрові вправи, наголошує на важливості активної участі батьків у оформленні зошита дитини, виготовлення разом із нею потрібного дидактичного матеріалу.

Мовленнєвий розвиток дитини безпосередньо пов'язаний з її мисленнєвою діяльністю. Адже формування правильної звуковимови, робота над розвитком фонетико-фонематичних процесів, лексико-граматичною будовою - вимагає великої, клопіткої, системної роботи, неабияких зусиль дитини та уваги й терпіння зі сторони дорослих.

Доброзичлива, довірлива атмосфера спілкування фахівця та батьків дитини, гарний емоційний настрій, середовище спільної творчості дає змогу створити єдине освітнє товариство для підтримання (створення) нормального повноцінного особистісного розвитку дитини в сім'ї та освітньому просторі.

Робота учителя-логопеда з батьками будується на наступних принципах:

- партнерство з батьками – учитель-логопед розглядає батьків не як об'єкт свого впливу, а як рівноправних партнерів у логопедичній роботі з дитиною. Завдяки цьому принципу долається дистанція і недовіра, яка часто виникає у батьків до фахівців, і навпаки – вони прагнуть підтримки, допомоги логопеда, прислухаються до нього, виконують поради фахівця;
- комплексний підхід до організації корекційно-освітнього процесу - у роботі з сім'ями беруть участь різні фахівці спеціального, або з інклюзивною формою навчання освітнього закладу: учитель-дефектолог, учитель-логопед, практичний психолог, лікар, вчителі. Саме комплексний підхід забезпечує подолання різних проблем, що виникають у родинах, і дозволяє надати дитині та її батькам різнобічну допомогу;
- єдність діагностики і корекції – учитель-логопед обстежує дитину, уточнює висновок ІРЦ, проводить корекційну роботу з виправлення порушень мовлення, яка є складовою індивідуальної програми розвитку дитини;
- урахування стану, думок, досвіду батьків – фахівець при доборі змісту, форм і методів роботи з сім'ями враховує: здоров'я батьків, їхній психологічний стан; їхню енергію, моральні установки, досвід, ставлення до проблем дитини; сімейні стосунки; уміння членів родини розв'язувати проблеми; соціальні зв'язки; приналежність до певного соціального класу.
- позитивна характеристика дитини – слід передусім концентрувати увагу батьків на позитивних, збережених якостях їхньої дитини, потенційних, перспективних можливостях її розвитку, лише після цього говорити про недоліки і труднощі. Це допомагає підтримати віру батьків у розвиток дитини, спонукає їх організувати освітню, ігрову діяльність, формувати адекватні стосунки з дитиною;
- повага до особистості батька і матері - у стосунках з батьками має домінувати повага, урахування їхніх турбот. Це виявляється у формах звернення до батьків, у висловлюванні прохань і порад, у довірливому тоні розмови, у неприпустимості настанов і дорікань на адресу батьків, у збереженні відомих логопеду сімейних таємниць.

Слід відмітити, що для якісного проведення корекційних занять, завдання для кожної дитини добирається вчителем-логопедом індивідуально, з урахуванням потенційних можливостей дитини, стану її зору, порушення мовлення, набутих навичок, віку, емоційного стану, психологічних особливостей.

Плануючи роботу, вчитель-логопед обов'язково враховує, що дитині має бути цікаво, тоді вона буде більш уважною і не так швидко втомиться, намагається частіше хвалити дитину, завдяки чому вона буде більш старанною.

В свою чергу залучення батьків до спільного корекційного процесу передбачає:

- єдність вимог до дитини;
- відповідальність за виконання домашніх завдань;
- постійне введення поставлених дітям звуків у мовлення;
- активну участь у всіх заходах для батьків.

Таким чином, ефективність корекційної роботи з подолання мовленнєвих порушень, гармонійний розвиток дитячої особистості багато в чому залежить від творчого співробітництва вчителя-логопеда з батьками, від вміння налагоджених професійних та особистісних відносин, чіткого та свідомого розуміння поставлених освітніх та корекційно-розвивальних завдань. Тільки за умови активної та свідомої допомоги батьків ефективність логопедичного впливу буде повнішою, глибшою та успішнішою.

Використані джерела

1. Глушкова Р. В., Гризик Т. В., Кузнєцова Р. В., Доронова Т. А. / Разом з сім'єю. М.: Просвіта, 2005.
2. Давидова О. В., Богословец Л. Р. Робота з батьками. М., 2005.

3.Маркова Л. С. Організація корекційно - розвивального навчання дошкільників із затримкою психічного розвитку. М., 2002.

4. Стародубова Н.А. Теорія і методика розвитку мовлення дошкільників.: Уч. посіб. - М., 2006.

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР ДЛЯ ДІТЕЙ З ООП (методичні рекомендації)

Матліна О.В.,

*завідувач денного навчання, магістр управління навчальним закладом,
викладач ц/к загальної та дошкільної педагогіки і психології*

Крошка С.А.,

викладач фізичного виховання, вчитель-методист

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Вислів «інклюзивна освіта» давно відомий всім. «Це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу» [2]. Одним із головних завдань інклюзії є відгук на широкий спектр освітніх потреб в шкільному середовищі та поза його межами.

В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, яка забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами.

Інклюзивний підхід – створення таких умов, за яких усі учасники освітнього процесу мають однаковий доступ до освіти, у тому числі діти з особливими освітніми потребами, які навчаються у дошкільних та загальноосвітніх школах.

В контексті сказаного, викладачі Лисичанського педагогічного коледжу запроваджують та використовують у роботі зі студентами різні форми та методи роботи, які у подальшому забезпечуть безбар'єрний простір для дітей з ООП.

Методичні рекомендації щодо використання вправ для дітей з ООП.

Техніка «Пергамано». Відомості про «Кардмейкінг» (призначення і застосування паперу, його види, матеріали, інструменти та їх призначення).

Трудові операції: Лист кальки накласти на малюнок. Перенести білим олівцем або гелевою ручкою малюнок на кальку (це лицьова сторона листівки). Зняти кальку з шаблону, перевернути та покласти на м'яку підложку. Обвести малюнок олівцем. Вирізати з кальки малюнок. Закріпити вирізану деталь на основі листівки.

Техніка «Айріс-фолдінг». Трудові операції: Розмічання основи листівки за допомогою лінійки, шаблону. Нарізування паперових смужок різного кольору. Згинання смужок пополам. Наклеювання смужок відповідно до схеми малюнка. Склеювання листівки пополам. Оздоблення листівки.

Техніка «Колаж». Трудові операції: Розмічання паперу за задумом. Підбирання малюнка. Вирубування деталей фігурним дирколом. Рвання, різання, вирізування паперу ножицями по прямих, кривих та заокруглених лініях. Наклеювання деталей. Оздоблення листівки за бажанням.

Техніка «Терра». Трудові операції: Підбір природного матеріалу. Підбір основи для роботи. Наклеювання природного матеріалу на основу. Закріплення природного матеріалу при допомозі кальки. Фарбування роботи. Нанесення тону різними відтінками фарб.

Корекційні ігри, спрямовані на сенсорний розвиток

Опусти іграшку в свій будиночок

Мета: закріплювати уявлення дітей про властивості предметів навколишнього світу; опанувати практичними вміннями виявляти властивості цих предметів.

Обладнання: дві коробки: одна - з круглим прорізом, друга - з квадратним прорізом, кульки і кубики одного кольору і розміру знаходяться на підносі.

Хід гри

Педагог ставить перед дитиною обидві коробки, бере кульку, підносить до квадратного прорізу і говорить: «Не проходить, не такий проріз, треба в інший». Потім підносить кульку до круглого прорізу, повільно опускає її і говорить: «Кулька кругла, це її будиночок». Потім дорослий пропонує дитині по черзі опускати предмети в прорізи, щоразу звертаючи її увагу на відповідність форми прорізу і форми предмета. По закінченні гри педагог дістає з кожної коробки опущені предмети й узагальнює виділену властивість: «Тут усі круглі – кульки. А тут – не такі, тут – кубики».

Піймай кульки

Мета: викликати інтерес у дітей до дій із предметами навколишнього світу; розвивати зорову орієнтацію на форму предметів.

Обладнання: таз із водою, кульки і кубики одного кольору і розміру знаходяться на підносі, порожній маленький тазик.

Хід гри

Педагог ставить перед дитиною таз із водою, разом з дитиною опускає в нього кульки і кубики. Пропонує виловити сачком тільки кульки: «Піймай тільки такі (показує кульку), піймай кульку». Після того, як дитина дістане кульку, вона кладе її в порожній маленький тазик. По закінченню гри педагог узагальнює дії: «Тут усі такі. Це кульки. У воді залишилися не такі. Це кубики».

Сховай кульку в долоньку

Мета: викликати в дітей інтерес до дій з предметами навколишнього світу, оволодівати практичними діями з ними.

Обладнання: кульки одного кольору і двох розмірів.

Хід гри

Педагог бере велику кульку, показує дитині і говорить: «Сховати в долоньку не вдається, вона велика, її видно. Треба взяти іншу, таку (показує маленьку). А цю можна сховати. Знайди таку ж, сховай її в долоньку. Яка там в тебе кулька?» По закінченню гри педагог узагальнює: «Таку, маленьку, кульку можна сховати в долоньці, велику – не сховаєш».

Пірамідки

Мета: розвивати зорове орієнтування на величину предметів; формувати практичні способи орієнтування; вчити користуватися методом накладання.

Обладнання: дві пірамідки: одна з маленькими кільцями, інша – з великими, всі кільця на обох пірамідках одного кольору.

Хід гри

Педагог ставить перед дитиною дві пірамідки і пропонує зняти кільця з пірамідок. При цьому педагог показує дитині, що кільця крутяться. Потім вчитель бере стрижень великої пірамідки і говорить: «Сюди потрібно нанизати всі ось такі, великі кільця». Допомогає дитині. При утрудненнях виконуються спільні дії дорослого з дитиною, застосовується прийом накладання: маленьке кілечко накладається на велике кільце: «Бачиш, різні кілечка, треба знайти таке ж, велике кілечко». Потім педагог пропонує нанизати маленькі кілечка на відповідний стрижень. Наприкінці гри він звертає увагу дитини на дві пірамідки: «Тут – всі великі, а тут – маленькі кілечка».

Підбери стрічку

Мета: розвивати зорове орієнтування на колір предметів методом порівняння (такий – не такий).

Обладнання: дві повітряні кульки різного кольору, дві стрічечки відповідного кольору.

Хід гри

Педагог надуває одну з кульок і просить дитину дати стрічечку такого ж кольору, як кулька. Якщо учень дає певну стрічечку, педагог її зав'язує і говорить: «Правильно, ти дав таку ж стрічечку, як кулька (при цьому називає колір)». У протилежному випадку педагог прикладає стрічечку до кульки і говорить: «Стрічечка не такого кольору, як кулька, дай іншу».

Дзвени, дзвіночку!

Мета: розвивати орієнтацію у дітей на звуки навколишнього середовища (музичні).

Обладнання: два дзвіночки (у дорослого і в дитини), дві коробочки.

Хід гри

Педагог показує коробочку: «Тут нічого немає, порожньо. А тут? (вказує на іншу коробочку). Тут щось лежить. Що це? Давай візьмемо. Так, це – дзвіночки. Давай подзвонимо». Педагог показує спосіб дії, просить учня взяти собі дзвіночок і, наслідуючи діям дорослого, подзвонити. Періодично педагог кладе дзвіночок на долоньку, фіксуючи дію: «Так не дзвенить». Далі дитині пропонується поперемінно викликати звук дзвіночка (дзвенить – не дзвенить).

Вироблення навичок практичного життя шляхом застосування ігор та вправ

Перемішай ложкою

Мета: розвивати дрібну моторику, охайність; навчати трудовим навичкам; знайомити з оточуючим світом.

Обладнання: прозора посудина (стакан, широка банка); столова або чайна ложка; харчові барвники; сіль, цукор.

Хід гри

Вчитель пропонує учневі розмішати в воді речовину, яка зафарбовує її. При цьому слідкує, щоб учень правильно тримав ложку, рухи були не швидкими. Щоб дитина добре засвоїла всі дії, цю гру можна поєднувати з пересипанням. Насипати в цукорницю чайною ложкою цукор або насипати крупу в чашку.

Гудзик за гудзиком

Мета: розвивати дрібну моторику пальців; тренувати уміння маніпулювати з різними видами застібок.

Обладнання: ремінці, гудзики різних розмірів та петлі до них, шнурки, кнопки, гачки, одяг з різноманітними видами застібок.

Хід гри

Намалювати на картоні контури парних фігур. Це можуть бути зайчик і морква, їжачок і грибочок. Вирізати їх. Покласти шаблони на цупку тканину, обвести та вирізати фігури з неї. Очі, ротик і ніс можна намалювати фломастером або вишити, або приклеїти. На фігуру їжачка або зайчика пришити великі і маленькі гудзики, застібки-липучки. Окремо вирізати з тканини яблучко, листочок, грибочок, морквинку. В одних деталях зробити прорізну петлю, яка відповідає розмірам гудзиків на першій фігурі. З такими фігурами можна фантазувати. Наприклад, «Нагодуй зайчика морквиною», «Допоможи їжачкові принести додому яблучко» і т.д. Кожну дію потрібно виконувати поступово і старанно, щоб дитина все це могла роздивитись і запам'ятати.

Маленький кухар

Мета: розвивати моторику, окомір, побутові навички.

Обладнання: 2-4 шматочки хліба або батона, 4-5 шматочків сиру, 2-4 кружечки ковбаси.

Хід гри

Завчасно приготувати всі необхідні продукти. Покласти їх на тарілку. Посадити дитину за стіл і поставити перед нею цю тарілку. Розглянути разом з учителем продукти, з яких будуть готуватися бутерброди. Звернути увагу на те, що шматочки хліба, ковбаси та сиру різні за формою і розміром. Якщо дорослий вважає за потрібне, нехай довірить дитині намастити хліб маслом, показавши спочатку, як це потрібно робити, на іншому шматочку хліба. Запропонувати

дитині зробити бутерброди. Добре, якщо дитина зможе вголос коментувати свої дії. Обов'язково нехай пригостить однокласників власноруч приготовленими бутербродами.

Ігри та вправи для корекції та розвитку мовленнєвих здібностей

Різнокольорові краплини

Мета: розвивати дрібну моторику руки, координацію рухів; покращити рух пальців рук; вчити концентрувати увагу; готувати руку до письма; вчити розпізнавати кольори та порівнювати їх.

Обладнання: форми для льоду, три різнокольорових фломастери, три посудини з кольоровою водою (воду можна підфарбувати харчовими барвниками синього кольору), піпетка, маленька губка.

Хід гри

Зафарбувати денце форм по принципу 1 ряд – 1 колір. Дитина за допомогою піпетки по краплі переносить воду з різних посудин у форми з водою. Форми поступово наповнюються водою у відповідності з їх кольором. Якщо вода розливається, дитина витирає губкою, при цьому вивчає властивість губки вбирати воду. Воду у формочках можна заморозити, роздивитись льодяні кубики. Разом з цим дитина знайомиться з одним із станів води – з льодом. Потім учень може помістити лід у стакан з водою, при цьому спостерігаючи, як лід перетворюється у воду.

Шершаві слова

Мета: удосконалювати тактильні відчуття готувати руку до письма; розвивати образне сприйняття; поєднувати подумки букви в складі й слова; концентрувати увагу.

Обладнання: картонні таблички, на яких буквами із шороховатого паперу написані слова, хустинка для зав'язування очей.

Хід гри

Вчитель зав'язує учневі очі. Кладе перед ним табличку з шершавим словом. Учень обмацує букву за буквою, поєднує їх в слово й зачитує його. Якщо дитина допускає помилку, вчитель пропонує повторити гру спочатку.

Розвиток просторових уявлень у дітей з освітніми потребами

Дослід з водою та яйцем

Мета: розвивати увагу, дрібну моторику руки, охайність, зацікавленість.

Обладнання: дві склянки з водою, двоє яєць, чотири ложки солі.

Хід гри

Учень заповнює склянку водою й опускає яйце у воду. Воно опускається на дно склянки. В другу склянку наливає води до половини, кладе туди 4 ложки солі й розмішує. Коли сіль розчиниться, дитина опускає яйце в склянку та спостерігає за тим, що воно плаває на поверхні.

Не впусти кульку

Мета: розвивати координацію рухів, вміння орієнтуватися в просторі; сконцентрувати увагу.

Обладнання: ложка, кулька для пінг-понга, миска з водою.

Хід гри

Взяти ложку й кульку для пінг-понга, наповнити миску водою, опустити в неї кульку. Запропонувати дитині витягти кульку ложкою і, не впустивши її, в ложці донести до призначеного місця. Відстань, яку потрібно пройти, не повинна перевищувати 6 – 8 метрів.

Де собачка?

Мета: вчити сприймати і виділяти з навколишнього середовища живі істоти (собачку).

Обладнання: картинки із зображенням собаки, іграшковий собачка.

Хід гри

Педагог організовує спостереження дитини за собакою, звертає увагу на те, що вона бігає, гавкає, їсть, махає хвостиком, у неї є голова, тулуб, хвіст і лапи. Собаку можна зустріти на вулиці з господарем. Після спостережень педагог показує іграшку – собачку, даючи

можливість пограти з нею, читає вірш про собаку, а потім шукає з дитиною зображення собаки на картинці, виділяючи його серед інших: «Ось він, собачка, вміє гавкати: гав!».

Методика ТАН-СОДЕРБЕРГ

ТАН-вправа «Кеглі». Ставимо 6 кеглів, на кожен клеїмо картку з написаним словом. На тій кеглі, яку дитина збила, потрібно прочитати слово.

Словник: школа, клас, школяр, школярка, школярі, учень, учениця, учні, першокласник, першокласниця, першокласники, портфель, рюкзак, парта, стіл, стілець, ручка, зошит, буквар тощо.

Рекомендований порядок для співвіднесення: картинка до картинки; слово до слова (співвіднесення, вибір, називання); слово до картинки (здатність читати глобально (впізнавати) та розуміти).

ТАН-вправа «Лоток із макаронами». Перемішуємо словникові картки в лотку з макаронами. Дублікати карток викладаємо в ряд на столі. Пропонуємо учням по черзі шукати картки в лотку з макаронами. Коли учень знайшов словникову картку, він читає слово, зображене на ній, і шукає відповідник в ряду на столі. Співвіднесення предметів з малюнками, реальних об'єктів зі словами, які позначають їх.

ТАН-вправа «Чарівний кубик». Виготовляємо квадратні слова-картки та наклеюємо їх на стінки кубика. Діти по черзі кидають кубик. Те слово, що опиняється вгорі, потрібно прочитати глобально (впізнати) і знайти відповідне у себе на аркуші паперу, обвести його чи викреслити.

«БАРАНОТЕРАПІЯ». Барабанотерапія безпосередньо пов'язана з музичним ритмом, який є універсальним засобом виразності і глибоко пов'язаний з фізіологічними, руховими, емоційними, психологічними основами людини, тому набуває здатності терапевтично позитивно впливати на людину, зокрема, на її психоемоційний та психофізичний стани.

Використання барабану в якості наочного та практичного матеріалу зацікавлює учнів, активізує їх та викликає бажання приймати участь в різних видах ритмодіяльності. І як результат цього-емоційна чуйність дітей, прекрасний настрій, більш ефективно засвоєння музично-ритмічного матеріалу, а також висока активність.

Позитивний вплив барабанотерапії здійснюється у декількох напрямках водночас, а саме: може зарядити енергією або розслабити, створити бадьорий, навіть грайливий настрій або дати вихід гніву. Вона може допомогти покінчити з соціальною ізоляцією, створити позитивні стосунки. Також гра на ударних інструментах зміцнює імунітет, знімає стрес і знижує кров'яний тиск. Активізує компенсаторні механізми організму завдяки нормалізації кровообігу і взаємодії правої та лівої півкуль головного мозку, сприяє формуванню моторики та розвитку координації рухів тощо.

Ігри для привітання «Музичні краплинки».

«У Коло» - коли музика звучить голосно, діти піднімають руки, плещуть у долоні або качають ними. Коли музика тиха - беруться за руки і стають в коло водити хоровод. Гра розвиває комунікативні навички, тактильні відчуття, слух, увагу.

«Вітерець танцює» - необхідна легка косинка або шифоновий шарфик: він буде «вітерцем». Діти сідають або стають у коло. Починає звучати музика. Ведучий (спочатку - педагог) ходить (танцює) всередині кола, граючи з косинкою, і ПЕРЕДАЄ її одному з дітей. Той бере і теж танцює, потім віддає наступного, а сам сідає на своє місце. Так повторюється з усіма учасниками.

«Джерельце» діти стають парами один за одним, піднімаючи руки аркою. Під музику перша пара проходить крізь «коридор» рук і стає так само, піднімаючи руки. Важливо, щоб всі терпляче чекали, доки прийде їх черга.

«Хоровод» - це досить вдалий початок і завершення заняття. Всі беруться за руки і йдуть хороводом. В першому періоді всі йдуть за годинниковою стрілкою. В кінці періоду зупиняються обличчям в коло. На другому періоді сходяться в центр кола, тягнуться кулачками до центру та розходяться, розширюючи коло якомога ширше, потім знову сходяться і

розходяться – до закінчення другого періоду. В кінці зупиняються. На початку третього періоду – крокують в зворотному напрямку і по закінченні музики плескають в долоні. Можна додати ритуальну фразу: «Доброго ранку» чи «ДО побачення».

Вправи на витягування та розслаблення

Кожна вправа виконується 10 разів.

1. Обертання голови. Рухи почергово вліво та вправо.
2. Колові рухи плечей. Руки назад, угору, вперед, униз. Руки ледь зігнуті у ліктьових суглобах.
3. Нахил тулуба. Нахил уперед до торкання підлоги пальцями рук, випрямитися.
4. Обертання тулуба. Рухи вліво та вправо, руки за головою, голова відведена назад, лікті максимально назад.
5. Повороти тулуба вліво та вправо. Пружні рухи тулуба, руки в сторони, ноги на ширині плечей нерухомо.
6. Нахили тулуба у сторони, руки вгору.
7. Обертання ніг. Почергове обертання лівої та правої ноги в обидві сторони.
8. Обертання рук. Спина пряма, руки вгору-назад.
9. Рухи рук назад – угору. Ноги на ширині плечей, руки у сторони, голова відведена назад.
10. Хвилеподібні рухи тулуба. Сидячи на п'ятках, голова відведена назад, рухи тулуба вперед, торкаючись грудьми підлоги, угору до повного випрямлення рук назад.
11. Пружні рухи рук. Нахилившись уперед, ноги на ширині плечей руки за головою, голова відведена назад.
12. Рухи рук назад. Ноги на ширині плечей, руки за головою, голова відведена назад, руки ліктями назад-угору.

Вправи на витягування хребта

1. Розтягнення шиї та підсилення верхньої частини спини.

В.п. – утримуючи правильну поставу, розвести ноги на ширину стопи, розслабити мускулатуру. Зімкнути руки за головою, нахилити голову вперед, а потім спробувати повернути її у вихідне положення, опираючись руками. Робити кілька секунд та лічити : «1001-1005».

2. Підсилення та розтягнення спини.

В.п. – стати прямо, ноги на ширині стопи. Піднятися на носки, витягнути вгору руки, розслабитися. Нахилитися, покласти долоні на ноги позаду колін, втягнути живіт і спробувати напружити спину, опираючись руками цьому напруженню. Утримувати це положення 6 секунд та лічити : «1001-1006».

3. Витягання ніг для підсилення спини.

В.п. – упертися руками в край столу, лікті ледь зігнуті, тулуб паралельно поверхні стола, спина та ноги прямі. Підняти одну ногу якнайвище та тримати 6 с. Повільно опустити ногу. Повторити вправу другою ногою.

4. Оберти головою на підсилення верхньої частини спини.

В.п. – станьте прямо. Опустіть підборіддя на груди та обертайте головою так, щоб вухо торкнулося плеча, потилиця – спини, підборіддя – грудей. Робіть вправу повільно. Обертайте головою 20 р. у один бік та стільки ж у інший.

5. Підсилення усього хребта.

В.п. – стати прямо, ноги на ширині плечей, руки вниз розслаблені. Обертайтеся усім тілом то в один то в другий бік, намагаючись подивитися через плече якнайдалі, руки розслаблені та рухаються вільно.

6. Розвиток гнучкості хребта.

В.п. – о.с. підняти прямі руки над головою, нахилитися вперед та спробувати пальцями рук торкнутися пальців ніг (ноги прямі). В.п., підняті руки відвести назад. Виконати 10 разів.

7. Обертання хребта.

В.п. – стати прямо, ноги на ширині плечей. Підняти руки в сторони на висоту плечей.

Повертати тулуб праворуч якнайдалі, стежачи очима за рухом. Повернути тулуб уліво, намагаючись побачити за спиною той предмет, що й під час повороту вправо. Виконати по 30 р.

8. Розвиток витривалості нижньої частини хребта.

В.п. – лежати на підлозі на спині, руки в сторони, ноги прямі. Ледь при підняти ноги та спробувати тримати їх протягом 60 с.

9. Підсилення нижньої частини хребта.

В.п. – лежати на спині, руки в сторони на рівні плечей, ноги разом. Підняти праву ногу, витягнути носок, торкнутися підлоги пальцями ноги та пальцями лівої руки. Повернутися у в.п. Повторити лівою ногою Виконати по 20 р.

10. Підсилення усього хребта.

В.п. – лежати на правому боці, ноги прямо. Підняти праву ногу вгору, повернутися у в.п. Зігнути ліву ногу, притиснути коліно до грудей та спробувати торкнутися підборіддям коліна. Повторити по 10 р.

11. Розтягування хребта.

Висіти на перекладині, не торкаючись ногами підлоги.

12. Підсилення верхньої частини хребта.

В.п. – о.с. Піднімати плечі найвище та м'яко відводити їх назад, а потім уперед якнайдалі. Повторити 15 р.

Вправи з предметами (з малим м'ячем)

1. В.п. – о.с., м'яч тримають обома руками, опущеними вниз; 1 – згинаючи руки, підняти м'яч до грудей (вдих); 2 – опустити м'яч у в.п. (видих). Повторити 6 р.

2. В.п. - сісти на підлогу, ноги нарізно, м'яч перед грудьми; 1- нахилитись уперед, торкнутися м'ячем підлоги (вдих); 2- випрямитись у в.п. (видих). Повторити 6 разів.

3. В.п. - сісти на підлогу, ноги нарізно, м'яч перед грудьми; 1- нахилитись уперед, торкнутися м'ячем підлоги (видих); 2- випрямитись у в.п. (вдих). Повторити 6 разів.

4. В.п.- те саме, ноги прямі, м'яч біля правого стегна, руки вниз; 1-зігнути ноги в колінах; 2- прокотити м'яч у зворотному напрямку лівою рукою; 3— випростати ноги у в.п. Повторити 6 разів.

5. В.п. - сісти на підлогу, ноги схрестити, м'яч тримати обома руками вниз; 1— повернути тулуб уліво, підняти м'яч уперед (вдих); 2— повернутись у в.п. (видих); 3-4 - те саме вправо. Повторити 6 разів.

6. В.п. - о.с., м'яч тримати обома руками, опущеними вниз; 1-2 - присісти, згинаючи руки, торкнутися м'ячем грудей (вдих); 3-4 - підвестись у в.п. (видих). Повторити 6 разів.

7. Підкидання м'яча (трохи вище голови) та ловіння його обома руками (6-8 разів).

8. Ударити м'ячем об підлогу та спіймати його обома руками (6-8 разів).

9. В.п. - о.с., м'яч тримати обома руками вниз; 1-2 - підняти м'яч за голову, торкнутися м'ячем потилиці (вдих); 3-4 - опустити м'яч у в.п. (видих). Повтори 6 разів.

10. В.п. - стійка ноги нарізно, м'яч тримати двома руками вниз; 1- повернути тулуб управо, підняти м'яч уперед (вдих); 2- повернутись у в.п. (видих); 3-4 - те саме вліво. Повторити 6 разів.

11. В.п. - стійка на колінах, м'яч біля грудей; 1- нахилити тулуб уперед, сісти на п'ятки, торкнутися м'ячем підлоги перед колінами (вдих); 2- випрямитись у в.п. (видих). Повторити 6 разів.

12. Кинути м'яч на підлогу й спіймати обома руками. Повторити 8-10 разів.

13. В.п. - зімкнута стійка, м'яч перед грудьми. Стрибки на місці на обох ногах. Повторити 12-16 разів.

Корекційні ігри. «Слухай сигнал»

Учні йдуть по колу або пересуваються майданчиком у вільному напрямку. Коли вчитель подасть сигнал в умовний спосіб (свистком або плесне у долоні) один раз, учні повинні набути пози «лелеки» (стояти на одній нозі, руки в сторони) або іншої, обумовленої раніше, пози. Якщо вчитель подасть сигнал двічі, учні повинні набути пози «жабки» (присісти, п'яти

разом, носки й коліна в сторони, руки між ступнями ніг на підлозі). На третій сигнал учні відновлюють ходьбу.

«День і ніч». Дві команди стають спиною одна до одної посередині майданчика на відстані 2-3 м. У кожної команди на краю майданчика є «дім» на відстані 10-15 м від середньої лінії. Одна команда зветься «Ніч», друга «День». Коли вчитель викликає команду «День», команда біжить до свого дому, а команда «Ніч» її наздоганяє. Підраховують кількість спійманих. Якщо вчитель сказав 2Ніч», то навпаки – команда «День» наздоганяє. Спіймані гравці продовжують грати в своїй команді. Гра повторюється певну кількість разів. Виграє та команда, яка спіймає більше гравців іншої команди. Обидві команди треба викликати однаково кількість разів.

«Відгадай по голосу». Всі гравці стають у коло, а всередині кола – ведучий. Ведучому хусткою зав'язують очі. За вказівкою вчителя один із гравців підходить до ведучого, злегка торкається до нього рукою, називаючи його ім'я. Ведучий по голосу або на дотик (одяг, волосся) повинен угадати, хто з гравців до нього приходив. Якщо вгадав, то вони міняються ролями, якщо помилився, то він продовжує бути ведучим. Якщо ведучий тричі помилився, то обирають на цю роль іншого гравця. Якщо гравців багато, то краще утворити два - три кола. Змінювати голос не можна.

«Море хвилюється». Цю гру можна проводити як на повітрі, так і в приміщенні. Жебракуванням або лічилкою обирається ведучий. Потім ставлять стільці (їх має бути менше, ніж учасників гри) й після слів ведучого «Море хвилюється» всі починають бігати, стрибати, імітуючи хвилі. «Море спокійне», - вигукує ведучий, і гравці вмиг повинні зайняти місця на стільцях. Діти, які залишилися без місця, вибувають із гри. Гра продовжується, кількість стільців поступово зменшується. Перемагає той, хто лишився останнім. Гру можна проводити під музичний супровід.

Заборонений рух

Інтенсивність: низька.

Корекційна спрямованість: розвиток уваги, кмітливості, швидкості реакції, спритності.

Зміст. Учні стають півколом (або в шеренгу), на відстані витягнутої руки один від одного. Ведучий показує, який рух вважається забороненим. Гравці повинні повторювати за ведучим всі рухи, крім забороненого. Перемагають найбільш уважні учні.

Правила: 1. Учні повинні послідовно виконувати всі задані вчителем рухи, крім забороненого. 2. Учні, які помилилися – штрафуються, але продовжують грати. 3. Заохочуються всі учні, що взяли участь у грі.

Зав'язи вузлики

Інтенсивність: низька.

Корекційна спрямованість: розвиток уваги, спритності, дрібної моторики рук, рефлексії емоційних станів.

Зміст. На перекладину розвішують групи мотузків (за кількістю гравців): по п'ять коротких мотузків (стрічок, хустинок тощо). Кожен гравець повинен якнайшвидше зав'язати вузли на всіх мотузках. Перемагає найспритніший.

Правила. 1. Гра починається за сигналом учителя (світловим чи звуковим). 2. Світлосигналізація має знаходитись у центрі залу. 3. Заохочуються всі учні, що взяли участь у грі.

Варіанти гри. 1. Якщо в грі приймає участь більше п'яти учнів, бажано розподілити їх на три команди. 2. Перший гравець має зав'язати вузлики на всіх мотузках, наступний їх розв'язати.

Заповзяті цапики

Інтенсивність: середня.

Корекційна спрямованість: розвиток рівноваги, витривалості; виховання комунікаційних навичок.

Зміст. Окреслюють ігрове поле. Гравці стають навпочіпки, випростовують руки та намагаються, тиснучи долонями на долоні іншого гравця, порушити його рівновагу та вивести за межі поля. Перемагає гравець, що залишився без штрафних очок.

Правила: 1. Розпочинати та завершувати гру за сигналом учителя (світловим чи звуковим). 2. Світлосигналізація має знаходитись у центрі залу. 3. Гра проводиться на матах. 4. Учні, що впали або вийшли за межі гімнастичного мата, штрафуються але продовжують грати. 5. Заохочуються всі учні, що взяли участь у грі.

За сигналом

Інтенсивність: низька.

Корекційна спрямованість: розвиток уваги, спритності; виховання спостережливості; вдосконалення навички ходьби; виховання комунікаційних навичок.

Зміст. Ведучий (учитель) показує, який сигнал буде використано та пояснює, якою має бути реакція на нього. Учні йдуть в обхід зали (майданчика) в колоні по одному. Темп повільний. За сигналом учителя діти завмирають, а при відсутності сигналу – продовжують рух.

Правила.

1. Гра починається за сигналом учителя (світловим чи звуковим). 2. Світлосигналізація має знаходитись у центрі залу. 3. Учні повинні точно реагувати на сигнал учителя. 4. Заохочуються всі учні, що взяли участь у грі.

Варіант гри. Використання двох світлових сигналів: «дозволяючого» рух – зеленого та «забороняючого» рух – червоного. Можна використовувати картки (плакати тощо) відповідного кольору.

Захист фортеці

Інтенсивність: середня.

Корекційна спрямованість: розвиток уваги, спритності; вдосконалення навички метання; виховання комунікаційних навичок.

Зміст. Учні стають у коло. В центрі кола – «фортеця» (предмет або прилад, наприклад, козел). Біля «фортеці» знаходиться «захисник». Гравці намагаються влучити, а «захисник» – відбити м'ячі від «фортеці». Той, що зміг влучити в «фортецю» стає її «захисником».

Правила. 1. Гра починається за сигналом учителя (світловим чи звуковим). 2. Світлосигналізація має знаходитись у центрі залу. 3. У грі задіяний один м'яч. 4. Підходити до «фортеці» можна не ближче, ніж на 2 м. 5. Заохочуються всі учні, що взяли участь у грі.

Література

1. Інклюзивна освіта. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України http://ispukr.org.ua/?page_id=331#.W_qj9YczYdU.

2. Реалізація оновленого змісту освіти дітей з особливими потребами: початкова ланка: Навч.-метод посібник / Н. Б. Адамюк, Л. Є. Андрусина, О. О. Базилевська та ін., НАПН Інститут спеціальної педагогіки; за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої, Н. О. Макаручак, В. І. Шинкаренко. — Київ, 2014. — 336с.

МАСАЖНО-ОРТОПЕДИЧНІ КИЛИМКИ – ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ

Мінєнко Г.М.,

*директор коледжу, Заслужений працівник освіти України,
магістр управління навчальним закладом*

Крошка С.А.,

*викладач фізичного виховання, вчитель-методист
ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»*

м. Лисичанськ

Багато авторів сходяться в думці, що із приходом цивілізації частота виникнення плоскостопості в дітей збільшилася. Це пов'язано із раннім носінням взуття, а також з ходінням, нехай і босоніж, але по рівних поверхнях. Дійсно, раніше постійно ходили босоніж по землі, що по-перше, сприяло формуванню зводів стопи й нормальному тону м'язів стопи, а по-друге – було прекрасною процедурою загартовування.

Завдяки активному розвитку дитини, виправити несуттєві деформації стоп можна за допомогою вправ. Оздоровчі процедури, мають лише тимчасовий і локалізований ефект відносно дорослої людини, можуть істотно вплинути на здоров'я малюка.

Використання масажних килимків – це звичайно теж загартовування. Це й масаж стоп, і тренування судин стоп, і тренування нервової й ендокринної систем організму. Можна використовувати масажні килимки з метою: загартовування організму, заповнення нестачі тактильних відчуттів, профілактика й корекція плоскостопості, розвитку почуття рівноваги й координації рухів.

Ідея використання масажних ортопедичних килимків для профілактики плоскостопості не нова. Килимки масово застосовуються як у лікарській та педагогічній практиці, так і у сфері домашнього фізичного розвитку дітей.

Масажні килимки розроблені з урахуванням особливостей будови дитячих ніжок. Тому їх застосування для профілактики плоскостопості краще природних помічників.

Масажні килимки мають кілька видів рельєфної поверхні, а, отже, відрізняються ступенем впливу на стопи дитини. Завдяки спеціальним рельєфним великим елементам, за формою, що нагадують морські зірки й черепашки, масаж крихітних стоп здійснюється особливо ефективно.

Масажні елементи килимків можуть мати різну величину, твердість і форму опуклостей: ворсообразну; голчасту; у вигляді каменів і геометричних фігур; у вигляді рельєфного малюнка.

Заняття будуть проходити цікаво й результативно, якщо малюкам трапиться можливість регулярно ходити, бігати або робити вправи по таких «доріжках здоров'я», що забезпечують глибокий терапевтичний ефект і незабутнє задоволення малюкам.

На стопах і долонях людини розташовані рефлексогенні зони, зв'язані практично з усіма внутрішніми органами. Подразнення цих зон впливає на всі функції організму.

Розташування активних зон на ступнях людських ніг (мал. 1).

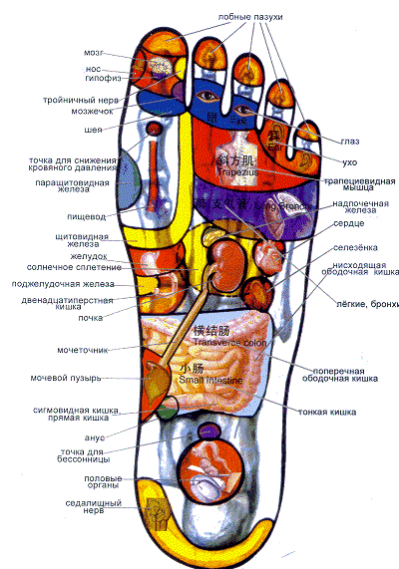
Масажний килимок – геніальний винахід. Масажуючи стопу, ми впливаємо на внутрішні органи. Саме по цьому медики рекомендують частіше ходити босоніж.

Діти різних вікових груп можуть просто ходити або повзати по килимках різної текстури, гладити їх долоньками. Найкраще ці вправи робити з дітьми дошкільного віку, бо у ДЗО створені кращі умови для цього виду роботи. Хоча і в школах можна обладнати «доріжки здоров'я» у кабінеті ЛФК, основ здоров'я, кімнаті психологічного розвантаження тощо.

Принцип лікування і профілактики полягає у виконанні спеціальних вправ на масажному килимку: ходіння на зовнішньому і внутрішньому боці стопи; стрибки; легкий біг; перекочування з п'ятки на носок і навпаки; ходьба на носочках і п'ятках; рух задом наперед і багато іншого.

Можна використовувати корегуючу гімнастику (для дітей ДЗО). Комплекс вправ 1:

1. Ходьба по килимку – 30-60 сек.
2. Стоячи. Перекочування з п'яти на носок. – 10-12 разів.
3. Стоячи. Підніматися на носки. – 10-12 разів.
4. Стоячи. Кроки на місці. – 15-20 сек.

5. Стоячи. Поворот стоп на зовнішній край. – 10-12 разів.
6. Ходьба на зовнішніх краях стоп («Ведмедик клишавий»). – 30-60 сек.
7. Ходьба на носках. – 30-60 сек.
8. Присідання з опорою на всю стопу (не відриваючи п'яти від підлоги). – 10-12 разів.

Комплекс вправ 2:

Ходьба на місці. Годинник. Ножиці. Дроворуб. Конячка. Сонечко. Загоряємо. Час – 5 хв.

Згідно з відгуками людей, які використовують ортопедичний масажний килимок після роботи або довгих прогулянок, у них поліпшується здоров'я, проходить безсоння, спадають набряки ніг, проходять болі. При використанні масажера можна: вирішити проблеми плоскостопості; налагодити правильну роботу внутрішніх органів; надати загальну оздоровчу дію.

Існують різні за своєю функціональністю і зовнішнім виглядом масажери для ніг. Килимки також можна умовно розділити на варіанти з імітацією різного покриття. Найпопулярніші види структури: галька; купини або інші схожі нерівності; трава; великий морський пісок.

Це поширені варіанти тих килимків, які продаються, але деякі умілі люди створюють такі речі своїми руками. В якості нерівностей для масажу точок на стопі використовуються пластикові кришки, звичайні камені гладкої форми, гумові валики і мочалки, гудзики. Іноді такі вироби кладуть на дно ванни, щоб масажувати стопи під час прийому душу.

Ще приклади вправ на масажних килимках:

- «Ведмедик клишоногий». Ноги розгорнути так, щоб стояти на зовнішньому зведенні стопи, руки на пояс, топтатись по килимку 30-60 сек.;
- «Пальці вгору». Руки на пояс, рівна стійка. Підніміть пальці ніг вгору і утримуйте близько 15 секунд, поверніться В.П. – 15 разів;
- «Гусак». Опуститися навпочіпки і ходити, як гусак. – 40 сек.;
- «На шкарпетках». Піднятися на носочки і хидити 30 сек.;
- «На одній нозі». Станьте рівно, почерговою піднімайте то одну, то другу ногу. Носок повинен дивитися вниз. – 12 разів.

Даний вид роботи ми пропонуємо студентам освітнього закладу на заняттях з навчальних предметів «Лікувальна фізична культура», «Спортивна реабілітація», «Гігієна фізичного виховання», «Теорія і методика фізичного виховання» тощо.

Можна зробити висновки, що масаж стоп корисний для здоров'я. Імітація різних поверхонь допомагає в правильному формуванні зведення стопи, запобігає плоскостопості, стимулює нервові закінчення і розвиває вестибулярний апарат. А стимуляція рефлексогенних зон сприятливо діє на серцево-судинну діяльність, поліпшується кровообіг.

Література

1. Масажні килимки. Добрий господар [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://isu.org.ua/masazhnyj-kylymok-chym-korysnyj-vygotovlennya-z-chogo-i-yak-pravylni-i-nepravylni-varianty>. – Заголовок з екрану.

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ЯК ОДИН ІЗ ПРИНЦИПІВ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Муренець Л.С.,

*заступник директора з навчальної роботи,
вчитель української мови та літератури
вищої кваліфікаційної категорії зі званням «старший учитель»*

*Комунального закладу «Рубіжанський
навчально-реабілітаційний центр «Кришталік»,
м. Рубіжне*

Розбудова в Україні суверенної демократичної держави, метою якої є піднесення української нації до найвищого для сучасної епохи рівня цивілізації, зобов'язує вітчизняну педагогіку переорієнтувати виховання з держави на людину. Сьогодні суспільство потребує гуманних людей, тому що їх світогляд стає необхідною умовою виживання всього людства. У сучасному процесі державотворення освіта відіграє першорядну роль. Саме на освіту покладається завдання забезпечити такий рівень навчання й виховання молодого покоління, який відповідав би світовим вимірам, прилучав дітей і молодь до інноваційних інформаційних технологій, здобутків людської цивілізації й водночас забезпечував „формування і розвиток у підростаючої особистості насамперед духовних здібностей як домінуючих і вирішальних для розвитку ціннісної системи людини”. Таким чином, сучасна школа має стати середовищем, де відбувається становлення духовно зрілої, вільної особистості з особливими освітніми потребами, спроможної захищати загальнолюдські цінності, творити цілісний гуманний світ.

Пріоритетною умовою для реалізації цих завдань є гуманізація освітнього процесу, що передбачає пошук шляхів найбільш повного використання можливостей школи для формування людей з активною громадянською позицією, морально благородних, великодушних та освічених, які знають, що таке совість, вдячність, вміють співпрацювати і співчувати.

Проблема гуманізації освітнього процесу знайшла своє відображення в дослідженнях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених : Дж. Дьюї, А.Маслоу, М.Монтессорі, В.Сухомлинського, К.Ушинського, Ш.Амонашвілі, Л.Маленкова, Н.Щуркова, І.Балла, І.Беха, С.Гончаренка, А.Бойко, О.Сухомлинської, К.Чорної.

Сучасний гуманізм визнає цінність людини як особистості, її право на свободу, щастя, розвиток і прояв своїх здібностей, вважає благо людини критерієм оцінки державних та соціальних інститутів, а принципи рівноправності, справедливості, людяності – нормою моральних стосунків між людьми. У своїй праці „Серце віддаю дітям” український педагог В.О.Сухомлинський довів, що основною метою гуманістичної педагогіки є творчий розвиток особистості.

Мета сучасного освітнього процесу – не тільки надати дитині з особливими освітніми потребами ґрунтовні знання, а й виховати моральну, творчу, унікальну, відкриту до сприйняття нового досвіду особистість, здатну вирішувати свої життєві проблеми й спроможну успішно самореалізовуватись в соціумі як громадянин-патріот, демократ, гуманіст, професіонал, сім'янин.

Сьогодні, як ніколи, перед нами, словесниками, стоїть важливе завдання: виховати в школяра з вадами зору доброту, любов до людини, запобігти фізичному і моральному виродженню учнівської молоді, її бездуховності.

Я переконана, що саме уроки мови та літератури дають змогу прищеплювати школярам з вадами зору високі моральні якості, чуйність, повагу до ближнього, почуття людської гідності, обов'язку, справедливості. Все це закладено в дитині від природи, тільки треба вчасно розбудити, підтримати.

На уроках української мови та літератури гуманізація реально втілює ідею пріоритету людських цінностей над матеріальними, економічними; визначає гармонію людських стосунків з навколишнім середовищем, суспільством, природою; створює максимально сприятливі умови для оволодіння змістом навчання й розвитку індивідуальної творчості учня. Твори літератури як надбання мовної культури суспільства збагачують людські почуття, розкривають перед учнями з особливими освітніми потребами навколишній світ, зображують людські стосунки, формують відповідне ставлення до навколишнього світу, перетворюючи зовнішні відчуття на

внутрішні, морально поціновані переконання. Ці аспекти знайшли відображення в роботах Б.Ананьєва, В.Асмуса, Н.Волошиної, І.Зязюна, Н.Миропольської та ін.

З огляду на це, уроки мови та літератури мають не лише освітнє, а й виховне значення. Вплив засобів мистецтва слова на юну душу величезний. Духовна спадщина нашого народу зберігає характерні риси українського виховного ідеалу, якому має підпорядковуватися формування національної самосвідомості підростаючого покоління.

Моя мета: сформувати гармонійно розвинену, освічену, соціально активну й національно свідому молоду людину, яка має почуття громадянської відповідальності, високі духовні якості, є носієм кращих надбань національної та світової культур, здатна до самовдосконалення.

Для цього потрібно вирішити такі завдання:

✓ створити умови для розвитку творчої особистості в процесі викладання української мови та літератури;

✓ організувати різні види діяльності на уроках української мови та літератури як за формою, так і за змістом;

✓ формувати в учнів з особливими освітніми потребами творчі здібності та вміння, які допоможуть їм у подальшій самостійній діяльності.

Важливою проблемою є пошук оптимальних шляхів зацікавленості учнів до навчання, спонукання до творчості, самостійності, підвищення розумової активності.

Готуючись до уроків мови та літератури, намагаюся підібрати такий матеріал, який був би не тільки пізнавальним, але й реалізував виховний потенціал.

Для забезпечення широкого спектру умінь, навичок, практичного застосування набутих знань, добираю різні види уроків: уроки-лекції, уроки-захисти проектів, уроки закріплення знань. За формою та ступенем самостійності організації діяльності учнів перевагу віддаю інтерактивним урокам. Застосовую проблемне навчання, проектне навчання, ігрові ситуації тощо. Намагаюся створити на уроках атмосферу співробітництва, зацікавленості у отриманні кінцевого результату. Виховую шанобливе ставлення до рідної мови і культури. Будь-яка творчість базується на знанні предмета. Тому бачу своє завдання на уроці в тому, щоб в евристичній бесіді пояснити усі проблемні моменти, які можуть виникнути під час творчої діяльності учнів. Не менш важливою є й теоретична підготовка учнів.

Для учнів з особливими освітніми потребами більш цікавими є нестандартні уроки, які сприяють формуванню духовного світу, загальнолюдських цінностей, що є складовими соціальної компетентності: урок-пошук ("Пошуки сенсу життя героями драми-феєрії Лесі Українки "Лісова пісня"), урок-дослідження (Невмируща сила людської душі (за твором О. Туряньського "Поза межами болю"). Дітям подобається знаходити істину самим, щось досліджувати і порівнювати власні думки з думками інших.

На уроках мови діти вчать самостійно опрацьовувати різноманітний навчальний матеріал (тобто вчать працювати з книгою), опановують різні форми роботи (складання плану, конспекту, тез прочитаного, виступають з доповідями, рефератами). Робота з книгою вимагає не тільки вміння розібратися в змісті, відібрати суттєве, основне, але й уміння дати певну оцінку прочитаному, зробити необхідні висновки, висловлювати свою власну (оцінку прочитаному) точку зору.

Під час вивчення теми «Фразеологічне багатство української мови» учні виконують найрізноманітніші види роботи: пояснення значення фразеологізмів, робота з фразеологічним словником, написання творів-мініатюр з використанням не менше ніж 7 фразеологізмів або написання твору, темою якого є розкриття нового фразеологізму. Таким чином діти з особливими освітніми потребами доводять, що українська фразеологія – явище унікальне, неповторне, воно робить нашу мову багатую, образною. Редагування речень і текстів, робота з картками, найрізноманітніші диктанти (словникові, пояснювальні, слухові, зорові, розподільні, вибіркові), завдання творчого характеру, самостійна, пошукова робота сприяють підвищенню грамотності учнів, активізують їх роботу, розвивають словниковий запас, творчі здібності.

Розвивати зв'язне мовлення дитини з вадами зору – це насамперед означає формувати вміння бачити, спостерігати, зіставляти, осмислювати побачене, упорядковувати й систематизувати матеріал, висловлювати свої думки, передавати їх точними, яскравими, правильними конструкціями. Невичерпні можливості у вихованні в учнів людяності, благородства, на мою думку, закладені в роботі над творами на морально-етичні теми. Для написання учнями творів намагаюся добирати такі теми, які порушували б злободенні проблеми, давали можливість старшокласникам висловлювати власне бачення світу, утвердити своє «я». А таких проблем у молоді безліч. Розкриваючи такі теми, як: «Твори добро, бо ти – Людина!», «Чи потрібне нам милосердя?», учні роблять висновок: «Якою скромною не була б добра справа, вона залишає позитивний слід у душі».

В основі гуманізації освітнього процесу на уроках української літератури лежить розвиток учня з особливими освітніми потребами, звернення до його внутрішнього світу, індивідуальності. Предметом кожного художнього твору, який вивчається в школі, є людина, її життя, поведінка в різних ситуаціях. І якими б далекими в часі не були події і герої, про яких розповідають Т.Шевченко, І.Франко, Леся Українка, Марко Вовчок та інші, моральні проблеми, озвучені в творах, звучать злободенно і в наш бурхливий і складний час. Щастя і нещастя, вірність і зрада, почуття обов'язку і кар'єризм, істина і неправда, людина і суспільство, любов і дружба — ці та інші моральні проблеми є вічними, і тому мають хвилювати учнів. Гуманізація освітнього процесу на уроках української літератури мусить здійснюватись так, щоб навчальна інформація про навколишній світ гармонійно узгоджувалася з інформацією, пов'язаною з особистісним становленням, з процесом вдосконалення моральної свідомості й поведінки дітей. В.Сухомлинський, роз'яснюючи свої погляди на гуманізацію освітнього процесу на уроках української літератури, робив особливий акцент на тому, що досягти належної мети можна лише за умов безпосереднього звернення до душі дитини: „Я твердо переконаний, що вивчення літератури – це насамперед пізнання людиною самої себе, пробудження зусиль, спрямованих на самовиховання...”, - казав В. Сухомлинський. Головне завдання вчителя української літератури – організувати освітній простір, охоплений ідеями гуманної педагогіки. Гуманізація передбачає своєрідне «олюднення» знань, тобто таку організацію освітнього процесу, при якій знання мають особистісний сенс. Процес олюднення ґрунтується на фундаментальному положенні, згідно з яким тільки те, що пережив у почуттях, набуває для людини значущості, стає її проблемою. Уроки української літератури повинні перетворитися в уроки життя, упродовж яких учні з вадами зору разом з учителем шукають відповіді на непрості життєві колізії.

Кожен урок пропоную починати з емоційного налаштування, спрямованого на створення доброзичливої приємної атмосфери в класі. Це необхідно для того, щоб формальні стосунки між учителем і учнями змінилися й наповнилися теплом і усмішкою. З цією метою рекомендую використати такі прийоми:

- гарні побажання собі, однокласникам, самому уроку;
- звернення вчителя до всіх учнів;
- спільна промовка („Разом – ми розум, разом – ми сила!");
- індивідуальне вибіркове звернення вчителя до того, хто цього потребує;
- медитація («Усе буде добре!», «Я вірю в себе!»...).

Після таких емоційних розрядок учнівський колектив значно краще працює, підвищується успішність, і взагалі створюється емоційно стимулююче шкільне середовище.

Усі наступні етапи уроку об'єднуються спілкуванням і співпрацею. Ці компоненти - серце уроку української літератури. Ш. Амонашвілі вказував, що педагогічне спілкування – це спілкування вчителя та учнем в процесі навчання, яке створює найкращі умови для розвитку мотивації учнів і творчого характеру навчальної діяльності, правильного формування особистості школяра, сприятливого емоційного клімату у колективі; забезпечує управління соціально – психологічними процесами в дитячому колективі й дає змогу максимально використовувати в навчальному процесі індивідуальні особливості особистості учня.

Тому завдання вчителя-словесника розглядається в умінні створити своєрідний „духовний місток” на уроці, завдяки якому відбувається рух думок, почуттів, емоційних переживань, ціннісних орієнтирів, що сприяє вихованню дитини, формуванню в неї певних особистісних якостей. Отже, здійснення співробітництва під час уроку залежить від особистісних якостей учителя, який повинен уміти спілкуватися, співпрацювати і радитися з учнями.

У кінці уроку, як і на традиційному, підводяться підсумки. Пропоную використовувати такі методи і прийоми: організація самооцінки, методи діагностики (малюнки; кольорова діагностика, що виражає настрій) і обов'язково висловлення вчителем захоплення і вдячності за творчі досягнення учнів.

Методика викладання української літератури постійно вдосконалюється, вводяться нові методи, засоби та прийоми, покликані покращити урок, зробити його цікавішим та ефективнішим. Але, викладаючи в школі мистецтво слова, не забуваймо донести до розуму й серця учнів з особливими освітніми потребами не лише ідейний зміст твору, а й нев'янучу художню красу, барвистість, милозвучність народної мови, збагатити досить убогий словниковий запас. Знання сьогодні дуже важливі, та все ж важливішим є духовний світ дитини. Адже ще філософ Конфуцій стверджував: «Поважати будь-яку людину, як самого себе, і чинити з нею так, як ми хочемо, щоб чинили з нами, – вище за це немає нічого».

Отже, гуманізація освітнього процесу на уроках української мови та літератури – необхідна умова формування гуманних рис особистості учня з особливими освітніми потребами, формування в нього духовних цінностей.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ГАДЖЕТІВ ПІД ЧАС ОСВІТНОГО ПРОЦЕСУ

Нежальський П.В.,

студент II курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Ситуація зі станом здоров'я населення – це результат низького рівня знань щодо фундаментальних законів раціонального формування, збереження і зміцнення свого власного здоров'я упродовж усього життя.

Сьогодні особливо актуальна проблема пошуку та впровадження засобів індивідуального обліку та контролю фізичної активності учнів та покращення їхнього здоров'я. На думку деяких вчених, (С.О. Омельченко, В.М. Пристинський, Т.Ю. Круцевич, В.О. Кашуба, К.М. Сергієнко, Б.М. Шиян), для збільшення ефективності процесу фізичного виховання з метою формування основ здорового способу життя та підвищення рівня рухової підготовленості учнів необхідно використовувати все різноманіття форм і варіантів змісту шкільного фізичного виховання.

Актуальною є проблема пошуку форм збільшення фізичної активності дітей. Адже саме умови проведення шкільного уроку фізичної культури вимагають використовувати такі фізичні вправи, проведення яких передбачало б: регульовану в часі тривалість, велику моторну щільність, як значну, так і незначну інтенсивність, в залежності від завдань уроку; обмежене місце проведення; велику кількість учасників. Однак питання, що стосуються широкого втілення в процес фізичного виховання інноваційних засобів фізичної культури, залишаються поза увагою.

Впровадження інформаційних технологій в учбовий процес може не лише підвищити ефективність процесу навчання, але й формувати фізичну культуру, що виражається у посиленні мотивації до занять фізичними вправами, вести здоровий спосіб життя, фізично розвиватися та вдосконалюватися (Л.Ф. Колокотова, М.М. Чубаров, 2011) [1].

Сучасний навчальний процес складно уявити без використання електронних підручників, мультимедіа, тестуючих і контролюючих систем. Кожен учень індивідуальний. Тому для ефективної роботи та досягнення бажаних цілей необхідно активно відслідковувати свої щоденні результати, аналізувати, своєчасно виявляти помилки та корегувати їх. Тут стають в нагоді новітні гаджети – фітнес-браслети та трекери. Для нашої країни це відносно нові гаджети. Тому не всі розуміють їх призначення та користь.

Фітнес-браслети та трекери дають можливість кожному учню здоровий спосіб життя та досягти бажаних результатів. Принцип роботи максимально спрощено – пристрій одягається на руку або вішається на шию у вигляді кулону, ставиться додаток на телефон. Пристрій буде все фіксувати, зводити та надасть аналітику для подальшого корегування дій. Малорухливий спосіб життя, всілякі нездужання і хвороби молодого покоління – вирішальні фактори для впровадження та використання новітніх гаджетів [1].

З появою таких гаджетів, як фітнес-браслети та трекери, вчителів надається більше можливостей. Крім того, ці гаджети можна використовувати на уроках фізичної культури, самостійних заняттях фізичними вправами, при занятті різними видами спорту (секційній роботі), при заняттях плаванням, велоспортом тощо. Спектр використання цих трекерів дуже великий і з кожним днем стає більш функціональним [1].

Як різновид гаджетів, можна використовувати спортивний годинник з розширеними функціональними можливостями, такими, як підтримання додатків та управління мобільними операційними системами (камера, акселерометр, термометр, барометр, компас, хронограф, калькулятор, мобільний телефон, сенсорний екран, GPS-навігатор, динамік, планувальник таможуть підтримувати програми тренування, відслідковування маршруту, датчик серцебиття, шагомір. Вони можуть управляти або отримувати дані з інших пристроїв (смартфонів, планшетного комп'ютера) та підтримують бездротові технології – Bluetooth, Wi-Fi, GPS [1].

У цілому фітнес-трекери та браслети – це пристрої, які відстежують рухову активність учня і допомагають йому підтримувати її на потрібному здоровому рівні. Однією з деталей більшої актуальності трекерів активності, є те, що вони дають можливість отримувати дійсно унікальні результати з контролювання стану організму і фіксації активності під час заняття спортом і в повсякденному житті [1].

Використання новітніх гаджетів стає важливим механізмом позитивного впливу на підростаюче покоління. Фізична культура за таких умов у новій формі закладає основи всебічного удосконалення фізичної природи підлітка та дотримання ним здорового способу життя. Сучасна дійсність диктує гостру необхідність освоєння в педагогічній практиці нових способів стимулювання самопізнання, самовизначення та самореалізації учнів, формування культури, духовного і фізичного здоров'я підростаючого покоління, що дозволить кожному учневі визначити свій шлях розвитку і професійної діяльності.

Література

1. Качан О.А. Упровадження інноваційних технологій у фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність закладів освіти: навчально-методичний посібник / О. А. Качан. – Слов'янськ: Витоки, 2017. – 138 с.
2. Положення про електронні освітні ресурси МОН України [Електронний ресурс]: наказ [прийнято 01.10.2012р. №1060]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z1695-12>.
3. Пристинский В.Н. Здоровый образ жизни, духовное и физическое здоровье, долголетие и работоспособность человека во всемирном кросс-культурном информационном пространстве [Текст] / В.Н. Пристинский, К.К. Краснолуцкий // Педагогічні, психологічні і медико-біологічні проблеми диференціації навантажень у фізичному вихованні та спорту: матеріали I міжнар. електронної наук.-практ. конф. – О.: ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2010. – С. 10-14.

ДІЯЛЬНІСТЬ КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ГРУПИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Онопка І.Є.,

вчитель-логопед

Майська О.В.,

вчитель-дефектолог

Шипілова О.А.,

практичний психолог

Лисичанська загальноосвітня школа I-III ступенів № 14

Лисичанської міської ради

м. Лисичанськ

Реалії життя ставлять систему освіти в такі умови, коли вона має бути готовою до адекватної відповіді усім викликам сьогодення. А воно таке, що випробовує нас, педагогів, на міцність, витривалість і винахідливість.

Одним з таких викликів сучасності є тенденція зростання кількості дітей з психофізичними вадами та відхиленнями у розвитку. Хто має допомогти їм вирішувати проблеми не тільки сьогодення, а й майбутнього? На цих дітей і спрямована професійна турбота вчителів та корекційних педагогів.

Запорукою успішної реалізації інклюзивного навчання є ефективна та тісна співпраця вчителів, батьків та учнів з іншими фахівцями (адміністрацією, дефектологом, корекційним педагогом, логопедом, психологом, керівниками гуртків, медичними працівниками).

У школі має бути створена своєрідна мережа підтримки, тобто всі, хто працює з дітьми з ООП, зосереджені на спільній меті – пошуку ефективних технологій у навчанні дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Ефективність інклюзивного навчання багато в чому залежить від правильно організованої корекційно-розвивальної роботи. Саме тому, необхідне розуміння особливостей її змісту, а саме *сприяння розвитку дитини, створення умов для реалізації її внутрішнього потенціалу, допомога в подоланні і компенсації відхилень, що заважають розвиткові, усунення перешкод для успішної інтеграції дитини у соціальне середовище, а не просто на оволодіння дитиною певної суми знань*.

Корекційно-розвивальна робота корекційно-педагогічної групи, спрямована на виправлення відхилень у розвитку, повинна формулюватись:

- в позитивній, а не в негативній формі ;

- близькою до реальності;
- на врахуванні далекої і близької перспективи розвитку особистості та інтелектуального розвитку дитини.

В своїй роботі педагоги використовують наступні методичні вимоги:

- чітко формулюють основні цілі корекційно –розвивальної роботи;
- виділяють коло задач, які повинні конкретизувати основну мету;
- визначають зміст корекційно-розвивальних занять з врахуванням структури дефекту та індивідуально-психологічних особливостей дитини, розвитку провідного виду діяльності;
- визначають форму роботи з дитиною (групову, сімейну, індивідуальну);
- відібирають відповідні методи і техніки з врахуванням вікових, інтелектуальних, мовленнєвих і фізичних можливостей дитини;
- планують форму участі батьків та інших осіб в корекційно-розвивальному процесі;
- готують необхідний матеріал для здійснення корекційно-розвиткової роботи.

Корекційно-розвивальна робота повинна відповідати певним умовам:

- *по-перше, корекція має бути спрямована на виправлення і розвиток, а також компенсацію тих психічних процесів і новоутворень, що почали формуватися в попередньому віковому періоді та є основою для розвитку в наступному періоді.*

- *по-друге, корекційно-розвивальна робота має створювати умови для ефективного формування тих психічних функцій, що особливо інтенсивно розвиваються в поточний період дитинства.*

- *по-третє, корекційно-розвивальна робота має сприяти формуванню передумов для благополучного розвитку на наступному віковому етапі.*

- *по-четверте, корекційно-розвивальна робота має бути спрямована на гармонізацію особистісного розвитку дитини на конкретному віковому етапі.*

Таким чином, основні вимоги до проведення занять:

- використовувати ігрові способи організації виконання навчальних завдань, а також оцінювання навчальної діяльності учнів;
- формувати розумові дії школярів на усіх етапах навчального процесу, такі як: орієнтувально-дослідницькі дії, оцінювання, аналіз, узагальнення, порівняння, планування;
- спонукати до мовної активності, здійснювати контроль за мовою дітей;
- встановлювати більш повільний темп навчання;
- використовувати багатократні модифікаційні, адаптаційні повторення матеріалу;
- максимально використовувати збережені психічні функції дитини;
- розділити цільну діяльність на окремі складові частини, елементи, операції, допомагати дітям осмислювати їх у внутрішньому співвідношенні один до одного;
- використовувати вправи, націлені на розвиток уваги, пам'яті, уяви, мислення, комунікації, будуючи їх на програмовому матеріалі.

Для дітей із ООП характерним є те, що в більшості з них може спостерігатися розгальмованість або збудженість процесів нервової системи і внаслідок того виникає надмірна рухливість, часте переключення уваги з одного виду діяльності на інший. Такі діти перебувають у постійному русі. Вони поверхово сприймають навколишній світ, не слухають пояснень, а одразу переходять до дій. Може спостерігатися й інша картина, коли діти повільні і не сприймають пояснень взагалі. Окрім того, діти з ООП потребують розрядки і зміни видів діяльності значно частіше за інших. В умовах класно – урочної системи навчання зробити це для них досить складно. Для таких дітей корекційні заняття є важливим фактором розрядки і вираження емоцій.

На наш погляд, найкращим методом допомоги дітям з ООП, є використання розвивальних ігор. Ігротерапія застосовується не тільки з корекційною метою, а й із профілактичною та психогігієнічною.

В нашій роботі ми використовуємо дві форми ігротерапії: індивідуальну і групову. Якщо у дитини проблеми зі спілкуванням, тоді групова терапія більш корисна, ніж індивідуальна.

Для здійснення корекційної складової педагога нашої школи використовують:

- ігри та вправи, спрямовані на розвиток уваги;
- ігри та вправи просторового сприймання;
- ігри та вправи оптико-просторових уявлень;
- ігри для вдосконалення сприйняття часу;
- ігри та вправи на розвиток мислинневих операцій;
- ігри та вправи на розвиток пам'яті(зорової,слухової, мовно-слухової);
- вправи на формування умінь дитини орієнтуватися в навколишньому просторі;
- вправи на визначення просторового розташування предметів;
- вправи з розвитку кінетичної організації довільних рухів;
- вправи на покращення сприйняття сенсорної інформації;
- вправи на розвиток контролю(алгоритму), самоконтролю;
- вправи на покращення психоемоційного стану та зняття психоемоційного напруження.

Таким чином, корекційно-розвивальна складова команди фахівців – це комплекс дій, спрямований на розвиток вищих психічних функцій з метою забезпечення повноцінного розвитку і функціонування дитини. Це обґрунтована дія на внутрішній світ людини, в ході якої педагоги мають справу з конкретними проявами бажань, переживань, пізнавальних процесів і дій дитини. При визначенні основної мети і завдань корекційно-розвивальної роботи важливо пам'ятати про створення зони найближчого розвитку особистості і діяльності дитини як основний зміст корекційної роботи.

Література

1. Методичні рекомендації "Основи корекційної роботи з учнями, які мають особливості психофізичного розвитку" В.О.Седнева. Миколаїв -2011р.
2. Науково-методичний посібник "Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання" А.А.Колупаєва, Л.О.Савчук К.-2011р.
3. Посібник «Працюємо разом: дитина з особливими потребами в школі. Довідник для батьків». Досвід Канади К.-2012р.
4. Савчук Л.О. «Особлива» дитина в навчанні / За мат. наук.-мет. пос. «Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання». / Колупаєва А.А., Савчук Л.О. – Рівне: РОШПО. – 2010. – 44с.

ГУМАНІЗМ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ТА ПИТАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Оришняк Т.В.,

студентка відокремленого підрозділу

«Кадіївський педагогічний

коледж Луганського національного

університету імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Питання як навчати дітей, які зі значними труднощами оволодівають знаннями й уміннями, як виховати їх лагідними, добрими, чесними, щирими, прищепити їм риси людинолюбства, завжди хвилювали й хвилюють педагогів. Одним з яскравих представників гуманістичної педагогіки, які радили безпосередньо впливати на кожну дитину, проникати в її духовний світ, як навчати дітей з труднощами у навчанні в одному класі зі здоровими однолітками, був В.О. Сухомлинський – всесвітньо відомий український педагог-новатор. Педагогічна далекоглядність В.О. Сухомлинського як вченого проявилася в далекі 50-60 рр ХХ-го століття, який підтвердив свої теоретичні ідеї практичними впровадженнями їх щодо необхідності та корисності спільного навчання здорових дітей і дітей з проблемами в розвитку. Успіх у цій справі В.Сухомлинський вбачав у тісній роботі з батьками дітей. Дітей з особливими освітніми потребами, які зі значними труднощами опановували навчальний матеріал, педагог називав «важкими дітьми». Про інклюзивне навчання спеціалісти-дефектологи у ХХ-му столітті ще не говорили, оскільки з такої точки зору питання про успішне навчання й виховання дітей з порушеннями в розвитку, зокрема й розумовому розвитку, не розглядалося. Загальновідома теза: «Усі різні – усі рівні» почала широко культивуватися у ХХІ-му столітті. Проте в педагогічній спадщині Учителя знаходимо неоціненний матеріал щодо навчання й виховання в масовій школі дітей, які зі значними труднощами засвоюють навчальний матеріал «внаслідок млявості та інертності кори головного мозку». Тому Педагог радив відноситися до таких дітей душевно, толерантно, шукаючи підходи до кожного школяра з метою забезпечення засвоєння ним навчального матеріалу нарівні з усіма учнями. Великий гуманіст, Василь Олександрович вбачав толерантність відносин між педагогом і учнем тоді, коли діти, які зі значними труднощами засвоюють знання й оволодівають уміннями, не полишені самі на себе, а «отримують щастя дитинства» в тій мірі, що й їхні однолітки з типовим розвитком. На думку педагога-гуманіста, загальна моральна атмосфера школи, дух поваги до людини залежать від того, як навчають важких учнів. Сухомлинський засуджував будь-які відступи від цього положення, пропагуючи дитиноцентризм, людинолюбство, а любов до дітей розглядав як особливе почуття, що неодмінно повинно бути притаманне кожному педагогу. За тактовним ставленням Сухомлинського до учнів як до особистостей, можна порівняти з відомим швейцарським педагогом Г. Песталоцці, який теж надавав великого значення у роботі безпосередньому впливу педагога на кожну дитину, за тісний зв'язок між ними. Цього принципу у роботі з дітьми дотримувався і радив дотримуватися нам В.О. Сухомлинський, наголошуючи, що не можна знати учня, вивчати його, спостерігати за ним, якщо між учителем і учнем немає тісного зв'язку, а є лише «учительський стіл». Великий дитинолюб, Сухомлинський, як і Песталоцці, з відкритою душею підходив до кожного учня, усього себе, усе своє життя присвятивши учням. В його доброму серці знаходилося місце для кожного школяра. Недарма одну із своїх праць він так і назвав: «Серце віддаю дітям». Протягом багаторічної педагогічної діяльності Василь Олександрович не направив жодного учня до спеціального закладу. Він багато років наперед передбачив, що настане час, коли діти з особливостями в розвитку навчатимуться в класі разом зі своїми здоровими однолітками. Виступаючи на захист ідеї індивідуалізації у виховному процесі, власним практичним досвідом довів, що немає двох однакових дітей за мисленням, способами сприймання навколишнього світу. Кожну дитину розглядав як особливий неповторний світ і сформувати її особистість можливо лише за умови розуміння цього світу, усіх його таємниць.

Приділяючи значну увагу вихованню дітей, особливо так званих важких учнів, педагог вивів концептуальні закономірності виховання, серед яких пріоритетною була гармонія педагогічних впливів. «Педагогічний ефект кожного засобу впливу на особистість залежить від того, наскільки продумані, цілеспрямовані, ефективні інші засоби впливу». Пропонуючи захисне виховання дітей, вміння застосовувати його вважав за вияв справжньої творчості педагога, вбачаючи в любові до учнів захист їх від того зла, яке ще оточує багатьох із них у житті. У правильному вирішенні проблеми звеличення людини вбачав ключ до тієї моральної серцевини особистості, яку необхідно створити. Сухомлинський радив так організувати

розумову діяльність важких дітей, щоб процес оволодіння ними знаннями, осмислення відбувся у нерозривному зв'язку із застосуванням їх. Гуманізм стосовно до всіх дітей, а особливо до важких учнів, педагог вбачав у створенні в школі сприятливих умов для життя, навчання та розвитку кожної дитини, у стосунках, пройнятих співчуттям до неї, повагою до її людської гідності, прагненні допомагати таким школярам долати недоліки в розвитку та включенні їх у колектив здорових однолітків. Багато уваги приділяв учням, які для усвідомлення навчального матеріалу витрачали у три-п'ять разів більше часу для його запам'ятовування, ніж їхні однокласники. Таку роботу вважаводним із найбільш «міцних горішків педагогічної праці».

Великий гуманіст вважав, що не можна говорити про справжній гуманізм, не знаючи дитячої душі. Він неодноразово звертав увагу учителів, що проникнути в духовний світ учня вони зможуть лише виявивши душевність і тактовність до кожного школяра. Допоможе належним чином виконати це важливе завдання слово, яке в жодному разі, на думку Сухомлинського, «не можна перетворювати в батіг, що залишає на душі дитини грубі рубці». В неопублікованій статті «Чим лікувати мозок – думкою, працею, творчістю – або ліками», Педагог роздумує про корекційну роль виховання, наголошуючи, що «шлях до покращання людського мозку – не ліки, не хімічні речовини. Шлях до покращення людського мозку в гармонійній єдності усіх коренів, що харчують цей вінок людського удосконалення. І основним серед цих коренів є виховання».

Отже, використання гуманістичних ідей В.О.Сухомлинського сучасними педагогами сприятиме успішному функціонуванню інклюзивного навчання.

Список використаних джерел

1. Бондар В.І. Інклюзивне навчання та підготовка педагогічних кадрів для його реалізації / Володимир Іванович Бондар // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія: Зб. Наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – Вип.15. – С. 39 – 43.

2. Мартиненко І.В. Індивідуальні освітні програми в умовах інклюзивного навчання (досвід Польщі) / І.В. Мартиненко, Н.В. Базима // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія: Зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – Вип.21. – С. 170-172.

3. «Обережно: дитина!»: В.О. Сухомлинський про важких дітей: тематич. зб. / упорядн. Т.В. Філімонова; за наук. ред. проф. О.В. Сухомлинської. – Луганськ: Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2008. – 264 с.

4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.1. – 654 с.

МІСЦЕ І РОЛЬ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТУ «ТЕХНОЛОГІЇ» В СИСТЕМІ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Осінов І.В.,

викладач вищої кваліфікаційної категорії

загальнотехнічних дисциплін

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Поряд з реалізацією освітніх реформ в Україні суттєвою проблемою є пошук нових форм підготовки дітей з проблемами у психофізичному розвитку до активного життя, оптимізація процесів їх адаптації та соціалізації.

Останнє десятиліття такі вітчизняні науковці як Бондар В., Колупасва Т., Євтухова В., Ляшенко І., Іванова О., Столяренко А., Шевчук О., Савченко О. присвячують свої праці дослідження проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм. Наприклад Іванова І., Л.Борщевська та Л.Зіброва вказували на те, що хоча сім'я є основним середовищем формування людини, вона не повинна бути єдиним агентом впливу, оскільки особлива дитина потребує спілкування з іншими членами суспільства і не повинна замикатися в домашньому оточенні. Важливим кроком пошуку шляхів розвитку інклюзивної освіти є дослідження про ставлення до інклюзивної освіти з боку повносправних дітей, батьків та викладачів. Вивчалися проблеми виокремлення основних груп дітей, які потребують створення специфічних умов для реабілітації та соціальної адаптації (І.Бех, В.Бондар, Т.Власова, Є.Мастюкова, В.Синьов, О.Хохліна, М.Шеремет, М.Ярмаченко); зясувалися специфіка змісту, особливості навчання та підготовки до життя дітей з обмеженими можливостями (Т.Білоус, І.Дмитрієва, В.Золотоверх, І.Ванова, В.Липа, Л.Одинченко, В.Тарасун та ін.)

Отже більшість дослідників сходяться до єдиної позиції, що в роботі з особливими дітьми необхідні умови, різні освітні і соціальні середовища і комплексний та системний підхід.

Особливе місце до самостійної життєдіяльності дітей з обмеженнями відводиться трудовій підготовці, яка здійснюється передусім завдяки вивченню освітньої галузі «Технології».

У процесі занять на уроках трудового навчання (технології) адже саме вони формують у школярів навички загальної культури і культури праці, що виявляються у плануванні й організації роботи, виконанні трудових завдань, бережливому ставленні до інструментів, матеріалів, обладнання, а також у зовнішньому вигляді та взаємовідносинах учнів. Під час виконання трудових завдань створюються можливості для корекції психофізичних недоліків, вад пізнавальної діяльності і різнобічного розвитку особистості.

Правильно організована трудова діяльність, формування життєвих компетентностей дає можливість особливим учням досягти такого рівня психологічної, практичної й соціальної підготовки, який допомагає їм стати на шлях самостійного життя і праці. Для дітей з особливими освітніми потребами дуже важливо володіти тими компетентностями, які стануть помічниками в самостійному житті і в першу чергу це ті соціальні, комунікативні й полікультурні уміння і навички, без яких жодна людина не може пристосуватися до життя в суспільстві, тобто це формування життєво необхідних компетентностей, які допоможуть їм активно пристосуватися до соціального середовища. Трудова підготовка учнів здійснюється на базі шкільних майстерень, які укомплектовані необхідним обладнанням, матеріалами і пристосуваннями за профілями: квітникарство, слюсарна справа, столярна справа, швацька справа тощо.

Трудове навчання і виховання ефективно використовуються для формування в учнів таких важливих якостей особистості, як:

- уміння працювати в колективі (зважаючи на інтереси його членів, узгоджувати їх з власними інтересами);
- уміння керувати собою в процесі праці.

Специфіка навчального процесу з дітьми з особливими освітніми потребами на уроках трудового навчання вимагає тісного зв'язку трудового виховання із загальноосвітніми навчальними предметами. Це – необхідна умова високої якості навчання і підготовки до самостійного життя дітей.

Зв'язок цей двобічний і взаємозумовлений. Як у процесі трудової діяльності систематично використовуються знання, здобуті на загальноосвітніх уроках (про міри часу, одиниці маси, довжини, про математичні, мовні та інші закономірності, властивості окремих

предметів і явищ тощо), так і під час вивчення загальноосвітніх предметів використовуються вміння, набуті в процесі трудової діяльності (вміння вимірювати, обчислювати, розбирати, монтувати тощо). Аби досягти корекційної мети, слід визначити відповідні методичні засоби (прийоми) тощо. Для формування розумових дій на уроках застосовую спеціальні навчально-практичні завдання (для уяви-пояснення, супроводжувані певними уточненнями, набуттям чуттєвого досвіду тощо).

Найсприятливіші умови для опанування діяльністю учнями мають заняття із трудового навчання. Саме тут дитина діє в системі розгорнутих та зовні фіксованих вимог: виготовити кожний предмет за визначеними етапами діяльності, осмислити і зрозуміти сутність і значення кожного з них для ефективності праці.

Вчитель має спеціально організувати трудове навчання, оскільки учні усвідомлюють та опановують процес праці лише в разі необхідності. Тому важливою умовою формування діяльності в учнів на заняттях є керівництво процесом засвоєння кожного етапу: аналізу планування, організації, практичного виконання, самоконтролю послідовного їх здійснення під час виготовлення будь-яких об'єктів праці, а це і є основою корекції та розвитку всіх основних сфер психофізичного розвитку учнів з особливими потребами у навчанні та вихованні.

Зв'язок між загальноосвітніми предметами, трудовим навчанням і вихованням, позакласними виховними заходами взаємозумовлений. Оволодівши певною системою технологічних знань з того чи іншого виду праці, набувши навичок і умінь у виконанні трудових операцій, учні виявляють більшу самостійність у праці, із захопленням включаються у колективні трудові процеси. Такі якості особистості учнів, як організованість, діловитість, дисциплінованість, цілеспрямованість, сприяють вихованню потреби у здійсненні трудових завдань, які не захоплюють учня ні за змістом, ні за способами їх виконання, але є важливими, суспільно необхідними колективу. Тому однією з важливих функцій навчання й виховання учнів є розвиток суспільних мотивів у діяльності, індивідуальних здібностей і можливостей, творчого мислення, здатності керувати своєю діяльністю і поведінкою. Формування особистості, у якій нероздільні світогляд і мораль, знання і переконання, слово і діло, вимогливість і критичність можливе лише за умови комплексного розв'язання виховних завдань. Комплексність виховання передбачає єдність і взаємозв'язок напрямків педагогічної роботи – її виховний, розвивальний і корекційний характер.

За умов комплексного підходу до дитини у процесі спеціально організованого трудового виховання особистість вихованця поступово удосконалюється. Участь дітей з обмеженими можливостями у суспільно корисній і продуктивній праці приносить їм задоволення. Їх радує і сам процес такої праці, її результат. Це має велике значення для розвитку не тільки пізнавальних, а професійних інтересів. Праця, яка дає моральне й емоційне задоволення.

Важливо, щоб трудовий процес захоплював дітей, викликав у них позитивні емоції, бажання швидко в них включатись. Навколо кожного трудового завдання необхідно створити хороший настрій, позитивну атмосферу та враховувати правила трудової естетики

Трудова естетика – це вміння гарно працювати, правильно організувати своє робоче місце, правильно розкласти інструменти, матеріали, акуратно прибирати відходи. При підведенні підсумків (оцінюванні, виявленні кращих робіт учнів) завжди звертати увагу на те, щоб виріб мав приємно-естетичний вигляд. З цією метою демонструвати учням тільки естетично оформлені зразки виробів, залучати учнів і до художнього оформлення стендів, виробів. В цьому випадку активно розвивається уява, пам'ять, мислення. Виконана робота викликає в учнів відчуття задоволення, радості, особливо якщо робота приносить радість іншим.

Результати теоретичних і експериментальних досліджень свідчать про важливість трудової діяльності в корекційному розвитку учнів з особливими потребами. В даний час особливо актуальна проблема цілісного розвитку вихованця, як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності та індивідуальності, що дозволяє розглядати розвиток цілісно, як результат не однієї (за критерієм природне-соціальне), а трьох послідовних дихотомій (соціогенні-психогенне,

зовнішне-внутрішнє, ззовні визначене - зсередини обумовлене. Концепція цілісного розвитку дозволяє по-іншому поглянути на проблему розвитку особистості дитини з особливими потребами.

Список використаної літератури

1. Всеукраїнський фонд "Крок за кроком" [Електронний ресурс] . Програма "Інклюзивна освіта". / Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/index.php/go=Inklus>
2. Інклюзивна освіта від А до Я: поради для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтук. – К., 2016. – 68 с.
3. Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні [Електронний ресурс] Режим доступу: http://osvitportal.loda.gov.ua/inklyuzyvna_osvita_dlya_ditey_z_osoblyvymy_potrebam_v_ukraini
4. Мерсіянова Г.М. Професійно-трудове навчання у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих дітей. Посібник. Київ: Педагогічна думка, 2012 – 80 с.

КОНСПЕКТ ІНДИВІДУАЛЬНОГО КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОГО ЗАНЯТТЯ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ (З МУЛЬТИМЕДІЙНОЮ ПІДТРИМКОЮ). ДЛЯ ДІТЕЙ 1 КЛАСУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ (із затримкою психічного розвитку)

Передрій Л.М.,

учитель-логопед

Добропільського НВК «Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №4

з поглибленим вивченням окремих предметів

дошкільний навчальний заклад»

Добропільської міської ради

м. Добропілля

Тема. Зима-господиня

Мета. Узагальнити знання про слова тематичної групи «Зима»; розвивати зв'язне мовлення, уміння давати чіткі та повні відповіді на запитання, формулювати свої враження, будувати речення на задану тему; поповнювати активний словник епітетами, спільнокореновими словами; вправляти в правильному диханні; удосконалювати артикуляційну та дрібну моторику, спритність і координацію рухів обох рук, дикцію, самоконтроль за мовленням; продовжувати роботу над розвитком мислення, уваги, пам'яті; виховувати патріотизм, дбайливе ставлення до навколишнього світу.

Обладнання: мультимедійна дошка, презентації, дощечка «Геометрик», резинки, інтерактивна вправа.

Перебіг заняття

I. Вступна частина.

1. Організаційний момент. Створення психологічного настрою.

Видумуй, пробуй, твори!

Розум і фантазію прояви!

Активною і уважною будь

І про кмітливість не забудь!

2. Нервово-психологічна підготовка.

Перегляд презентації «Зимова казка». (Картини зимових пейзажів із музичним супроводом.)

Мета: активізація уваги, сприймання, мислення.

II. Основна частина.

1. Бесіда.

– Із зображенням якої пори року ми переглянули пейзажи?

– А ти любиш зиму? За що вона тобі подобається?

– Зима багата на свята. Найулюбленіше для багатьох дітей – свято Святого Миколая. Це свято, що несе нам маленькі чудеса.

– Діти пишуть Миколаю листи, загадують бажання, а ми попросимо казкового героя нам допомогти.

– Обери, будь-ласка, того, хто допоможе передати наше повідомлення Святому Миколаю. (Демонстрація слайду презентації з зображенням квіточки, сніжинки та краплинки.)

– Я думаю, що з твоєю допомогою Сніжинка подолає на своєму шляху всі перешкоди. Тож, вирушаємо в путь!

2. Дихальна вправа «Холодний вітерець».

– Сніжинонька, лети.

Нам допоможи...

– Подмухаємо на сніжинку, щоб вона почала свою мандрівку.

(Демонстрація слайду презентації з зображенням дихальної вправи.)

3. Артикуляційна гімнастика з елементами біоенергопластики.

– Ось на нашому шляху і сама Зима, яка зачарує своєю красою. Вона покаже Сніжинці шлях до Святого Миколая, якщо ти виконаєш її завдання. (Демонстрація слайду презентації з зображенням казкового образу Зими.)

– Давай ми допоможемо Сніжинці виконати вправи артикуляційної гімнастики. Це і буде першим завданням для нашої помічниці.

4. Мовна розминка.

Промовляння чистомовки.

– Тепер потренуємо наш язичок у чіткій вимові.

Ри-ри-ри – з високої... (гори)

Чу-чу-чу – на санчатах я... (лечу),

Ні-ні-ні – дуже весело... (мені)

Лю-лю-лю – сніжну зиму я... (люблю).

5. Гра «Похвали зиму».

– Так як Зимонька любить прикрашати все навкруги, вона хоче, щоб їй подарували компліменти.

Дібрати епітети до слова ЗИМА. (Зима-красуня, зима-чарівниця, зима-білосніжка, зима-господиня, зима-сніжниця.)

6. Викладання сніжинки з резинок на «Геометрику».

– Наступне завдання: викласти сніжинку з резинок на «Геометрику».

(Демонстрація слайду презентації з зображенням сніжинки.)

7. Гра «Слова-родичі».

– Тепер Чарівниця просить дібрати до слова зима спільнокореневі слова, пояснити їх зміст та придумати речення з ними.

Дібрати спільнокореневі слова до слова «зима». (Зимонька, зимовий, зимувати, зимуючий, зимно, взимку.) Пояснити їх зміст та придумати речення з цими словами.

8. Інтерактивна вправа «Розподіли одяг».

– Зима – пора сувора, і тому, виходячи на прогулянку слід пам'ятати про те, як треба одягатися, щоб не змерзнути.

– Допоможемо Сніжинці розподілити зимовий та літній одяг.

Посилання на гру - <https://learningapps.org/display?v=pu07me4vt18>

(на сайті **LearningApps** - інтерактивні та мультимедійні навчальні модулі).

9. Дидактична гра «Продовж речення».

– А зараз Зима хоче з нами пограти в гру «Продовж речення». Правила дуже прості: потрібно придумати різні варіанти продовження речення.

Тільки взимку ми можемо...

(Кататися на ковзанці, ліпити снігову бабу, спускатися з гірки на санчатах, грати у сніжки, грати у хокей, підгодовувати птахів, прогулюватися на лижах, отримувати подарунки від Святого Миколая, зустрічати Новий рік, святкувати Різдво, колядувати і щедрувати...)

(Демонстрація слайду презентації з малюнками для складання речень.)

10. Складання розповіді за серією малюнків.

– Наступне завдання: роздивись уважно малюнки. Про кого вони?

– Чи можна ці малюнки і речення поєднати в одну розповідь?

(Встановлення послідовності подій. Складання розповіді.)

(Демонстрація слайду презентації з серією малюнків для складання розповіді.)

11. Вивчення вірша з використанням мнемотехніки.

– Ти, разом зі Сніжинкою, чудово впоралась із завданнями. Тому Зима покликала до нас Святого Миколая. Промовимо йому наше повідомлення. (На слайді презентації зображення Святого Миколая.)

Лист до чудотворця

Святий отче, Миколай!

Мою хату не минай!

Подаруй мені потіху

І торбину, повну сміху,

І здоров'я для родини,

Красну долю для України!

(Демонстрація слайду презентації з

мнемотаблицями для вивчення вірша.)

III. Заключна частина.

Підведення підсумків. Рефлексія

– Давай віддячимо Сніжинці за допомогу. І скажемо:

а) Мені цікаво було...

б) Мені сподобалось...

ПАРТНЕРСТВО З БАТЬКАМИ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Пивоварова Г.С.,

викладач суспільних дисциплін

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»,

аспірант ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Для успішної реалізації інклюзивного навчання надзвичайно важлива побудова партнерських стосунків між педагогом та батьками дітей з особливими освітніми потребами.

На думку вчених, існує три фактори, які допомогти вчителю побудувати партнерські стосунки з батьками: сприятлива атмосфера, постійне двостороннє спілкування; сприйняття батьків як рівних.

Для побудови успішних партнерських відносин педагог має усвідомити: батьки та родини відіграють важливу роль в освіті та розвитку своїх дітей. Основу для розуміння родин та їхньої готовності до співпраці забезпечує сімейна системна теорія. Ця модель складається зі сукупності так званих родинних характеристик, що зумовлюють взаємодію, пов'язану з результатами сімейних функцій [3].

Серед цих характеристик наступні: члени сім'ї не діють ізольовано; вони є системами; сімейні системи керуються у своїй діяльності впливом власної культурної та історичної спадщини, складу родини, де кожний з членів має індивідуальні психологічні та біологічні особливості; сімейні системи створюються на різному ґрунті й характеризуються різноманітністю [3].

Для побудови ефективної взаємодії педагога мають знати, що відбувається в родині дитини, аби належним чином реагувати на це і надавати допомогу.

Для педагогів практика, орієнтована на сім'ю, означає: визначення цілей і шляхів їх досягнення, погоджених із родинами. Це підвищує вірогідність отримання бажаних результатів, впевненість і компетентність, здатність батьків і родичів ухвалювати рішення стосовно їхньої дитини та всієї родини упродовж усього життя. Педагоги мають бути підготовлені до роботи з усіма членами родини, а батьки - до співпраці зі школою. Доведено: батьки беруть участь в освіті своїх дітей коли переконані, що можуть бути залучені до цієї важливої роботи; відчувають, що можуть бути корисними для своєї дитини; усвідомлюють, що школа спонукає їх до залучення. Саме ці фактори найважливіші в усвідомленні батьками своєї ролі та власної ефективності. Так, наприклад, ступінь задоволення батьків включенням їхніх дітей у загальноосвітній простір безпосередньо пов'язаний з розумінням школою особливостей порушень розвитку дітей та їхніх потреб, а також з мірою здійснення пристосувань середовища, з готовністю школи працювати з батьками [1].

В освітніх закладах можуть використовуватися три принципи практики, орієнтованої на сім'ю:

1. Сім'ю необхідно вважати основним одержувачем послуг. Надаючи освітні послуги, треба враховувати потреби всіх членів родини, які займаються освітою дитини і доглядом за нею.

2. Необхідно підтримувати й шанувати рішення, які приймаються родиною. Другий принцип визнає важливість родини і пропонує фахівцям розглядати її членів як найважливіших учасників освітньої команди – головних людей, котрі відповідають за ухвалення рішень стосовно освіти їхньої дитини та піклування про неї. Діапазон такої співпраці може бути досить широким: від індивідуальної роботи з учителями для вирішення конкретних проблем – до участі в батьківських радах, які працюють спільно з педагогічним персоналом, допомагають приймати рішення щодо навчальної програми закладу.

3. Необхідно надавати широкий спектр послуг, покликаних поліпшити функціонування дитини та родини. Необхідно зважати на культурні особливості кожної сім'ї, забезпечувати доступ до офіційних суспільних послуг (медичних, соціальних і суспільних: бібліотеки, місця для відпочинку тощо).

Сім'ї частіше отримують послуги, пов'язані з їхньою дитиною, і рідше – ресурси для вдосконалення власної роботи або добробут [1].

Вчителі знають, що під час розмов з батьками можна дізнатися багато нового про дітей. Позитивні, довірливі взаємини між педагогами і родинами сприяють тому, що сім'ї почувуються впевненіше і готові до прийняття необхідних рішень. Для налагодження добрих стосунків потрібні певні знання, вміння та досвід [1].

Можна виділити такі основні вимоги для ефективного партнерства:

1. Налагодження ефективних стосунків
2. Некритичне ставлення
3. Співчуття
4. Комунікативні вміння

Отже, з викладеного вище зрозуміло, які якості потрібні для налагодження партнерських стосунків з родинами.

Педагоги мають позитивно й відверто ставитися до батьків дітей, незалежно від їхніх особистих якостей. Коли вчитель не дає оцінок, не критикує, а делікатно, без будь-якого тиску заохочує родини до прийняття власних рішень, імовірність позитивного результату збільшується. Якщо ж учитель не схвалює дії батьків стосовно дитини, це може спричинити відчуженість і опір з їхнього боку. Педагоги мають враховувати сімейні обставини, співчувати родинам і відповідним чином демонструвати це під час спілкування. Спостерігаючи за реакцією батьків, учитель може визначити, чи достатньо ефективно він висловлює своє співчуття[1].

Батьки проводять зі своїми дітьми найбільше часу і знають їх краще за інших. Можна сказати, що батьки – експерти з питань, що стосуються їхніх дітей. Педагоги ж – експерти з питань розвитку й освіти дітей в цілому. Коли вчителі та батьки активно співпрацюють, їхні знання та ресурси подвоюються, що справляє загальний позитивний вплив на розвиток дитини.

Одні родини повністю задоволені своєю взаємодією з фахівцями, іншим може здаватися, що їхню точку зору не враховують, і це призводить до втрати довіри. Якщо батьки не відчувають довіри до педагогів та інших фахівців, їм дуже важко ділитися з ними інформацією і спільно приймати важливі рішення. Коли батьки є активними членами команди, навчальна програма дитини стає насиченою та максимально ефективною. Коли ж батьки не залучені до справи, навчальні програми дітей, здебільшого, компромісні[1].

Для успішної взаємодії педагогів з сім'ями варто врахувати:

1. Чітко й послідовно наголошуйте на цінності дитини.
2. Ставте себе на місце батьків.
3. Умійте бачити індивідуальність, боріться зі стереотипами.
4. Наполегливо працюйте над створенням партнерств.
5. Виявляйте зацікавленість до мети, визначеної батьками для дитини.
6. Використовуйте мову, якою спілкуються в повсякденному житті.
7. Ведіть пошук ефективних форм планування і вирішення проблем.
8. Розробляйте довгострокові плани загальношкільної роботи, яка передбачає участь усіх дітей [3] .

У школах мають визнавати батьків дітей з особливими освітніми потребами як партнерів та опиратися на принципи педагогічної діяльності орієнтованої на інтереси сім'ї, а саме:

- визнання того, що сім'я є елементом стабільності в житті дитини, в той час як педагоги можуть весь час змінюватися;
- ефективне співробітництво педагогів з батьками та іншими фахівцями;
- регулярний обмін з батьками повною та неупередженою інформацією стосовно їхніх дітей;
- запровадження в навчальному закладі політики та системи послуг, які забезпечують сім'ям необхідну емоційну та фінансову підтримку;
- розуміння й урахування потреб дітей під час розробки навчальних та інших програм;
- заохочення і створення умов для взаємної підтримки батьків;
- розуміння унікальності кожної сім'ї, повага до різних методів навчання та виховання дітей, що застосовуються батьками;
- турбота про те, щоб послуги, які надаються родинам, були комплексними, скоординованими, гнучкими, доступними і відповідали потребам кожної родини [1].

Отже, побудова партнерських стосунків між педагогам та батьками має ґрунтуватися на рівноправному партнерстві. Педагога та батьків повинна об'єднувати спільна мета – забезпечити сприятливі умови для розвитку дитини з особливими потребами.

Література

1. Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол.: авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю. М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І., - К.: 2007.- 128 с.
2. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: «А.С.К.», 2012. – 308 с.
3. Сорочинська В.В. Методичні рекомендації педагогічним працівникам щодо роботи з батьками дітей. Електронний ресурс: Точка доступу: <https://vseosvita.ua/library/metodicni-rekomendacii-pedagogicnim-pracivnikam-sodo-roboti-z-batkami-ditej-8756.html>.

МЕТОДИ РОЗВИТКОВО-КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДИТИНОЮ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКО ШКОЛИ

Півачова О.О.,

асистент учителя

Кременчуцька С.В.,

заступник директора з навчально-виховної роботи

Кремінської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 4

Кремінської районної ради Луганської області

м. Кремінна

Інклюзія – це цікаво, це корисно і вкрай необхідно! Цей висновок я роблю, оскільки я є мамою дитини з особливими потребами і останні 10 років займаюся проторенням шляхів, на яких моя дитина змогла би реалізовувати свої права в нашій державі. Батьки особливих дітей стикаються з багатьма проблемами і потребують допомоги не менше, ніж їх діти. Не завжди вдається вчасно і професійно отримати послугу необхідного спеціаліста. Оскільки дитина більшість свого часу перебуває в родині, саме батьки і виступають першими спеціалістами. Більша частина результату розвитку чи корекції дитини залежить саме від них. Стикнувшись з такою проблемою особисто, я вирішила здійснювати ранню корекцію розвитку дитини самостійно з одночасним здобуванням додаткової дефектологічної освіти.

Інклюзивний освітній процес передбачає інтеграцію дітей з інвалідністю до типових навчальних колективів, що підкреслює цінність кожного для суспільства. Організація інклюзивно-освітньої платформи у звичайній школі чи то дитячому садку дає можливість дітям із інвалідністю не замикатися у собі, не боятися світу і не комплексувати стосовно своєї інакшості.

Школи з інклюзивним навчанням, використовуючи напрацьовані методики роботи з дітьми тієї чи іншої нозології, потребують залучення до консультування спеціалістів із багаторічним досвідом роботи з такою категорією дітей. Сучасність вимагає швидкого вирішення цієї проблеми. Для роботи з дітьми з особливими потребами форми і методи роботи можуть кардинально відрізнятись, навіть якщо двоє дітей одного віку приблизно мають однаковий рівень інтелекту та схожі нозології. Постає питання неможливості ефективно працювати за вже усталеними методами.

Тому найголовнішими при виборі форм і методів роботи з дитиною у навчальному закладі стають її індивідуальні особливості.

Спираючись на концепції Нової Української школи, у яких наголошується важливість принципу дитиноцентризму (орієнтації на потреби учня), можна сподіватися на пришвидшення вирішення питань потреби нових сучасних методів роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

З урахуванням особистого досвіду, вважаю потрібним підкреслити необхідність по-перше, раннього втручання, коли праця з дитиною виявляється найпліднішою, по-друге, важливість правильно підібраних методик та прийомів роботи.

В ситуації з моєю дитиною (це хлопчик 10 років, який зараз навчається у інклюзивному 4 класі цієї школи. Дитина має затримку психічного розвитку та дитячий аутизм.) корекція була розпочата в 3 роки. Мені, як нікому іншому, близькі поняття «здоров'я, здоров'язбереження, здоров'язбережувальні компетентності» тому що саме від них залежить якість життя моєї дитини. Я хочу представити стисло характеристику основних методик і прийомів, які були застосовані і мали однозначно позитивний вплив на розвиток моєї дитини. Деякі з цих методик використовуються у роботі і сьогодні.

Інтерактивний метод

Цей метод був застосований відносно дитини з 4 років його життя. Основа інтерактивного методу для дитини з особливими освітніми потребами – робота в малих групах. Використовувались такі форми, як дидактичні ігри, робота в парах, створення «портфоліо». Використання цього методу дозволило Антону набути навичок співробітництва, оволодіти умінням слухати іншу людину та висловлюватися самому, розвинуло комунікативні навички. Дуже важливим є продовження використання зазначеного методу в роботі з учнем 4 класу для закріплення та розвитку набутих навичок.

Арт - терапія. Це корекція вад дитини шляхом залучення її до мистецтва.

Казкотерапія – це найдавніший психолого-педагогічний метод соціалізації дитини, спосіб передачі знань про соціальну реалізацію людини. Використовувався відповідно дитини з раннього віку, сприяв розвитку образного мислення. За допомогою її використання значно розширилась свідомість дитини, відбувалося поступове вдосконалення взаємодії з навколишнім світом. Використовуються у роботі і сьогодні.

Лікувальна гімнастика – використовувалася з 4 років. У результаті спеціальних засобів руху знімалася втома, змінювалася реактивність організму, підвищувалася його стійкість, зменшувались показники СДУ. Використовується у роботі і сьогодні.

Зоотерапія – лікування за допомогою домашніх тварин. Для подолання труднощів у навчанні, застосовували читання для собаки вголос, для розвинення моторики рук – застібування ошийника та кріплення поводка, для зменшення гіперактивності – контакт зі шкірою тварини, він заспокоював Антона. Використовується у роботі і сьогодні.

Метод візуалізованих планів

Для дитини зрозладами аутистичного спектру такий метод стає незмінним надійним «законом» і справжньою опорою, орієнтиром серед незрозумілого навколишнього світу.

Цей метод був застосований відносно дитини з 3 років і на сьогоднішній час має місце серед інших методів своє особливе місце. За допомогою візуалізації Антон набагато простіше розумів правила самообслуговування, правила соціальної поведінки поза стінами домівки, правила розпорядку дня, послідовність дій при ознайомленні з новими навиками.

Використання візуальної підтримки дало змогу передбачати те, що відбувається в навколишньому середовищі, знизився рівень стресу та недоречної поведінки, підвищилася здатність до адаптації. Використовується у роботі і сьогодні.

Методика АВВА терапії

АВВА терапія включає в себе принципи, які є основою поведінкового аналізу. У біхевіористичному методі є основні закони про процеси поведінки і навчання. Вони служать для дослідження та виявлення бажаної і небажаної поведінки для подальшої корекції. Такий

метод заснований на спостереженнях і встановленні причинно-наслідкових зв'язків поведінки.

Відповідно дитини застосовувалися деякі методи даної терапії. Завдяки цьому вдалося скоординувати поведінку для можливості проведення навчальної діяльності.

Метод сенсорної інтеграції

Це посилення, балансування і розвиток обробки сенсорних стимулів центральною нервовою системою. Комплекс вправ з сенсорної інтеграції був створений на основі сенсорної діагностики дитини в 4 роки і використовується (дещо змінюючись) на сьогоднішній день.

Метод сенсорної інтеграції виявив великий вплив на всебічний розвиток дитини, тому планується його обов'язкове використання у майбутньому

При вступу дитини до загальноосвітнього навчального закладу, змінилися умови навчання і з'явилася потреба у нових методах роботи.

Для кращої адаптації дитини до школи був розроблений КОМУНІКАТИВНИЙ ПАСПОРТ.

КОМУНІКАТИВНИЙ ПАСПОРТ – стисла характеристика дитини з боку її інтересів, хобі, здібностей, здатності комунікувати. Він був створений спеціалістами, вчителями, батьками зі слів дитини.

Паспорт було вирішено розділити на чотири частини. Кожна з них є окремою від інших. Кожний розділ має підрозділ «нове». Він розрахований на замітки від вчителів та спеціалістів, які будуть працювати з хлопчиком. Там вони можуть розміщувати доцільну інформацію, яка стосується нових здобутків.

Перший розділ паспорту має назву : «Я! Знайомство! Про мене!». У ньому зібрана загальна інформація про дитину. На першій сторінці розміщено фото Антона. Інформація, представлена у цій збірці, носить розповідний характер, має легку для сприйняття форму. Для зацікавлення і створення гарної атмосфери при прочитанні іноді використовувались елементи іронії.

Другий розділ описує сильні сторони дитини і має відповідну назву: «Мої сильні сторони». Це дуже важливий розділ, у якому зібрані висновки самої дитини. Це основні моменти, на які треба звернути увагу для подальшої роботи із ним. Текст складений таким чином, що зробивши потрібні висновки, вчитель чи інший спеціаліст, який збирається працювати з Антоном, міг би зрозуміти, які форми роботи можна і легше застосовувати до нього, а які можуть бути малоефективними.

Цей розділ глибше знайомить читача з особистістю хлопця, що є корисним для налагодження тісного контакту. Важливою є частина, де хлопець розповідає про те, як він себе бачить, його настрої на подальше майбутнє, його цілі в житті.

Третій розділ розкриває індивідуальні особливості, притаманні дитині при такому розладі, як аутизм. Інформація завуальована і висвічується з боку розуміння дитини. Щоб не викликати дискомфорту, було запропоновано розповісти про те, чим (як він вважає) відрізняється його поведінка від більшості дітей. Що би він попросив або запропонував, щоб оточуючі люди краще могли його зрозуміти. Цей розділ названо : «Важливо!» Тут також йдеться мова про прийоми роботи з дитиною, за допомогою яких можна викликати ресурсний стан хлопця.

Останній розділ – четвертий. Він має назву : «Вправи – помічники». Це своєрідна збірка вправ, яка має різні направленості: вправи, що заспокоюють, знімають напругу, тривожність; вправи, які налаштовують на сприйняття нового матеріалу та ін. Ця збірка буде корисною для усіх, хто залучений до роботи з дитиною. Вона дійсно стане незамінним помічником при зміні стану хлопця або з ціллю його налаштування на роботу тощо. Вправи, які у ній описані використовувалися протягом кількох років і мають позитивний вплив на дитину. Розрахунок іде і на те, що з часом цей розділ буде поповнюватися новими вправами відповідно до нових потреб.

Вчителі, які працюють з дитиною, за допомогою комунікативного паспорту дуже швидко знайомляться з особливостями дитини і в подальшому виокремлюють сильні сторони учня, на які можна спиратися під час освітнього процесу. Оскільки самі вчителі доповнюють паспорт досягненнями дитини, це слугує великим заохоченням для учня з ООП. При переході школяра у старшу ланку комунікативний паспорт дозволить швидко ознайомитися новим вчителем із індивідуальними особливостями Антона та прослідкувати тенденцію розвитку нових здібностей та досягнень.

Наступний метод, який застосовується відносно Антона – МЕТОД СКАФФОЛДІНГУ.

СКАФФОЛДІНГ – створення умов для підвищення успішності кожного учня. Для цього дитина навчається у «зоні найближчого розвитку», тобто робить те, що їй цікаво, але поки що неможливо опанувати без підтримки. Ніщо так не поліпшує мотивацію, як можливість впоратися із завданням і досягти успіху.

Метод, який планується застосувати в роботі з хлопцем після повної його адаптації – **КООПЕРАТИВНЕ НАВЧАННЯ**.

КООПЕРАТИВНЕ НАВЧАННЯ

Більшість учителів у своїй професійній діяльності застосовують певну комбінацію цих методів залежно від індивідуального стилю викладання та учнівського колективу. Коли діти починають розуміти прийоми групової роботи та опановувати когнітивні навички, їхня навчальна діяльність стає дедалі ефективнішою та раціональнішою.

Участь у різних формах спільної діяльності дає дітям змогу всебічно досліджувати, обговорювати питання й проблеми, висловлювати конструктивну критику, робити помилки, вчитися слухати думку іншої людини, інтегрувати нові знання з попередніми та узагальнювати свої ідеї.

Кооперативне навчання створює природні умови для інтеграції учнів з особливими потребами. Цей підхід сприяє налагодженню позитивних стосунків в учнівському колективі та допомагає виховувати в дітей почуття відповідальності за своїх однокласників. Водночас, як методика інтеграції, воно є корисним для всіх учнів, а не лише для дітей з особливими потребами. Гнучкість кооперативного навчання пояснюється великою кількістю його форм і методів.

Спонтанно організовані спеціальні групи дають змогу залучити всіх учнів до роботи з матеріалом, відповідати на запитання та виконувати ті чи інші навчальні дії. Зокрема, ця методика корисна для дитини, яка рідко висловлюється на уроці, або для дитини, якій складно активно слухати. Усі учні мають активно слухати й брати участь у діяльності групи та/або всього колективу. Також, під час спілкування в парах і трійках «слабші» діти мають перед собою приклад гарного мовлення та соціальної поведінки в особі товаришів. Отож, ми говоримо про використання таких методів, як: «кутки»; «вертушка»; «вісім квадратів»; «карусель»; «обміркуйте – об'єднайтеся в пари – поділіться думками»; та «три до одного».

З цього погляду, навчання вважається окремою галуззю знань подібно до фізики чи історії. Що більше учень знає про галузь навчання, то ефективніше він набуватиме нових знань, умінь і навичок.

Підкреслюючи вище зазначене, можна сказати, що система освіти в нашій країні потребує створення інноваційних методів роботи з дітьми в інклюзивній галузі. Оскільки це така взаємопов'язана діяльність вчителя і учнів, яка спрямована на модифікацію змісту, методичних прийомів, форм (способів) організації навчальної діяльності учнів, що сприятиме адаптації дітей з особливими освітніми потребами до освітнього середовища, засвоєння учнями навичок, знань, умінь і загального розвитку особистості кожного члена учнівського колективу.

Створення рівних можливостей для всіх громадян без винятку – не залежно від їх соціального статусу, стану здоров'я, віку, чи інших показників – одне з основних завдань для суспільства, що прагне розвиватися у демократичному напрямку. Інклюзивна освіта – це здобуток цивілізованої освітньої системи, що покликана стерти принизливі кордони, які виникають стосовно людей з інвалідністю.

Як підсумок, хотілося би висловити свою думку від 2-х осіб одночасно: від мами дитини з особливими потребами і від спеціаліста. Вчасною і доцільною допомогою можна змінити життя людини на краще. Інклюзивна освіта – це той шлях, який надасть змогу розкрити можливості кожної дитини, бо це відбувається не в кінці дороги, а протягом усього шляху. Ми вже на ньому і вже йдемо вперед. Сподіваємося, що на шляху найближчим часом з'явиться стійке покриття. А підґрунтям того шляху є звичайні речі, такі як любов, людяність, взаємодопомога, терпимість. Все починається з людини, з кожного із нас: і держава, і шлях, і інклюзія. І про це треба завжди пам'ятати.

Література

1. <https://vemakids.com.ua/ua/ava-terapiya>
2. https://pidruchniki.com/90063/pedagogika/innovatsiyni_metodi_navchannya
3. <http://nus.org.ua/questions/vidpovidayemo-na-zapytannya-inklyuzyvne-navchannya/>

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПРОБЛЕМАМИ

Подгайченко Л.І.,

*директор Михайлюківської загальноосвітньої
школи I-II ступенів Новоайдарської районної ради
Луганської області
с. Михайлюки*

Кожна людина прагне бути здоровою та щасливою. Здоров'я – головна ознака цілісного фізичного та психічного розвитку людини. В наш час спостерігається погіршення здоров'я підростаючого покоління, збільшується кількість дітей з відхиленнями у розвитку. На сучасному етапі в Україні вдосконалюють систему допомоги дітям з особливими потребами, шукають нові методи та можливості у наданні практичної допомоги у здобуванні освіти, стимулюванні відчуття спроможності допомогти собі, підтриманні почуття гідності. У нашому суспільстві традиційно школа сприймається як місце, де від дитини багато чого вимагається, її оцінюють, очікують від неї відповідності норм розвитку і засвоєння програми навчання. Нова школа має за мету змінити уявлення про систему навчання та виховання, створити в сучасній школі комфортні умови для всіх дітей, а особливо для дітей які потребують корекційного навчання.

Поняття педагогічних умов, які несуть в собі здоровий і природний розвиток дитини, формується на ставленні дорослих (батьків, вчителів, вихователів) до дитини. Фундаментом дорослої людини є досвід здобутий у дитинстві. Це спілкування з близькими людьми, вихователями, однолітками, норми поведінки у суспільстві, досвід взаємовідносин з оточуючим світом. Умови відношення вчителя до дітей з особливими потребами вимагають від нього поєднання знань, переконань та професійних умінь, які допоможуть йому помічати і розуміти емоційний стан дитини, що буде сприяти розумінню природних і закономірних психічних реакцій таких дітей, і дасть можливість вчителю надати дитині необхідну підтримку у важкий для неї час.

Діти з особливими потребами часто відчувають страх перед можливістю бути незрозумілими, перебувають в пригніченому настрої, відчувають себе незахищеними, безпорадними, соромляться, мають низьку самооцінку, можуть відчувати гнів, бути агресивними та ін.. При таких настроях допомога педагога може бути корисною тільки за умови спілкування, яке будується на повазі до почуттів дитини. Діти відчувають нещирість та

лицемірство дуже гостро. Ось чому дуже важливе уміння вчителя бути відкритим, справжнім. Це заспокоює дітей, вони почувають себе розкутіше, менш напруженими. Саме уміння вчителя спілкуватися з дітьми з особливими потребами дають великий потенціал для розвитку їхніх психологічних властивостей, розвивають впевненість у собі, самоповагу і повагу до інших, змінюють ставлення до себе. Щоб не було напруги у стосунках між вчителем і учнем педагогу необхідно навчитися розуміти емоційний стан дитини, не соромити її, а співпереживати та підтримувати. Дитина буде бачити, що її приймають такою яка вона є, не звинувачують, а помічають її труднощі і вона буде легше іти на контакт з вчителем. За Н. Роджерс, прийняття іншої людини (дитини) означає: готовність бути поруч з нею у процесі її переживань, не втручатись у її внутрішній світ; віра в сили і здібності; надання їй свободи вирішувати за себе, готовність поважати її рішення; дозвіл їй бути такою, як вона є; увага до її думок та почуттів і готовність їх почути; здатність до підтримки, залишаючись при цьому собою і розуміючи, що цінності й системи поглядів можуть не збігатися; здатність ділитися власними цінностями та поглядами, сприяючи можливості розуміння себе іншою людиною; готовність до відкритості та набуття нового досвіду [2].

Діти з особливими освітніми потребами часто мають труднощі з концентрацією, поведінкою, увагою. Деякі діти бувають надто замкненими та тихими, а інші – гіперактивними. У багатьох з них виникають труднощі з успіхами у навчанні. Важливо мати тісний зв'язок з батьками, щоб зрозуміти причини та фактори які впливають на учня. При потребі надати психологічну підтримку для батьків, знайти шляхи подолання труднощів, визначитися з методами та способами навчання.

За спостереженнями фахівців, дітей в Україні, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку, понад 1 млн., що становить 12 % від загальної кількості дітей в країні [1]. Нова школа передбачає створення в загальноосвітніх закладах інклюзивних класів, де будуть навчатися діти з особливими потребами разом з іншими дітьми. Таким чином, дитина з особливостями психофізичного розвитку швидше адаптується до соціуму, навчиться контактувати з іншими людьми, контролювати своє тіло та емоції, здобуде віру у власні сили та впевненість у собі. Здорові ж діти будуть вчитися розуміти потреби інших людей, виховуватимуть у собі співпереживання, увагу до ближнього, добродушність та коректність. Звичайно педагог, який працюватиме в інклюзивному класі, повинен підготувати дітей та батьків, до того що поряд з ними навчатиметься учень з особливими потребами, налагодити дружні стосунки в класі та партнерські відносини з батьками. Дуже важливо, щоб дорослі зрозуміли, що дитині з особливими потребами дуже важливо відчувати себе потрібною, розуміти своє місце в сім'ї і у групі дітей, вона потребує моделей, на які мала би змогу орієнтуватися.

Одним із найважливіших завдань педагога у роботі з дітьми з особливими потребами – це створення довірливих стосунків, підтримання мотивації до саморозвитку, його успіхів та бажання здобувати нові знання. І в той же час не втратити зв'язок з батьками дитини, при потребі надавати практичну допомогу, сприяти стабілізації їх емоційного стану, дізнатися про їхні потреби, надавати потрібну інформацію або зорієнтувати щодо можливості отримати таку інформацію із надійного джерела, виявляти щирий інтерес і прагнення зрозуміти і допомогти.

Навчальний процес – це взаємодія вчителя з учнем з метою передачі знань, умінь та навиків. Урок є основною формою навчання де проходить процес здобуття знань, виховання та розвитку. Учитель, який працює в інклюзивному класі повинен ретельно продумувати методи та засоби вивчення матеріалу, планувати так роботу, щоб мати змогу приділити необхідну увагу дитині з особливими потребами. Педагог повинен бути уважним до учня його проблем, має проявляти доброзичливість, спокій, урівноваженість, має бути майстром комунікації. При необхідності використовувати мову жестів, говорити просто, точно, зрозуміло, емоційно. Підвищувати активність налаштовуючи на позитив.

Але навіть педагог з великим досвідом не завжди може самостійно визначитися з методами та формами навчання і виховання дитини з психофізичними відхиленнями. Є

питання, з якими краще звернутися за консультацією до інших фахівців, вчасно направити батьків або звернутись самому до певного спеціаліста. Тому вчитель, що працює в інклюзивному класі і зіштовхується зі складною ситуацією, перш за все має проконсультуватись із психологом, щоб визначитися із формами і методами підтримки дитини з особливими освітніми проблемами.

Підсумовуючи, зробимо висновок, що основними принципами роботи педагога з дітьми з особливими потребами є компетентність, професійна комунікативність, гуманізація та бажання прийти на допомогу тому, хто її потребує.

Література

1. Заярнюк О.В. Соціальний захист уразливих верств населення: вітчизняний та зарубіжний досвід / О.В. Заярнюк // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія «Економічні науки». – Кіровоград: КНТУ. – 2004. – Вип.6 – С.131 – 134.
2. Роджерс Н. Творчество как усиление себя / Натали Роджерс // Вопросы психологии. – 1990. - № 1. – С. 164-168.
3. Чернобровкін В.М. Психологія прийняття педагогічних рішень / В.М. Чернобровкін. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 416 с.

ВКЛАД ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО У РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

*Подкопаєва Т.М.,
вчитель фізичної культури
Михайлюківської загальноосвітньої
школи I-II ступенів Новоайдарської районної ради
Луганської області
с. Михайлюки*

Літературно-педагогічна творчість і безпосередня практична діяльність Василя Сухомлинського залишила слід в історії сучасної педагогіки. Його діяльність прославилася як на освітній ниві, так і далеко поза її межами, - це свідчить про багатогранність і універсальність ідей митця. Саме одна з таких ідей стала передумовою для розвитку інклюзивного навчання і не втрачає актуальності у сучасній системі освіти.

Створення рівних можливостей для всіх громадян без винятку – незалежно від їх соціального статусу, стану здоров'я, віку чи інших показників – одне з основних завдань для суспільства, що прагне розвиватися у демократичному напрямку. [4]. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), лише 20% народжених дітей умовно вважається здоровими, інші – або страждають порушеннями психофізичного розвитку, або знаходяться в стані між здоров'ям і хворобою. Визнання прав такої дитини, її інтересів, потреб, надання допомоги у процесі соціалізації та вибору професійної діяльності є дуже важливим на сучасному етапі розвитку освіти. Інклюзія – це процес. Важливо зазначити, що інклюзія має розглядатись як постійний пошук ефективніших шляхів задоволення індивідуальних потреб усіх дітей та молоді. У цьому випадку відмінності розглядаються як позитивне явище, яке стимулює навчання дітей та дорослих. Інклюзія пов'язана з визначенням перешкод та їх подоланням. [6]. Інклюзивний освітній процес передбачає інтеграцію дітей з особливими потребами до типових навчальних колективів, що підкреслює цінність кожного для суспільства. [1]. Організація інклюзивно-освітньої платформи у звичайній школі чи дитячому садку дає

можливість дітям с особливими потребами не замикатися у собі, не боятися світу і не комплексувати стосовно своєї інакшості.

У своїх роботах В.О. Сухомлинський, важливого значення надавав створенню комфортних умов для навчання і виховання дитини, формуванню толерантного ставлення батьків, учителів та учнів до дітей з обмеженими можливостями, що є співзвучним із завданнями інклюзивної школи. Не вживаючи терміна «особистісна орієнтація» та «інклюзія», у своїх працях «Як виховати справжню людину», «Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості», «Сто порад учителям», «Батьківська педагогіка» та інших вчений відобразив основні принципи інклюзивної освіти.

Сухомлинський чітко окреслює наступні ідеї, властиві для інклюзивного навчання: виховання стає реальною силою, коли ґрунтується на вірі в дитину; діти повинні приносити зі школи радість; дитина не повинна відчувати, що вона невдаха, що вона нездібна; без заохочення неможливе просування вперед; їм, важким дітям, не вистачає головного — турботи, ласки, доброти. Дайте їм це — і вони перестануть бути важкими [3]. «Від успіху до успіху – в цьому й полягає розумове виховання важкої дитини. Якщо їй щось не вдалося сьогодні, – не оглушуйте її «двійкою». Не поспішайте застосовувати до неї інструкцію про оцінку успішності з усією суворістю. Слабка, квола рослина потребує спеціального догляду». У цих словах можна знайти найголовнішу вимогу інклюзивного навчання: корекційно-реабілітаційну спрямованість на виправлення вад у розвитку дитини.

Цю думку якнайкраще підтверджує вислів самого автора: «...кожна людина може досягти вищого ступеня всебічного розвитку – стати неповторним творцем не тільки матеріальних, а й духовних цінностей, якщо в ній розкрити її задатки, обдаровання, талант» [2]. Василь Сухомлинський наголошує на думці, що кожна дитина є індивідуальною і потребує свого особливого підходу, стверджує, що не існує «невстигаючих», існують «особливі» особистості, котрі здатні не тільки навчатися на рівні з однолітками, але й досягати високих результатів у певній сфері. Головною у даному аспекті є діяльність вчителя, котрий має ні на секунду не зневірюватися у силах дитини й постійно заохочувати її до роботи.

Василь Сухомлинський підкреслював, що слід виявляти особливу терпимість до «відстаючого» учня. Так, в одній із ста порад учителям можна знайти наступні рядки: «Не допускайте, щоб дитина переживала безвихідну гіркоту відставання, якусь свою неповноцінність». У цих рядках криється великий сенс, який чітко окреслює найважливіші принципи особистісно-орієнтованого підходу, які і лягли в основу сучасного інклюзивного навчання, а саме:

1) принцип визнання відсутності нездібних дітей. «У кожної людини є задатки, обдаровання, талант до певного виду або кількох видів діяльності але, щоб розкрити їх, потрібно створити для дитини «належні умови», застосувати «вміле виховання». Потрібно «поважати в кожному учневі людину, виявляти до нього гуманне ставлення», тобто «розкрити в ньому таку людську неповторність» [7]. Василь Сухомлинський відкидає будь-які думки, котрі вказують на безнадійність і педагогічну запущеність дитини з вадами у розумовому розвитку, навпаки, він стверджує, що такі учні є дорогоцінними каменями і якщо вчитель здатен правильно обробити їх, то в кінцевому результаті можна отримати справжній діамант;

2) принцип урахування нерівності розумових здібностей дітей. Попри те, що Василь Сухомлинський наголошує на відсутності нездібних учнів, він стверджує, що кожна особистість розвивається індивідуально: хтось володіє хорошою пам'яттю, хтось – ні, у когось високий рівень уваги, у когось – ні. Така тенденція є цілком нормальною і без подібних нюансів неможливо уявити сучасний педагогічний процес. Тому, як стверджує митець, необхідно враховувати такі відмінності і, відповідно, використовувати особливі заходи;

3) Принцип неповторності кожної дитини був, є і буде актуальним у роботі як вчителя, так і школи загалом. «Людська індивідуальність дитини неповторна», – говорить автор. Положення про неповторність кожної дитини є немовби наріжним каменем всієї системи навчання і виховання у практиці роботи видатних педагогів [5].

Звичайно, у роботах митця немає чіткої спрямованості на аналіз і пояснення особливостей інклюзивного навчання, та й термін цей жодного разу не зустрічається у його працях. Навпаки, ідеї індивідуального підходу і гуманності опосередковано пронизують усю сферу його діяльності і криються у висловах і думках, які стали основою і орієнтиром для вчителів, які працюють з «особливими» дітьми. Сухомлинський неодноразово проголошує читачам одну просту істину: ні за яких умов учень не має відчувати себе гіршим за інших.

Література

1. Аушев С. П. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі стала реальністю. [Електронний ресурс] / Сергій Павлович Аушев // Портал інклюзивної освіти "Джерело". – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://inklyziya.blogspot.com/p/blog-page_28.html.
2. В. Сухомлинський. Вибр. твори в 5-ти томах. - К.: Радянська школа, 1977. - Т. 5. – 365 с.
3. Закономірності і принципи гуманістичного виховання. [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://nauch.com.ua/kultura/224/index.html?page=4>.
4. Конституція України. Закон України " Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: від 15 серпня 2011 р. № 872 – Київ : Велес, 2009. – 32 с.
5. Прядко О. П. В.О.Сухомлинський про основні принципи особистісно-орієнтованого навчання і виховання молодших школярів [Електронний ресурс] / Ольга Петрівна Прядко. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/dopovid-na-temu--vosukhomlinskii-pro-osnovni-print.html>
6. Семак С. М. Інклюзивна освіта: сутність, поняття, [Електронний ресурс] / Світлана Мирославівна Семак // Корекційна освіта. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://doshkilla.blogspot.com/2012/03/blog-post.html>.
7. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю / В.О.Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с.

ЗМІНИ ПОКАЗНИКІВ ТОЧНОСТІ КИДКІВ М'ЯЧА У ЦІЛЬ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ПІД ВПЛИВОМ СПЕЦІАЛЬНО СПРЯМОВАНИХ ВПРАВ З М'ЯЧЕМ

Помещикова І.П.,

*к.фіз.вих., доцент, зав. каф. спортивних і рухливих ігор
Харківська державна академія фізичної культури*

Кудімова О.В.,

*ст. викладач каф. фізичної реабілітації та спортивної медицини
з курсом фізичного виховання та здоров'я*

Харківський національний медичний університет

м. Харків

Анотація. Наведено вправи із м'ячем, спрямовані на розвиток точності кидків м'яча учнями з вадами опорно-рухового апарату (ОРА). Встановлено їх значний позитивний вплив на точність кидків як малого, так і баскетбольного м'яча, як у вертикальну, так і в горизонтальні мішені.

Ключові слова: учні із вадами опорно-рухового апарату, координаційні здібності, точність, вправи з м'ячем.

Вступ. В останні роки значними темпами зростає кількість дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема, із вадами опорно-рухового апарату (ОРА). Відповідно до нормативно-правової бази інклюзивної освіти діти з вадами психофізичного розвитку не повинні бути відірваними від сім'ї, ізольованими від суспільства, а, навпаки, мати можливість вільно спілкуватися зі своїми здоровими ровесниками, проживати вдома разом із батьками, одержувати освіту в загальноосвітньому закладі за місцем проживання, повноцінно брати участь у житті суспільства тощо [1].

У процесі демократизації українського суспільства неабиякого поширення набувають ідеї гуманізації освіти й пріоритетів особистості. Ринкова економіка та демократична система соціально-політичного облаштування України висувають нові вимоги до системи освіти, зокрема, до освіти осіб з порушеннями психофізичного розвитку. Йдеться, перш за все, про забезпечення рівних можливостей для здобуття освіти й подальшої активної участі у житті суспільства всіх без винятку громадян [4].

Освітнє реформування та модернізація в нашій країні відзеркалюють досягнення держави, яка стала на шлях соціально-економічних перетворень та зумовлюють впровадження освітніх інновацій у відповідності до сучасної світоглядної моделі соціального устрою. В основу цієї моделі покладено концепцію цілісного підходу, яка відкриває шлях до реалізації прав і можливостей для кожної людини і, перш за все, передбачає рівний доступ до здобуття якісної освіти [3].

Зміст фізичного виховання людей з відхиленнями у стані здоров'я спрямований на формування у них комплексу спеціальних знань і професійно необхідних рухових вмінь та навичок, розвиток основних фізичних якостей, підвищення функціональних можливостей організму, збереження і використання тих тілесно-рухових потенцій людини з інвалідністю, які залишилися [4].

У всіх видах рухової діяльності велике значення має просторова точність рухів. Влучність, один із проявів рухових координацій, який має прикладне значення. Прояв координованості, відображає поєднання окоміру і здатності дозувати зусилля і амплітуду рухів. Точність кидка залежить від чуттєвого кінестетичного досвіду, придбаного в процесі неодноразового виконання цієї вправи, і від здатності візуально визначати відстань і траєкторію польоту м'яча.

Одним із засобів розвитку координаційних здібностей є вправи з м'ячами, які відрізняються високою емоційністю. Це і задоволення від м'язової роботи в грі з м'ячем, від відчуття бадьорості і енергії, від можливості дружнього спілкування в колективній грі, від досягнення поставленої в грі мети.

Однак, слід зазначити, що в доступній літературі не виявлено досліджень застосування вправ з м'ячем в процесі фізичного виховання учнів 16-19 років з порушеннями опорно-рухового апарату спеціальних навчальних закладів з метою поліпшення їх координаційних здібностей.

Мета дослідження – зміни показників координаційних здібностей, під впливом спеціально спрямованих вправ з м'ячем у учнів з порушеннями опорно-рухового апарату.

В рамках реалізації даної мети були поставлені наступні **завдання**:

1. Визначити показники точності метання м'яча у ціль учнів з порушеннями опорно-рухового апарату.
2. Проаналізувати зміни координаційних здібностей під впливом спеціально спрямованих вправ з м'ячем учнів з інвалідністю даного профілю.
3. Розробити практичні рекомендації для викладачів фізичного виховання спеціальних навчальних закладів щодо впровадження в процес фізичного виховання спеціальних вправ з м'ячем, спрямованих на підвищення координаційних здібностей.

Методи і організація дослідження. Тестування координаційних здібностей представляло собою влучання на точність в вертикальну і горизонтальну ціль малим (тенісним) і баскетбольним м'ячами. Кидки виконувалися з відстані 2 м стоячи, тенісним

м'ячем однією рукою в коло діаметром 30 см (10 кидків), баскетбольним м'ячем (20 кидків) в коло діаметром 50 см.

Дослідження проводилося на базі обліково-економічного технікуму для інвалідів ім. Ф. Г. Ананченко м. Харкова, в якому взяли участь 63 учня (16-19 років), які мають порушення опорно-рухового апарату. В експериментальних групах навчалось 19 юнаків і 21 дівчина.

Результати дослідження. Отримані результати метання малого і баскетбольного м'яча на точність до педагогічного експерименту, представлено в табл. 1. Виявлено вкрай низький рівень точності метання м'ячів, як юнаками, так і дівчатами.

Таблиця 1

Показники точності метання м'яча в ціль учнями експериментальних груп до і після експерименту (к-ть разів)

Групи		Юнаків (n=19)	Дівчат (n=21)
		Показники $\bar{X} \pm m$	
Малий м'яч	Вертикальна ціль		
	До експерименту	3,68±0,69	4,33±0,49
	Після експерименту	7,79±0,43	8,19±0,28
	t	5,04	6,84
	p	<0,05	<0,05
	Горизонтальна ціль		
	До експерименту	4,42±0,66	4,76±0,58
	Після експерименту	8,58±0,31	9,00±0,27
	t	5,71	6,63
	p	<0,05	<0,05
Баскетбольний м'яч	Вертикальна ціль		
	До експерименту	12,47±1,04	14,05±0,81
	Після експерименту	17,84±0,37	19,05±0,23
	t	4,85	5,94
	p	<0,05	<0,05
	Горизонтальна ціль		
	До експерименту	12,05±1,16	14,76±0,77
	Після експерименту	18,42±0,42	19,38±0,19
	t	5,16	5,86
	p	<0,05	<0,05

Протягом навчального року в зміст занять з фізичного виховання учнів експериментальних груп поряд з програмним навчальним матеріалом включалися вправи з м'ячами, які були спрямовані на розвиток координаційних здібностей. У вправах використовували два види м'ячів: баскетбольний і м'яч для гри у теніс (табл. 2).

Таблиця 2

Комплекс вправ, спрямований на розвиток точності (координаційних здібностей) учнів з порушеннями опорно-рухового апарату

	Зміст вправи	дозування
1.	– у вихідному положенні стоячи, метання тенісного м'яча однією рукою в ціль	Відстань до стіни 2м, 10 кидків, 3-4 серії, відпочинок між повтореннями 30-60с

	діаметром 30 см, розташовану на стіні на висоті 150 см, (200 см, 250 см)	Відстань до стіни 3 м, 5-6 кидків, 2-3 серій, відпочинок між повтореннями 30-60с
	– у вихідному положенні стоячи на коліні (на колінах, сидячи) метання тенісного м'яча однією рукою в ціль діаметром 30 см, розташовану на стіні на висоті 150 см	Відстань до стіни 2м, 10 кидків, 2-3 серії, відпочинок між повтореннями 60-90с
	– у вихідному положенні стоячи метання тенісного м'яча однією рукою в ціль діаметром 30 см, розташовану на стіні на висоті 150 см із заплющеними очима	
2.	– у вихідному положенні стоячи, метання баскетбольного м'яча двома руками від грудей в ціль діаметром 50 см, розташовану на стіні на висоті 150 см, (200 см, 250 см)	Відстань до стіни 2м, 20 кидків, 2-3 серії, відпочинок між повтореннями 60-90с
		Відстань до стіни 3 м, 10 кидків, 1-2 серій, відпочинок між повтореннями 60-90с
	– у вихідному положенні стоячи на коліні (на колінах, сидячи) метання баскетбольного м'яча двома руками від грудей в ціль діаметром 50 см, розташовану на стіні на висоті 150 см	Відстань до стіни 2м, 20 кидків, 2-3 серії, відпочинок між повтореннями 60-90с
	– у вихідному положенні стоячи метання баскетбольного м'яча двома руками від грудей в ціль діаметром 50 см, розташовану на стіні на висоті 150 см із заплющеними очима	Відстань до стіни 2м, 20 кидків, 2-3 серії, відпочинок між повтореннями 60-90с
3.	– у вихідному положенні стоячи у зустрічних колонах передавання баскетбольного м'яча двома руками від грудей через гімнастичний обруч, який викладач утримує на рівні грудей (голови, вище голови), розташовуючись на середині між колонами	Відстань між колонами 3-3,5 м, 10 кидків, 1-2 серії
	– Те ж передавання баскетбольного м'яча двома руками від грудей із відскоком від підлоги через гімнастичний обруч, який викладач утримує нижнім краєм на підлозі	
4	– у вихідному положенні стоячи, метання тенісного м'яча однією рукою в ціль діаметром 30 см, розташовану на підлозі	Відстань до цілі 2м, 10 кидків, 3-4 серії, відпочинок між повтореннями 30-60с
		Відстань до цілі 3 м, 5-6 кидків, 2-3 серій, відпочинок між повтореннями 30-60с
	– Те ж із заплющеними очима	Відстань до цілі 2м, 10 кидків, 1-2 серії, відпочинок між повтореннями 30-60с
	– у вихідному положенні стоячи, метання тенісного м'яча однією рукою в кошик (відро), розташоване на підлозі	Відстань до цілі 2м, 10 кидків, 3-4 серії, відпочинок між повтореннями 30-60с
5.	– у вихідному положенні стоячи метання баскетбольного м'яча двома руками від грудей в ціль діаметром 50 см, розташовану на підлозі	Відстань до цілі 2м, 20 кидків, 2-3 серії, відпочинок між повтореннями 60-90с
		Відстань до цілі 3 м, 10 кидків, 1-2 серій, відпочинок між повтореннями 60-90с
	– Те ж із заплющеними очима	Відстань до цілі 2м, 10 кидків, 1-2 серії,

		відпочинок між повтореннями 30-60с
	– у вихідному положенні стоячи метання баскетбольного м'яча двома руками від грудей в гімнастичний обруч, який лежить на підлозі	Відстань до цілі 3 м, 10 кидків, 2-3 серій, відпочинок між повтореннями 60-90с
6	– у вихідному положенні стоячи у зустрічних колонах почергове метання на влучність баскетбольним м'ячем у гімнастичний обруч, який викладач і помічник котять один одному, розташовуючись між колонами з боків	Відстань між колонами 3-3,5 м, 10 кидків, 1-2 серії
	– теж, але учні влучають тенісним м'ячем у баскетбольний м'яч, який котять	
7	- у вихідному положенні стоячи, в одній руці тенісний м'яч, в другій колба для зберігання тенісних м'ячів; підкидання тенісного м'яча вгору і ловлення його у колбу	10 разів кожною рукою, 1-2 серії (Замість колби можна використовувати 2 0,5л пластикових стакани, для жорсткості вставлених один в один)
	теж, але підкидання м'яча із колби та ловлення його у колбу	
	теж, але із заплющеними очима	
	теж, але ловлення м'яча в колбу, після відскоку від сильного удару в підлогу	
8	– у вихідному положенні стоячи один проти одного, у кожного колба для зберігання тенісних м'ячів, передавання тенісного м'яча партнерові і ловлення його в колбу	Відстань між партнерами 3-3,5 м, 6-8 разів кожною рукою, 1-2 серії
	теж, але передавання м'яча поштовхом із колби	
9	– у вихідному положенні стоячи, перед учнем на підлозі баскетбольний м'яч, у руках пакет із тенісними м'ячами (10шт.). Влучаючи тенісними м'ячами у баскетбольний м'яч перекотити його за межу на відстані 8-10 м	2-3 рази

Після застосування спеціально підібраних вправ з м'ячем в експериментальних групах, як у юнаків, так і дівчат, показники точності метання м'яча, і малого і баскетбольного, як у вертикальну, так і в горизонтальну мішені значно покращилися, і ці відмінності носять достовірний характер ($p < 0,05$) (табл. 1).

Таким чином, при метанні малим м'ячем у вертикальну ціль приріст показників склав: в групі юнаків – 4,11 влучань (93,0 %); в групі дівчат – 3,87 влучань (105,0%); в горизонтальну ціль – 4,16 (94,1%) та 4,24 (89,1%) відповідно. Баскетбольним м'ячем – 5,37 влучань (43,1 %), 5,0 (35,6 %), 6,37 (52,9 %), 4,62 (31,3 %).

Висновки. Значний приріст показника координації рухів, що спостерігався в учнів з порушеннями ОРА, що займалися за програмою із застосуванням спеціально підібраних вправ з м'ячем, свідчить не тільки про доцільність, а й необхідність впровадження спеціальних комплексів рухових дій, побудованих на ігрових вправах з м'ячем. Такі програми можуть використовуватися з метою підвищення рухової активності, що в значній мірі прискорить

ресоціалізацію учнів з порушеннями ОРА і дозволить їм більш повноцінно здійснювати свою життєдіяльність.

Перспектива подальших досліджень. Подальше дослідження пов'язане із розширенням цілеспрямованої системи вправ із м'ячем, урахуваючи точну індивідуальну специфіку фізичних порушень в стані здоров'я учнів, із метою кращого пристосування до умов повсякденного життя, придбання спеціальності та готовності до професійної діяльності.

Список літератури

1. Бойко Г. Н. Критерий психологической эффективности реализации системы психолого-педагогического сопровождения в спорте инвалидов //ППМБПФВС. 2010. №2. С. 23-26
2. Друзь В. А., Клименко А. И., Помещикова И. П. Социальная адаптация лиц с нарушениями опорно-двигательного аппарата средствами физического воспитания //Физическое воспитание студентов. 2010. Т. 1. С. 34-37.
3. Колупаєва А. А. Стратегічні напрями сучасної освітньої політики України //Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2010. №. 1. С. 7-13.
4. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник: /за заг. ред. Колупаєвої А. А. К., 2012. 308 с.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Примак О.Я.,

вихователь

*Комунального закладу «Рубіжанський
навчально-реабілітаційний центр «Кришталік»,
м. Рубіжне*

Однією з актуальних соціально-педагогічних і демографічних проблем сучасного соціуму є включення дітей з обмеженими можливостями в суспільство. Актуальність цієї проблеми пояснюється багатьма обставинами, що склалися у сучасному житті.

Чисельність дітей з фізичними, інтелектуальними, психічними і сенсорними відхиленнями серед населення країни неухильно зростає. Все це свідчить про те, що в умовах переходу до ринкових відносин в суспільстві активізувалися несприятливі об'єктивні умови і суб'єктивні чинники, що негативно впливають на демографічну ситуацію. У багатьох регіонах погіршується екологічна ситуація - зростає травматизм, погіршується здоров'я населення країни, особливо жінок репродуктивного віку. Крім того, відбувається трансформація життєвого укладу, зміна ціннісних орієнтацій і культурно-етичних засад суспільства дозволяють припустити, що в цих умовах тенденція до збільшення чисельності дітей з інвалідністю може зберегтися і в найближчі роки.

Актуальність даної теми визначається також характерним для всього світу процесом гуманізації відносин між усіма елементами соціальної структури суспільства. Тому створення оптимальних умов для успішної адаптації таких дітей є найважливішим соціально-економічним і політичним завданням усіх державних і громадських структур.

Для підвищення ефективності вирішення соціальних проблем дітей з інвалідністю необхідний перегляд підходів до явища дитячої інвалідності, відповідно до ситуації, з урахуванням їх індивідуальних потреб і типів сім'ї, видів інвалідності та інших факторів. Формування і розвиток соціального і трудового потенціалу дітей з обмеженими можливостями,

їх активну участь в житті суспільства могли б сприяти подальшому розвитку економіки країни і її стабільному функціонуванню.

На сучасному етапі освіта дітей з обмеженими можливостями організована за двома напрямками: освіта в спеціальній (корекційній) школі та освіта в спеціальних (інклюзивних) класах загальноосвітніх шкіл.

Ефективність функціонування спеціальних шкіл висока за рахунок оснащення освітнього процесу спеціальним обладнанням, залучення кваліфікованих фахівців, в тому числі, дефектологів, психологів і педагогів, які володіють технологіями спеціальної освіти.

Навчання в спеціальних (інклюзивних) класах звичайної школи дає можливість використання спеціальних технологій, створювати доброзичливі відносини зі здоровими дітьми, придбання соціальних, комунікативних навичок, участь разом з іншими учнями в різних конкурсах, спортивних заходах, тощо. Все це разом, стирає грань між різними категоріями учнів, має створювати високий рівень психологічного комфорту.

Однією з важливих проблем освіти в суспільстві є його доступність для ряду соціальних груп, що мають «невигідні» стартові умови. Серед них особливе місце займають діти з особливими потребами та діти з обмеженими можливостями здоров'я (звані раніше «діти-інваліди»). Здобуття якісної освіти такими дітьми перешкоджають множинні структурні обмеження, так чи інакше пов'язані з соціальною нерівністю. Саме в зв'язку з цим виникла концепція інклюзивної освіти.

Міжнародний досвід показує, що розвиток системи інклюзивної освіти - довгострокова стратегія, що потребує терпіння і терпимості, послідовності, безперервності, поетапності та комплексного підходу для її реалізації. В Україні обговорення ідей інноваційних підходів до освіти дітей з обмеженими можливостями зводиться до дискусії з приводу надання можливості вибору батькам дітей з обмеженими освітніми потребами двох шляхів соціально-реабілітаційного супроводу: через організацію корекційного простору в стінах спеціальної школи або в умовах звичайної загальноосвітньої школи з усіма соціально психологічними ризиками для такої дитини. Соціологічні дослідження показали, що обидва маршрути активізують механізми взаємодії дитини з середовищем і здійснюють корекцію порушених функцій і тим самим сприяє ефективному супроводу не тільки самої дитини, але і всієї його родини.

На сьогоднішній день в Україні активно проходить організація інклюзивного навчання: розробляється програмно-методичне забезпечення процесу інклюзивного навчання, проводиться професійна перепідготовка вчителів загальноосвітніх установ, впроваджуються нові технології і обладнання, що дозволяють розширити освітні можливості дітей з особливими освітніми потребами.

У зв'язку з вищесказаним актуальним завданням стає виявлення, куль-турне оформлення, осмислення і пропаганда наявного досвіду інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями та розробка і впровадження механізмів організації даного процесу.

Сучасні західні дослідження соціальної проблеми неодмінно оперують темою «контексти»: куди вбудована вивчаема проблема, в зв'язку з якими іншими більш загальними проблемами має сенс розглядати дану проблему. Інклюзивна освіта не існує відокремлено. Як мінімум можна виділити три значущих контексту:

- розвиток освіти в цілому і весь комплекс змін, які впливають як на освіту, так і на інклюзивну освіту;
- розвиток системи забезпечення соціальних прав, і зокрема, права на освіту;
- соціальний маркетинг популярних ідей організації життя суспільства (прийомна сім'я, волонтерство, спільне навчання людей «в нормі» і з особливим варіантом розвитку).

Неувага до кожного з контекстів формує ризики в проведенні дослідження.

Ці та багато інших питань відображають необхідність вбудовування вивчення інклюзивної освіти в контекст перетворення системи освіти в цілому.

Спільне навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я та дітей загальноосвітнього класу (інтегроване навчання) розвивається повільно.. Якість навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я в загальноосвітньому класі перевищує на досить низькому рівні

Залишається актуальною проблема забезпечення спеціальними кваліфікованими кадрами як загальноосвітніх, так і спеціальних (корекційних) освітніх установ. Потребує вдосконалення нормативно-правова база організації інтегрованої та професійної освіти.

В Україні не готують студентів педвузів масово працювати з дітьми з обмеженими можливостями. Уявіть ситуацію, коли в звичайну школу в звичайний клас прийдуть навчатися декілька дітей з різними важкими функціональними порушеннями, а педагогів навчали працювати з фізично здоровими дітьми...

В українських вузах є відділення корекційної педагогіки (дефектології). Але цього мало. Тим більше, в більшості вузів готують тільки олігофренопедагогів і логопедів. Але на олігофренії та проблемах в розвитку мови, список проблем зі здоров'ям на жаль не обмежується.

Статусна позиція дітей з обмеженими можливостями визначається наявністю соціальних бар'єрів з боку суспільства, що уповільнюють процес їх соціалізації і включення в соціум, маргіналізацією цієї групи населення. У зв'язку з цим актуальною є проблема адаптації дітей з обмеженими можливостями до реалій сучасного життя.

Основною метою навчання учнів з обмеженими фізичними можливостями здоров'я є формування міцних базових знань, умінь і навичок, що дозволяють надалі адаптуватися (інтегруватися) в суспільстві. Освітній процес повинен будуватися на наступних принципах: педагогічного оптимізму; корекційно-компенсуючої, соціально-адаптуючої спрямованості навчання; діяльнісного підходу; диференціації та індивідуалізації; спеціального педагогічного керівництва.

Практика показує, що не кожен викладач може працювати з такими учнями, ефективно організувати освітній процес, домагатися відчутних результатів і зміни їх поведінки, в освоєнні професії, не в будь-якого педагога вистачає готовності, емоційно-психологічної стійкості, толерантності у взаєминах з такими учнями. Часто важко знайти контакт, налагодити довірчі відносини, управляти ситуацією, знаходити нестандартні прийоми у вирішенні конкретних завдань.

В якості пріоритетного напрямку розвитку системи освіти дітей з інвалідністю слід розглядати організацію їх інтегрованого навчання і виховання. Разом з тим, інтегрована освіта не повинна ставати самоціллю, тим більше мати формальний характер - інтеграція заради інтеграції.

Розвиток інтегрованих форм навчання дітей з особливими освітніми потребами повинно здійснюватися поступово, на основі планування та реалізації комплексу заходів, що забезпечують дотримання вимог до організації цієї діяльності (включаючи наявність відповідної матеріальної бази, спеціальних освітніх програм, підготовку педагогічного колективу, проведення роз'яснювальної роботи з учнями, та їх батьками). Інакше подібна міра не тільки не дозволить забезпечити повноцінну інтеграцію дітей з інвалідністю, а й негативно позначиться на якості роботи освітнього закладу з іншими учнями.

Крім того, пріоритет розвитку спільної освіти таких дітей та здорових учнів не означає відмови від кращих досягнень системи спеціальної освіти. Необхідно забезпечити збереження і вдосконалення існуючої мережі корекційних установ. Для частини дітей більш доцільним є навчання саме в спеціальній установі, такі школи на сучасному етапі можуть виконувати функції навчально-методичних центрів, що надають методичну допомогу педагогічним працівникам загальноосвітніх установ, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, психолого-педагогічну допомогу дітям і їх батькам.

Питання про вибір освітнього та реабілітаційного маршруту дитини з інвалідністю, в тому числі про визначення форми і ступеня його інтеграції в освітнє середовище, має

вирішуватися виходячи насамперед з потреб, особливостей розвитку та можливостей дитини, з безпосередньою участю його батьків.

ВЗАЄМОДІЯ ДУХОВНОГО Й ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Пристинський В.М.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теоретичних, методичних основ фізичного виховання і реабілітації; завідувач Науково-дослідної лабораторії взаємодії духовного й фізичного виховання дітей та учнівської молоді

Пристинська Т.М.,

магістр фізичного виховання, старший викладач кафедри здоров'я людини і фізичного виховання; співробітник Науково-дослідної лабораторії взаємодії духовного й фізичного виховання дітей та учнівської молоді

Державний вищий навчальний заклад

«Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ

Одним з пріоритетних завдань Національної програми розвитку інклюзивної освіти в Україні є формування гармонійно розвиненої, морально й фізично здорової особистості, яка відповідально ставиться до здоров'я як найвищої особистісної й суспільної цінності.

Фізичне виховання молоді має відображати нові підходи до формування особистості. Активність у фізкультурно-оздоровчій діяльності є об'єктивною умовою гармонійного розвитку особистості дітей з особливими освітніми потребами. Фізичне виховання покликане формувати дбайливе ставлення до власного здоров'я й фізичної кондиційності, комплексно розвивати фізичні й психічні якості, сприяти активному й творчому використанню засобів фізичної культури в організації та здійсненні здорового способу життя.

В даному контексті фахівець з фізичного виховання виконує важливу соціальну функцію, яка полягає у здійсненні духовного, інтелектуального й фізичного розвитку, у вихованні особистості, у формуванні здорового стилю життя учнівської молоді. Професійна діяльність фахівця має бути спрямована не лише на організацію навчально-пізнавального (навчально-тренувального) процесу, а й на фізкультурно-оздоровчу та виховну роботу щодо реалізації завдань виховання активного громадянина; формування життєво важливих рухових умінь і навичок, сприяння розвитку культури здоров'я, пропагування здорового способу життя, виховання фізично, психічно й духовно здорових громадян України.

Вихованість, рівень професійної майстерності, особистісне ставлення вчителя до проблем виховання здорового способу життя, фізкультурно-оздоровчої, спортивної, туристсько-краєзнавчої діяльності проектується й на особистість учнів. Викладені аргументи, на наш погляд, сприятимуть підвищенню гуманістичної спрямованості в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

У зв'язку з цим перед суспільством "... постає завдання формування здорового способу життя як умови збереження української нації, перспективи духовного оновлення наступних поколінь, запоруки якісних перетворень у масштабах держави" [3, с. 97]. Актуальність означеної проблеми визначається також й необхідністю "... науково-технологічного забезпечення формування у студентів педагогічних закладів освіти духовності як чинника оптимізації процесу професійно-педагогічної підготовки майбутнього фахівця в галузі фізичної

культури і спорту, який здатний на високому професійному рівні реалізовувати й завдання інклюзивної освіти” [1, с. 35].

На наш погляд, сучасність формує новий тип культури особистості викладача, який передбачає опанування новими моделями поведінки і діяльності. У зв'язку з цим, для педагогів важливо зробити все можливе для того, щоб фізична культура і спорт посіли гідне місце в ієрархії життєвих цінностей молоді з особливими освітніми потребами.

Сучасна дійсність потребує викладача з творчим науково-педагогічним мисленням, високою професійною мобільністю, здатного ефективно працювати з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах проведення фізкультурно-масової, оздоровчої, спортивної роботи; фахівця, спроможного до самостійного інноваційного пошуку.

Зміцнення здоров'я української нації, виховання соціальної орієнтації на здоровий спосіб життя та профілактику захворювань є одним з найважливіших завдань суспільства, а значить й педагогічної практики, яке призваний реалізувати викладач фізичного виховання. Без професійно компетентного вчителя фізичної культури, інклюзивній освіті важко здійснювати ці завдання, бо особистість учителя – це не тільки “ключова фігура” освітньо-виховного процесу закладу освіти, а ще й пропаганди та ствердження здорового способу життя в умовах гуманізації суспільства.

Таким чином, на наш погляд, успішність у розв'язанні цього важливого соціального завдання залежить від рівня професійної майстерності викладачів, їхнього уміння донести кожній дитині значущість здорового способу життя як складової гармонійного розвитку особистості. Нормою життя має стати зміцнення й збереження здоров'я, загартовування, свідоме дотримання режиму дня, харчування, турбота й відповідальність про себе та своїх близьких завдяки набутих знань. Вважаємо, що на підставі саме цих чинників повинна розпочинатися підготовка вчителя фізичної культури до процесу виховання дітей з особливими освітніми потребами, до усвідомлення значущості здоров'я як найважливішої цінності в житті кожної людини. Тільки тоді ми в змозі вести мову про успіх сучасного вчителя у вихованні здорової нації.

Реалізації виховних технологій, які формують здоровий спосіб життя, зберігають і зміцнюють здоров'я, сприяє комплексний підхід до створення освітньо-виховного середовища взаємодії духовного й фізичного розвитку молоді.

Накопичений нами досвід спонукає до критичного аналізу та подальших професійних роздумів щодо впровадження у навчально-виховний процес студентів факультетів фізичного виховання інноваційних педагогічних і виховних технологій, спрямованих на взаємодію духовного й фізичного розвитку дітей та учнівської молоді по забезпеченню завдань інклюзивної освіти.

Література

1. Григоренко В.Г., Пристинський В.М. Професійна діяльність викладача педагогічного університету як об'єкт духовного та мотиваційно-системного дослідження. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика* : збірник наук. праць. Луганськ : Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля, 2009. Вип. 1(30). С. 32-46.

2. Омельченко С.О., Пристинський В.М. Принципи моделювання педагогічної системи взаємодії соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя учнів загальноосвітньої школи. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2009. № 3. С. 77-85.

3. Pristinsky V.N., Krasnolutsky K.K. New capacity of cross-cultural infospace in forming knowledge base about healthy lifestyle. *Інноваційні технології в галузі фізичного виховання, спорту, рекреації та валеології* : електр. збірник наук. робіт IV Міжн. (Інтернет) наук.-метод. конф. Вип. 4. X. : Акад. ВВ МВС України, 2010. С. 95-99.

4. Приступа Є. Глобалізаційні тенденції в системі підготовки фахівців у галузі фізичного виховання і спорту в Європі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*. Серія : Педагогіка. 2004. Вип. 4. С. 125-129.

ДИТЯЧИЙ ЦЕРЕБРАЛЬНИЙ ПАРАЛІЧ ЯК МЕДИКО-СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Радченко А.В.,

кандидат педнаук, доцент кафедри фізичної реабілітації та здоров'я людини

Науково-дослідного інституту фізичного виховання і спорту

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

м. Кременна

Дитячий церебральний параліч як медико-соціальна проблема є дуже актуальною темою сучасності, тому що це захворювання потребує багато уваги та цілий комплекс заходів, спрямованих на відтворення порушеного чи втраченого дитиною фізичного, соціального та психологічного здоров'я.

Аналіз літератури з даної тематики показав, що реабілітація дітей, хворих на церебральний параліч (ДЦП) – це комплексна проблема, яка вирішується вченими багато років. Перш за все наслідком ДЦП є пошкодження мозку (А. Н. Белова, Н. А. Гросс, К. О. Семьонова, В.І. Козявкін).

На даний час реабілітаційне лікування дітей з руховими порушеннями регламентується наказами МОЗ України №623 від 08.10.2007 «Про затвердження форм індивідуальної програми реабілітації дитини-інваліда та порядку їх складання», №214 від 11.10.1993. «Про удосконалення неврологічної допомоги дітям», №79/10 від 26.02.01. «Про затвердження плану реалізації додаткових заходів щодо забезпечення виконання Національної програми «Діти України» на період до 2005р.», №889 від 01.12.2009 «Про затвердження клінічного протоколу санаторно-курортної реабілітації дітей з церебральним паралічем» [1].

Провідною в клініці ДЦП є патологія рухової сфери, що проявляється порушенням елементарних рухів через патологічний м'язовий тонус за спастичним типом, ригідністю, дистонією або гіпотонією груп або окремих м'язів, функціонально об'єднаних в м'язову синергію [87]. Автори вказують, що при наслідках ДЦП формується патологічний руховий стереотип — порушення таких складних рухових актів, як ходьба, підтримання вертикальної пози, мовна моторика та ін.

Про труднощі терапії хворих на церебральне ураження свідчить той факт, що перші автори у своїх ранніх роботах вважали це питання безнадійним, тому лікування майже не застосовувалося, але з часом у процесі вивчення проблем, пов'язаних з ДЦП, виникла досить велика кількість методів і засобів лікування. Оскільки діагноз ДЦП ставився після розвитку й проявів основних клінічних симптомів, то й лікування починалося значно пізніше, ніж це необхідно. Це й було однією з основних причин малоефективної терапії, яка тільки незначною мірою полегшувала страждання хворих.

Говорячи про ДЦП як медичну проблему хотілось би зауважити, що згідно з Уніфікованим клінічним протоколом первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги й медичної реабілітації (УКПМД) «Церебральний параліч та інші органічні ураження головного мозку, які супроводжуються руховими порушеннями у дітей» (наказ МОЗ України 09.04.2013 № 286), застосовується така допомога з фізичної терапії :

1. Усім дітям з розладами в руховій сфері медична допомога надається в спеціалізованому реабілітаційному центрі для дітей з органічними ураженнями нервової системи.

2. В основі фізичної терапії таких дітей лежить модель комплексної реабілітації „Тандем-партнерство”, „Дитина-сім'я-фахівець”, яка полягає у гармонійному поєднанні медичного та соціально-педагогічного аспектів реабілітації.

3. Необхідно забезпечити наявність у центрах реабілітації персоналу, який надає консультативно-діагностичну та лікувальну допомогу, проводить медичну та соціально-педагогічну реабілітацію.

4. Доведено, що проведення комплексної реабілітації дітей з розладами в руховій сфері в умовах спеціалізованого медичного центру медико-соціальної реабілітації дозволяє значною мірою збільшити ефективність лікування, максимально адаптувати дитину до суспільства та навколишнього середовища, підвищити якість її життя.

5. Реабілітація дітей з органічним ураженням центральної нервової системи повинна бути спрямована на покращення соціальної адаптації дитини в оточуючому середовищі, на покращення самообслуговування, спілкування, дозвілля, забезпечувати відвідування освітніх та громадських закладів.

6. Існують докази, що перед початком любого виду втручання необхідно виключити наявність протипоказань до проведення певного методу лікування, провести оцінку функціонального рухового розвитку дитини за допомогою спеціалізованих шкал, моніторинг стану дитини під час лікування, при необхідності змінювати індивідуальну програму реабілітації [3].

Через високий рівень супутніх захворювань у дітей з ЦП, слід перевіряти на наявність затримки психічного та мовленнєвого розвитку, порушень зору та слуху. Необхідно також оцінювати соматичний стан дитини, проводити моніторинг функцій ковтання, росту, набору маси тіла та ін.

Якщо говорити про ДЦП як соціальну проблему окремо в контексті нашої роботи доречно було б використовувати термін як соціальна реабілітація.

Метою соціальної реабілітації є відновлення соціального статусу дитини, забезпечення соціальної адаптації у суспільстві, досягнення певної соціальної незалежності. Неодмінною умовою соціальної реабілітації є культурна самоактуалізація особистості, її активна робота над своєю соціальною досконалістю. Якими б сприятливими не були умови реабілітації, її результати залежать від активності самої особистості [1].

Перш за все людина, яка отримала діагноз ДЦП потребує допомоги у різних сферах соціальної діяльності та життя, а саме:

1. проблема суспільства: недостатні та недофінансовані форми соціальної підтримки, слабка система охорони здоров'я, освіти, культури, побутового обслуговування, відсутність належної архітектурного середовища для дітей з обмеженими можливостями;

2. проблеми сім'ї: майже відсутнє забезпечення фінансової підтримки, не сприятливі житлові умови, відсутність спеціальних навичок за доглядом дитини, вирішення проблем емоційного напруження родини, подолання постійної ізоляції;

3. проблеми навчання: відсутність спецшкіл, спеціальних реабілітаційних центрів в місцях проживання сімей, де є дитина інвалід.

4. проблеми професіоналів: відсутність медиків, дефектологів, педагогів та психологів, які б розробили та впровадили спеціальні методи освіти та виховання дітей та батьків, відсутність інженерів та виробників (розробка та виготовлення спеціальних засобів для підтримки ефективної життєдіяльності та навчання дітей, створення спеціальних робочих місць) та ін. [2].

Соціальна реабілітація дітей з функціональними обмеженнями – це складний процес, що потребує переорієнтації, і насамперед – у напрямі розробки методології і методики соціально-педагогічної та психологічної моделі соціальної роботи. Специфіка такого підходу викликає необхідність суттєвих змін у ставленні до дітей інвалідів, які потребують не тільки матеріальної, фінансової, гуманітарної підтримки і заходів реабілітації (медичної, професійної, соціально-побутової), а й належних умов для актуалізації своїх здібностей, розвитку особистих якостей і потреб у соціальному, моральному і духовному самовдосконаленні. Сутність соціально-педагогічної реабілітації полягає у створенні таких умов для саморозвитку людини, в результаті яких виробляється активна життєва позиція особистості. Цілісний, системний підхід дозволяє сформулювати багаторівневу структуру проблем соціальної реабілітації та допомоги [1].

Дитина, опинившись наодинці з батьками та лікарями, у яких одна домінанта – її хвороба, поступово ізолюється від суспільства, і от тут вже ні про який розвиток і тим паче соціальну реабілітацію мови бути не може. На мою думку, з батьками теж варто проводити певні профілактичні заходи, пояснювати їм, як варто виховувати таку дитину, чого не варто робити. Сім'ї, які мають дітей-інвалідів, потребують конкретної допомоги соціальних служб. Інвалідність призводить до обмеження життєдіяльності людини, її соціальної дезадаптації, обмеження здатності до самообслуговування, пересування, орієнтації, контролю за своєю поведінкою, спілкування, майбутньої трудової діяльності внаслідок відхилень у фізичному та психічному розвитку. Система навчання цих дітей не досконала. У зв'язку з цим треба вирішувати комплекс соціальних та психолого-, медико-педагогічних проблем із соціальної орієнтації таких дітей.

Корекційну роботу найчастіше виконують самі батьки, проте багато з них не володіють спеціальними знаннями з дефектології та медико-соціальної реабілітації. Крім того, відсутня і спеціальна консультативна служба, де батьки мали б можливість отримати рекомендації щодо догляду за хворою дитиною, її виховання. Немає спеціалізованої методичної літератури по цих питаннях; не розв'язано проблеми здобуття професій дітьми-інвалідами, а також працевлаштування матерів, які мають таких дітей. Таким чином, діти-інваліди дуже часто не мають соціальної та матеріальної підтримки, умов для розвитку своїх інтересів, здібностей, ще й приречені на інтелектуальну потворність [1].

Отже говорячи про ДЦП як медико-соціальну проблему нам би хотілось зауважити, що багато не вирішених питань як жити дитині у суспільстві з таким діагнозом. Реабілітація повинна бути довготривалою та постійною, але не всі сім'ї мають можливість займатися цим, або з матеріальної точки зору, або з іншої. Тому основні завдання полягають на державу, яка повинна створити гідні умови для хворих з діагнозом ДЦП.

Список використаних джерел

1. Актуальні питання лікування дитячого церебрального паралічу / О. Макаренко, Н. Баданіна // Вісн. фармакології та фармації. – 2013. – № 7/8. – с. 15-18.
2. Гострі та хронічні церебральні захворювання (деякі сучасні аспекти діагностики, профілактики та лікування) / За ред. В. М. Пашковського, Буковинський держ. мед. ун-т. – Чернівці, 2005. – 266с.
3. Детский церебральный параліч: хрестоматія / [сост. – Л.М. Шипицина, И.И. Мамайчук]. – М.; СПб.: Дидактика Плюс, 2003. – 503 с.
4. Основи медико-соціальної реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи : [Навчально-методичний посібник] / За ред. В. Ю. Мартинюка, С. М. Зінченко. – К. : Інтермед, 2005. – 416 с.
5. Козьявкін В. І. Методика проф. В. І. Козьявкіна. Система інтенсивної Козьявкін-нейрофізіологічної реабілітації. Блок кінезіотерапії / В. І. Козьявкін, Б. Д. Волошин. – Міжнародна клініка відновного лікування. – Трускавець, 2004. – 125 с.

ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Резник Ю.О.,
Шумілова А.В.,
Попович А.С.,*

студенти спеціальності «Дошкільна освіта»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Мета: розглянути особливості, вимоги, завдання та чинники інклюзивної освіти, дати загальну характеристику особистості дитини.

Аналіз закордонної практики свідчить, що інклюзивна освіта передусім є можливістю для дітей з нерізко вираженими вадами психофізичного розвитку. Це, зокрема, окремі форми затримки психічного розвитку, певні мовленеві відхилення, зниження слуху чи зору, нескладні опорно-рухові вади, порушення емоційно-вольової сфери. Якщо такі діти мають збережений інтелект, самостійно себе обслуговують, адекватно контактують з однолітками, мають сімейну підтримку, то, за умови фахового психолого-педагогічного супроводу, вони цілком можуть засвоювати культурний досвід у середовищі здорових однолітків. Згідно з «Планом заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання в загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 року, №1482-р.», в Україні здійснюється активний пошук та впровадження ефективних шляхів соціальної взаємодії дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку, із їхніми здоровими однолітками.

Цій проблемі присвячено як фундаментальні праці науковців, так і окремі дослідження. Проте, і науковці, і практики неоднозначно оцінюють інтеграцію та інклюзію. Однією з основних причин поширення інклюзії є переважно неадекватне ставлення батьків до закладів корекційної освіти. Деякі батьки, будучи обізнаними у Світових тенденціях, наполягають на праві своєї дитини на перебуванні у звичайному дитячому садку нарівні зі своїми однолітками.

Проте, батьки часто не розуміють основного змісту інклюзивної освіти. Справжня інтеграція та інклюзія передбачає обов'язковий психолого-педагогічний супровід дитини фахівцями (корекційний педагог, психолог, лікар, соціальний працівник). Без цього перебування дитини у масовому навчальному закладі набуває стихійності, формальності, яка не лише не приносить користі, а і є шкідливою для дитини, оскільки без одержання відповідної корекційної допомоги психофізичний розвиток дитини лише ускладнюється. Найпершими, хто помічає проблеми та труднощі у розвитку дитини є батьки. Лікарі-педіатри, вихователі. Тому дуже важливо, щоб вони не зволікали, не чекали на спонтанне усунення вади, а звернулися до фахівців.

Консультацію щодо раннього розвитку дитини, створення необхідних для неї умов, за необхідності – і допомогу, можна одержати у психолого-медико-психологічних консультаціях. Для цього батькам не потрібно жодних направлень і дозволів. Вони можуть відвідати ПМПК з власної ініціативи. Чим раніше дитина одержить необхідну допомогу, тим легше буде структура її дефекту, тим краще вона розвиватиметься. Важливо, щоб і вихователі дошкільних закладів, і вчителі шкіл вчасно помічали проблеми поведінки дітей, труднощі у навчанні і радили батькам відвідати спеціалістів ПМПК. Саме вони допоможуть визначити, що спричинило труднощі чи вади у розвитку дитини, привело до проблем шкільного навчання: порадять, які умови створити у сім'ї, дитячому садку, школі; нададуть корекційну допомогу або порадять спеціальний заклад для цього. Приймати рішення про заклад для дитини з психофізичними вадами мають батьки разом із фахівцями ПМПК. При цьому необхідно врахувати дуже багато чинників, зокрема:

- категорія аномального розвитку;
- вік дитини;
- конкретний клінічний діагноз;
- наявність супутніх відхилень;
- стан соматичного здоров'я;
- інтелектуальний ступінь;
- особливості психічного та фізичного розвитку;
- потреби та можливості дитини.

Тобто, потрібно рекомендувати заклад з урахуванням суто індивідуальних особливостей розвитку дитини, потреб родини.

Безсумнівно, якщо у дитини вада психофізичного розвитку не є різко вираженою, передусім для неї рекомендують інклюзивний варіат дошкільного виховання (за наявності у дошкільному закладі відповідних фахівців).

Вагомого значення для правильної постановки діагнозу, вибору форми організації навчання, реалізації індивідуального підходу набуває психолого-педагогічна характеристика на дитину, написана педагогами дитячого садка, у якому вона перебувала. Адже у процесі систематичного навчання та виховання дитини найбільш яскраво виявляються її здібності, проблеми та труднощі. До складання документу може бути залучений і психолог, якщо він систематично працював з дитиною. Зауважимо, що на дитину, яка не виховувалася у системі організованого навчання й виховання, характеристику не складають.

Психолого-педагогічна характеристика має відповідати таким вимогам

- підсумок спостережень;
- добір фактів;
- систематизація фактів та висновки педагога;
- характер викладу;
- позитивні сторони дитини;
- індивідуальна робота з дитиною (хто проводив з фахівців);
- обсяг характеристики (має бути короткою, але переконливою).

У психолого-педагогічній характеристиці треба відобразити такі відомості про дитину:

1. Загальні відомості :

- прізвище, ім'я, ДНЗ, група;
- скільки років перебуває у ДНЗ;
- соціально-побутові умови у сім'ї;
- у скільки років вступила до ДНЗ і як адаптувалася.

2. Засвоєння дитиною програми ДНЗ:

- володіння навичками самообслуговування;
- засвоєння дитиною кожного розділу програми;
- рівень розвитку мовлення та орієнтації у навколишньому світі;
- ставлення дитини до невдач у засвоєнні знань та вмінь;
- види допомоги, які надавалися дитині у подоланні прогалин та труднощів, наслідки цієї

допомоги;

3. Ігрова діяльність дитини:

- в які ігри любить грати дитина;
- які іграшки приваблюють і як ними користується;
- чи грається з іншими дітьми(вихователем);
- чи супроводжує свої ігри мовленням;

4. Працездатність та поведінка дитини: розуміння дитиною вимог вихователя; участь у спільній діяльності групи; стан працездатності дитини: цілеспрямованість, ступінь розвитку уваги, темп роботи, наполегливість, доведення розпочатої роботи до завершення, що саме втомлює дитину.

5. Загальна характеристика особистості дитини: негативні та позитивні риси характеру дитини; загальний рівень розвитку; інтереси та потреби; взаємини з колективом: з ким товаришує; якщо конфліктує, то зазначити причини конфліктів.

Підсумовуючи викладане, вихователь може зауважити свої припущення щодо причин, які обумовлюють відставання дитини у розвитку, труднощі та прогалини у засвоєнні програми дошкільного закладу. Проте, ніяких діагнозів, навіть у вигляді припущення, педагог не формулює, оскільки вада дитини, її конкретний клінічний діагноз, встановлюють колеґіально працівники ПМПК на підставі ґрунтового вивчення матеріалів особової справи, картки розвитку дитини, медичних документів, малюнків дитини, психолого-педагогічної характеристики та результатів обстеження дитини.

Якщо корекційні педагоги, практичні психологи, які спеціалізуються на корекційній роботі, є компетентними щодо роботи з такими дітьми, то вихователі дошкільних закладів часто не мають ні психологічної, ні методичної готовності до інклюзії.

Тому у загальноосвітніх ДНЗ має здійснюватися спеціальна підготовка педагогічного персоналу.

Наказом Міністерства освіти та науки України «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю» від 2 грудня 2005 року №651 передбачено включення у навчальні плани вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації, що готують фахівців за напрямком «Педагогічна освіта», дисципліни «Основи корекційної педагогіки», яка й забезпечить професійну готовність до інклюзивної освіти.

Досвід інших країн переконливо доводить, що для тих фахівців, які вже працюють у навчальних закладах, ефективними ланками такої підготовки є курси підвищення кваліфікації, теоретичні та практичні семінари, тренінги.

Змістом такої освіти мають бути основи корекційної педагогіки і психології, з певними методичними аспектами. Зокрема вихователі мають бути компетентними у таких питаннях:

- підходи держави та суспільства до організації освіти дітей, які мають вади психофізичного розвитку;
- основні поняття корекційної педагогіки та спеціальної психології;
- особливості і закономірності розвитку різних категорій осіб з психофізичними вадами;
- комплексне психолого-педагогічне вивчення дітей;
- диференційовані та індивідуальні механізми і прийоми дошкільного корекційного навчання та виховання кожної категорії дітей;
- зміст та методи роботи з родинами вихованців.

З метою реалізації інклюзивної освіти вихователі повинні вміти:

- здійснювати моніторинг розвитку дітей, що мають труднощі у засвоєнні знань, різних видів діяльності та адекватно оцінювати причини, якими спричинено ці труднощі.
- своєчасно виявити відхилення у розвитку дошкільників та під керівництвом корекційного педагога брати участь у здійсненні правильного психолого-педагогічного супроводу дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку;
- здійснювати індивідуальний та диференційований підхід до вихованців з вадами психофізичного розвитку;
- формувати готовність здорових дошкільників до позитивної спільної взаємодії з однолітками, що потребують корекції психофізичного розвитку;
- проводити роботу з батьками щодо надання їм правдивої інформації про осіб з порушенням психофізичного розвитку.

Поза всяким сумнівом, компетентність вихователів є однією з умов ефективності дошкільної освіти.

Результати досліджень багатьох науковців засвідчують, що розумовий, емоційний і соціальний розвиток дітей з психофізичними вадами прямо залежить від позитивного ставлення до них, їх розуміння та прийняття педагогами, батьками і здоровими дітьми.

Сприятливе соціальне та розвивальне середовище є однією з вихідних умов розв'язання проблем інклюзивної освіти. Тому забезпечення такого середовища - одне із завдань психолого-педагогічного супроводу дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку.

Педагоги дошкільного закладу мають передусім формувати позитивне ставлення здорових вихованців до дітей з психофізичними вадами, прийоми адекватної взаємодії, емпатії.

Ця робота здійснюється за допомогою таких методів: бесіда, переконання, розгляд проблемних ситуацій, сюжетно-рольові ігри, перегляд спеціально відібраних відеосюжетів.

Оскільки дитина-дошкільник - це відзеркалення сім'ї, то відповідну роботу потрібно провести і з батьками здорових дітей, формуючи у них позитивне ставлення до перебування у групі дітей з особливими потребами. Отже, інклюзивна дошкільна освіта – це одна із реалій нашого життя.

Проте потрібно пам'ятати, що її ефективність залежить від багатьох умов, головною з яких є комплексний психолого-педагогічний супровід.

ОСОБЛИВОСТІ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРОВОЇ ФУНКЦІЇ

Руденко О.М.,

*вчитель-реабітолог II кваліфікаційної категорії
Комунального закладу «Рубіжанський навчально-
реабілітаційний центр «Кришталік»*

м. Рубіжне

Перед суспільством постає відповідальне завдання - знайти шляхи підвищення якості життя осіб з обмеженими можливостями. В даний час більше 500 млн. осіб (тобто кожна десята людина на Землі) відносяться до осіб з обмеженими можливостями. Серед них не менше 150 млн. дітей. Дедалі більшого поширення набуває точка зору, згідно з якою турбота суспільства про осіб з обмеженими можливостями є мірилом його культурного і соціального розвитку, а також морального здоров'я.

Людина сприймає світ через дотик, зір і слух. Деякі діти народжуються з патологіями органів зору. Це позначається на їх здатності знайомитися з навколишнім середовищем і подальшому розвитку. Для успішної адаптації такої дитини у дорослому житті необхідно приділити особливу увагу розвитку та вихованню.

"Краще один раз побачити, ніж сто разів почути" - говорить народна мудрість. Зір відіграє велику роль в онтогенетичному розвитку людини.

Всі порушення зору діляться на функціональні і органічні. До функціональних відносяться амбліопія (зниження зору не регульоване оптично) і косоокість, які можуть піддаватися виправленням. Органічні порушення – патології структури ока і інших частин зорової системи. Вони можуть призводити до залишкового зору, слабкозорості, сліпоті.

Згідно міжнародної класифікації порушень зору, якщо гострота зору на око яке краще бачить після оптичної корекції менше 0,3, то це низький зір. Якщо гострота зору нижче 0,05, то людина вважається із залишковим зором. Якщо гострота зору нижче 0,02, то такі люди офіційно визнаються сліпими.

До сліпоті або тяжких порушень зорової функції можуть призводити різні чинники. Серед них травми і хвороби, через які ушкоджуються очі, зорові нерви чи мозок. Нерідко люди, які повністю або частково втрачають зір, не хочуть з цим миритися. Часто їх охоплює сум і страх. І все ж багато таких людей вчиться давати собі раду і вести щасливе життя.

Зазвичай головним джерелом інформації про навколишній світ є наші очі. А коли хтось втрачає зір, то починає більше покладатися на інші чуття — слух, нюх, дотик і смак.

Сенсорний розвиток дитини - це розвиток її сприйняття й формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування у просторі, а також запах, смак тощо.

Слух. Завдяки звукам — звучанню голосу, відлунню кроків тощо — в уяві людини можуть поставати різні картини. Незрячі люди вчаться запам'ятовувати і упізнавати людей за

голосом чи навіть за ходом, для незрячого голос іншої людини — її розпізнавальний знак. Сліпі люди, як і кожен з нас, звертають особливу увагу на тон голосу, який може передавати різноманітні емоції. Завдяки натренованому вухові сліпа людина може багато чого довідатись про довколишній світ: скажімо, про напрям руху транспорту, розмір приміщення або наявність перешкод.

Нюх. Чуття нюху теж може надавати багато інформації, і не лише про джерело запаху. Наприклад, коли сліпа людина йде певним маршрутом, її нюх допомагає їй скласти в розумі карту і зазначити на ній, де розміщені кафе, ресторани, ринки тощо. Звичайно, знайомі звуки та інформація, отримана завдяки дотикам, роблять цю карту ще детальнішою.

Дотик. «Мої пальці — це мої очі», — кажуть незрячі люди. У дітей з порушеннями зору важливим органом сприйняття навколишнього світу є руки. Тому необхідно розвивати пальцевий, долонний, кистьовий способи сприйняття. Відчуття дотику дає можливість незрячим читати літературу шрифтом Брайля. Сьогодні чимало сліпих людей мають доступ до різноманітних засобів, які збагачують їх інтелектуально і духовно. Окрім публікацій шрифтом Брайля, до цих засобів належать аудіозаписи і комп'ютерні програми. Вони допомагають незрячим людям розширювати свій кругозір.

При слабозорості та сліпоти діти сприймають менше ознак і властивостей предметів, ніж їх однолітки з нормальним зором. Зниження сприйняття кольору, цілісності та повноти картини, низька швидкість сприйняття ускладнюють пізнання навколишнього світу в цілому.

Зорова зосередженість і диференціювання у слабозорих знижені. Вони повільно запам'ятовують інформацію, при цьому сильно стомлюються. Зате, якщо вони запам'ятали, то це надовго зберігається в їх пам'яті. Зорова пам'ять у сліпих відсутня, а у слабозорих ослаблена. У дітей з порушенням зору відсутня або утруднена можливість зорового контролю. Їм доводиться запам'ятовувати інформацію про орієнтири в просторі, про те, де знаходяться предмети.

У сліпих і слабозорих дітей знижені інтереси, потреби, мотиваційна сфера, активність. У той же час порушення зору не впливає на їх переконання, світогляд, темперамент, характер.

Діти з порушенням зору потребують підвищеної уваги і турботи. Їх розвиток сповільнений, порівняно зі здоровими однолітками. Правильно побудований освітній процес допоможе дитині максимально підготуватися до майбутнього самостійного життя.

Очі образно називають частиною мозку, винесеною на периферію. Зір є визначальним у формуванні уявлень про реально існуючі предмети і явища. І від того, як розвиваються очі і мозок, залежить гармонійне формування дитини, її здоров'я, психоемоційний стан і все наступне життя. Звичайно, що діти з різними порушеннями зорової функції отримують менше інформації про предмети і явища довкілля, як у якісному так і у кількісному відношенні, ніж діти з нормальним зором. Характерні особливості зорового сприйняття: миттєвість, дистантність, одночасність і цілісність образу у таких дітей недостатні.

На удосконалення процесу розвитку дітей з порушеннями зорової функції, подолання вторинних відхилень спрямована педагогічна корекція. Педагогічна корекція полягає у нормалізації (враховуючи ступінь порушення зорової функції) ходу фізичного та психічного розвитку дитини, створює умови для оволодіння нею знаннями на рівні програмових вимог для формування гармонійно розвиненої особистості.

Діти з важкими порушеннями зорової функції мають недостатньо уявлень про предмети і явища навколишньої дійсності. Через порушення зору вони погано бачать і не виділяють конкретні ознаки і властивості предметів: форму, колір, величину, просторове положення. У зв'язку з цим важливо навчити їх, користуючись неповноцінним зором, правильно зорово виділяти важливі, істотні ознаки і властивості.

Неповнота, неточність, фрагментарність, сповільненість зорово- просторового орієнтування зумовлює загальне збіднення уявлень про предмети і явища навколишньої дійсності. Тому, найбільш важливою і актуальною проблемою педагогів є формування у дітей з важкими порушеннями зорової функції точних і реальних уявлень про навколишній світ. Якщо

ці уявлення не будуть сформовані в молодшому віці, не матимуть цілісний характер, то освітній процес дитини з порушеннями зорової функції буде протікати з затрудненням. Щоб допомогти вирішити вище викладену проблему, необхідно доповнити неправильні зорові уявлення про предмети і явища навколишньої дійсності інформацією, отриманою з інших аналізаторів.

З метою розвитку зорового сприймання в роботі з дітьми з тяжкими порушеннями зорової функції необхідно використовувати всі види дитячої діяльності: гру, працю, корекційно-розвивальні заняття, побутову діяльність, режимні моменти. Бо, як вказує тифлопедагог Л.І. Плаксіна, проведення спеціальних занять з розвитку зору і зорового сприймання, без включення дитини в активну і цікаву для неї діяльність, недоцільне, і призведе лише до додаткових зорових навантажень і втоми, в той же час. Такі включення забезпечують дітям формування практичних навичок і вмінь користуватися неповноцінним зором у процесі життєдіяльності.

Формування реальних уявлень про предмети та явища оточуючого світу в дітей з тяжкими порушеннями зорової функції є одним із найважливіших засобів подолання зорової недостатності. А це можливо у разі оволодіння дітьми сенсорними еталонами.

Розвиток сенсорних здібностей охоплює такі етапи:

- формування сенсорних еталонів (стійких, закріплених у мовленні уявлень про кольори, геометричні фігури і співвідношення за величиною між кількома предметами);
- навчання способів обстеження предметів, уміння розрізняти колір, форму величину, виконувати оковимірні дії;
- розвивати аналітичне сприймання (орієнтування, виділення окремих величин, складання цілого).

Формування сенсорних еталонів особливо виявляється під час корекційно-розвивальних занять з математики, ознайомлення з оточуючим, природою. У сприйманні сенсорних якостей ознак, важливу роль відіграють дотикові, слухові відчуття. Особливо важливу роль дотикові відчуття відіграють у період плеоптики (застосування методу прямої оклюзії, коли із акту зору виключається ведуче око). Корекційно-педагогічна робота у плеоптичному періоді ставить основне завдання – формування зорового сприйняття ока, що слабо функціонує, саме в цей період дотик є компенсаторним фактором. На заняттях, під час яких формується зорове сприйняття передбачає суворий диференційований підхід, в основі якого лежать індивідуальні особливості зорової патології дитини та рекомендації лікаря-офтальмолога.

У процесі сприйняття предметів на основі дотику і тактильної чутливості у дітей формуються уявлення про форму, обсяг, розмір та якості предметів. У дітей з тяжкими порушеннями зорової функції затримується розвиток дій з предметами (шнурування черевик, користування ложкою, олівцем і т.п.). Тому особливу увагу на корекційних заняттях необхідно приділяти розвитку дрібної моторики. Для розвитку дрібної моторики сприяє робота з крупами, шнурівками.

Корисним та ефективним видом діяльності при роботі з дітьми з тяжкими порушеннями зорової функції є робота з піском.

Гра з піском, як засіб розвитку та самотерапії дитини відомий з древніх часів. Піддатливість піску пробуджує бажання творити з нього мініатюрну картину світу. Людина виступає у пісочниці, як творець-один життєвий сюжет змінює другий.

Гра з піском – це натуральний і посильний для дитини з порушеннями зорової функції вид діяльності. Дитина, часто, словами не може висловити свої переживання, страхи, і тут йому на допомогу приходять ігри з піском. Проігруючи хвилюючі його ситуації за допомогою іграшкових фігурок, створюючи картину власного світу з піску, дитина звільнюється від напруги. А найголовніше вона набуває безцінного досвіду символічного вирішення багатьох життєвих ситуацій, тому що у справжній казці все завжди закінчується добре!

Перенесення традиційних корекційних занять у пісочницю дає більший корекційно-компенсаторний ефект.

По-перше, суттєво збільшується бажання дитини дізнаватися про щось нове, експериментувати та працювати самостійно.

По-друге, у пісочниці суттєво розвивається тактильна чуттєвість, як основа «ручного інтелекту».

По-третє, у іграх з піском більш гармонійно і інтенсивно розвиваються всі пізнавальні функції (сприймання, увага, пам'ять, мислення), а також мова і моторика.

По-четверте удосконалюється предметно-ігрова діяльність, що в подальшому сприяє розвитку сюжетно-рольової гри і комунікативних навичок дитини з ооп.

По-п'яте, пісок, як і вода, має можливість «заземляти» негативну енергію, що особливо актуально з «особливими» дітьми.

Наступний вид діяльності, який буде корисним та ефективним при роботі з дітьми з тяжкими порушеннями зорової функції - це аплікація. Виконувати аплікацію потрібно на сентіпоновій основі використовуючи тканину різної фактури, це сприяє розвитку дотику, навичок орієнтування в просторі, розвитку чутливості кінчиків пальців рук.

На заняттях доцільно використовувати мозаїку - цей вид практичної діяльності спрямований на вдосконалення координації руху і розвитку дотику.

Важливо навчити дитину на дотик і за допомогою залишкового зору знаходити потрібну деталь (фішку) і вставляти її в отвір. Різні варіанти мозаїчних композицій, а також застосування мозаїк з дрібними і великими деталями дозволяє підходити до дітей диференційовано і кожному давати посильні завдання. Щоб привчити дітей з залишковим зором працювати з мозаїкою не користуючись дефектним зором, доцільно використовувати гру " Жмурки". (запропонувати дітям одягнути темні окуляри або маски і на дотик виконати завдання.)

Також на корекційних заняттях буде доцільним використання конструктору. Вправи в конструюванні сприяють розвитку дотику, зміцненню м'язів рук, рухливості пальців, розвитку уваги, творчості.

Паралельно з конструктором на заняттях також доцільно використовувати пластилін. Робота з цим матеріалом розвиває у дітей вміння здійснювати перенесення обстежуваних дій в самостійну діяльність, закріплення форми, величини предметів, також сприяє розширенню дотикового досвіду дітей, вмінню характеризувати властивості та якості пластиліну.

Працюючи з дітьми з тяжкими порушеннями зорової функції, завжди пам'ятайте, що кожна незряча дитина є індивідуальністю, особистістю і немає двох людей з однаковими потребами, здібностями і можливостями.

Безумовно, сліпота створює особливі труднощі. Але здатність людини пристосовуватись до цих труднощів, витривало їх зносити і при цьому радіти життю гідна подиву!

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Салахетдінова Я.О.,

*магістрант кафедри фізичної реабілітації та здоров'я людини
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»*

м. Кременна

Одним з найважливіших напрямків соціальної політики нашої держави є формування умов для безперешкодного доступу до об'єктів і послуг осіб з обмеженими можливостями здоров'я.

Метою даного дослідження є аналіз і характеристика основних форм навчання, які пристосовані для роботи із молоддю з особливими освітніми потребами.

В Україні інклюзивне навчання тільки починає реалізуватися, але його впровадження на своєму шляху вже зустрічає як фінансові, так і психологічні труднощі. Адже більшість нинішніх вчителів і батьків мають радянський стереотип виховання, і, відповідно, тільки один прийнятний принцип навчання особливих дітей - окремо в спеціальному інтернаті. В наш час, ознайомившись з досвідом розвинених країн, стало зрозуміло, що інклюзивне навчання допомагає перетворювати «особливих» дітей, а також воно позитивно впливає на їхніх «звичайних» однолітків.

Встановлено, що навчання осіб з особливими освітніми потребами реалізується в наступних формах:

- *спеціалізоване навчання* здійснюється на базі вузів-інтернатів, де створені реабілітаційні умови для студентів з глибокими ураженнями зору, слуху, опорно-рухового апарату. Використання спеціалізованого технічного обладнання, спеціально оснащених аудиторій, лабораторій, бібліотек максимально сприяють розвитку професійних знань і умінь відповідно до єдиних для всіх вимог освітнього стандарту;

- *змішане навчання* реалізується в звичайному вузі за адаптованими навчальними планами з об'єднанням студентів з обмеженими можливостями в окремі групи і подальшим їх переведенням на старших курсах в загальні потоки. При цьому зміст навчальних дисциплін адаптується з урахуванням специфічних потреб студентів-інвалідів;

- *дистанційна форма навчання* знімає просторові обмеження (необхідність щоденного відвідування місця навчання) і робить можливим доступ не тільки до навчального програмного забезпечення вузу, а й до різноманітних баз даних (законодавчих, бібліотечних та ін.), Забезпечуючи реалізацію принципу гуманізму, згідно з яким ніхто не повинен бути позбавлений можливості навчатися через географічну або тимчасову ізоляцію, соціальну незахищеність або неможливість відвідувати освітні установи в силу фізичних недоліків [3].

- *інтегроване (або інклюзивне) навчання* людей із порушеннями здоров'я в освітні умови вищої школи вимагає врахування їх психологічних особливостей, оскільки функціональні обмеження можливостей взаємодії людини з навколишнім середовищем формують вторинні зміни - особистісні. Серед них можуть бути прогалини у знаннях, несформована соціальна компетентність, звичка до невимогливого, поблажливого ставлення, неадекватні уявлення про свої можливості тощо. Почуття безпорадності, слабкості, страх перед оточуючими людьми, відчуття непотрібності суспільству і безглуздості свого існування в ньому - ці почуття знаходять вираз в таких зовнішніх проявах, як замкнутість, образливість або підвищена агресивність, що, в свою чергу, стає серйозною перешкодою для інтеграції інвалідів в студентське співтовариство. Звичайно, інтегроване навчання студентів з обмеженими фізичними можливостями неминує супроводжується подоланням адаптаційних труднощів.

Одже, нами було проаналізовано такі можливі форми роботи із учнівською молоддю з особливими потребами, як спеціалізоване навчання, змішане навчання, дистанційна форма навчання та інтегроване (або інклюзивне) навчання. Подальшого дослідження потребують такі питання як підготовка педагогів до роботи в інклюзивному середовищі, умови та складові їх ефективної роботи, методи та засоби роботи з молоддю із особливими освітніми потребами тощо.

Список літератури

1. Гаврикова Л. П., Кремер О. Б., Подвальний С.Л. Управление индивидуализированным обучением в коррекционной школе. – Воронеж, 2004. – 104 с.
2. Кантор В. З., Мурашко В. В. ВУЗ в системе непрерывного образования инвалидов: социально-психологические аспекты реабилитационно-образовательного пространства // Образование через всю жизнь: проблемы становления и развития непрерывного образования. - СПб. : ЛОГУ, 2002. - С. 183 - 191.

3. Лебедева С. С. Стратегия непрерывного образования инвалидов как социальной группы [Текст] // Стратегия непрерывного образования инвалидов как социальной группы – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://kai.ru/documents/11806>.

ВЧИТЕЛЬ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

Саприкіна Т.Г.,

викладач загальної педагогіки і психології, вчитель вищої категорії

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Право на рівний доступ до якісної освіти є невід'ємним правом кожної дитини, яке закріплене в основному законі України - Конституції України, інших законодавчих документах. Особливо це важливо, коли йде мова про дітей з особливими потребами в навчанні, для яких донедавна була лише одна можливість отримати освіту – у спеціальних навчальних закладах або за індивідуальною формою навчання, тобто, вдома. Якою ж має бути якісна освіта для дітей з особливими освітніми потребами?

Необхідними умовами для отримання якісної освіти для дітей з особливими потребами є вміння педагога здійснювати індивідуалізацію та диференціацію навчального процесу, оцінювати розвиток дитини на основі об'єктивних спостережень за її розвитком, розробляти індивідуальні навчальні програми, тісно співпрацювати з батьками дитини та іншими фахівцями.

Організація інклюзивного навчання вимагає пристосування до потреб дитини не тільки приміщення, облаштування робочого місця, програмно-методичного забезпечення, а й змін у свідомості самого учителя.

Етичні проблеми в діяльності вчителя мають важливе значення для його ефективної роботи. Основним завданням вчителя інклюзивного класу є забезпечення нормального ходу психічного розвитку дитини, тому він повинен здійснювати свою діяльність, враховуючі насамперед інтереси школяра, надаючи можливість розвитку його особистості. Тому головним етичним принципом всієї професійної діяльності вчителя повинен бути принцип, який ще Гіппократ сформулював стосовно до лікарської етики – «не нашкодь».

У традиційній педагогіці ролі вчителя у порівнянні з роллю учня надається значно більш значення. Але головною задачею вчителя в інклюзивному класі є об'легшення і одночасно стимулювання процесу вчення для учня, тобто його вміння створювати відповідну інтелектуальну та емоційну атмосферу в класі, атмосферу психологічної підтримки.

Навчання повинно будуватися таким чином, щоб воно відповідало тій послідовності, у якій перед дітьми виникають ті чи інші проблеми. Коли школяр зрозумів для себе сенс проблеми, роль вчителя полягає в тому, щоб створити вільну і невимушену атмосферу, яка буде стимулювати учня до її вирішення. Психологи вважають, що вчитель зможе створити в класі необхідну атмосферу, якщо він буде керуватися такими принципами.

1. З самого початку і протягом всього навчального процесу вчитель повинен демонструвати дітям свою повну до них довіру.

2. Він повинен допомагати учням у формулюванні та уточненні цілей і задач, які поставлені як перед всім класом, так і кожною дитиною окремо.

3. Він повинен пам'ятати, що у школярів існує внутрішня мотивація до навчання.

4. Він повинен бути для учнів джерелом різнобічного досвіду, людиною, до якої завжди можна звернутись за допомогою, якщо виникнуть труднощі у рішенні тієї або іншої задачі.

5. Важливо, щоб у такій ролі вчитель виступав для кожного учня, в тому числі і для дитини з особливими потребами.

6. Він повинен розвивати у собі вміння відчувати емоційний настрій класу, дітей з особливими потребами і приймати їх.

7. Він повинен бути активним учасником групової взаємодії.

8. Він повинен широко виражати в класі свої почуття.

9. Він повинен прагнути до досягнення емпатії, яка дозволяє розуміти емоції та почуття кожного школяра, особливо це стосується учнів з особливими потребами.

10. А щоб краще було дотримуватись цих принципів, вчитель повинен добре знати самого себе.

Зміст, форми та методи навчально-виховної роботи в інклюзивному класі мають бути корекційно спрямованими. Це означає, що кожна тема, яку вивчають діти, кожен метод, використаний учителем, повинні сприяти не лише засвоєнню знань, умінь і навичок, формуванню поведінки, а й спрямовуватися на виправлення вад розвитку (залежно від нозології). Дуже важливими моментами у роботі з такими дітьми є правильно обраний темп роботи, повторюваність, поглиблений індивідуальний та диференційований підхід, опора на здібності дитини, які є більш розвиненими, а також забезпечення обережності навчального процесу, щоб уникнути перевантаження і без того вразливої нервової системи.

У взаємодії вчителя з дітьми, у співпраці з ними важливе значення мають словесні впливи вчителя на учнів, які можна поділити на три види: організуючі (інструкція, настанова, порада, попередження помилок в роботі, тощо); оціночні (похвала, критичне повчання, товариська посмішка, осудження та ін.); дисциплінуючі (зауваження-ствердження, зауваження-запитання, звіщення інтонації, тощо). Якщо вчитель працює зі школярами з особливими потребами і має високий рівень розуміння особистості дитини, репертуар його словесних впливів значно ширше. Він практично не використовує прямих впливів, таких, які містять негативні оцінки (нравоповчання, нотації) і прямі дисциплінарні впливи (наказ, команда).

Тільки при правильних взаємовідносинах можна вчити і виховувати. Не лякати, не лестити та задобрювати, а зрозуміти та підбирати особливий ключик до кожного.

Література

1. Іляшенко Т. Д. Чому їм важко вчитися? – Київ: «Видавництво «Початкова школа», 2003.
2. Исаев Д. Н. Психосоматические расстройства у детей. – СПб., 2000. – 512с.
3. Фридман Л. М., Кулагина И. Ю. Психологический справочник учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 288 с.

ЦІННІСТЬ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Сергєєва І.Ю.,

викладач дисциплін загальної філології

Бахмет М.Ю.,

викладач іноземної філології

*ВП «Лисичанський педагогічний коледж
ЛНУ імені Тараса Шевченка»*

м. Лисичанськ

Надзвичайно важливим є питання виховання суспільства щодо запровадження інклюзії. У контексті досліджуваної проблеми під готовністю об'єктів та суб'єктів інклюзивної освіти до

спільної взаємодії розуміємо цілісне, особистісне утворення, яке складає сукупність соціальних, моральних, психологічних та професійних якостей, спрямованих на результативну діяльність щодо спільного навчання дітей із різним рівнем психофізичного розвитку. [1, с. 188] Тому родини, що виховують дітей з психофізичними порушеннями, потребують цілеспрямованої комплексної професійної психолого-педагогічної допомоги та суспільного сприяння.

В основу сучасних технологій покладено особистісно-орієнтований підхід, який зумовлений пріоритетом особистості дитини, її гармонійного розвитку в умовах існуючої освітньої системи й передбачає трансформацію виховання у сферу самоствердження особистості. Особистісно-орієнтоване виховання — це виховання, метою якого є процес психолого-педагогічної допомоги дитині в становленні її суб'єктивності, культурної ідентифікації, соціалізації, життєвому самовизначенні. [2, с. 96] В інноваційній школі вчителю необхідно створити такі умови, щоб кожна дитина почувала себе там комфортно, незалежно від її індивідуальних психофізіологічних особливостей, здібностей і нахилів. У центр уваги необхідно поставити фізичне, психічне й моральне здоров'я учнів. Використовуючи знання з психології необхідно створити умови для того, щоб у дитини виникло внутрішнє бажання творити себе, а це, як відомо, показник найвищого рівня виховання.

Спостерігаючи за розумово відсталими дітьми, які належать до категорії дітей з особливими потребами, В.О. Сухомлинський дійшов того висновку, що «у навчанні й вихованні таких дітей потрібні особливі заходи, необхідний тонкий, делікатний індивідуальний підхід». Видатний педагог вважав, що «головне – не допустити відчуження дітьми своєї «неповноцінності», перешкодити появі в них байдужого ставлення до навчальної праці, не притупити відчуття честі та гідності». Аналіз праць В.О. Сухомлинського свідчить про те, що майже в усіх своїх роботах учений звертав особливу увагу на необхідність використання принципу індивідуального підходу в роботі з дітьми з особливими потребами. «Конкретна наша робота, - зазначав дослідник, - полягає у визначенні причин біди в кожному окремому випадку, необхідності знайти кожній дитині посильну розумову працю, доступні для неї шляхи подолання труднощів, захопити її цікавою роботою, завдяки якій вона могла б розвиватись інтелектуально». «Духовне життя школи повинно бути настільки багатограним, щоб кожний знайшов поле для розкриття, ствердження своїх сил і творчих здібностей. Зміст духовного життя полягає в тому, що в кожному вихованці пробуджується його індивідуальна неповторність. Тільки там, де маленька людина переживає відчуття гордості від того, що він у чомусь досяг видатних успіхів, виявив себе, - в індивідуальному духовному житті ми бачимо те, що потрібно називати енергією думки. Радість розумової праці – ось що стає доступним людині, якщо її духовне життя перейнято почуттям оптимістичної впевненості у своїх силах, почуттям власної гідності», - писав В.О. Сухомлинський [4, с. 517]. Справжній гуманізм по відношенню до дітей з розумовими обмеженнями полягає у створенні сприятливих умов для їхнього життя, навчання й розвитку. З цього приводу В.О. Сухомлинський писав: «Майстерність і мистецтво виховання всебічно розвинутої особистості полягає в умінні педагога відкрити перед кожним, навіть перед найважчим в інтелектуальному розвитку учнем ті сфери розвитку його духу, де він може досягти вершини, проявити себе, відчувати себе не обділеним, а духовно багатим. Цією сферою і є моральний розвиток. У Павлівській середній школі, у якій 22 роки В.О. Сухомлинський працював директором, виховання без покарань було головним принципом усього педагогічного колективу. Зокрема, видатний педагог вважав оцінку як заохоченням, так і найважчим покаранням.

З огляду на це В.О. Сухомлинський оцінку використовував як нагороду за працю, а не як покарання за лінь. На його думку, система виховання, в основу якої покладена оцінка тільки позитивних наслідків, рідше приводить до психічних зривів, появи «важких» підлітків. Варто підкреслити, що для В.О. Сухомлинського не існувало дилеми: особистість чи колектив. [4, с. 519] Він наполягав на тому, що не може бути виховання особистості поза колективом, як не може бути колективу без особистостей. Але міцний учнівський колектив і нормальні стосунки між вихователями і вихованцями, на думку В.О. Сухомлинського, будуть тоді, коли розумово

відсталі діти не залишені самі на себе, а розвиваються в таких же умовах, що й нормальні діти. В.О. Сухомлинський слушно вважав, що колектив може стати виховним середовищем тільки в тому разі, коли він створюється під час спілкування і спільної діяльності, яка дає кожному радість і насолоду, розвиває його інтереси і здібності, коли є освічений і педагог, який любить дітей.

Найкраще мовленнєві ситуації з розумово відсталими дітьми, на думку В.О. Сухомлинського, створювати у процесі гри. Без гри, підкреслював він, немає і не може бути повноцінного розвитку. Талановитий педагог не уявляв розвиток мовлення учнів і без активного спілкування з природою і радив найчастіше проводити з дітьми екскурсії у ліс, на річку, поле, луг. Гра поряд з працею й навчанням – один з головних видів діяльності людини. [4, с. 521].

Інклюзія по требує змін на всіх рівнях освіти, оскільки це особлива система навчання, яка охоплює весь різноманітний контингент учнів і диференціює освітній процес, зважаючи на потреби дітей усіх груп та категорій. Одним із головних завдань інклюзії є відгук на широкий спектр освітніх потреб в шкільному середовищі та поза його межами. Інклюзивна освіта є підходом, який допомагає адаптувати освітню програму та навчальне середовище до потреб учнів, які відрізняються своїми навчальними можливостями.

Література

1. Інвалідність та суспільство : навч. посіб. / Л. Байда, О. Красюкова-Енс, В. Азін та ін. ; за заг. ред. Л. Байди, О. Красюкової-Енс. – К. : Київський університет, 2011. – 188 с.
2. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад : навч.-метод. посіб. / О. О. Патрикєєва, Н. З. Софій, І. В.Луценко, І. П. Василяшко ; під заг. ред. В. І. Шинкаренко.– К. : ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2011. – 96 с.
3. Інклюзія як нова філософія освіти // Радість дитинства – вільні рухи. – 2009. – № 4, С. 8.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори.– В 5-ти т. / В.О.Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 4. – С. 514-525.

РЕСУРСНА КІМНАТА ТА РЕСУРСНИЙ КЛАС – ІННОВАЦІЙНИЙ КРОК У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Сергієнко Н.В.,

*інженер з охорони праці,
викладач технологічної освіти I кваліфікаційної категорії,*

Крошка С.А.,

викладач фізичного виховання, вчитель-методист

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Освітня спільнота України взяла участь у роботі IV Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології «Педагог в інклюзивному просторі: траєкторія фахової самоактуалізації» (08.11.2018, Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди). Пощастило бути присутніми і викладачам Лисичанського педагогічного коледжу Крошці С.А., Сергієнко Н.В. Викладачі коледжу активно долучилися до участі у цікавих та корисних заходах, виокремили для подальшої професійної діяльності

інклюзивні роздинки, якими залюбки будуть ділитися з викладачами та студентами навчального закладу [2].

На Міжнародному конгресі була присутня Марини Порошенко – дружина Президента. За її словами: «12 тисяч дітей з особливими освітніми потребами вже долучилися до навчання в загальноосвітніх школах, у яких по всій країні вдалося відкрити 180 Медіатек та 130 Ресурсних кімнат. Також за нашою ініціативою вже розпочали роботу 487 Інклюзивно-ресурсних центрів, які почали надавати кваліфікований супровід

особливим дітям протягом всього періоду навчання» [3].

На урочистому відкритті заходу Марина Порошенко презентувала базову освітню програму навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта», яка спрямована на підготовку майбутніх педагогів та слухачів системи післядипломної педагогічної освіти.

«Мета програми – створення умов для розвитку інклюзивної освіти в Україні на основі оволодіння педагогами компетентностями у сфері міжнародного та європейського законодавства про інклюзивну освіту. А також – у контексті організації та управління інклюзивною освітою, знаннями й діагностичними вміннями щодо психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі» [3].

Як зазначено в інтернет-ресурсах, розроблена Програма може бути використана для складання навчальних модулів інших дисциплін з урахуванням особливостей закладу вищої освіти, контингенту студентів та їх спеціалізації. Документ включає чотири змістових модуля [3]:

I модуль – «Інклюзивна освіта як сфера відповідальності держави та громадянського суспільства» (розглядаються місія інклюзивної освіти та механізми її забезпечення у міжнародних документах і законодавстві; національне законодавство у сфері інклюзивної освіти; зарубіжний досвід інклюзивної освіти);

II модуль – «Державно-громадське управління інклюзивною освітою» (спрямований на ознайомлення з мережею закладів освіти для дітей з ООП; рівнями, підходами й специфікою управління інклюзивною освітою);

Майстер-клас з арт-терапії (учасник Сергієнко Н.В.)

III модуль – «Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти» (особливості розвитку дітей з ООП; комплексні технології визначення ООП дитини; впровадження Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП));

IV модуль – «Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти» (універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища; ППР дитини з ООП; технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі; технологія оцінювання результатів навчання; додаткові освітні послуги та морально-етичні аспекти професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі).

Згідно національного проекту Фонду Порошенка «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації», який реалізується у співпраці з Міністерством освіти і науки України, уведено в дію

ресурсні кімнати. Це спеціально організований простір для розвитку людини та гармонізації її психоемоційного стану. Це окремий спеціально облаштований клас для дітей з особливими освітніми потребами.

В Україні ще 2017 року були вперше відкриті ресурсні кімнати. Так, у селищі Петриківка відкрили реконструйовану школу із ноу-хау кабінетами – першою в Україні ресурсною кімнатою та медіатекою для дітей з особливими потребами. Вони зроблені за технічним завданням Благодійного Фонду Порошенка, який втілює програму «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації» [1].

Ресурсна кімната поділена на зони: навчальну, соціально-побутову, ігрову та зону відпочинку. У кімнаті також є кухня, де дитина може отримати повсякденні навички. Меблі в кімнаті модульні. Це дозволяє по-різному формувати робочі зони – індивідуальні та для роботи в групах. Також є телевізор, комп'ютер та принтер. Тут діти з особливими потребами спілкуються з психологом, у супроводі корекційного педагога навчаються побутовим речам [1].

Варто відзначити, що ресурсна кімната також дає можливість дітям з особливими освітніми потребами займатися за індивідуальним планом розвитку з корекційними педагогами. Тут дитина буде отримувати корекційні послуги, які нададуть йому можливість у майбутньому почувати себе більш адаптованим [1].

На сучасному етапі актуальним для забезпечення освітніх потреб дітей з особливими потребами є створення ресурсного класу. Це спеціальна освітня модель, що дозволяє учневі поєднувати, в залежності від своїх потреб і можливостей, інклюзивну освіту та індивідуальне навчання. Учні ресурсного класу послідовно включаються в навчальну діяльність загальноосвітніх класів, відвідують уроки з шкільних предметів, які вони можуть вивчати разом зі своїми однолітками з підтримкою спеціаліста.

Ресурсний клас – це простір для зручного та результативного навчання дітей, який базується на індивідуальному підході та усуненні труднощів у навчанні та соціалізації дитини з залученням, або повним подальшим переходом у загальноосвітній клас [4].

Фахівці розробили механізм роботи ресурсного класу. Для роботи ресурсного класу дуже важлива наявність правильно організованого та обладнаного приміщення. У ресурсному класі є наступні зони: робоче місце вчителя, місце для проведення ранкового кола, фізкультхвилинки або розминки, парти для індивідуальних занять, місце для групової роботи, зона сенсорного розвантаження [1].

Однією з найважливіших цілей роботи будь-якого ресурсного класу є включення його учнів до роботи звичайних (загальноосвітніх) класів. Таке включення відбувається для кожної дитини в індивідуальному режимі.

На сьогодні виділяють чотири основних фактори організації ресурсного класу:

- запит від сімей, де виховуються діти з особливими освітніми потребами;
- готовність школи створювати спеціальні освітні умови для дітей з особливими освітніми потребами;
- наявність фахівців - команди ресурсного класу;
- наявність приміщення для реалізації проекту.

Ресурсний клас має наступну структуру: робоче місце вчителя; місце для проведення ранішнього кола або розминки; місця для індивідуальних занять із тьютором; місця для фронтального навчання; місце для групової роботи; зона сенсорного розвантаження.

Сподіваємося, що у дітей з ООП, з'явиться належний освітній простір для їх подальшого включення у режим навчання.

Література

1. Інклюзія. Програма методичної підтримки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fl-life.com.ua/inclusion/?tag>. – Заголовок з екрану.
2. Міжнародний конгрес зі спеціальної педагогіки та психології [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lisichansk.luguniv.edu.ua/01-college/01>. – Заголовок з екрану.

3. Офіційне інтернет-представництво. Президент України / Петро Порошенко / Дружина Президента [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/news/marina-poroshenko-prezentovala-proekt-resursnoyi-kimnati-dly-42182>. – Заголовок з екрану.

4. Ресурсні кімнати – крок до успішного життя в соціумі дітей з інвалідністю! [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://hmilnyk.pb.org.ua/projects/archive/98/show/12>. – Заголовок з екрану.

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Сидоренко Н.М.,

*викладач предметів дошкільного циклу, методист дошкільного виховання,
спеціаліст I категорії, старший викладач, магістр вищої школи*

Аль-Хамадані Н.Д.,

*викладач дисциплін дошкільного циклу, методист дошкільного виховання,
спеціаліст II категорії, магістр педагогічної освіти*

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Проблема виховання підростаючого покоління — одна із найбільш актуальних у сучасній педагогічній науці. Державною національною програмою «Освіта (Україна XXI століття)» визначено, що пріоритетним напрямком реформування освіти є забезпечення в кожному навчально - виховному закладі гуманістичного підходу до дитини. Організація навчально - виховного процесу має бути спрямована на створення відповідного життєвого простору, який допоможе кожній дитині знайти своє місце в житті, бути самостійною особистістю, здатною ціннісно ставитися не лише до самої себе, а й оточення, приймати свідомі рішення та відповідати за їх виконання. Пріоритет життєвих цінностей сучасного буття вимагає від особистості гуманістичного спрямування соціуму та усвідомлення життєвих стратегій. У процесі життєтворчості зростає роль освіти, яка покликана допомогти дитині знайти смисл життя, створивши оптимальні умови для забезпечення повного фізичного, психічного, духовного та соціального благополуччя. Навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами тісно пов'язане із сучасним освітнім простором. Ідея спеціальної освіти сьогодні стає все більш зрозумілою й сприйнятливою в суспільстві. Змінюється відношення до дітей з особливостями психофізичного розвитку, зокрема визнаються їх рівні права на отримання освіти. У доповіді ЮНЕСКО «Освіта для XXI століття» зазначено, що освіта - це любов до дітей, яких ми повинні інтегрувати в нове суспільство, Завдання освіти — дати можливість кожній без винятку особистості виявити свої таланти. Розв'язання проблеми підготовки кожної дитини до життя зводиться до бажання пізнати не лише себе, а й свою роль і значущість у цьому житті. Основні прояви самосвідомості — сукупність психічних процесів, внаслідок яких індивід усвідомлює своє «Я». Вони тісно пов'язані з усіма сторонами життя та діяльності дитини. Розвиваючись й устанавлюючись, вони поступово стають рисами її характеру. Тому вирішення проблеми соціальної адаптації дітей нерозривно пов'язане із соціальним плануванням і керуванням соціальними процесами. Зважаючи на викладене вище, побудова сучасного освітнього простору включає:

- гуманізацію навчально-виховного процесу — «олюднення», забезпечення з боку тих, хто виховує, любові й уваги до дітей; здійснення навчально-виховного процесу відповідно до

вікових та індивідуальних можливостей дітей; прояв поваги до їх гідності, статі, потреб, бажань, інтересів тощо;

- демократизацію навчально-виховного процесу - активна участь кожного учасника (педагога, діти та батьки) у проведенні будь-якого заходу;

- децентралізацію навчально-виховного процесу - творчий підхід педагогів до вирішення проблем галузі, уміння раціонально підходити до організації виховання кожної дитини, використовуючи свій досвід (відповідну освіту, стаж роботи, фахову майстерність), досвід дітей та особливості їх розвитку, методичне та дидактичне забезпечення навчально-виховного процесу, матеріальні умови закладу, роботу батьківського колективу. Учені стверджують (Д. Б.Ельконін, З. М.Істоміна, З. В.Мануйленко, Н. І.Непомнящая, О. О.Смирнова), що для розуміння розвитку дитину не можна розглядати як відособленого індивіда, необхідно враховувати соціальну ситуацію, в яку включені всі її прояви й забезпечити організований виховний процес. Формування особистості дитини з особливими освітніми потребами здійснюється як цілеспрямований освітній процес, що становить цілісну систему взаємопов'язаних компонентів: діагностичного, організаційно - прогностичного, конструктивно-проектного, організаційного, Інформаційно-пояснювального, комунікативно-стимулюючого, аналітико - оцінювального та дослідницько-творчого. Важливою умовою є усвідомлення педагогом своїх знань на кожному конкретному етапі роботи, готовність та вміння будувати суб'єкт-суб'єктні стосунки. Сучасні вимоги до виховання дітей з особливими освітніми потребами орієнтують фахівців на відстеження процесу реалізації особистісного потенціалу кожної окремої дитини, формування загальнолюдських цінностей на рівні їх вікових закономірностей та індивідуальних можливостей особистості. Цілеспрямований добір учасників для колективної діяльності, правильний розподіл ролей підсилює мотивацію кожного, забезпечуючи мотивацію пізнавальних можливостей дітей, набуття ними соціальних компетенцій, зокрема:

- адаптації до нових умов життя (прагнення зорієнтуватися в нових умовах життя);
- соціалізації (порівняння своєї поведінки з поведінкою оточуючих);
- групової взаємодії (активна участь в ігровій, трудовій та навчальній діяльності);
- ставленні до авторитету (ціннісне ставлення інших дітей до себе, визначення свого статусу в колективі);
- розумінні чужої точки зору (допомога у розв'язанні спільних питань);
- регуляції спільної діяльності (володіння конструктивними діями, що регулюють спільну діяльність);
- розв'язанні спірних питань (демонстрація на власному прикладі);
- розвиненому спілкуванні (вміння та бажання спілкуватися).

Діти з особливими освітніми потребами відрізняються від здорових дітей своїм підходом до навчання, яке визначається фактором їхнього розвитку. Розумне, цілеспрямоване виховання допоможе компенсувати певний їх дефект, а завдяки компенсаторним можливостям та гнучкості їх нервової системи у процесі виховання відбудеться розвиток особистісних якостей. Головною вимогою до сучасного виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами є забезпечення процесу самореалізації та формування соціальних компетенцій кожного вихованця. Перед педагогами сьогодні постало завдання: створити відповідні умови, що допоможуть кожній дитині самовиразитися (активність до самореалізації), самоствердитися (активність, спрямована на самореалізацію), самоактуалізуватися (активність на збагачення своїх власних сил). Реалізація поставлених завдань можлива через упровадження в освітній процес інноваційних технологій. Метод проектування до управління навчально - виховним процесом сьогодні є найбільш поширений у теорії та практиці освітньої діяльності. Проектування - найбільш продуктивний шлях, який передбачає усвідомлені, системні та радикальні зміни. Цей метод не відкидає досвіду і традиції, а враховує кращі їх зразки, базується на глибокому науковому підґрунті, що відповідає сучасним вимогам спеціальної освіти. Завдяки методу проектів реалізується виховна взаємодія, яка одночасно є

індивідуальною та колективною й забезпечується процесом самореалізації кожної дитини з особливими потребами. Стаття 27 Конституції України передбачає: «Кожна людина має право на життя. Кожна має право захищати своє життя і здоров'я». Отже, основною вимогою до організації виховання дитини з особливими освітніми потребами є: забезпечити їй можливість відстоювати своє право на життя та безпеку. Підготовка та захист проектів - це практичний шлях здобуття соціального досвіду, що допомагає дитині виробити навички самоконтролю, самооцінки, самопізнання, самореалізації, самовираження, саморозвитку, самовиховання тощо. Таким чином, виховання дітей з особливими освітніми потребами — невід'ємна складова в загальному виховному просторі, що базується на основних вимогах сьогодення щодо виховання підростаючого покоління з метою забезпечення соціальної адаптації дітей та їх відповідної самореалізації.

Література

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І. Д.Бех. - К.,1998
2. Ельконин Д. Б. Избранные психологические труды / Д. Б.Ельконин; под. ред. В. В.Давидова, В. Л.Зинченко. - М.: Педагогика, 1989. - С. 405- 475.
3. Виготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С.Виготский; под. ред. В. В.Давидова. - М.: Педагогика, 1991. - 480 с.

СПІВРОБІТНИЦТВО НА ЗАСАДАХ ГУМАНІЗМУ: ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТИСЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ КАЗКОТЕРАПІЇ

Сич М.А.,

*вчитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії
зі званням «старший учитель»*

*Комунального закладу «Рубіжанський навчально-
реабілітаційний центр «Кришталік»*

м. Рубіжне

У статті представлено практичний авторський досвід вчителя початкових класів навчально-реабілітаційного центру для дітей з вадами зору з використання методу казкотерапії як складової системи роботи з формування ключової компетентності уміння вчитися впродовж життя у молодших школярів.

Ключові слова: метод казкотерапії, компетентнісний підхід, ключова компетентність уміння навчатися впродовж життя, освітній процес, гуманістична педагогіка, емоційний інтелект.

«Казка – це ключик, за допомогою якого
відкривається джерело народної мови,
це свіжий вітер, що роздмухує вогонь
дитячої думки»

«Казка – це колиска думки,
зумійте поставити виховання дитини так,
щоб вона на все життя зберегла
хвилюючі спогади про цю колиску»

В. О. Сухомлинський

Постановка і актуальність проблеми. Реформування освіти в Україні є частиною сучасного процесу оновлення освітніх систем, який відбувається у європейських країнах і

пов'язаний з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Цілеспрямоване набуття молодим поколінням знань, умінь і навичок, їх трансформація в компетентності сприяє особистісному культурному розвитку, здатності швидко реагувати на запити часу, що є рушієм прогресу в сфері технологій, запорукою успішного економічного поступу держави. Тільки згуртована спільнота творчих людей, відповідальних, активних і підприємливих громадян здатна забезпечити потужну державу і конкурентну економіку. Процеси розвитку, виховання і соціалізації в новій українській школі покликані зробити її випускника конкурентоздатним у 21-ому столітті.

За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі. В таких умовах важливо розуміти, що має бути результатом шкільного навчання. Одним зі шляхів у цьому напрямі є орієнтація освітнього процесу на формування компетентностей.

Компетентність — це здатність особистості застосовувати набуті знання, вміння, навички, способи діяльності, власний досвід задля розв'язання життєво важливих проблем. Компетентність є особистісним утворенням, яке проявляється в процесі активних самостійних дій людини. *Уміння вчитися упродовж життя (principal objectives for Lifelong Learning)* є однією з ключових компетентностей Нової української школи. Науковці свідчать, що сьогодні успішними є люди не стільки з високим рівнем академічних знань, а з розвинутим соціально-емоційним інтелектом, які вміють стратегічно і тактично мислити, бути гнучкими до життєвих обставин. Постає питання – як цього навчити дітей?

Ще на початку минулого століття відомий американський письменник і філософ Елберт Хаббард говорив, що мета навчання дитини полягає в тому, щоб зробити її здатною розвиватися без допомоги вчителя. А відтак, сучасна школа має взяти на себе відповідальність за те, щоб сформувати у молоді людини спроможність, готовність і прагнення навчатися протягом усього свого життя.

Метою статті є репрезентація практичного досвіду застосування методу казкотерапії як складової системи роботи з формування ключової компетентності уміння вчитися впродовж життя у роботі з молодшими школярами з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство стрімко змінюється. Важко спрогнозувати навіть найближче майбутнє, тим більше, неможливо передбачити, які знання знадобляться сучасним першокласникам, що вийдуть за шкільний поріг через дванадцять років. З огляду на це, метою початкової освіти є не скільки накопичення дитиною масиву інформації, скільки розвиток дитячих інтересів, уміння самостійно здобувати й застосовувати на практиці нові знання, здатність ефективно спілкуватися, співпрацювати і взаємодіяти, адаптуватися до нових обставин, знаходити шляхи вирішення освітніх і життєвих проблем й упевнено приймати життєві виклики.

Водночас, актуальною є проблема: як побудувати ефективний освітній процес для дитини з інвалідністю, який на думку Василя Сухомлинського повинен бути в сто разів ніжнішим, чуйнішим, дбайливішим; як підготувати цю маленьку людину до активного самостійного життя, як зробити її самодостатньою, затребуваною й успішною.

Школа в пошуках освітніх технологій для сучасних дітей звертається до тисячолітнього досвіду народної педагогіки, який переконливо доводить – виховання малечі починається з казки. Казка здатна водночас і виховувати, і навчати, вона об'єднує школярів, батьків і вчителів, робить процес навчання комфортним для дитини, гуманним і результативним.

Використання казок в освітньому процесі — це екологічний, травмобезпечний і безболісний спосіб спілкування з дітьми. Численні дослідження фахівців у цій сфері, а це такі відомі педагоги як Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, Л. Артемова, К. Ушинський, психологи Т. Зінкевич-Євстигнеєва, С. Черняєва, О. Гнездилов, Р. Ткач, І. Вачков, доводять, що в дітей, яким батьки читали казки буквально з перших років життя, існує позитивний взаємозв'язок між

цією інформацією і розвитком здатності до навчання, що виявляється в міру їх зростання. Казка — це крок, який дитина робить поряд із дорослим. Дорослий розповідає або читає, коментує, пояснює, відповідає на запитання. Дитина не просто слухає казку, вона живе в ній, ототожнює себе з героєм. І в дорослому житті людина робить так, як і її улюблений герой. Тож, у певному сенсі, казка закладає майбутню долю, поведінку і характер, веде людину по життю. За допомогою казок, під їхнім благодійним впливом формується позитивний життєвий сценарій, особистість проходить переосмислення, трансформацію, перетворення внутрішнього й зовнішнього світу та моделювання кращого майбутнього.

Не секрет, що мало хто з сучасних школярів любить і хоче читати. Беззаперечно, що одна з причин криється в тому, що існує легкий доступ до «багатств» Інтернету. Все починається з сім'ї. Часто буває так, що малеча, не встигнувши зіп'ятися на ніжки, захоплюється «блакитними екранами», мультфільмами, комп'ютерними іграми, і не поспішає брати до рук книгу. Не останню роль тут грають батьки.

Я наполегливо рекомендую батькам читати дітям книги, казки, історії. Відповідаючи на аргументи сучасних молодих батьків про те, що комп'ютерні ігри розвивають дітей, доводжу: так, розвивають увагу, мислення, пам'ять, а деякі хороші ігри ще й ефективно навчають. Але однобічно! У дитини не формується емоційний інтелект: емпатії, вміння співпереживати, співчувати, відчувати іншу людину, розуміти її настрій і емоції, вміння розділити радість і горе, вміння жити в соціумі, взаємодіяти і співпрацювати, дружити, йти на компроміси. Саме те, що сприяє успішності в житті, що жодним чином не сформується і не прийде саме по собі, а завжди є результатом цілеспрямованого і системного педагогічного впливу. І тоді на допомогу приходять казки з їх віковичною мудрістю та добром. Тож дітям неодмінно слід їх читати і вдома, і в школі!

Пропоную вашій увазі свою авторську, поетичну, дидактичну казку «Про відмінки та прийменники». Вона стане у пригоді вчителям початкової школи. Ця казкова історія допоможе дітям у цікавій формі зрозуміти важливі правила і закони рідної мови. Метою використання казки є позитивна мотивація до навчання, розвиток інтересу, прагнення до нових знань. Казка сприяє роздумам та самоактуалізації дитини: що таке дружба? Співпраця? Взаємодія? Чи важливі вони? Чи необхідні у житті? Вона доповнює традиційний програмний матеріал новим і цікавим, пробуджує дитячу уяву і фантазію, полегшує процес засвоєння складних правил, сприяє формуванню морально-етичних цінностей і головне – робить навчання приємним і радісним для дитини.

Як працювати з цією казкою? Педагог може прочитати казку під час вивчення відповідної теми на уроці української мови, може створити яскраву презентацію, і тим самим, представити дітям навчальний матеріал більш живо і рельєфно, а потім поставити запитання для обговорення. Під час обговорення створюється додатковий позитивний ефект від почутого. Важливим моментом є і те, що педагог отримує зворотний зв'язок: як діти зрозуміли казку. Із власного досвіду роботи вважаю за потрібне сказати, що цікавим видом роботи може стати ілюстрування дітьми казки, розігрування її за особами, створення колажу за мотивами казкової історії. Тут є широкий простір для педагогічної творчості. Таким чином, під час роботи створюється ситуація успіху для кожної дитини, що сприяє підвищенню самооцінки. Дітям дуже подобається виставка та презентація таких робіт. А матеріал, опрацьований подібним способом, запам'ятовується дитиною міцно і надовго.

Українська мова. Казка про відмінки та прийменники

Жили семеро братів, відмінками їх звали.

Кожен в гості їх просив, усі поважали.

Завжди дружно працювали – всьому імена давали,

А прийменники в роботі їм допомагали.

Перший між братів – найстарший – звався **Називний** відмінок.

Точність він любив, порядок: хто? «Людина» що? «Барвінок».

Він надумав шикуватись, а за ним, як на парад,

Із прийменниками разом всі відмінки стали в ряд.
Ось за старшим Називним став відмінок **Родовий**,
Він у кожного питає: «А кого й чого немає?»
Ще відмінок є **Давальний** – добрий, щедрий братик.
«Гей, кому й чому, – питає, – щось подарувати?»
Виручити всіх з біди брат **Знахідний** може:
«Кого шукати? Що знайти?» – всім радо допоможе.
Орудний відмінок з повагою до всього ставиться у світі:
«Пишаюся чим? – Відвагою. Милуюся ким? – Малими дітьми».
А брат **Місцевий** місце знає усім предметам і тому
«На кому? чому?» – запитає, і кожен відповідь йому.
А **Кличний** ще з самого ранку покличе усіх до сніданку:
«Гей, відмінки і прийменники, завітайте на вареники!
Галушки готові, пироги чудові – з капустою, з сиром!
Робили усім миром! Ласкаво просимо!»
Прийменники допомагали братам-відмінкам будь-коли:
«У лісі», «в хаті», «за парканом», трудилися вправно, як могли.
Жили брати ці, не тужили, і працювали, і дружили!
Якось раптом сім відмінків – молодці-богатири –
Заявили разом дзвінко: «Ми у мові – головні!
Ми – потрібні, ми – корисні, а прийменники – пусте!
І без них, малих цих, звісно, кожен мову поведе!»
Та прийменники розумні їм сказали: «Ваша справа!
Тільки речення без нас ви як складете? От цікаво!»
Узялись брати за діло, кожне слово добирали,
Сперечались, гомоніли, і таке нарешті склали:
«Оля ліс іде грибами. Лісі ряд ростуть дуби.
Є підлозі кругла дірка. Миша сир ховає нірку».
Все це бачив М'який Знак і сказав він друзям так:
«Гей, шановні, це дурниця! Це нікуди не годиться!
Без прийменників ніяк в реченні не обійтись!
Тож не гаючи хвилинок, ви швиденько помиріться!»
Знову всі взялись за діло і робота закипіла:
«Піде Оля по гриби. В лісі в ряд ростуть дуби.
Є в підлозі кругла дірка. Мишка сир сховала в нірку».
Словом, друзі помирились, більш ніколи не сварились!
Ми їх будемо вивчати і у мовленні вживати!
Всі важливі й головні! Всі потрібні! Так чи ні?!

Висновок. Гуманізація освіти вимагає поширення та утвердження в практиці сучасної школи ставлення до дитини, сповненого любові, турботи про людське благо, поваги до людської гідності. Виходячи з цього, педагоги мають прагнути до демократизації педагогічного спілкування, створення у класному дитячому колективі належного морально-педагогічного клімату, звернення до душі кожної дитини.

Отже, використовуючи метод казкотерапії у практиці початкової школи і проявляючи творчість, учитель має можливість вдосконалювати гуманне ставлення до учнів. Справжній педагог вірить у великі можливості маленької дитини, підтримує її зусилля в складних ситуаціях, виражає впевненість в досягненні позитивного результату. І тому сьогодні, як і багато років тому, актуальними залишаються слова великого польського педагога-гуманіста Януша Корчака: «Вихователь, який не затискує, а визволяє, не пригнічує, а підносить, не мене, а формує, не диктує, а вчить, не вимагає, а запитує, переживає разом з дитиною багато

натхненних хвилин, не раз зволоженим поглядом спостерігатиме за боротьбою ангела із сатаною, у якій білий ангел перемагає».

Література

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи: <http://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 10.11.2018)
2. Корчак Януш. Як любити дітей: Бібліотека для батьків. – Київ.: «Радянська школа», 1976. – 159 с.
3. Максименко Д.С. Різнокольорове дитинство: ігротерапії, казкотерапії, ізотерапія, музико терапія. Практична психологія. – Київ.: ТОВ «Центр учбової літератури», 2018. – 190 с.
4. Мостова Т. Світ на ім'я Амонашвілі // Освіта України. – 2002. – № 79.
5. Особистісно орієнтоване спілкування вчителів і учнів на уроках у початкових класах: методичний посібник / Упоряд.: Л.М. Михайлова, Н.Т. Заблоцька, О.В. Гулич, В.О. Слапак; За заг. ред. Л.М. Михайлової. – Луганськ: СПД Резніков В.С., 2010. – 56 с.
6. Руденко А.В. Ігри і казки, які лікують. – Харків.: Вид. група «Основа», 2018. – 208 с.: іл. – (Серія «Для турботливих батьків»).
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. – К., 1977. – Т. 5.

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Стрельцова О. А.,

*вчитель-логопед спеціальної групи компенсуючого типу
для дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку*

Скора О. І.,

*вчитель-дефектолог спеціальної групи компенсуючого типу
для дітей із затримкою психічного розвитку*

КДНЗ №12 «Малюк»

м. Сєвєродонецьк

В Україні на законодавчому рівні визнано, що діти з особливими освітніми потребами (далі – ООП) потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі. Важливим у провадженні освітньої роботи слід визнати не тільки правильне визначення її мети, але й знаходження оптимальних методів її досягнення. Оскільки через наявні порушення у розвитку такі дошкільники часто не можуть традиційними способами набути знання, вміння і навички, то перед супроводжуваними дорослими постає питання спеціально організованої освіти, яка передбачає «обхідні шляхи» їх здобуття [1].

Напевно, тому спеціальна освіта поповнилася новим терміном – «асистивні технології», невід’ємним атрибутом яких є інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ). Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній практиці – це сукупність прийомів і методів, які використовуються в освітньому процесі, засобом здійснення яких є технічні засоби.

Використання асистивних (допоміжних) технологій покликане сприяти соціальній і освітній інтеграції дітей з ООП. При цьому передбачене на державному рівні ресурсно-методичне забезпечення освітніх ініціатив для дошкільників з ООП на даний момент не знайшло чіткого відображення у методології, практиці розробки й оптимального використання інформаційно-комунікаційних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання та виховання.

Вже ні в кого не викликає сумніву те, що впровадження в освітній процес ІКТ сприяє підвищенню його якості [5]. Тому необхідно використовувати інструментальні можливості наявних у закладі ІКТ (інтерактивна дошка, комп'ютери, проектор, інтерактивний комплекс Smart) для максимально можливого розвитку вихованців, подолання наявних і попередження вторинних відхилень. Слід зазначити, що розкрити потенційні можливості ІКТ в спеціальних групах компенсуючого типу можливо лише через:

- виділення їх місця в структурі педагогічних вимог до організації корекційно-розвивального середовища дошкільного закладу;
- врахування специфіки використання ІКТ для навчання дітей з ООП, яка визначається загальними закономірностями, структурою та характером їх дизонтогенетичного розвитку;
- створення певних соціально-педагогічних умов [12];
- орієнтації на аналітичний розгляд можливостей цих засобів для навчання і корекції дітей з різними варіантами розвитку.

ІКТ у спеціальній дошкільній освіті використовуються як «проникаюча» технологія і застосовуються з дотриманням санітарно-гігієнічних норм і правил безпеки на діагностичному етапі (для виявлення впливу навчання на розвиток дитини, отримання об'єктивної оцінки результатів педагогічної діяльності) а також при вивченні окремих тем, розділів, деяких дидактичних завдань з урахуванням принципів корекційної педагогіки. Заняття проводяться із використанням:

- спеціалізованих (або адаптованих) комп'ютерних ігор і програм, які надають можливість спрямувати діяльність дітей з ООП на досягнення певної дидактичної мети в ігровій формі;
- мультиплікації, яка інтегрує можливості аудіовізуальних засобів навчання і враховує вікові та психофізіологічні особливості сприйняття інформації дошкільниками (розкрито в технології К. Крутій «Використання мультфільмів як засобу навчання мови і розвитку зв'язного мовлення дітей») [3], [4], [10].
- мультимедійних презентацій;
- онлайн сервісів.

Освітня діяльність з використанням сучасних технологій обов'язково повинна гармонійно поєднуватися з іншими традиційними прийомами і методами педагогічної діяльності і органічно доповнювати їх [6]. При цьому необхідно зазначити, що використання ІКТ часто є ефективним методом індивідуалізації процесу навчання, незамінним засобом при вирішенні деяких завдань корекційної роботи. Обов'язковим структурним елементом заняття із застосуванням технічних засобів є офтальмологічні і фізхвилинки, пальчикові гімнастики [7].

Робота з ІКТ в групах компенсуючого типу дошкільного закладу здійснюється педагогами, які компетентні в питаннях спеціальної освіти і мають достатній рівень інформатичної грамотності, здатні адаптувати або самі створювати електронні навчальні матеріали (далі – ЕНМ) для освітніх цілей, дбають про те, щоб яскраві комп'ютерні образи, розважальний елемент не заступили навчального і корекційно-розвивального ефекту роботи.

Для роботи з дітьми, які мають порушення мовлення, ІКТ використовуються для:

- проведення діагностики;
- артикуляційної гімнастики;
- формування просодичного компоненту мовлення;
- розвитку мовного дихання;
- проведення гімнастики для очей;
- автоматизації поставлених звуків в складах, словах, реченнях і розвитку зв'язного мовлення;
- диференціації акустично близьких звуків;
- розвитку фонематичного сприйняття;

- формування навичок звукового аналізу та синтезу, оволодіння елементами граматики;
- засвоєння лексичних тем;
- розвитку навичок словотворення і словозміни;
- розвитку зв'язного мовлення і пізнавальних здібностей і т. д.
- проведення фізхвилинок.

Робота вчителя-логопеда починається з *діагностики* всіх аспектів мовних проблем дошкільника. Обстеження з використанням електронної версії альбому має безліч переваг і полегшує роботу фахівця, при цьому час на обстеження значно скорочується і дозволяє в рамках одного завдання обстежити кілька категорій мовних одиниць. Учитель-логопед може проводити як повне обстеження, так і часткове. Електронна версія дозволяє більш мобільно знаходити потрібний матеріал для обстеження, включати у нього необхідні розділи, проводити при необхідності експрес-діагностику.

Використання ІКТ при діагностиці вносить елемент цікавості, реалізує ігрові моменти, дозволяє тривалий час утримувати увагу і інтерес дітей за рахунок реалістичності, динамічності зображення, використання анімаційних зображень.

Комп'ютерні ігри, які за умов ретельного відбору можуть використовуватися в роботі з дітьми з ООП, умовно можна поділити на групи [9]:

- розвивальні комп'ютерні ігри (спрямовані на формування загальних розумових здібностей, а також пам'яті, мислення, уваги);
- навчальні комп'ютерні ігри (знайомлять дитину з основами математичних знань, основами класифікації, аналізу понять, збагачують уявлення про навколишнє і т. ін.);
- ігри-забави (без завдань для розвитку, проте дають можливість дитині порозважатись, здійснити пошукові дії);
- діагностичні комп'ютерні ігри (допомагають виявити рівень знань, розвитку, здібностей або відхилень).

Також у навчальній діяльності спеціальних груп дошкільного закладу широко використовуються *мультимедійні презентації*.

Ефективною можна вважати використання презентації, у ході якої педагог є не її доповненням, а є ключовою особою у висвітленні питання, є ланкою, яка пов'язує дітей та інформацію. Тому, презентація буде успішною тільки тоді, коли досягнуто її головну мету – донести до дошкільників повноцінну інформацію про об'єкт презентації у зручній формі, вплинути, переконати або спонукати їх до дії [2].

При створенні презентацій слід керуватися *принципами компоновання графічних засобів візуалізації*:

- Принцип лаконічності. Марно прагнути звернути увагу на найважливіші характеристики, якщо вони оточені зайвими візуальними подразниками, що не відносяться до них і, таким чином, заважають сприйняттю головного.
- Принцип узагальнення і уніфікації. Символи, що використовуються у презентації, позначають одні й ті ж об'єкти або явища, повинні обов'язково мати єдине графічне рішення.
- Принцип акценту на основних смислових елементах. Слід виділяти розмірами, формою, кольором у першу чергу ті елементи, які найбільш істотні.

- Принцип автономності. Частина графічного засобу представлення інформації, що передають самостійні повідомлення, слід відокремити і чітко відмежувати від інших частин.
- Принцип структурності. Кожна автономна частина комплексу графічних засобів відображення інформації повинна мати чітку структуру, що легко запам'ятовується і відображає характер кожного повідомлення.
- Принцип використання звичних асоціацій і стереотипів. При створенні графічних засобів представлення інформації повинні враховуватися стійкі, звичні асоціації між символами і об'єктами та явищами, які позначаються ними, а також стереотипні реакції на певні символи і сигнали [14].

Найбільш широке застосування в практиці спеціалістів дошкільної освіти знайшла комп'ютерна програма Power Point, яка дозволяє створювати презентації до індивідуальних, підгрупових, фронтальних занять, консультацій з батьками, семінарів-практикумів з педагогами.

При створенні презентацій використовуються можливості програми Power Point: «ефекти анімації», «настройка дії», «макроси» і ін. За допомогою цих електронних навчальних матеріалів:

- у дитини розвивається самостійність і самоконтроль;
- виразні образні картинки, фони, анімації допомагають дитині перетворюватися у партнера віртуальних героїв і виконувати ігрові завдання;
- дитина сама, за допомогою «чарівної мишки», змушує рухатися зображення предметів, діяти, та й самі герої приходять на допомогу дитині при виконанні того чи іншого завдання;
- навчання стає емоційно забарвленим, привабливим, викликає в дітей живий інтерес, є прекрасним наочним посібником і демонстраційним матеріалом, що сприяє високій

результативності заняття, підвищенню мотивації малюків.

Кожну презентацію можна використовувати як фрагментарно, так і повністю, в залежності від форми роботи, під час фронтальних та підгрупових занять, також у процесі індивідуальної роботи.

Презентації для логопедичних занять створюються у формі ігор-подорожей, казок, детективних історій, брейн-рингів і т. ін.

У роботі над формуванням правильної звуковимови використовуються мультимедійні презентації на тему

«Артикуляційна гімнастика», які включають загальні комплекси для всіх груп звуків, спеціальні комплекси для свистячих, шиплячих, сонорних звуків, вправи для губ. На слайдах представлені картинки-символи артикуляційних вправ, позиція органів артикуляції, опис вправи. Крім слайдів з артикуляційними вправами пропонуються артикуляційні казки з ігровими анімованими персонажами: «Веселий Язичок», «Язичок в гостях у смішариків», «Язичок в гостях у казкових героїв». Спостерігаючи за діями казкових героїв на екрані, дитина повторює необхідні артикуляційні вправи, проявляє зацікавленість в багаторазовому їх повторенні і стає активним учасником корекційного процесу з розвитку мовних навичок, зокрема артикуляційної моторики.

Робота з розвитку фонематичного слуху починається зі сприйняття немовних звуків. Використовуються презентації: «У світі звуків», «Звуки моря», «Звуки лісу», «Вгадай музичний інструмент», «Чий звук?», «Хто як кричить», «Далеко чи близько», «Равлик», «Пих». Вони не тільки демонструють якісь явища або предмети, а й відтворюють необхідні звукові асоціації.

Продовжуючи формування фонематичного слуху на матеріалі мовних звуків пропонується гра «Впізнай героя мультфільму за голосом» і т. ін.

На етапі автоматизації:

– пропонуються комп'ютерні ігри для того, щоб дитина довше вимовляла поставлений звук, склад із заданим звуком зі зміною висоти, ритму, сили голосу: «Звукові доріжки» (одночасно з рухами героя дитина вимовляє певний звук), "Відстукай ритм" (дитина промовляє склад з певним звуком у відповідності до графічної схеми на екрані, яка з'являється у вигляді краплинок, сніжинок, стрілок);

– використовуються ігри-презентації анімованими героями і інтерактивними компонентами (дитина самостійно керує діями із зображеннями, або вони відбуваються автоматично при виконанні завдання: картинка змінює колір, мерехтить, зникає або переміщується, квітка розквітає, фрагменти картинки складаються і т. ін.) завдання до яких дуже різноманітні.

Використання презентацій особливо ефективно при роботі над розвитком словника і граматичних категорій, а також для розвитку зв'язного мовлення (завдання починаються зі складання простих речень за предметними картинками, які послідовно з'являються на екрані; поступово завдання ускладнюється, слова схематично зображуються смужками; далі пропонується збільшити просте речення до поширеного, при цьому на екрані з'являються додаткові схеми слів).

При складанні описових розповідей пропонуються опорні картинки, які послідовно змінюються, а при складанні розповідей за серією сюжетних картинок їх динамічне переміщення по екрану допомагає дітям розташувати їх у правильній послідовності, ілюстрації або схеми служать наочним планом для переказу або заучування віршів. Створені авторські презентації з мнемотаблицями по різним лексичним темам, до яких включені слова зі звуком, який вивчається на даному занятті, і служать для їх автоматизації.

Розвитку зв'язного мовлення і уяви сприяє використання дидактичних ігор-презентацій «Загадкові тварини», «Картини-небилиці», «Що могло статися?».

За допомогою мультимедійних презентацій діти вчаться вирішувати нескладні логічні завдання, розгадувати ребуси, в яких картинка-відгадка з'являється після розгадування. Таким чином діти знайомляться з багатозначними словами, антонімами, синонімами, фразеологізмами, образними виразами, порівняннями.

Спираючись на комплексно-тематичний принцип побудови освітнього процесу, вчителем-логопедом створена система занять з використанням мультимедійних презентацій по всім лексичним темам перспективного планування: «Чарівниця осінь», «Осінні барви: вересень, жовтень, листопад», «Урожай», «Дари лісу», «Дивовижні явища природи», «У світі тварин», «Зима-зима», «У кожній справі запах особливий ...», «Транспорт», «Розумні машини», «Морські мешканці», «Первоцвіти» і т. д. Вони дають дошкільникам змогу краще зрозуміти новий навчальний матеріал, узагальнити отримані знання, а ще – активізують пізнавальний інтерес до нової теми, сприяють її засвоєнню.

Таким чином, застосування ІКТ для вирішення розвивальних і корекційних завдань навчання дітей з ООП повинне мати превентивну, пропедевтичну і перетворювальну спрямованість. Всі ЕНМ мають бути інформаційно доцільними для конкретного контингенту дітей, дидактично варіативними, орієнтованими на актуальний найближчий і перспективний розвиток дошкільників з ООП. Добір електронних навчальних матеріалів для таких дітей, як і освітнього контенту в цілому, не може бути випадковим, має здійснюватися компетентними педагогами [11]. Зокрема, показником вміння фахівців правильно добирати ІКТ для роботи з дітьми з ООП є не тільки здатність виявляти приховані методичні та корекційно-розвивальні резерви цих технологій, а також попереджати можливі негативні наслідки їх неграмотного (з педагогічної точки зору) використання.

Література

1. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць / за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. – Вип. II. – Кам'янець-Подільський: ПП Медобори – 2006, 2011. – 288 с.
2. Бак М. Мультимедійні засоби навчання: можливості й реалії впровадження / М. Бак // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія. – 2015. – Вип. 37. – С. 5-10. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2015_37_3.
3. Гавриш Н. В. Вплив мультфільмів на формування моральної свідомості дітей / Н. В. Гавриш, Г. А. Клокова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – №13(2). – С.103-110. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_13\(2\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_13(2)_14).
4. Гуськова А. А. Мультфильмы в детском саду: логопедические занятия по лексическим темам для детей 5-7 лет / А. А. Гуськова. – М.: ТЦ Сфера, 2010. – 176 с.
5. Даценко Т. О. Інформаційно-комунікативні технології в дошкільній освіті: перспективи та ризики впровадження / Т. О. Даценко // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 3. – С. 18-20. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2012_3_6.
6. Дем'яненко В. М. Методичні рекомендації щодо добору і застосування електронних засобів та ресурсів навчального призначення / В. М. Дем'яненко, Г. П. Лаврентьєва, М. П. Шишкіна // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2011. – № 1 (105). – С. 44-48.
7. Запорожченко Ю. Г. Використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти / Ю. Г. Запорожченко // Інформаційні технології в освіті. – 2013. – Вип. 15. – С. 138-145. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2013_15_17.
8. Качуровська О. Б. До проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні дітей з особливими освітніми потребами / О. Б. Качуровська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2014. – Вип. 27. – С. 71-75. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2014_27_17.
9. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. – К. : Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.
10. Крутій К. Л. Медіадидактичні особливості використання мультфільмів як засобу навчання мови і розвитку зв'язного мовлення дошкільників / К. Л. Крутій // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2013. – № 3. – С. 85-90. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2013_3_19.
11. Носенко Ю. Г. Стан використання мультимедійних технологій вихователями вітчизняних дошкільних навчальних закладів у роботі з інклюзивною групою / Ю. Г. Носенко, Ж. В. Матюх // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2017. – Т. 57, вип. 1. – С. 1-11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_57_1_3.
12. Поніманська Т. Умови застосування комп'ютера в навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів / Т. Поніманська, Т. Павлюк // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. – 2014. – Вип. 32. – С. 90-95. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2014_32_17.

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ДЕПРИВАЦІЄЮ СЛУХУ ЗАСОБАМИ АФВ ТА ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Слінецький В.П.,

викладач дисциплін фізкультурного циклу,

вчитель I кваліфікаційної категорії

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Актуальність. У статті розкрито методика ігрової діяльності та визначена структура реалізації АФВ у фізичному вихованні молодших школярів із депривацією слуху як головного чинника їх соціалізації.

Мета статті полягає у вивченні особливостей методики застосування ігрової діяльності та безперервного АФВ у корекційно-виховному процесі молодших школярів із депривацією слуху як головного чинника їх соціальної адаптації.

За даними світової та вітчизняної статистики, кількість дітей із депривацією сенсорних систем із кожним роком збільшується. Дослідженнями науковців встановлено, що порушення слуху призводить до виникнення дефектів мовлення, особливостей психічного розвитку та психофункціональних можливостей, до відхилень у руховій сфері людини, низького рівня фізичного здоров'я.

У зв'язку з цим актуальність розв'язання проблем корекційно-виховної роботи з дітьми з обмеженими можливостями слуху набуває величезного значення. Перед школою й суспільством загалом стоять важливі й відповідальні завдання – забезпечити в процесі навчання та виховання всебічний гармонійний розвиток кожної дитини, мета якого – соціальна адаптація й інтеграція дітей з особливими потребами в суспільне життя [9].

Процес фізичного виховання глухих дітей дуже складний. Лише при глибокому осмисленні всіх складників цього процесу можливо ефективно й правильно використовувати наявні можливості для успішної роботи з такими учнями [3]. Недоліки у фізичній підготовленості глухих дітей багато дослідників пояснюють не лише патологією органа слуху, але й функціональною занедбаністю рухового аналізатора й недосконалістю застосовуваної методики навчання фізичних вправ. Фізичне виховання є не тільки засобом зміцнення здоров'я, підвищення рухової підготовленості, а й потужним чинником корекції й компенсації порушених функцій. Проблема полягає також у тому, що дітьми з обмеженими можливостями слуху протягом дня не виконується фізіологічно необхідна кількість рухів, а нераціонально організовані фізкультурно-оздоровчі заходи не дають потрібного ефекту в зміцненні здоров'я.[4, 5].

Для створення системи занять АФВ, яка спрямована на корекцію рухових порушень потрібно мати об'єктивну інформацію про особливості фізичного й психофізичного розвитку дітей із депривацією слуху. Цілеспрямований вплив на комплекс природних властивостей організму за умови диференціювання фізичних навантажень з урахуванням індивідуальних особливостей неповносправних може принести бажаний ефект. [4, 6]. Тому на заняттях із фізичної культури для дітей із депривацією слуху поряд з існуючими загальними завданнями (оздоровчими, освітніми, виховними) передбачають і специфічні – корекційні. Від позитивного виконання завдань корекції порушених рухових функцій у повному обсязі залежить розв'язання загальних завдань, зокрема підвищення рівня фізичної підготовленості за допомогою розвитку фізичних якостей дітей із порушеним слухом. Процес розвитку фізичних якостей і навчання рухів дітей із депривацією слуху дає змогу значною мірою нівелювати відмінності в розвитку рухових навичок між ними та їхніми здоровими однолітками.

Практика свідчить, що для дітей молодшого шкільного віку з депривацією слуху потрібні щоденні цілеспрямовані заняття фізичною культурою – безперервного АФВ у вигляді

занять із розвитку фізичних якостей, ігрових занять на основі загального сюжету, занять із використанням сучасних інноваційних, нетрадиційних методик фізичного виховання.

При всій педагогічній і соціальній значущості ігор у гармонійному формуванні особистості дитини й особливо дітей із особливими можливостями у суспільстві приділяється недостатня увага широкому інтегративному застосуванню сучасних педагогічних технологій, заснованих на ігровій діяльності, ігровому тренінгу в освітніх установах.

Зникла спадковість між старшими й молодшими поколіннями дітей щодо спільних ігор у дворі, діти не знають змісту рухливих ігор старшого покоління, рідко на вулиці можна зустріти дітей, що грають у колективні рухливі ігри, а також вони не вміють самостійно їх організувати. Ігрова діяльність являє собою найбільш відповідний за навантаженням та впливом на організм вид фізичної роботи для дитини з обмеженими можливостями [8].

Ігрова діяльність в АФВ дітей із депривацією слуху спрямована на забезпечення повноцінного фізичного розвитку, підвищення рухової активності, відновлення та вдосконалення психофізичних здібностей, профілактику вторинних відхилень у розвитку, виконання складних завдань соціальної адаптації особистості, допомогу в засвоєнні школярем ціннісно-нормативної системи суспільства, виховання психологічних і моральних якостей, раціональну організацію дозвілля, спілкування тощо. Усе це позитивно впливає на психологічний стан школярів з обмеженими можливостями слуху, суттєво оптимізує життєві інтереси та ціннісні орієнтації. Так, наприклад, засвоєння дітьми з депривацією слуху мобілізаційних цінностей фізичної культури дає змогу покращити здібність до раціональної організації свого життя, підвищує внутрішню дисципліну, зібраність, швидкість оцінювання ситуації та прийняття рішення, мужність, силу волі, наполегливість у досягненні поставленої мети й інші важливі риси характеру [7, 8].

У спеціальній літературі розкрито методика гри з корекційно-розвивальними технологіями обґрунтовано позитивний вплив спеціально підібраних креативних засобів АФВ на фізичний стан дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху, встановлено соціально-педагогічний вплив українських народних рухливих ігор на рівень рухової активності та соціальної інтеграції школярів із порушенням слуху.

Враховуючи різноманіття відхилень у розвитку організму молодших школярів із депривацією слуху, найбільш раціональною й ефективною формою впливу на їх психофізичний розвиток застосування рухливих ігор коригувальної спрямованості у комбінації з музичним супроводом. Рухливі ігри коригувальної спрямованості найбільш повно можуть сприяти гармонізації розумового, емоційного й фізичного розвитку дітей із депривацією слуху, а також реалізації спеціальних завдань – збільшенню ефективності навчання таких дітей мови [4, 8, 9].

Поєднаний вплив на зоровий, слуховий, звукороховий аналізатори у глухих дітей, а також на їх екстеропроріоцептивні рецептори при виконанні дітьми різних рухів у грі веде до кращої координації роботи цих аналізаторів, а виражене емоційне забарвлення впливу все більше посилює позитивний вплив ігор на різні центри головного й спинного мозку [2, 7]. У дітей із порушенням слуху специфічні особливості уяви обумовлені уповільненим формуванням їх мови, зокрема своєрідним розвитком значень слів, відставанням у розвитку сюжетно-рольової гри й мислення. Їх сюжетні ігри більш одноманітні, стереотипні, ніж у здорових дітей, вони більш схильні до простого наслідування. Уява глухих дітей молодшого шкільного віку довше прив'язана спочатку до сприйняття, а потім до пам'яті. Глухі діти часто не можуть використовувати предмети-замінники, у них спостерігаються труднощі у формуванні пізнавальної функції уяви, пізніше, ніж у здорових, відбувається поділ у ланцюжку «предмет-образ-слово» [5].

Використання коригувальних рухливих ігор у заняттях з дітьми з депривацією сенсорних систем сприяє:

- покращенню функцій вестибулярного апарату, розвитку почуття рівноваги, уміння орієнтуватися в просторі;
- розумовому й фізичному розвитку дітей, їх моральному вихованню;

- розвитку вміння створювати образи легкого й швидкого, повільного й важкого руху, відображенню ролі з сумним або
- веселим сюжетами, вихованню кмітливості, уваги (його концентрації, стійкості), пам'яті й уваги;
- координації зорового й слухового аналізаторів з рухами голови, тулуба, кінцівок;
- більш успішному розв'язанню завдань сурдологічних програм;
- розвитку зорового сприйняття;
- вихованню культури поведінки, спритності, розширенню уявлень про навколишній світ;
- розвитку сприйняття музики, ритмічного й виразного виконання рухів під музику, окоміру, вміння розрізняти кольори,
- швидкості реакції, зорової пам'яті.

Для дітей молодшого шкільного віку рухливі ігри є життєвою необхідністю. За їх допомогою вирішуються найрізноманітніші завдання: освітні, виховні, оздоровчі й коригувальні. У процесі ігор створюються сприятливі умови для розвитку й удосконалювання моторики дітей із депривацією слуху, пізнавальних процесів, а також для формування звичок і навичок життя в колективі.

Гра допомагає дитині з депривацією слуху подолати страх, сором'язливість, а підпорядкування правилам гри виховує в них організованість, увагу, вміння керувати своїми рухами. Сюжетні рухливі ігри завдяки різноманітності змісту допомагають дітям зміцнювати свої знання й уявлення про предмети і явища навколишнього світу: про звички й особливості рухів різних тварин і рослин, про звуки навколишньої природи, про технічні засоби пересування. У цьому віці слід приділяти увагу й ігровим

вправам розминальної частини, яка включає завдання на розвиток уваги, сприйняття, інших пізнавальних процесів, а також підвищує рівень самоконтролю і саморегуляції.

При практичному застосуванні плану корекційно-виховної роботи дітей молодшого шкільного віку з депривацією слуху в процесі безперервного АФВ потрібно використовувати такі форми занять: уроки фізичної культури, диференційовані заняття з ЛФК, заняття з інноваційних методик фізичного виховання (фідбол-гімнастика, елементи стретчингу, бодіфлексу, калланетики), також використовувати весь спектр рухливих ігор. Саме ці форми занять і створюють процес безперервного АФВ.

Життєдіяльність дітей із депривацією слуху в школі має певну своєрідність у змісті й формах корекційно-виховної роботи, побудованій на основі диференційованого й індивідуального підходів до організації побуту, ігор, вільного часу дитини. Отже, успішність коригувальної діяльності на заняттях з фізичної культури молодших школярів із депривацією слуху залежить від умілої і кваліфікованої організації ігрового процесу та керівництва ним. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці ко-рекційно-виховної технології засобами АФВ, спрямованої на реабілітацію та соціальну адаптацію молодших школярів із депривацією слуху в здорове життя однолітків.

Література

1. Бертинь Г. П. Модель спеціального корекційного образовательного учреждения для глухих / Г. П. Бертинь, Н. А. Соловьёва // Дефектология. – 1993. – № 6. – 14 с.
2. Болонів Г. П. Физическое воспитание в системе коррекционно-развивающего обучения : прогр. закали-вания, оздоровления, организации игр, секций, досуга / Г. П. Болонів. – М. : ТЦ Сфера, 2003. – 160 с.
3. Грабенко, Т. М. Коррекционные, развивающие и адаптирующие игры : метод. пособие для педагогов, психологов и родителей / Т. М. Грабенко, Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева. 2-е изд, испр. и доп. – СПб.: Детство-Пресс, 2002. – 64 с.

4. Грицюк В.І. Організаційно-методичні основи запровадження ігрової діяльності в практику роботи спеціальних шкіл // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Зб. наук. пр. Волинського ДУ. – Луцьк, 2002. – Т. 1. – С.180-181.
5. Дмитриев А. А. Физическая культура в специальном образовании : [учеб. пособие] / А. А. Дмитриев. – М. : Академия, 2002. – 176 с.
6. Карабанов А. Г. Корекція фізичних недоліків глухих школярів у процесі фізичного виховання : автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / А. Г. Карабанов. – Луцьк, 1999. – 16 с.
7. Колишкін О. Використання засобів адаптивної фізичної культури під час корекції рухових порушень дітей з розладами слуху / О. Колишкін // Дефектологія. – 2002. – № 3. – С. 22–24.
8. Коррекционные подвижные игры и упражнения для детей с нарушениями в развитии / под общ. ред. проф. Л.В. Шапковой. М. : Советский спорт, 2002. – 212 с.
9. Новичихина Е.В Особенности методики обучения подвижным играм незлышащих детей младшего школьного возраста Текст. / Е.В. Новичихина, Л.Д. Хола. // Адаптивная физическая культура. — 2006. – № 3. – С. 30-34.
10. Ростомашвили Л. Н. Концепция адаптивного физического воспитания детей младшего школьного возраста с сенсорными и множественными нарушениями / Л. Н. Ростомашвили // Адаптивная физическая культура. – 2008. – №2 (34). – С. 7–12.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ЗНАЧУЩІСТЬ ОСВІТИ «ДЛЯ ВСІХ»

Талдонова Л.О.,

*начальник відділу освіти Северодонецької міської ради,
аспірант кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського
національного університету імені Володимира Даля,
м. Северодонецьк*

Постановка проблеми. Недостатність реалізації на практиці сучасної системи інклюзивної освіти, що включає дитину з особливими потребами в повноцінний процес навчання поряд з іншими дітьми зумовила необхідність дослідження соціально-психологічних аспектів роботи з дітьми з особливими потребами в навчанні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Активне вирішення питань навчання і виховання дітей з особливими потребами здійснювалося ще наприкінці ХІХ ст., коли з'явилися перші спроби створення спеціальних шкіл і дитячих садочків для цих дітей. Видатні російські (І. Городецький, С. Преображенський, М. Лебедева та ін.), західноєвропейські педагоги, лікарі (А. Бланше, Л. Брайль, Р. Вайс, Б. Менель, М. Монтессорі, Санте де Санктіс, А. Фукс) рекомендували розпочинати роботу з дітьми якомога раніше і вважали, що таким чином створюються сприятливі умови для попередження появи в них вторинних порушень.

Проблеми соціально-психологічної роботи з дітьми з особливими потребами висвітлено в багатьох працях, а саме: соціальна адаптація особистості в рамках її соціалізації (Г. Андреева, А. Мудрик, А. Петровський); необхідність освітньої інтеграції дітей з особливими потребами (Н. Борисова, Е. Даніелс, А. Колупаєва, І. Лошакова, Л. Шипіцина, О. Ярська-Смирнова); концептуальні підходи щодо соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами у взаємодії з різними соціальними інституціями (О. Безпалько, А. Капська, В. Ляшенко, В. Тесленко, С. Харченко); теорії соціально-педагогічної роботи з сім'єю, яка виховує дитину з

особливими потребами (І. Іванова, Т. Ілляшенко, Р. Кравченко, Л. Шипіцина та ін.); соціально-педагогічні аспекти адаптації молодших школярів з особливими потребами до навчання в загальноосвітній школі; навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх закладах: вітчизняний та зарубіжний досвід (Василенко О. М.).

Американські автори знайомлять з програмами залучення дітей з особливими потребами до навчання у загальноосвітніх школах (Елен Р. Даніелс, Кей Стаффорд, Памели А. Кахлін).

Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати необхідність упровадження інноваційних підходів до соціально-психологічної роботи з дітьми з особливими потребами, свідчить про зростання уваги науковців до впровадження інклюзивного навчання як найбільш оптимальної форми навчально-виховної діяльності з цією категорією учнів; змістовне обґрунтування поняття „адаптація молодших школярів з особливими потребами до навчання в загальноосвітній школі”, яке визначено як процес і результат активного пристосування дитини з особливими потребами до шкільного життя. [2]

Мета статті – розкрити аспекти сучасних соціально-психологічних проблем при роботі з дітьми з особливими потребами.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Необхідність надання всім дітям, незалежно від їх особливостей, рівних можливостей участі в суспільному житті та в навчанні знаходить своє відображення в таких міжнародних документах, як Декларація про права інвалідів, Конвенція про права дитини, Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів та інших.

У конвенції ООН про права дитини в пункті 1, статті 23 стверджується: «Держави-учасниці визнають, що неповнолітня в розумовому або фізичному відношенні дитина має вести повноцінне і достойне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють почуттю впевненості в собі і полегшують його активну участь в житті суспільства».

Аналогічні документи, які регламентують пріоритетність потреб та інтересів (в тому числі й освітніх) дітей з обмеженими можливостями, прийняті і в Україні: Конституція України, Державна національна програма „Освіта” (Україна XXI століття), Закони України „Про освіту” (від 05.09.2017р.), „Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам” (від 20.01.2018р.), „Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні”, Постанова Кабінету міністрів України „Про схвалення Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів”, наказ Міністерства освіти і науки України „Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009 –2012 рр.”. Базовим документом для створення інклюзивної освіти в Україні є Концепція Нової української школи, яку затвердила Національна Рада реформ у квітні 2017р. За словами її ініціатора, міністра освіти Лілії Гриневич, концепція прописує реформування освіти до 2029 року. На цій правовій основі базується і соціально-психологічна робота, яка покликана забезпечити максимальну соціальну інтеграцію дітей з проблемами у розвитку в усі сфери їхньої життєдіяльності.

Одна з важливих сфер життя – освіта. Діти, що мають особливі потреби, повинні бути також включені в цілісний освітній процес, процес розвитку і соціалізації. А цим займається інклюзивна освіта. Інклюзивна освіта передбачає «включення» дитини з проблемами у розвитку в суспільство здорових однолітків як рівного, але з урахуванням його особливих потреб в організації життєвого простору.

Інклюзивна освіта набуває все більш широких масштабів. Вона підтримана законодавчо, обґрунтована міжнародними вимогами і процесами світової педагогічної практики. Зарубіжний досвід показує, що цей проект потребує багато часу та участі всіх суб'єктів освіти.

Ідея реалізації інклюзивного навчання має глибоко гуманістичну спрямованість і передбачає надання можливостей для повноцінної соціалізації та соціальної адаптації всім учням, включаючи дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Підкреслимо, що ефективна освіта вимагає не просто створення умов, але і збагачення можливостей освітнього середовища для забезпечення адаптації як дітей з особливими потребами, так і їх однолітків, розвитку

особистісних ресурсів всіх здобувачів освіти для подолання труднощів адаптації (однією із важливих складових соціальної адаптації дітей є адаптація молодших школярів до навчання).

Навчання дитини у початкових класах - це дуже складний період у житті школяра. У школі для них все інакше: нові вимоги, інтенсивний режим, необхідність все встигати. Тому адаптація до школи відбувається не відразу, це досить тривалий процес, пов'язаний зі значним напруженням усіх систем організму.

Особливо гостро стоїть проблема соціально-психологічної адаптації дітей з особливими потребами. Через особливості розвитку у дітей з інвалідністю ускладнено зв'язок з соціальним середовищем, знижена здатність відповідного реагування на зміни, що відбуваються. Ці діти відчувають особливі труднощі в досягненні своїх цілей в рамках існуючих норм. Всі ці особливості зумовлюють труднощі, з якими може зіткнутися дитина з особливими потребами при спілкуванні з однолітками.

Орієнтація на «інклюзивність» як одну з пріоритетних цінностей ставить проблему розширення можливостей освітнього середовища, збагачення її розвиваючого потенціалу, включення учасників середовища в розвиваючу взаємодію на основі розуміння труднощів і соціально-психологічних чинників адаптації всіх її учасників [4].

Основні принципи інклюзивної школи:

- всі діти мають навчатися разом, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- школи мають визнавати та враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання;
- забезпечення якісної освіти для всіх вихованців шляхом розробки відповідних навчальних планів, застосування організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зв'язків з громадськими організаціями;
- діти з особливими потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання;
- активне залучення сім'ї в навчальний процес.

Виходячи з цих принципів, школа повинна вирішити цілий ряд завдань:

1. Організувати навчально-виховний процес, який би задовольняв освітні потреби всіх дітей.
2. Розробити систему спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами.
3. Створити позитивний клімат у шкільному середовищі та поза його межами.

Інклюзивну освіту треба починати з тих людей, які працюватимуть з дітьми з обмеженими можливостями, а саме: провести попередню підготовчу роботу всіх учасників навчально-виховного процесу, починати з адміністрації навчального закладу. Рішення щодо залучення до звичайних класів дітей з особливими потребами залежить від зацікавленості та мотивації керівника. Якщо він вагається, приймає помилкові рішення або взагалі їх не приймає, справжні зміни не відбуваються. Керівник повинен чітко усвідомлювати, яку відповідальність він бере і провести цілий ряд організаційних заходів:

- роз'яснити педагогічному колективу доцільність запровадження інклюзивних програм та сформуванню у них позитивне ставлення щодо інклюзивного навчання;
- спрямувати учителів на здобуття спеціальних знань і розвиток необхідних навичок (оцінювати особливі освітні потреби дітей, адаптувати навчальні програми, індивідуалізувати навчальний процес, працювати в команді з іншими фахівцями та батьками тощо);
- враховувати досвід роботи педагогів в інклюзивному освітньому середовищі під час їхньої атестації;
- залучати вищі навчальні заклади освіти до проведення консультацій у процесі вдосконалення форм і методів навчання цієї категорії дітей;
- співпрацювати з закладами компенсуючого призначення, які володіють навичками корекційної роботи з різними категоріями дітей з порушеннями у психофізичному розвитку.

До найактуальніших проблем успішної реалізації інклюзивного навчання належить питання компетенції вчителя загальноосвітньої школи. Вчителі мають опанувати базовими знаннями та навичками, необхідними для роботи з дітьми з особливими потребами у загальноосвітніх навчальних закладах.

Так інклюзивна освіта і виховання є динамічним процесом за своєю природою, тобто всі, хто приймає участь в освіті, в першу чергу вчителі, грають ключову роль в цій системі, повинні мати позитивний настрій і підтримувати його на регулярній основі. Негативне ставлення педагогів відображає відносини, які на протязі всієї історії відчували люди до людей з обмеженими можливостями та фізичними вадами.

Помічено, що батьки здорових дітей і деякі вчителі не готові прийняти освіту «для всіх». Тому в основі державної політики повинна враховуватись і бути постійною соціально-психологічна робота з усіма учасниками навчально-виховного процесу інклюзивної освіти, щоб милосердя дійшло до кожного з них, щоб допомогти батькам забезпечити якісну освіту, соціальний комфорт своїм дітям, дітям з особливими потребами.

Калініна Наталія Валентинівна - доктор психологічних наук, професор з групою науковців провела дослідження, яке показало, що адаптація школярів до інклюзивного освітнього середовища має специфічні соціально-психологічні труднощі.

Більшість виділених як учнями, так і їх батьками, педагогами труднощів, що загострилися з введенням інклюзивної освіти, відносяться до навчальної діяльності.

Учні без обмежень по здоров'ю відзначають, що засвоювати навчальний матеріал стало важче через зниження терпимості з боку вчителя (20%), зниження у вчителя фону настрою (20%); більше 60% дітей вказують на зниження темпу навчальної роботи. Описуючи характер труднощів, учні відзначають, що дітям з обмеженими можливостями здоров'я треба допомагати, що знижує щільність роботи; стежити за ними (29%); виникаючу до них жалість як труднощі відзначили 16% опитаних; 4% - що дітям з обмеженими можливостями здоров'я приділяється більше уваги з боку вчителів.

Серед труднощів у спілкуванні і взаємодії однолітків виділена необхідність поступатися своїми позиціями. В позакласній діяльності в якості труднощів, які зустрічаються, у відповідях дітей присутні переживання «нечесності в змаганнях», «виграш без виграшу», організований дорослими для дітей з особливими освітніми потребами.

Діти ж з обмеженими можливостями здоров'я (30%) вказують на відсутність розуміння їх зі сторони вчителя; фіксують свою невідповідність темпу (не встигають).

Серед батьків занепокоєння з приводу конфліктів між дітьми висловили 16%, з приводу зниження вимог до класу і орієнтації на потреби дітей з особливими освітніми потребами на шкоду іншим дітям - 37%.

Виділяючи чинники подолання труднощів, діти припустили, що подоланню допоможуть батьки та вчителі (74% опитаних): дружба, і взаємодопомога (25%), терпіння, співчуття (16%), сила волі і особисті якості (7%); 4% написали, що найкращим виходом з труднощів буде - не бачити і не думати про них.

З боку батьків в якості факторів подолання труднощів в основному відзначаються: зміна ставлення вчителів до дітей, зниження вимог, спільне з дітьми виконання всіх завдань, розуміння їх проблем (47%), додаткові заняття з дітьми та репетитори (37%), допомога вчителя в досягненні успіхів у навчанні та встановленні контактів з однолітками (26%).

Таким чином, серед чинників подолання труднощів більшість називають в основному зовнішні - допомога ззовні, при цьому допомога орієнтована переважно на огорожу дитини від труднощів. Лише незначна кількість як учнів, так і батьків при вирішенні труднощів бачать можливість спиратися на свої внутрішні якості та потенціал. [5]

Висновки. З огляду на вищесказане, можна зазначити, що, навіть, інклюзивна освіта не завжди і не для всіх «особливих» дітей є кращим рішенням.

Отже інклюзивна освіта потребує досліджень в пошуках кращих варіантів побудови адаптивного освітнього середовища для дітей з обмеженими можливостями здоров'я,

позитивної взаємодії усіх учасників навчально-виховного процесу, щоб забезпечити подальшу гуманістичну еволюцію соціуму в цілому. Інклюзивна освіта є частиною розвитку, а розвиток має бути загальною справою.

Література

1. Талдонова Л.О. Теорія і практика вирішення сучасних соціально-психологічних проблем при роботі з особистістю з обмеженими фізичними можливостями / Л.О. Талдонова// Збірник наукових праць №3(47) 2018 Том 2: Теоретичні і прикладні проблеми психології
2. Василенко О.М. Соціально-педагогічні умови адаптації молодших школярів з особливими потребами до навчання в загальноосвітній школі /Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук <https://krmpk.wordpress.com/2017/09/14/інклюзивна-освіта-в-педагогіці-і-прак/>
3. Алехина С. В. Современный этап развития инклюзивно-го образования // Инклюзивное образование. Вып. 1. М., 2010. С. 6-11.
4. Калинина Наталья Валентиновна. Социально-психологические трудности адаптации школьников в инклюзивной образовательной среде.
5. Савинова Екатерина Витальевна. Психолого-педагогическое сопровождение младших школьников в условиях инклюзивного образования Выпускная квалификационная работа по направлению подготовки: «44.03.01 – Педагогическое образование» профиль «Педагогика общего образования»
6. Мукминова Юлия Нургаяновна. Шаймарданов Рафис Хасанович Инклюзивное образование как социально-педагогическая проблема
7. Р.Н. Аляутдинова Социально-педагогическая деятельность по организации «Безбарьерной среды» в условиях ДООУ.
8. Данилюк Лариса Егоровна Управление социальной адаптацией детей с ограниченными возможностями здоровья.
9. Савинова Екатерина Витальевна. Психолого-педагогическое сопровождение младших школьников в условиях инклюзивного образования.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В ПРАКТИЦІ І ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ. ДОСВІД РОБОТИ КРЕМІНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ І-ІІІ СТУПЕНІВ №4

Тищенко О.В.,

практичний психолог, асистент вчителя

Кременчуцька С.В.,

заступник директора з навчально-виховної роботи

загальноосвітньої школи

І-ІІІ ступенів № 4

м. Кременна

Початок ХХІ століття захопив людство прогресом науки та техніки, новітніми інформаційними технологіями, а разом з ними й стресами, болем, страхом за майбутнє наше й наших дітей...

Сьогодні суспільство все більше починає розуміти, що його основи закладаються у дитинстві, а найбільш цінний його здобуток – це психічне здоров'я, як одна із складових здоров'я людини. Воно все більше потребує творчої особистості, яка має високий рівень

адаптації і самореалізації, проектує своє майбутнє, свій шлях, ставить перед собою чіткі завдання самовиховання, самовдосконалення та самоосвіти.

В. Сухомлинський казав: «**Духовне життя дитини повноцінне лише тоді, коли вона живе у світі гри, казки, фантазії, творчості**».

Тому креативність є характерною ознакою здорової, творчої людини, яка здатна за власною ініціативою реалізувати свій потенціал. Це потребує зміни педагогічного супроводу, спрямування його на розвиток креативного середовища в освітній установі та здоров'язберігаючих технологій.

Такими ефективними методами – є застосування арт-терапевтичних вправ.

Арт-терапія – один з найм'якших і у той же час глибоких методів. Малюючи, займаючись ліпленням або описуючи в літературній формі свою проблему або настрій, ви неначе одержуєте закодоване послання від самих себе, з власної підсвідомості.

Техніки арт-терапії застосовуються при досить широкому спектрі проблем. Це можуть бути психологічні травми, втрати, кризові стани, внутрішньо- і міжособистісні конфлікти, невротичні та психосоматичні розлади, екзистенційні та вікові кризи.

Арт-терапія допомагає розвинути в людині креативність мислення і цілісність його особистості, а також через творчість дозволяє виявити особистісні смисли. Вона дозволяє розкрити внутрішні сили людини, сприяє підвищенню самооцінки, вчить розслаблятися і позбуватися від негативних емоцій і думок, при груповій роботі вона розвиває в людині важливі соціальні навички. Заняття арт-терапією дає людині можливість зміцнити свою пам'ять, розвинути увагу, мислення і навички прийняття рішень.

В арт-терапевтичній роботі може приймати участь практично кожна людина, незалежно від свого віку. Це не вимагає наявності у неї здібностей до творчості. Через художні образи наше несвідоме взаємодіє зі свідомістю.

Арттерапія (лат. *ars* - мистецтво, грец. *Therapeia* - лікування) являє собою методику лікування за допомогою художньої творчості.

Існує велика безліч різновидів арт-терапії. Ось деякі з них: казкотерапія, ізотерапія, кінотерапія, піскотерапія, глинотерапія, лялькотерапія, музична терапія, фототерапія, акватерапія, ароматерапія, гельштальттерапія, зоотерапія, орігамі, соціотерапія, танцювальна терапія, мандалотерапія та ін.

В нашому закладі були апробовані різні види арт-терапії, але найбільш цікавими та дієвими виявились дві.

Хочу зупинитися на таких видах як мандалотерапія та паперопластика.

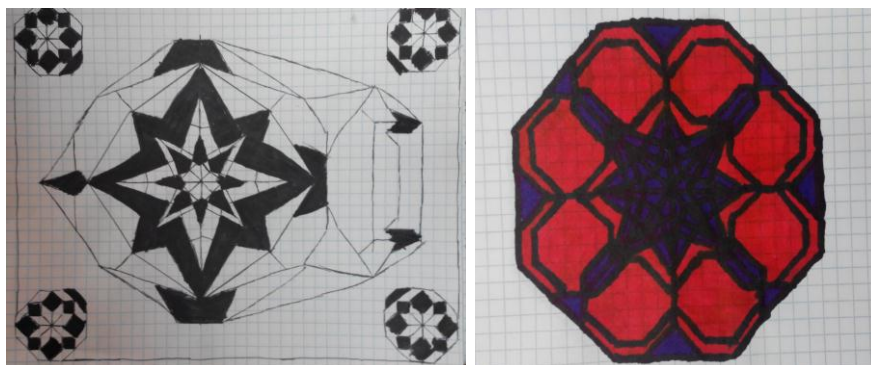
Мандалотерапія є однією з різновидів арт-терапії. Поєднуючи в собі елементи психотерапії, енерготерапії, вона допомагає краще зрозуміти себе і проникнути в глибини своєї підсвідомості. Розуміється як малюнок в колі.

Мандала - чудовий інструмент для роботи з власними почуттями, тривогами, страхами, душевним болем, образою, виною та іншими емоціями. Вона дає змогу трохи відділити болісні почуття від себе, перенісши їх на папір. У результаті роботи із мандалою людина відкриває творчий потенціал, отримує поштовх для духовного розвитку, отримує розуміння свого емоційного стану і може змінювати його, змінюючи символіку мандала.

Юнг вважав мандалу чудовим інструментом для внутрішнього перетворення на шляху до самореалізації, яка допомагає нам краще зрозуміти, що нас турбує на емоційному рівні.

Створення мандали, на думку психотерапевтів, призводить в медитативний стан, що робить нас особливо сприйнятливими до послань нашого внутрішнього світу. Малювати мандалу дуже просто - з цим впорається навіть дитина!

Хочу представити вашій увазі роботи учня, який використовував саме цю техніку. Долаючи свої проблеми, він знайшов вихід у реалізації мандалотерапії шляхом створення власних мандал і їх розмальовування звичайними ручками та маркерами.

Взагалі, створення мандали запускає процес психічних змін. І це головне. Тобто, створивши мандалу, ви вже почали змінюватися, стали здоровішими. Або ж - зробили перший крок до початку важких і

довгих змін.

Другий вид терапії - паперопластика.

Паперопластика - сучасний вид мистецтва. Дивовижний матеріал - це папір. Натуральний, благородний, вдячний. А який несподівано пластичний! Трохи душевного тепла, трохи фантазії, трохи завзятості і на виході – приголомшливий результат.

Хочу звернути вашу увагу на роботи учнів зі звичайних паперових серветок. Різнокольорових серветок. З маленьких шматочків скручувались кульки, з яких потім складався шедевр.

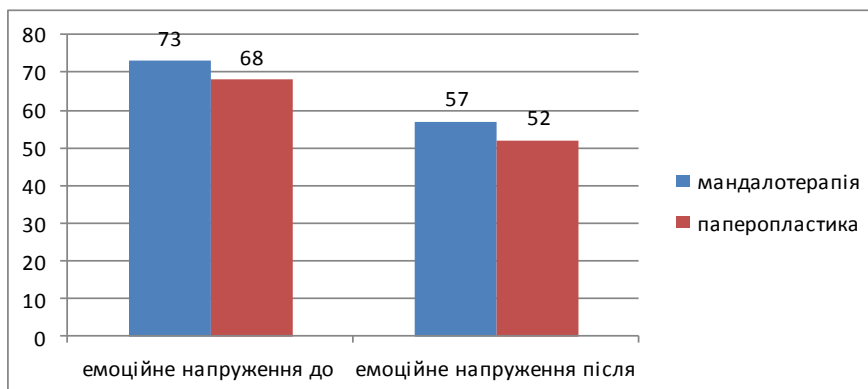
автономність і особисті межі.

Цей процес нагадує фокус, маленьку виставу, що завжди викликає радісне здивування. Виникає бажання показати комусь це диво, скласти щось ще. Зникає відчуття ізольованості. Метод повтору і ритмічність у створенні модулів врівноважують психічний стан людини.

Ця техніка розвиває не лише естетичний смак, але й дрібну моторику рук, заспокоює та покращує настрій, знімає стан напруги, допомагає подолати апатію і безініціативність, сформувати більш активну життєву позицію, впевненість у своїх силах,

Численні дослідження свідчать про те, що заняття такими видами як мандалотерапія та паперопластика покращують якість життя людей, зменшують рівень тривожності, допомагають забути біль і горе, підвищують самооцінку, сприяють налагодженню дружніх відносин, взаємодопомоги в колективі. Вони володіють наступними психотерапевтичними властивостями: підвищують активність правої півкулі мозку і врівноважують роботу обох півкуль; підвищують рівень інтелекту в цілому; активізують творче мислення; знижують тривожність і допомагають легше адаптуватися до важких ситуацій; покращують пам'ять і окомір. Ці спостереження однаково цінні як для роботи зі здоровими дітьми, так і в умовах інклюзивного навчання.

Ці спостереження однаково цінні як для роботи зі здоровими дітьми, так і в умовах інклюзивного навчання.

Таким чином, «лікувальний» та здоров`язбережний ефект шляхом використання арт-терапії досягається завдяки тому, що в процесі творчої діяльності створюється атмосфера емоційної теплоти, доброзичливості, визнання цінності особистості. Виникають відчуття психологічного

комфорту, захищеності, радості, успіху. Результати впровадження цих методів говорять самі за себе. Рівень емоційного напруження значно почав знижуватись.

У занятті мистецтвом дуже важливо, щоб людина відчувала свій успіх в цій справі. Якщо вона бачить, що має успіх у виразі і відображенні своїх емоцій, створенні унікальних виробів, малюнків, до неї приходить успіх у спілкуванні, а взаємодія зі світом стає більш конструктивною.

Атмосфера емоційної теплоти, емпатії, турботи дозволяє учаснику арт-терапевтичного заняття пережити ситуацію успіху в тій чи іншій діяльності. Здобуваючи позитивний досвід самоповаги і самосприйняття, зміцнюється почуття власної гідності, поступово коректується образ «Я». Успіх у творчості несвідомо переноситься і на звичайне життя. У результаті мобілізується цілющий потенціал емоцій, який позитивно впливає на всі види здоров`я особистості.

Таким чином, усе вищесказане дозволяє зробити висновок, що використовуючи такі види арт-терапії як мандалотерапія та паперопластика створюються сприятливі можливості для самовираження дітей, які мають різноманітні проблеми, підвищується їх інтерес до оточуючої дійсності. При цьому відбувається не тільки здійснення процесу навчання і виховання, а і здійснюється процес соціалізації таких дітей.

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Тіхова Т.І.,

методист

Відокремленого підрозділу

«Кадіївський педагогічний коледж

Луганського національного університету

імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Одним із пріоритетних напрямків державної політики в освітній галузі сьогодення є створення рівноправних умов отримання повноцінної якісної освіти для всіх учасників освітнього процесу. Діти та молодь з різними вадами розвитку мають право та можуть повноцінно навчатися, брати участь у соціальному, культурно-естетичному, політичному та економічному житті суспільства. Ці завдання виконує сьогодні інклюзивна освіта, яка надає рівноправний доступ до якісної освіти, поліпшує умови навчання особистості з особливими освітніми потребами.

Під час військових подій на Сході України, де постраждалими стала значна кількість дітей та молоді регіону, особливо актуальним визначається можливість надання якісної та повноцінної освіти особистості з особливими освітніми потребами. Досвід багатьох країн показує, що інклюзивна система є реальною та ефективною формою освіти, яка інтегрує молодь, із особливими потребами, в соціум.

Інклюзивна освіта ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей та молоді на здобуття освіти за місцем проживання та доступу до освіти за рахунок застосування особливих методів і технологій навчання, потребує обов'язкового врахування індивідуальних особливостей особистості. Отримані поза соціуму знання, вміння та навички не зможуть допомогти людям, з особливими освітніми потребами, цілковито адаптуватися в суспільстві, підготуватися до подолання життєвих труднощів, реалізуватися в повній мірі рівноправними та повноцінними членами суспільства. Люди з особливими потребами, які включені в освітній процес, осягають основи незалежного життя, засвоюють нові форми поведінки, спілкування, взаємодії, отримують навички виявляти активність, ініціативу, свідомо робити вибір, досягати згоди у розв'язанні проблем, приймати самостійні рішення. [2; 40]

Метою статті є визначення впливу музичного мистецтва на соціалізацію особистості з особливими освітніми потребами.

Проблему інклюзії досліджено та висвітлено у роботах багатьох науковців як вітчизняних, так і зарубіжних. В Україні даної проблемою займаються Л.Вавіна, О.Гаврилов, Ю.Галецька, О.Гармаш, А.Колупаєва, М.Матвеєва, Н.Мацько, Т.Сак, О.Хохліна, І.Червонець. В їх роботах визначені шляхи реформування інклюзивної освіти.

Підготовку вчителя до роботи з дітьми в умовах інклюзивного навчання викладено в працях учених Л.Савчук, С.Єфімова, Т.Арчакова, Ю.Загородній, С.Мартиненко, Д.Пашенко, Г.Тарасенко, М.Фіцула, Л.Хомич.

Мистецтво як один із засобів художньо-естетичного виховання особистості досліджено та описано в наукових працях І.Гончарова, М.Кагана, Л.Масол, Б.Мейлах, М.Овсяннікова, С.Раппопорта, В.Розумного, О.Ростовського, В.Скатерщикова, Г.Шевченко та інших.

Значну увагу надзвичайно важливій, гострій і складній проблемі – виховання та навчання «важких», «особливих» дітей, приділяв видатний педагог-гуманіст Василь Олександрович Сухомлинський. Він писав: «У наших школах не повинно бути нещасливих дітей, душу яких гнітить думка, що вони ні на що не здатні» [3; 83].

Одним з факторів сприяння інклюзивній освіті є музичне мистецтво, яке має позитивний вплив на емоційну сферу, виконує комунікативну, регулятивну функції, сприяє збереженню

психічного здоров'я, емоційного врівноваження усіх учасників освітнього процесу. Засобами музичного мистецтва регулюється емоційний дискомфорт, створюється позитивна мотивацію на заняттях та позаурочний час, корегуються власні емоції.

Сутність музичного мистецтва виявляється в реконструюванні психо-травмуючої ситуації за допомогою художньо-творчої діяльності, виведенні переживань, пов'язаних з нею, у зовнішню форму через продукт художньої діяльності, а також створенні нових позитивних переживань, народженні креативних потреб і способів їх задоволення [4].

Музичне мистецтво має значні резерви щодо регуляції та саморегуляції психофізіологічного стану людини. Варто пам'ятати, що музичний звук – це «жива» енергія, а високохудожні твори мають значний енергетичний потенціал. Коли людина слухає музику, вона не тільки емоційно переживає своє ставлення до неї, вона пізнає зміст твору, ті явища дійсності, ті думки і почуття, які знайшли своє відображення в ньому. Пізнавальне значення музичного мистецтва зумовлено тим, що воно відображає дійсність, дух епохи, життя і характер цілих народів, почуття і думки композиторів – представників цих народів.

Автор багатьох дослідницьких робіт в галузі музичного виховання О.Я. Ростовський визначає, що музичне мистецтво має найточніше, найдоцільніше спрямування на розвиток духовного світу кожної особистості. Воно не є ізольованим процесом, а пов'язане з соціальним і психічним розвитком, здійснюється в контексті становлення цілісної особистості людини [5; 3].

Сила впливу музики зумовлюється загальною культурою слухача, його музичним та загальним досвідом, уміннями та навичками музичної діяльності, без яких неможливе повноцінне естетичне осягнення твору. Пізнавальна роль музики значно посилюється, якщо музика поєднана не тільки з літературою (вокальна музика), а і з образотворчим мистецтвом або з театральним (опера). Якщо взяти «без текстову», зокрема, чисто інструментальну музику, то й вона може розповісти особистості про образи, події, почуття своїми, суто музичними засобами.

Таким чином, музичне мистецтво вважається потужним, терапевтичним потенціалом й використовується сьогодні як ефективний засіб естетичного розвитку особистості з особливими потребами. Музика здатна з величезною силою впливати на людину, породжувати в неї певні почуття і думки, формувати її ставлення до інших людей, до навколишнього світу, змінювати характери, зміцнювати силу волі, пробуджувати сміливість, виховувати благородство, гуманність, доброту.

Прекрасним є твір мистецтва, який утверджує в людині волю життя, спонукає до активності, допомагає глибше відчувати переживання інших людей, побачити нове в навколишньому світі.

Література

1. Беземчук Л.В. Конструювання творчого компонента змісту музичної освіти в основній школі / Лариса Беземчук // Автореферат канд. пед. наук. 13.00.09. – Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2007. – 19 с.
2. Захарова Н.М. Особливості соціально-педагогічного супроводу інклюзивного навчання учнів в умовах загальноосвітньої школи / Н.М. Захарова // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2011. – № 3/4. – С. 40–49.
3. Сухомлинська О.В. Школа Сухомлинського у Павлиші – погляд крізь призму часу : науково-популярне видання / О. В. Сухомлинська. – К. : Педагогічна думка, 2013. – 124 с.
4. Артпедагогіка і арттерапія в спеціальній освіті: [Підр. для студ. серед. і вищ. пед. навч. закладів.] / Є.А. Медведєва, І.Ю. Левченко, Л.Н. Комісарова, Т.А. Добровольська. – М. : Академія, 2001. – 378 с.
5. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в основній школі: Навчальна книга. – Богдан, 2001. - 272с.

ІДЕЇ ПЕДАГОГА ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Токаренко О.М.,

Приходько О.А.,

Комунальний дошкільний

навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу № 10

Севєродонецької міської ради,

м. Севєродонецьк

Одним із основних пріоритетів розвитку сучасної освіти є забезпечення рівних прав на освіту для всіх дітей, у тому числі для дітей з особливими освітніми потребами, дітей з інвалідністю, дітей з інших соціально вразливих груп.

Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана, насамперед, з тим, що число дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно росте.

Одним із педагогів, який надав важливого значення інклюзивній освіті в сучасній системі, став Василь Сухомлинський.

Мета даної роботи висвітлити основні принципи та ідеї робіт В. Сухомлинського для дослідження системи поглядів та переконань педагога щодо навчання дітей з особливими потребами.

Важливого значення В.О. Сухомлинський надав створенню комфортних умов для навчання і виховання дитини, формуванню толерантного ставлення батьків, учителів та учнів до дітей з обмеженими можливостями, що є співзвучним із завданнями інклюзивної школи. Не вживаючи терміну «особистісна орієнтація» та «інклюзія», у своїх працях «Як виховувати справжню людину», «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості», «Сто порад учителю», «Батьківська педагогіка» та інших вчений відобразив основні принципи інклюзивної освіти.

Попри те, що мислитель працював у сфері навчання, йому вдалося безпосередньо доторкнутися і до психологічної сфери питання виховання дитини. Принципи гуманізму і індивідуальності наскрізно пронизують творчість видатного педагога. Цю думку якнайкраще підтверджує вислів самого автора: «Кожна людина може досягти вищого ступеня всебічного розвитку – стати неповторним творцем не тільки матеріальних, а й духовних цінностей, якщо в ній розкрити її задатки, обдаровання, талант».

Василь Сухомлинський наголошує на думці, що кожна дитина є індивідуальною і потребує свого особливого підходу, стверджує, що не існує «невстигаючих», існують «особливі» особистості, котрі здатні не тільки навчатися на рівні з однолітками, але й досягти високих результатів у певній сфері. Головною у даному аспекті є діяльність вчителя, котрий має ні на секунду не зневірюватися у силах дитини й постійно заохочувати її до роботи. Василь Сухомлинський підкреслював, що слід виявляти особливу терпимість до «відстаючого» учня. «Від успіху до успіху – в цьому й полягає розумове виховання важкої дитини. Якщо їй щось не вдалося сьогодні, не оглушуйте її «двійкою». Не поспішайте застосувати до неї інструкцію про оцінку успішності з усією суворістю. Слабка, кволла рослина потребує спеціального догляду». У цих словах можна знайти найголовнішу вимогу інклюзивного навчання: корекційно-реабілітаційну спрямованість на виправлення вад у розвитку дитини.

Автор наголошує не тільки навчальну спрямованість у роботі педагога, а і вказує на важливість саме психологічних аспектів його діяльності. Адже, працівникам у сфері освіти необхідно вміти не тільки доступно викладати матеріал під час уроків, але й ефективно здійснювати корекційну роботу з дітьми, котрі мають особливі потреби.

Стосовно дітей з особливостями психофізичного розвитку В. Сухомлинський підкреслював: «Вчити і виховувати таких дітей треба у масовій загально-освітній школі:

створювати для них якісь спеціальні навчальні заклади немає потреби. Ці діти не є потворними, а найкрихітніші, найніжніші квіти в безмежно різноманітному квітнику людства».

Звертаючись до педагога, В. Сухомлинський наголошував: «Пам'ятайте, що Ви – не тільки сховище живих знань, не тільки фахівці, який уміє передати інтелектуальне багатство людства молодому поколінню, запалити в його душі вогник допитливості, любов до знань. Ви – один із скульпторів, який творить людину майбутнього. Виховання, творення людини – це Ваша професія».

На думку В.О. Сухомлинського гармонійний і всебічний розвиток особистості можливий тільки там, де два вихователі – школа і сім'я – не тільки діють разом, висувають однакові вимоги перед дитиною, а ще й є однодумцями, дотримуються єдиних принципів, не мають розбіжностей у цілях, методах і засобах виховання.

Отже, на сучасному етапі розвитку інклюзивної освіти важливою є педагогічна спадщина видатного гуманіста В. Сухомлинського, у якій неоціненні скарби педагогічної мудрості мають величезну силу у формуванні нової філософії держаної політики щодо дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Подальшого вивчення в контексті розглянутої теми потребують інші питання.

Необхідними є розробка і подальше удосконалення спеціальних, зокрема індивідуальних навчальних планів, програм, дидактичних засобів з урахуванням вимог особистісно-діяльнісного підходу в освіті дітей з порушенням психофізичного розвитку.

Ефективне інклюзивне навчання можливе лише за умови спеціальної підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів, з метою більше досконалого оволодіння методами та прийомами навчання, які використовуються в інклюзивному середовищі.

Література

1. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / Сухомлинський В.О. – К. : Рад. шк., 1988.
2. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину? / Укл. Сухомлинська О.В. – М. : Педагогіка, 1990.
3. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В. Сухомлинський // Вибр. твори: В. 5-ти т. - Т. 1. - К.: Рад. школа, 1976

ВПЛИВ МЕДІА-ЗАСОБІВ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Толмачова І.Г.,

аспірант, викладач психолого-педагогічних та природничих дисциплін

Шевирьова Г.Г.,

викладач природничих дисциплін

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Бурхливий розвиток медіа-засобів призводить до реформування освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, де учні вже з початкової ланки активно користуються планшетами, телефонами, ноутбуками, комп'ютерами, забуваючи про те, що означені гаджети можуть виступати не лише в якості розваг, джерелом накопичення корисної й цікавої інформації, а й є засобом впливу на загальний фізичний, духовний, моральний потенціал молодшого школяра. Тому, учитель початкової ланки як кваліфікований фахівець нової

генерації має навчити дітей покоління «Z» грамотно використовувати медіа-засоби, аналізувати інформацію, отриману з медіа, компетентно підходити до розв'язання завдань освіти засобами медіа.

Отже, метою нашого дослідження є визначення впливу медіа на розвиток молодшого школяра в умовах сучасної медіа-освіти.

Питання щодо впливу медіа-засобів на формування дитини як особистості стало предметом дослідження для багатьох науковців: О. Антонов, Г. Артюніна, О. Ливинська, О. Малькова, З. Мартинова, О. Обжорін, Є. Петров, А. Шаханська та ін.

Так, дослідниця А. Шаханська говорить про те, що, здебільшого, на формування особистості впливають мультиплікаційні фільми, які негативно відображаються на поведінці дитини (безпосереднє копіювання молодшими учнями героїв фільму, переймання певних негативних якостей, зумовлюють прояву недопустимої поведінки серед людей); сприяють психічному порушенню дитини (порушуються пізнавальні процеси, моторика, розвиток мови); формують певні інтереси й нахили; зменшують об'єм пам'яті [1].

Науковець Г. Артюніна звертає увагу на те, що при роботі за комп'ютером у молодшого школяра порушується зір, навантажуються м'язи тіла, відбувається вплив електромагнітного поля на підростаючий організм. Як бачимо, медіа-засоби можуть негативно впливати на загальний стан дитини, особливо коли не знаєш меж безпеки чи зневажаєш її. Дослідниця Г. Артюніна стверджує, що необхідно впроваджувати певні правила, вправи під час роботи з медіа. Особливо це стосується учнів, які систематично на уроках застосовують гаджети. Певний комплекс вправ (фізкультхвилинки, гімнастика для очей) допоможе розслабити м'язи й відволіктись від екрану монітору. Сьогодні варто казати про запровадження сертифікатів, норм, правил в заклади загальної середньої освіти з метою зменшення впливу комп'ютерів на здоров'я дитини. Це є важливо, адже здоров'я варте уваги й дбати про нього слід змалку [2].

А. Обжорін звертає увагу на те, що учні XXI століття – це покоління нових медіа-засобів, які кожен день поглинають інформацію, отриману з медіа. Тому варто звернути увагу на інформацію, отриману учнем, «подорожуючи» мережею Інтернет. Великі обсяги новин, фактів зумовлюють сучасне покоління мислити нестандартно, критично висловлювати власну точку зору; масштабна кількість інформації сприяє переформатуванню поглядів на суспільні процеси, дії, які відбуваються в сучасному інформаційному світі. Ми вважаємо, що необхідно вже з початкової школи вчити учнів правильно застосовувати медіа-засоби, сприяти аналізу інформації, що позитивно вплине на психіку й моральні погляди молодших школярів [3]. Аналізуючи дослідження науковців, спостерігаємо двояке ставлення їх до медіа. З одного боку, гаджети передбачають швидкий пошук потрібної інформації, з іншого, негативно впливають на психіку дитини. Тому, слід звертати увагу учнів на означений аспект, який піддається впливу з боку медіа.

Отже, науковці говорять про те, що сучасні учні більше часу витрачають на пошук інформації через медіа-засоби, відводячи менше часу на безпечне користування ними. Варто відмітити про санітарно-гігієнічні вимоги при роботі з комп'ютером, відповідне освітлення й, найголовніше, удосконалення та осучаснення медіа-засобів.

Освітній процес в закладах загальної середньої освіти передбачає систематичне застосування медіа: перегляд відео, мультимедіа презентацій, робота з Інтернет-джерелами, створення власних авторських медіа-продуктів, зокрема, набір тексту в програмі Microsoft Word. Тому, вчитель початкової ланки має організовувати освітній процес таким чином, щоб не зашкодити здоров'ю учнів. Це можуть бути рухомі фізкультхвилинки, гімнастика для очей (бажано без застосування екранів комп'ютера); добір спеціального комплексу вправ, які захищатимуть організм дитини від сколіозу, кіфозу, лордозу, зменшать запаморочення й головні болі, скоротять навантаження на ліктьовий суглоб; спостереження за поставою здобувачів освіти під час роботи з медіа-засобами. Вважаємо, що слід систематично проводити роз'яснювальні бесіди з учнями щодо переваг і недоліків медіа-засобів, впроваджувати науково-дослідні роботи з актуальних проблем сьогодення. Наприклад, тему «Вплив медіа на

здоров'я людини» учні можуть реалізувати, працюючи в групах. Кожен учасник команди обирає форму, в якій він зможе детально репрезентувати накопичені дані з запропонованої теми. Всебічне висвітлення інформації з проблемних тем, які є цікавими для молоді, сприятиме замисленню молодших школярів про особливості роботи з медіа-засобами. Варто долучати учнів до вивчення найактуальніших тем сьогодення, які потребують негайного аналізу й розв'язання.

Список використаної літератури

1. Шаханская А. Влияние мультипликационных фильмов на развитие детей младшего школьного возраста / А. Шаханская // Вестник Челябинского государственного университета. – 2013. – № 22 (313). – Вып. № 81. – С. 286 – 289.
2. Артюнина Г. Влияние компьютера на здоровье школьника / Г. Артюнина, О. Левинська // Псковский региональный журнал. – 2011. – С. 144 – 150.
3. Обжорин А. Профилактика компьютерной и интернет-зависимости в современной школе / А. Обжорин // Научно-теоретический журнал. – 2011. – № 1 (6). – С. 79 – 82.

КОНСПЕКТ УРОКУ МАТЕМАТИКИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Фастов С.С.,

*учитель математики I кваліфікаційної категорії
зі званням «старший учитель»*

*Долинської загальноосвітньої школи I-III ступенів
Слов'янський район, Донецька обл.*

с. Долина

Тема уроку: Складання чисел з різними знаками

Тип : урок вивчення нового матеріалу.

Мета уроку: ознайомити учня з правилами складання від'ємних чисел; розвивати навички робити висновки, аналізувати; тренувати здатність до рефлексії власної діяльності; сприяти розвитку пізнавальної зацікавленості учня.

Педагогічні технології: навчання в співпраці, комп'ютерна технологія, особистісто – зорієнтований підхід у навчанні.

Клас: 6

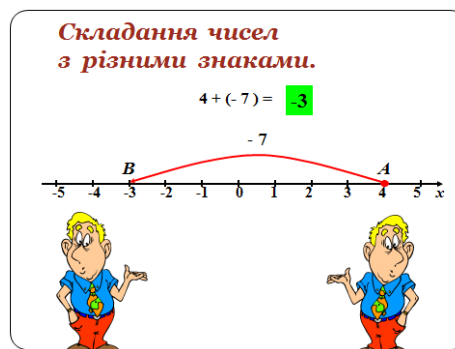
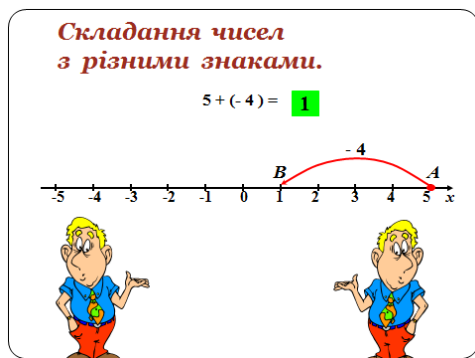
Етап уроку	Завдання	Діяльність учителя	Діяльність учня	Використаний ресурс	Хронометраж уроку	Час фіксації очей на моніторі

Організаційний момент	Підготовка учня до роботи. Забезпечення мотивації до НПД.	Привітання учня. Позитивне налаштування учня на роботу. Самопочуття учня, за потребою хвилинна розмова з родичами про фізичний стан дитини. Готовність до уроку (робоче місце, Інтернет, підручник, зошит, ручка). Учитель надає загальний доступ до монітору	Учень входить у Skype, вмикає відеозв'язок. Критерії досягнення мети: якщо мета досягнута, то дитина готова до уроку: лежить необхідне приладдя, відкриті ресурси; учень налаштований на роботу. Відповідає.	Робота в Skype	1 хв.	1 хв.
Актуалізація опорних знань учня. Оголошення теми уроку. Постановка мети.	Включення учня в учбову діяльність.	Демонстрація презентації. Слайд №2 -Розбити числа, що бачить учень на екрані, на групи; -назвати модуль кожного числа; -назвати в кожному рядочку знак числа, модуль якого більше; Оголошення теми уроку: навчитися складати числа з різними знаками. Слайд №3	Відповідає. Формулює тему уроку. За допомогою учителя формулює мету уроку. Записує тему в зошит.	Презентація. Слайд №2 Слайд №3	5 хв.	3 хв.
Вивчення нового матеріалу.	Ознайомити учня з правилом складання від'ємних чисел	Слайд №4-9	Слухає, робить записи в зошиті	Презентація. Слайд №4-9. Робота в Skype	6 хв.	6 хв.
Фізкультхвил. для очей та рук	Зняття втоми у дитини, послабити напругу очей та рук, забезпечити працездатність учня на уроці	Робота в Skype, Вправи для очей, гімнастика для рук	Виконує гімнастику для очей. Виконує команди вчителя. Самомасаж рук.	Робота в Skype.	2 хв.	На монітор не дивитися!

Закріплення вивчен. Матер.	Забезпечити засвоєння нових знань, закріпити їх на практиці.	Робота в Skype	Робота з підручником під керівництвом учителя. Коментує рішення	Робота в Skype. Слайд 10	15 хв.	На монітор не дивитися!
Фізкультхвилинка для тіла	Зняття втоми у дитини. Забезпечити працездатність на уроці.	Робота в Skype Встати з-за столу, розслабитися, повторювати за вчителем слова та рухи.	Виконувати гімнастику для тіла, Слухати вчителя.	Робота в Skype	2 хв.	30сек .
Первин перевір. ЗУН	Перевірити засвоєння нових знань	Інтернет ресурс http://files.school-collection.edu.ru/ Презентація слайд №11	Якщо мета досягнута, то учень засвоїв новий матеріал та виконує вправи на комп'ютері з автоматичною перевіркою.	http://files.school-collection.edu.ru/ Презентація слайд №11	6 хв.	2 хв.
Дом.завд	Закріплення нових понять, продовження формування навичок та вмінь вирішувати нерівності та задачі.	Проводить інструктаж з виконання домашнього завдання та відповідає на запитання учня.	Робота з підручником та щоденником	Робота в Skype Слайд №12	1 хв.	На монітор не дивитися!
Підсумки уроку. Рефлексія	Узагальнити проведену роботу Провести оцінювання, самооцінювання	Чого ти навчився? -Що сподобалося? -Над чим ще треба працювати?	Якщо мету досягнуто, то учень сам робить висновки про вивчене. Відповідає на питання. Наводить приклади до кожного поняття	Презентація	2 хв.	2 хв.

Слайд 4

Слайд 5

Слайд 6

Складання чисел з різними знаками.

$$-4 + 3 = -1$$

Слайд 7

Складання чисел з різними знаками.

$$-3 + 8 = 5$$

Слайд 8

У результаті складання чисел з різними знаками може получитися як додатне, так і від'ємне число

+	-
$5 + (-4) = 1$	$4 + (-7) = -3$
$-3 + 8 = 5$	$-4 + 3 = -1$

Як визначити знак суми?

Слайд 9

1) Що можна сказати про модулі доданків?
2) Який знак має сума?

Розділи наступні приклади, не виконуючи обчислень, на дві групи:

$-4 + 5;$	$7 + (-8);$	$4 + (-2);$	$-6 + 3;$
$8 + (-5);$	$-6 + 10;$	$-10 + 6;$	$5 + (-8).$

+	-
---	---

Висновок: Знак суми співпадає зі знаком доданку з більшим модулем.

АСПЕКТИ ЩАСЛИВОГО ЖИТТЯ СОБАКИ І ДИТИНИ

Цвік О.С.,

*Майстер спорту України,
 викладач дисциплін фізкультурного циклу
 ВП «Лисичанський педагогічний коледж
 ЛНУ імені Тараса Шевченка»
 м. Лисичанськ*

Мета: визначити аспекти, підходи та умови щасливого життя собаки та дитини, проаналізувати яким чином відносини з собакою можуть позначитися на фізичному та духовному розвитку дитини.

Як ви гадаєте, дорослі можуть сприяти, щоб маленька дитина і собака стали друзями? Багато людей, скоріш за все, скажуть: «Це дуже важко, і практично неможливо! Дитина буде мучати собаку, а собака буде кусатися».

Я можу сказати, що процес двостороннє звикання, без сумніву, буде тривалим. Але ваша копітка робота в майбутньому стане виправданою: собака стане вірним другом і захисником вашої дитини!

Давайте згадаємо старий добрий мультфільм «Бобік в гостях у Барбоса» і нехай весела пісня з нього стане вашим сімейним гімном.

«Понятно всем, как дважды два – нет добрее существа»

Існують дві діаметрально протилежні точки зору на можливість утримання собаки в будинку, де є діти. На користь існування собаки в будинку, де є дитина, говорить багато що. Собака примушує малюка рахуватися з чужими бажаннями, та ще й своєрідно вираженими. Дитині доводиться засвоювати мову тварини, у неї розвивається спостережливість і емоційна чутливість, вона вчиться відповідати за того, хто з нею поруч. Обов'язки по догляду за собакою дисциплінують, більш того, собака впливає і на соціальні відносини дітей.

До певного віку діти організовані в групи, сформовані часто за зовнішніми критеріями: дитячий садок, двір, тощо. Зв'язки в таких групах деякою мірою вимушені, оскільки немає спільних інтересів і цілей. Собака стає ланкою, що з'єднує дітей, які люблять тварин. Такі приятельські відносини з віком часто переростають у справжню дружбу. За останні роки для багатьох сімей постало питання про актуальність придбання собаки - тілоохоронця спеціально для дитини. Це в дійсності вирішує проблему безпеки дитини.

Собака не дозволить незнайомій людині завдати дитині шкоди, в змозі захистити малюка і підлітка. Та саме головне, що дитину подібна охорона не бентежить. Вона сприймає собаку перш за все, як друга, а не як спостерігача, що вкрай важливо для психологічного комфорту. Спілкування з дитиною корисно і для собаки. У нього з'являється партнер для ігор, з яким йому часто цікавіше, ніж з дорослим господарем. Більше за всіх розмовляє з собакою і розтлумачує йому щось звичайно дитина. Досить часто дорослий собака з власної ініціативи бере на себе роль няньки і захисника дитини, що надає його життю особливий зміст. Коли в будинку, де вже є собака, з'являється новонароджений, дуже багато залежить від того, як ця подія вплине на життя тваринки. Якщо собака правильно вихований і в нього нормальні відносини з господарем, він дружельюбно реагує на немовля, бачачи, наскільки воно дороге людям. Але поява дитини не повинна призводити до різкого утиснення прав собаки, зменшення уваги до нього і взагалі до погіршення його життя, інакше собака почне ревнувати до дитини і в деяких випадках може являти для неї небезпеку. Коли дитина починає самостійно рухатися, вона неодмінно почне приставати до собаки, докучаючи йому, і навіть робити боляче.

Дорослий собака спокійно поставиться до цих приставань, але деколи дитина переходить певну грань, і собака вимушений захищатися. Він може відштовхнути дитину, загарчати на неї. Розумний господар в такій ситуації не карає собаку, а пояснює дитині, в чому вона була неправа, адже в цьому випадку собака вчинив абсолютно природно, обійшовся з дитиною, як з власним, надто надокучливим, цуценям. Зазвичай, собака і дитина швидко приходять до взаєморозуміння. Собаки великих розмірів, як правило, спокійніше переносять приставання і можуть дозволити дитині більше, ніж собаки дрібних порід, які вимушені захищатися частіше і енергійніше. У будь-якому випадку при розборі конфліктів між собакою і дитиною необхідно бути справедливим.

Дитина буде рада будь-якій собаці, і будь-який собака може стати для неї другом, але специфіку порід треба врахувати. Для сім'ї, де ростуть маленькі діти, краще вибирати сук, вони ставляться з більшим розумінням до витівок малюків.

Деякі породи собак, підхожих для дітей:

Коллі. У коллі дуже доброзичливий характер, і вона любить возитися з дітьми і опікати їх. Собаки цієї породи чудово піддаються дресируванню.

Німецька вівчарка. Дуже віддана сім'ї собака, чудово ладнає з дітьми, з них виходять хороші "няньки". Собака дуже кмітлива і добре піддається вихованню і дресируванню.

Сенбернар. Дуже серйозна, "філософськи" дивиться на життя собака з величезним терпінням. Цей велетень буде поблажливо зносити дитячі пустощі.

Ньюфаундленд. Ласкавий і терплячий по відношенню до дитини. Здатний передбачити неприємні ситуації, бачить за версту недобрі наміри людини, здатний захистити дитину від цих неприємностей.

Лабрадор. Це дуже комунікабельні і доброзичливі собаки. Терплячі, зазвичай дозволяють дітям звертатися із собою, як з іграшкою. У той же час вони дуже спокійні, що стане прекрасним елементом, який урівноважує, якщо у вас рухлива дитина.

Ердельтер'єр. Життєрадісний і добрий собака, товариський і досить рухомий. Буде прекрасним партнером по іграх для дітей.

Пудель. Дуже контактна собака, яка буквально сама знаходить спільну мову з дітьми. Це дуже веселі і ласкаві собаки з доброзичливим характером.

Спанієль. Ці собаки дуже люблять дітей, у них відданий і врівноважений характер. До того ж відносно невеликі розміри дозволяють без побоювання відпускати дитину саму на прогулянку з таким собакою.

Тренування з собакою по 2 -4 години щодня дає можливість дитині досить рухатися, загартуються на свіжому повітрі, привчає до систематичних тренувань, розвиває загальну витривалість, привчає до відповідальності як себе так і за тварину, (оскільки людина завжди стежить за роботою з собакою - розвивається психічна концентрація), щоб управляти собакою - потрібно одночасно подавати команди голосом, жестом, дотримуючи певні інтонації, чого немає ні в одному іншому виді спорту.

Хороший собака може служити якійсь точкою прив'язки у системі нормальних координат в побудові загальних відносин з навколишнім світом, певною мірою - противагою помилковим цінностям сучасного суспільства, що згубно впливають на розвиток повноцінної особи. В цілому проблема позбавлення людяності людини в умовах краса побудованої цивілізації.

Висновок. Як собака повністю не може проявити все багатство закладених в ній можливостей без тісного спілкування з людиною з раннього дитинства, так і дитина потребує спілкування з твариною, а особливо з собакою, який дарує йому відчуття вірності, надійності, і щирості, усвідомлення необхідності другій живій істоті, так часто яких не вистачає нам, людям. Адже жодна телепередача про тварин не замінить людині спілкування з істотами, що пройшли з нами пліч-о-пліч таку довгу історію. Завдячи цуценя, аналізуйте свої справжні мотиви, яким Ви хочете побачити його в зрілості; чого Ви дійсно чекаєте від своєї і тільки своєї собаки. Доросла дитина, без сумнівів, може допомагати вам управлятися з цуценям в повній мірі, і це буде його перший досвід турботи про живу істоту і відповідальності за нього. Так що стежте уважно за стосунками дитини та собаки, корегуйте їх у міру виникнення проблем та конфліктів.

СУЧАСНІ РЕАБІЛІТАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ДЛЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Черепакін О.О.,

реабілітолог Громадської організації «Право вибору»,

м.Харків

студент ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Кременна

Фізична терапія дітей з ДЦП комплексна та включає в себе багато методів реабілітації, деякі з них входять до авторських. Також фізичну терапію проводять разом з медикаментозним, фізіотерапевтичним, ортопедичним та логопедичним лікуванням.

У сучасній медико-психологічно-педагогічній літературі ДЦП розглядають як медико-біологічну проблему, в якій більше питань, ніж відповідей. Вчені поділяють єдину думку, що провідним критерієм оцінювання стану людини з ДЦП є стан рухових, інтелектуальних та мовних функцій. Багато праць вчених присвячено характеристики рухових порушень (Баранюк Т. , Босых В. Г., Гросс Н. А. , Дубровський В. І. , Кочесов В. А. , Кукса Н. В. та ін.).

При ДЦП найголовнішою метою реабілітації є розвиток моторики, мови, практичних навичок і розширення соціальних контактів хворого. При відновленні рухових функцій дітей, хворих на церебральний параліч, фахівці рекомендують дотримуватися таких принципів, як: якомога більш ранній початок лікування, регулярність, систематичність, безперервність, суворі індивідуалізація відповідно до стадії захворювання, його тяжкості, віку дитини, її психічного розвитку; суворе дозування, поступове збільшення навантаження [1; 3; 5].

Також ми з'ясували, що сучасні фахівці розрізняють 4 періоди відновлення рухової сфери і соціальної орієнтації хворої дитини, а саме:

1. *Гострий* період тривалістю 7-14 днів. Відзначається прогресуюче перебіг захворювання, виражені рухові розлади, в ряді випадків – наявність періодичних судомних нападів.

2-3. *Відновлювальний* період (ранній – до 2 місяців, пізній – до 1-2 років) характеризується вираженим раннім тонічним рефлексом, який зберігається довше нормальних термінів, стримуючи своєчасне поява настановних рефлексів і розвиток рухів. Страждають або відсутні вроджені рефлекси.

4. *Період залишкових явищ* починається з дворічного віку і триває в дитинстві і юнацтві, а при важких формах – довічно. Якість відновлювальних заходів в цьому періоді багато в чому залежить від попереднього систематичного лікування. Відсутність раннього лікування викликає формування порочних поз і рухів, ускладнюючи нормалізацію рухової сфери дитини [2].

До основних методів фізичної терапії при ДЦП відносяться: масаж, ЛФК, дихальна гімнастика, гідрокінезотерапія, іпотерапія, дельфінотерапія, корекція хребта, рефлексотерапія, механотерапія, фізіотерапія, апітерапія, мобілізуючі методики гімнастики та ін. Але у нашій статті ми проаналізували та описали авторські методики. Розглянемо деякі з них окремо.

Метод Козьякіна (система інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації СІНР) – високоефективна технологія лікування пацієнтів з дитячим церебральним паралічем, остеохондрозом, наслідками травм і органічного ураження нервової системи. Основним компонентом методики є біомеханічна корекція хребта та великих суглобів, у поєднанні з комплексом лікувальних заходів. Вона спрямована на усунення функціональних блоkad хребцево-рухових сегментів та відновлення нормальної рухливості суглобів хребта, що дає можливість зменшити прояви дизрегуляції нервової системи на різних рівнях чутливих та рухових систем. Корекція хребта проводиться після мануальної діагностики та відповідної підготовки послідовно у всіх відділах хребта – поперековому, грудному та шийному.

Результатом є стійка нормалізація м'язового тону, підвищення рівня мікроциркуляції в тканинах і структурах апарату руху, нормалізація трофіки тканин. Це сприяє формуванню у пацієнта нового функціонального стану, що забезпечує активацію резервних і відновних процесів в організмі.

Метод Бобат – це нейророзвиваюча терапія, спрямована на пригнічення активності патологічних тонічних рефлексів, поступальних реакцій та рухових стереотипів із подальшим відновленням статичної і моторних навичок (повзання, стояння, хода) незалежно від віку хворого. Лікар оцінює, якому періоду розвитку відповідає розвиток конкретної дитини, щоб максимально скоригувати його до навичок, якими володіє здорова дитина, та навчити робити це правильно. Ця методика не потребує постійного спостереження у бобат-терапевта. Дитина може відпрацьовувати всі навички дома, а приїжджати лише для контролю та корекції один раз на 3 місяці. Також застосування цієї методики не потребує додаткових затрат.

Згідно Бобат, моторні проблеми при церебральному паралічі виникають як наслідок ураження структур мозку, що відповідають за становлення антигравітаційних, постуральних механізмів, в результаті чого сповільнюється і спотворюється нормальний розвиток моторики. Тому нейророзвиваюче лікування було направлено на відновлення систем, які найбільш ймовірно порушуються при пошкодженні ЦНС.

Особлива увага приділялася сенсо-моторному контролю роботи м'язів, м'язовому тону, моторної пам'яті, а також механізмам постурального контролю. Практичними завданнями були зниження м'язової спастики, профілактика контрактур і деформацій, придушення активності патологічних рефлексів, усунення нефізіологічних рухових моделей. Для стимуляції моторного розвитку дитини, вироблення нормальних реакцій рівноваги і фізіологічних рухових моделей використовувалися різні сенсорні стимули.

В результаті автори прийшли до висновку, що при лікуванні церебральних паралічів немає необхідності суворо контролювати розвиток автоматичних реакцій випрямлення, так як дитина не в змозі спонтанно перенести ці навички на свідомо контрольовані рухи. Більш ефективно і доцільно розвивати у дитини здатності до самостійного контролю рівноваги тіла і управління рухами. Важливим висновком авторів була відмова від необхідності спонукати дитину жорстко дотримуватися стандартної онтогенетичної послідовності моторного розвитку.

Метод Войта терапії – система лікування за методикою рефлекс-локомоцій (вродженні реакції рефлексорного повзання і рефлексорного перевертання), що передбачає можливість у дітей раннього віку, переважно з групи ризику, «перетворити» патологічні реакції у фізіологічний руховий стереотип і тим самим запобігти формуванню органічного ураження ЦНС. Принципом Войта терапії є не тільки вплив на рухову сферу, а й на все тіло загалом: на сенсорну, вегетативну та психічну системи. Основним завданням методики є формування рухових навичок відповідних віку дитини.

Метод створений емпірично при вивченні моторних реакцій у відповідь на специфічну стимуляцію, проведено у певних положеннях дитини.

В 1964 р. доктор Войта виявив, що така стимуляція викликає «глобальну динамічну м'язову активність», присутню при всіх формах людської локомоції.

Саме «глобальні моделі» послужили теоретичною основою методу рефлекс-локомоції. Термін «глобальні локомоції» позначає моторні відповіді, що виникають під час застосування методу рефлексолокомоції. При цьому скелетні м'язи тіла координовано активуються, імпульси надходять в усі рухові центри мозку, і це сприяє формуванню нових рефлексорних зв'язків.

Отже лікувальний ефект Войта терапії досягається при частому повторенні вправ протягом тривалого часу. Виконання вправи полягає в фіксації дитини в певній позі рефлексу і тиску рукою на обрану зону. Вибір зони впливу проводиться індивідуально в залежності від рухових порушень і інтенсивності реакції у відповідь. після появи відповідного рефлексорного руху цю вправу регулярно повторюється протягом курсу лікування.

Метод К.О. Семенової – метод динамічної пропріоцептивної корекції (ДПК), який полягає у впливі на мозкові структури функційної системи антигравітації потоку скорегованої пропріоцептивної імпульсації, яка виникає при виконанні пацієнтом довільних рухів в рефлексорно – навантажувальному пристрої «Гравітон», «Гравістат». Пристрій складається з системи еластичних тяг і збирається із комплектуючих індивідуально для кожного пацієнта, відповідно до завдання корекції його патологічної пози. Генералізована дія корегованої пропріоцепції призводить до нормалізації тону м'язів, пригнічення патологічних м'язових синергій та гіперкінезів, розвитку установчих і постуральних рефлексів. Внаслідок чого, при активних рухах пацієнта відбувається закріплення правильної пози і фізіологічних форм руху на рівні ЦНС.

Автор вважає, що відновлення моторики при дитячому церебральному паралічі та наслідки черепно-мозкової травми можна досягти шляхом корекції у цих хворих аферентного пропріоцептивного потоку. Цей потік діє безпосередньо на основні структури центральної нервової системи, які контролюють моторику і функціональну систему антигравітації, а також здійснюють контроль за тими м'язовими синергіями, які формують вертикальне положення тіла і локомоції.

Сенсорна інтеграція – це результат процесу об'єднання двох та більше сенсорних функцій, який упорядковує та організовує різноманітні враження і створює передумови для успішної адаптації до навколишнього середовища, ефективного сенсорно- моторного та

емоційно-інтелектуального розвитку. Сенсорна інтеграція стосується переважно тактильного, вестибулярного, пропріоцептивного чуттів. Метою методики є підвищення здатності дитини сприймати і організувати сенсорну інформацію, вироблення адаптивних реакцій у відповідності з її психоневрологічними потребами, що забезпечує направленість та поступальність рухових актів і лежить в основі набуття практичних навиків та соціалізації. Важливо те, що методика сенсорної інтеграції сприяє розвитку комунікативних навичок та соціалізації, адже в ній закладена можливість проводити групові заняття, на яких розвиваються навички поведінки у малих групах. Після подібних занять у більшості дітей підвищується пізнавальна активність, покращується зорове сприйняття форми, кольору, розміру та просторових відношень предметів, з'являється орієнтовна реакція на оточення, поведінка стає більш цілеспрямованою, підвищується самостійність і самооцінка.

Отже, у статті були розкриті найсучасніші методики реабілітації при ДЦП, які використовуються у спеціалізованих центрах для дітей з особливими потребами, що сприяють розвитку та оздоровленню дітей.

Список використаних джерел

6. Баранюк Т. Використання засобів фізичної реабілітації в умовах сім'ї для збільшення амплітуди рухів у дітей з церебральним паралічем / Т. Баранюк // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. – Л., 2011. – Вип. 15, т. 3. – С. 25-30.

7. Гросс Н. А. Современные комплексные методики физической реабилитации детей с нарушением опорно-двигательного аппарата. – М.: Советский спорт, 2005. – 235 с.

8. Дубровський В. І. Дитячі церебральні паралічі. / В. І. Дубровський – М.: Гуманит. вид. центр ВЛАДОС, 2002 – с. 425-426.

9. Катков В. Г. Фізичні методи виховання дітей з поразкою центральної нервової системи і порушенням функцій опорно-рухового апарату. / В. Г. Катков – К.: Здоров'я, 1966. – с. 223

10. Козьявкін В. І. Система интенсивной нейрофизиологической реабилитации – метод Козьявкина : пособие реабилитолога / В. И. Козьявкин, М. А. Бабаглы, Г. П. Лунь [та ін.]. – Львов : Дизайн-студия «Папуга», 2012. – 240 с.

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА «ДИДАКТИЧНІ ІГРИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»

Юркова О.Ф.,

вчитель української мови та літератури

вищої кваліфікаційної категорії

Долинської ЗОШ І-ІІІ ступенів, Донецька область

м. Слов'янськ

Нині на міжнародному рівні виникають дискусії на актуальні проблеми виховання та навчання дітей з особливими освітніми потребами. Для всіх країн першочерговими є завдання підвищення якості психолого-педагогічної допомоги означеної категорії дітей, створення служб раннього виявлення і ранньої допомоги (ранньої інтервенції), забезпечення інклюзивної освіти, організація і підготовка спеціалістів, які будуть працювати в нових умовах і в новій системі цінностей.

Формування учня самостійною особистістю буде успішним, якщо вчитель потурбується про це з першого проведеного уроку. Одним з найперспективніших шляхів виховання і

навчання учнів з особливими освітніми потребами, озброєння їх необхідними вміннями і навичками є впровадження активних форм і методів навчання, серед яких провідне місце займають дидактичні ігри.

Дидактичні ігри бажано широко використовувати як засіб навчання, виховання і розвитку дітей з особливими освітніми потребами. У будь-якій грі розвивається увага, спостережливість, кмітливість. Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання на уроках, вбачає в них можливості ефективної взаємодії педагога і учнів, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами змагання.

У процесі гри в учнів з ООП виробляється звичка зосереджуватися, думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються.

Дидактична гра на уроці – не самоціль, а засіб навчання і виховання. Сам термін «дидактична гра» підкреслює її педагогічну спрямованість та багатогранність застосування.

Цікаве трансформування традиційних видів роботи у палітру уроків у формі дидактичної гри – це безмежний простір відкриттів інноваційних технологій.

На практиці в системі активного навчання намагаюся використовувати різні моделі пізнавальних (дидактичних) ігор: імітаційні, операційні, рольові, сюжетні, ігри-змагання, лінгвістичні.

З плином часу з'являються нові методи і форми роботи. Але нове не виникає кожного дня. Це – безперервний пошук, на мою думку, постійна імпровізація вчителя.

Традиційні вправи для дитини з особливими потребами проводжу у формі ігор: кросворд, вікторина, мовний конкурс, загадка, «Сходи», «Перехрестя», «Коректор», «Зайвина», «Спіймай помилку», «Вірю – не вірю», «Визбирувач», «Сортування», «Мовна дуель», «Останнє слово – за тобою», «Хто швидше», «Магніт» тощо.

Систематичне використання таких дидактичних ігор підвищує ефективність навчання.

На уроках української літератури часто використовую інтерактивні технології: «Діалог», «Синтез думок», «Коло ідей», «Дебати», «Асоціативний куц», «Сенкан», «Грунування».

Важливим є те, що, застосовуючи елементи інтерактивного навчання на уроках української мови та літератури, учень з особливими освітніми потребами вчиться бути демократичним, критично мислити, співпрацювати, приймати рішення, спілкуватися з іншими.

Коли вчитель проявляє максимум гуманного відношення до «особливого» учня, весь процес навчання будує, зосереджуючи увагу на успіхах дитини, помічає та позитивно оцінює будь-які мінімальні досягнення в навчанні дитини, хвалить і спирається на позитивні якості особистості, то взаєморозуміння вчителя і «особливого» учня з приносить вагомий результат.

Гра «Незнайко»

Один учень читає, а інший — виправляє допущені помилки.

Гра «Вовк і заєць»

Один учень починає читати текст, другий — вступає після того, як перший дійде до крапки й намагається його наздогнати.

Гра «Ми віримо і не віримо»

Учитель читає речення з тексту, зробивши помилку в слові. Діти знаходять це речення, говорять: «Ми віримо» або «Ми не віримо» і читають це речення.

Гра «Інтерв'ю»

Тема інтерв'ю може бути різною, учні — кореспонденти і респонденти. По закінченні часу на обговорення кожна пара представляє результати роботи, обмінюються своїми ідеями та аргументами з усім класом.

Гра «Земля — небо»

За командою «Земля» діти нахиляються до книжки і читають текст. За командою «Небо» — піднімають голівки вгору, виконуючи пропоновані завдання до прочитаного тексту. Знову — «Земля» — учні очима знаходять, де вони завершили читати.

Гра «Дощик»

(Діти читають вголос.)

- Накрапає дощ (тихо).
- Дощ пускається сильніше (голосніше).
- Злива (голосно).
- Дощ слабшає (тихіше).
- Дощ перестав (читання припиняється).

Гра «Хвилі»

Ця гра схожа на попередню, але дещо відрізняється. Учитель задає «тон і темп» гри. Текст читається так, як хвиля прибивається до берега і відходить від нього: тихо — голосніше — голосно — тихіше — тихо — голосніше і т. д.

Гра «Бджілки»

Напівголосне читання учнями тексту, кожен — у своєму темпі.

Гра «Рибки»

Мовчазне читання учнями тексту, кожен — у своєму темпі, при цьому діти можуть ворухити губами.

Гра «Губи на замку»

Те саме мовчазне читання, але ворухити губами заборонено.

Гра «Засічка — кидок»

За командою «Кидок» усі діти починають читати напівголосно текст. За командою «Засічка» — зупиняються й олівцем відмічають останнє прочитане ними слово. Цей самий текст таким же чином читають ще раз (але не більше трьох разів). При повторному читанні діти переконуються, що прочитали більший обсяг — «засічка» поставлена вже далі. Це доводить їм необхідність багаторазового читання тексту, адже з кожним разом результати поліпшуються.

Гра «Відшукай речення за початком»

Учитель читає речення, зупиняючись, учні знаходять і дочитують його.

Гра «Знайди помилку»

Учитель читає вірш, припускаючись помилок. учні уважно слухають і виправляють.

Гра «Сніжинка»

Залежно від пори року («Квіточка», «Листочок») читає той учень, на парту якого впала сніжинка (квіточка, листочок).

Гра «Не перерви ланцюжок»

Діти одне за одним читають по одному реченню (можна по одному слову, строфі) текст. Усі мають слідкувати, щоб ланцюжок не перервався.

Гра «Хто краще?»

Конкурсне читання вірша, оповідання. Читання у парах.

Гра «Буксир»

Створюється пара з «сильнішого» учня і «слабшого». «Сильніший» учень «веде» у читанні, а «слабший» — намагається досягти темпу читання «сильнішого» учня.

Гра «Луна»

«Сильніший» учень читає речення, а «слабший» — читає це речення після прослуховування.

Гра «Котик і Мишка»

Ця гра дуже ефективна під час роботи над удосконаленням навичок швидкого читання.

Першою починає читати «Мишка». Коли вона прочитає декілька слів або 1 речення, починає читати «Котик». Він намагається наздогнати «Мишку». Гра припиняється, коли обидва учні читають одне й те ж.

Гра «Лото»

Клас поділяється на 4 команди. Кожна команда отримує однакові картки. Перша група карток містить прізвища авторів, друга група карток — назви творів, третя — фрагменти з творів.

Завдання: вибрати із загальної кількості карток ті, що стосуються одного автора. Перемагає команда, яка швидше і правильніше виконає завдання.

Гра «Чарівна лотерея»

Для проведення гри клас поділяється на 4 команди. Кожна команда отримує однакові картки, на яких записані ключові слова з певного твору.

Завдання: швидко прочитати слова, визначити назву твору та автора слів. Перемагає команда, яка швидше і правильніше виконає завдання.

бились поживились

розумні а дурні

(«Дурні бились, а розумні поживились». Слова належать курці.)

Гра «Шифрувальники»

Для проведення гри клас поділяємо на 4 команди. Кожна команда отримує картку з однаковим завданням.

Завдання: у кожному рядку знайти «зайву» літеру. Скласти всі «зайві» літери з кожного рядка і прочитати назву твору. Вказати автора твору. Перемагає та команда, яка швидше і правильніше виконає завдання.

ООООООООЯОООООООООО

ВВВВВВВВВВВВВВВВВВВВВВ

ИИИИЛИИИИИИИИИИИИИИИИ

ДУДДДДДДДДДДДДДДДДДДДД

ТТТТКТТТТТТТТТТТТТТТТТТТТТ

АОООООООООООООООООООО

(А. Малишко «Яблука».)

Гра «Заверши речення»

Дітям пропонують переписати речення і доповнити їх словом із протилежним значенням.

- У лісі ростуть дерева товсті й....

- Річки бувають глибокі й....

- Улітку дні довгі, а взимку....

Діти оцінюють свою роботу, враховуючи каліграфію.

Гра «Склади речення»

На дошці написано частини речень. Школярі читають спочатку ліву, а потім праву частини, з'ясовують, як доповнити ліву частину, щоб вийшло речення.

Гра «Утвори слово»

Від поданих слів утворіть нові слова з апострофом.

Дерево — дерев'яний;

солома —...;

трава —...;

горобець — гороб'ята;

голуб —...;

ластівка — ....

мед -....

соловей - ....

Гра «Віднови слово»

На дошці написані слова з пропущеними літерами:

лос_, пен_, тін_, пал_то, пал_ма.

Записати в зошит відновлені слова.

Гра «Засели будиночки»

Для цієї гри виготовляються 3 будиночки з прорізами: чоловічий рід, жіночий рід і середній рід. Клас поділяється на 3 команди (3 ряди). Кожна команда отримує свій будиночок — рід. На столі у вчителя картки із надрукованими словами. Будиночки прикріплені до дошки. Учні по черзі підходять до столу, вибирають картку зі словом і заселяють у будиночок. Перемагає той ряд, який швидше заселить свій будиночок.

Гра «Спільний звук у всіх словах».

Учитель називає 5-8 слів, у яких є спільний звук. Дитина повинна назвати його. З цим звуком придумати слова, а потім учитель показує його графічний знак – букву.

Зима - мороз - звук - зірка - Зіна - задача (З)

Дошка - дорога - дарунок - два - дерево - двір (Д).

Гра «Скільки звуків і букв?»

Учитель вимовляє слова. Дитина за допомогою карток з цифрами показує, скільки звуків і букв у кожному слові

Якщо дитина відповідає правильно - отримує червоний кружечок, ні - синій.

Гра «Листоноша».

Вчитель роздає різні листівки з малюнками. Дитина розповідає зміст одержаного малюнка.

«Снігова куля»

Правила гри. Алгоритм цього прийому стисло можна описати так: *слово – речення – питання – відповідь.*

Учитель показує на учня і говорить: «Слово!» Той промовляє слово, яке стосується теми уроку. Наприклад. «Хуха-моховинка». Показує на іншого учня і говорить: «Речення!». Другий учень складає речення з цим словом. Наприклад: *Хуха-моховинка рятує злого діда від смерті.* Третій учень придумує питання до цього речення. Наприклад: *Чому Хуха допомагає своєму кривднику?* Четвертий учень відповідає на нього: *Хуха має добре серце.*

Гра-загадка «Упізнай мене!»

Умови гри. Учень говорить від імені літературного героя, при цьому не називаючи його, але описуючи вчинки та міркування. Наприклад.

- Я був дуже терплячим і мужнім. Хоч як мене били чорти, я не вимовив жодного слова. Цим я врятував себе, прокляте місто Проїм та прекрасну царівну. (*Красний Іванко. Казка «Красний Іванко та заклите місто»*).

- Я обрав третю дорогу і зустрівся з вовком, який допоміг мені здобути жар-птицю, коня до половини золотого, до половини срібного та прекрасну панну. (*Дурень. Казка «Про жар-птицю та вовка»*).

- Я допомогла батькові відгадати загадку про те, що у світі ситніше, прудкіше, миліше над усе. (*Маруся. «Мудра дівчина»*)

- Я був упевнений, що краще жити неправдою. За це і поплатився. Чортяки почепили мене на найвищій гіляці. (*Дядько. «Про правду і кривду»*)

- Я вважав, що наймиліше – це гроші. (*Багатий брат. «Мудра дівчина»*)

- Я так злякався, коли побачив нечуваного синього звіра, що мало не завив з переляку. (*Вовк. І.Франко. «Фарбований Лис»*)

- Я можу з'їсти кожного, хто всміхнеться. (*Цар Плаксії. В.Симоненко. «Цар Плаксії та Лоскотон»*).

- Я хотів зробити людей щасливими. Тому намагався їх потішити, розвеселити, здивувати. Для цього побудував дивовижну палату. Та всі мої зусилля виявилися марними. Я накликав на людей біду. (*Веселий брат. І.Лука «Близнята»*)

- Я залишилася без даху над головою в люті морози. Тому змушена була шукати прихистку в хліві. (*Хуха-моховинка*).

- Я жив з вовком, ведмедем, левом. Та зрозумів, що найбезпечніше жити з людиною, бо вона найсильніша. (*Собака. Міф «Чому пес живе коло людини»*).

Ігрова вправа «Склади прислів'я»

Завдання. Поєднати стрілочками частини прислів'я.

Як жили наші діди та прадіди,	найкраще багатство.
Добре ім'я —	що дерево без коріння

Всі за одного,	так нам веліли.
Згода буде,	один за всіх
Людина без друзів,	а незгода руйнує.

Гра «Пінг-понг»

До дошки виходять два учні й по черзі ставлять один одному запитання за домашнім завданням. У цій грі можна задіяти невеликий яскравий м'яч. Учень промовляє питання і кидає м'яч своєму супернику. Учитель оцінює їхні відповіді.

Гра «Пінг-понг»

(Тема. Леонід Глібов. «Щука», «Муха і Бджола», «Жаба і Віл»)

«Алегорія»

Бджола – ... (працьовита людина).

Віл – ... (працьовита, покірنا людина).

Вовк – ... (хижа, корислива, невдячна людина).

Жаба – ... (пихата, самовпевнена людина).

Лев – ... (велична, грізна людина).

Лисиця – ... (хитра, хижа людина) тощо.

Гра «Словоїд»

Ігрова ситуація. Чаклун «Словоїд» з'їв окремі слова в текстах. Учням пропонується відновити текст.

(Тема. Леонід Глібов. «Щука», «Муха і Бджола», «Жаба і Віл»)

На той раз суддями були

Якісь два ... (*Осли*),

Одна нікчемна ... (*Шкапа*)

Та два стареньких ... (*Цапа*).

Усе народ, як бачите, такий

Добрячий та ... (*плохий*).

За стряпчого, як завсігди годиться,

Була приставлена ... (*Лисиця*)

***

Весною Муха-... (*ледащиця*)

Майнула у ... (*садок*)

На ряст, на квіти подивиться,

Почуть .... голосок. (*Зозулин*)

От примостилась на ... (*красолі*)

Та й думає про те,

Що як то гарно жить ... (*на волі*),

Коли усе .... (*цвіте*)

***

Раз Жаба вилізла на берег ... (*подивиться*)

Та й трошечки на сонечку ... (*погріється*).

Побачила ... (*Вола*)

Та й каже подрузі ... (*тихенько*)

(*Вигадлива була!*):

– Який здоровий, моя ненько!

Ну що, сестрице, як ... (*надмусь*),

То й я така зроблюсь?

От будуть жаби ... (*дивуваться!*)

– І де вже, сестро, нам ... (*рівняться*).

– Та годі, сестро, схаменися! ...

Гра «Віднови слово»

На дошці написані слова з пропущеними літерами:

лос_, пен_, тін_, пал_то, пал_ма.

Записати в зошит відновлені слова.

Словниково - логічні вправи

1. Назвати предмети одним узагальнюючим словом:

- а) калина, ліщина, ... - це
- б) помідор, огірок, капуста, ... - це
- в) ялина, верба, ... - це
- г) курка, гуска, індик, ... - це

2. Дібрати видові назви до родових:

Дитячі журнали – це...

Жіночі імена – це...

Кіногерої – це...

Одяг – це...

Квіти – це...

3. а) дуб – дерево, а смородина - ...

б) плаття – одяг, а черевики - ...

Незвичайний телефон

На дошці малюється великий телефон. На диску замість цифр – букви.

Завдання: «набрати» за певний час більше слів і правильно їх вимовити.

Назвіть слово

Учитель кидає м'яч учню, називаючи звук, учень, повертаючи м'яч, називає слово, в якому цей звук є.

Хто попереду?

Дидактична мета: вправляти у складанні простих речень зі словами, уживаючи які, діти відчувають труднощі та припускаються помилок; удосконалювати дикцію та орфоепічні навички.

Зміст

Учитель вимовляє слово, а учні (дві команди) складають із ним речення. Виграє команда, яка склала більше речень за певний проміжок часу.

Чий «вінок» довший

Дидактична мета: розвивати мовленнєвий слух; закріплювати вміння визначати останнє слово в реченні; вправляти дітей у складанні речень.

Зміст

Гравці об'єднуються у дві команди. Учитель промовляє речення. З останнім словом цього речення потрібно придумати нове, у якому діти знаходять останнє слово і складають із ним речення і т. ін. Наприклад, речення: «Сергійко читає книжку». Орієнтовна відповідь учнів: «Книжка лежить на столі». — «Мій сіл чистий». — «Чисті руки — запорука здоров'я». — «Бажаю тобі міцного здоров'я».

Складаючи речення, гравці утворюють «вінок» (стають поряд, узявшись за руки; той хто придумав перше речення, стає першим, поряд із вихователем).

Правила

«Плетуть» вінок протягом 2-3 хв. Учасники іншої команди уважно слухають, фіксують помилки, піднімаючи руку.

Перша команда припиняє «плетсти» вінок, якщо хтось із гравців припустився помилки. Ролі міняються: перша команда слухає і контролює дії другої. Виграє команда, чий вінок є довшим.

Передай телеграфом

Дидактична мета: вправляти помилки у вимовлянні слів по складах.

Зміст

Учитель вимовляє слово, а «телеграфісти» відображають його по складах, супроводжуючи вимову складу легким постукуванням кінчика ручки по парті. Хто припустився помилки, здає фант, наприкінці гри фант відіграють: придумують дво-, три- складові слова, вимовляють їх по складах.

Методична вказівка

Доцільно пропонувати слова, що належать до різних частин мови.

В окремих складних випадках вихователь показує правильний поділ на склади.

Роль «телеграфіста» повинен виконувати кожен учень.

Вимовляти слова, показувати малюнки, тобто бути ведучим, може учень.

Спочатку і з кінця однаково

Дидактична мета: учити читати спочатку і з кінця; розвивати логічне мислення.

Зміст

Читати слова зліва направо і справа наліво. Намагатися придумати такі слова

(наприклад: Ага, Ада, Аза, Алла, біб, дід, зараз, корок, еге, ого, око, пуп, Пилип, аби риба, де мед, лісів і сіл, і щуку у куці, утік кіт...у!)

Зі слова по літері

Дидактична мета: удосконалювати вміння читати; розвивати логічне мислення.

Зміст

Діти читають записані на дошці слова. Гравці відбирають потрібні літери (з першого слова — перша літера, з другого — друга, з третього — третя і т. ін.) і складають нове слово (наприклад: Зима, віз, кір, марка, дрова (зірка); замок, рот, каша, долина, газета (зошит); вода, дуб, голуб, полин, перець, цибуля (вулиця)).

Література

1. Жорник О. Використання дидактичних ігор у навчанні // Рідна школа. – 2000. – №4. – С. 63–64.
2. Дідух М.В. Ігрові прийоми навчання читати // Початкова школа. – 1991. – №1. – С. 10–13.
3. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики. Науково-методичний посібник / За наук. ред., І. Г. Єрмакова. – Запоріжжя: Центріон, 2005.
4. Новікова Т. Розвивальне навчання та формування ключових компетентностей учнів // Початкова освіта. – 2008. - №41.

ПАРАМЕТРИ ВИВЧЕННЯ ЯКОСТІ УРОКУ В КЛАСАХ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ

Юркова О.Ф.,

вчитель української мови та літератури

Долинської ЗОШ І-ІІІ ступенів, Донецька область

м. Слов'янськ

Юрков Д.В.,

студент ІІ курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)»

ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Лисичанськ

Для якісного проведення уроку у загальноосвітньому навчальному закладі вчитель повинен враховувати корекційний компонент інклюзивного навчання, що реалізується

насамперед на уроці. Пропоную алгоритм вивчення якості уроку в класах з інклюзивним навчанням.

1. *Місце даного уроку в системі інших уроків.*

Обґрунтованість теми й завдань уроку (для дітей з ООП – корекційно-розвиваючі завдання).

2. *Санітарно-гігієнічні умови проведення уроку:* дотримання гігієнічних вимог (повітряного, теплового, світлового, шумового режимів), відповідність меблів особливим потребам учнів; психологічна готовність учнів до уроку, емоційний фон уроку.

3. *Структура уроку.*

Основні етапи уроку, вимоги:

– перевірка домашнього завдання: (використання різноманітних методів перевірки знань зі зміною домінуючого аналізатора);

– виклад нового матеріалу (правильний вибір методів повідомлення знань, використання адаптованих та модифікованих завдань, зв'язок навчального матеріалу з попереднім і наступним, міжпредметний зв'язок, дотримання принципу «від простого – до складного», правильне використання наочності – поєднання слова, наочності і практичної діяльності на уроці);

– закріплення нового матеріалу (не використовувати питань, які не звучали при поясненні матеріалу);

– домашнє завдання (роз'яснення щодо виконання, обсяг, диференціація, доцільність, доступність);

– корекційна спрямованість уроку.

Відповідність структури уроку його темі й завданням.

Доцільність тривалості кожного етапу уроку.

4. Реалізація основних дидактичних принципів на уроці, а саме:

- принципів виховуючої спрямованості навчання;
- науковості процесу навчання;
- систематичності та послідовності навчання;
- доступності знань;
- активності та свідомості у навчанні;
- наочності;
- міцності засвоєння знань, формування вмінь і навичок;
- корекційної спрямованості навчання;
- індивідуального та диференційованого підходу до учнів.

5. *Методи і прийоми навчання.*

– Різноманітність методів і прийомів, відповідність їх віковій категорії учнів, розвитку змісту навчального матеріалу.

– Корекційна спрямованість методів і прийомів.

– Прийоми для створення позитивного ставлення до матеріалу уроку, подолання індіферентності.

6. *Стимулююча функція педагогічної оцінки.*

- Оцінювання у межах програми, зазначеної в ІПР;
- порівнювання результатів дитини з її досягненнями у минулому;
- обов'язково вербальна складова оцінювання;
- урахування рівня досягнень учня, а не його невдач.

7. *Вигляд учителя.*

– Мовлення вчителі: ясність, точність, виразність, емоційність.

– Знання матеріалу уроку: володіння методами і прийомами роботи на уроці, володіння культурою письма на дошці, демонстрація посібників, проведення лабораторних робіт.

– Характер поведінки вчителя на уроці. Її вплив на поведінку та емоційний стан учнів.

8. Загальна оцінка уроку:

- Рівень досягнення загальноосвітнього і корекційно-розвивального завдання уроку.
- Дисципліна учнів на уроці.
- Знання, отримані на уроці учнями. Види сформованості умінь і навичок.
- Способи здійснення зв'язку нового матеріалу із вивченим раніше.
- Поєднання індивідуальної та фронтальної роботи на уроці.

Список використаних джерел

1. Науково-методичний центр інклюзивної освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nmcio.ippo.kubg.edu.ua/>
2. Сак Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник / Сак Т.В. – К. : СПД-ФО Парашин І.С., 2011. – 101с.
3. Шнайдер В.І., Організація індивідуального навчання (Методичні рекомендації на допомогу педагогам ЗОШ та спеціальних закладів, реабілітаційних центрів, фахівцям психолого-медико-педагогічних консультацій, педагогам, психологам, батькам) / Шнайдер В.І., Кулик О.О., Фінько Г.М.. – Кам'янець-Подільський, «Абетка-Нова», 2007. – 148 с.

CHANGING WORLD FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS - STEPS TO PARTNERSHIP

Kroshka S.A.,

teacher of physical education, teacher-methodist

Sergienko N.V.

teacher of technological education 1 qualifying category

VP "Lisichansky Pedagogical College

LNU named after Taras Shevchenko »

Lisichansk

Formulation of the problem. The urgency of the problem of inclusive education is primarily due to the fact that the number of children in need of correctional education is steadily increasing [2]. Each child is unique in its own way and the needs of each child are specific. Each child is of immeasurable value for their parents and relatives, and all the children together - an invaluable treasure of society, the key to its future destiny. These allegations are universal in all societies and cultures.

Social partnership in education is becoming widespread, especially for children with special needs. Modern educational institutions seek to find effective forms, methods, technologies of their own development in the future, to identify key positions of self-development and more often take over the role of the agent of change and extend the practice of social activity [10].

Social partnership is a fundamental necessity of modern life. It can be stated that the educational institution that is open for cooperation, responds quickly to social changes, is looking for new resources to move forward.

The development of partnership, in particular in inclusive education, is the prerequisite for the institution's entry into a qualitatively new level of relations with non-governmental organizations, state authorities, local self-government, and other educational institutions.

For the implementation of partnership steps, a constant search for new resources is needed to meet the educational needs of educators, introduce innovations, develop projects, conduct scientific forums that take into account the interests of all partners.

Analysis of actual research. In recent decades, radical changes in understanding and ensuring quality education for children with special needs have occurred around the world, particularly in higher education institutions. For the general public, the idea of inclusive education and its implementation in Ukraine today are still unfamiliar, but the newest educational technologies, which are based on the principle of taking into account children's interests, are gradually gaining popularity [1-3; 6-7].

The leading specialists in the field of integrated and inclusive education of children with special needs came from: Voznyuk SV, Agaddulin R.R, Ervin E., Kugelmas D., Kolupayeva A.A, Sofiy N.3, Nayda Y.M. [1-3; 7]. Considerable attention was paid to the actual problems of teaching and education of people with disabilities by Talanchuk PM, Nikulin G.F, Barno O.M, Inozemtseva S.V, Nyzhnik O., Yefimova S.M. [9].

The Law of Ukraine "On Education" defines the definition of "a person with special educational needs - a person who needs additional permanent or temporary support in the educational process in order to ensure her right to education" (Section I, Article 1) [4]. In Art. 20. The same document states that "persons with special educational needs receive psychological and pedagogical and correctional-development services in accordance with the procedure established by the central executive body in the field of education and science" [4].

As A. A. Kolupayev notes in the manual "Inclusive school: peculiarities of organization and management": "The best formula for introducing innovations is an idea, initiative and several friends" (Mark Genson) [6, p. 4].

The purpose of the article. To reveal the main approaches to solving the problem of providing education for special needs students.

Presenting main material. Lisichansk Pedagogical College joined the catchy slogan of Mark Henson: he created his idea, picked up the initiative of the All-Ukrainian Foundation "Step by Step", began to look for associates and partners in a difficult and difficult business to implement the main ideas of the benefits of inclusive education.

At the current stage of education modernization, the topic of inclusion is very relevant. Inclusive education is not an alternative to special education, but it greatly enhances its potential.

Lisichansk Pedagogical College takes firm steps towards providing the basics of inclusive education for college students, teachers at secondary schools, and educators in pre-school institutions [5]. The program introduced the courses of in-depth study of the subject "Formation of the health culture of youth with special needs."

During the course students learn the algorithm of training and education of the specified category of children, which involves the use of personality-oriented approaches in the educational process, the use of individual, group forms of work, taking into account the impact of various types of disorders and illnesses on the learning process.

Studying the problem of forming a culture of health for young people with special needs students learn to combine traditional and innovative approaches to the development of the child. After completing the courses, specialists will be able to create educational technologies and living conditions for children with special needs in which they could successfully implement their universal human rights, become useful citizens of their state, whose education and social status will satisfy their needs and desires, will enable them to feel full members of society.

The scientific and methodological work of the pedagogical staff of the Lisichansk Pedagogical College (Director - Mynenko G.M.) is aimed at increasing the professional competence of teachers, improving the educational and social and humanitarian processes. The system of work of the feresological movement (the formation of the person's ability to be happy in life), the activity of the valeological studio "Beauty and Health", the sports studio "Start" [5] is set up.

The introduction of felicity technologies in the college educational process is connected with the use of medical and hygienic, physical culture and health, medical and recreational, socially-adapted, environmental health-saving technologies. They allow to preserve the existing state of student youth, form a higher level of their health, skills in a healthy lifestyle, provide an opportunity to monitor the

indicators of individual development and sports skills and conduct appropriate psychological, pedagogical, corrective, rehabilitation measures.

The Lysychansk Pedagogical College has developed a clear system for advocating modern approaches to working with children of different categories. The pedagogical team collaborates with various educational institutions at the city, regional, oblast, all-Ukrainian, international level on the problems of forming the health culture of young people with special needs and the professional readiness of the future teacher to implement effective technologies, forms and methods of working with children of this category. The result of cooperation is diverse events:

- All-Ukrainian scientific-practical conference "Actual problems of physical and valeological education in Ukraine", Lysychansk;

- regional methodological bridge "Valeuuroki as a basis for providing a healthy learning environment" (based on secondary school number 18 in Severodonetsk) - master classes, generalization of experience on the outlined problem, training exercises;

- All-Ukrainian scientific and practical seminar "Formation of health of children of all ages with special needs", which became the result of effective cooperation with scientists of the Department of Human Health and Physical Rehabilitation, Department of Defectology and Psychological Correction, Department of Rehabilitation of Students with Special Educational Needs Lugansk national Taras Shevchenko University, Luhansk Oblast Youth Public Organization "Association of Young Disabled Eastern Donbass - East" (published collection of articles) Lisichansk;

- workshop "Health-saving technologies", devoted to the problem of teaching physical education and familiarization with the impact of health-saving technologies on the spiritual, mental and physical aspects of health;

- Seminar-exhibition "Actual problems of development of sports with dogs", where the teachers of the cyclic commission of physical education of the college highlighted the accumulated experience in this subject: historical aspects of the development of sport with dogs, canisteriology as one of the types of treatment and rehabilitation of a person (published a collection of articles), Lysychansk;

- Regional scientific-practical conference "Providing education for people with special needs in conditions of inclusive educational space", where they have mastered the algorithm of training and education of this category of children, which involves the use of personality-oriented approaches in the educational process, the use of individual, group forms of work, taking into account the influence of different nosologies on the learning process (published a collection of articles) m.Lisichansk;

- Opened regional scientific-practical conference "Actual problems of physical education, health and sports in modern society", Kreminna;

- Workshop with representatives of the Luhansk Oblast Center for Supporting Youth Initiatives and Social Studies of the Youth Campaign "I Live New!" on promoting an active lifestyle, using positive emotional images, motivating students to lead a healthy lifestyle. The pedagogical staff of the college was awarded with the Diploma of the Department of Education and Science of Luhansk Oblast State Administration for "Implementing positive methods in promoting healthy lifestyles."

The experience of the pedagogical team's work on the provision of education for pupils with special needs is generalized at the city level, in different regions of Ukraine, Russia, Belarus. According to the results of fruitful work, innovators educated the articles in professional scientific and methodological journals "Education in Lugansk region", "Herald of Taras Shevchenko National University of Lugansk", "Slobozhansky Visnyk", "Deputy Director of the School" and collections of conferences (more than 30 articles), in particular, "Methodology of conducting physical education and health classes for badminton for people with visual impairment", "Integrated approach to the organization of work with children with special educational needs in the conditions of an educational institution", "The ways of felicolgical formation of the personality and media-guaranteeing the professional competence of the students of the Lisichansk Pedagogical College" (Kroshka SA, Minenko G.M.), "Methods and forms of work with children with special needs: game mix" (Borisenko L. L.), "Effect of Dog and Sports with Dogs on the Physical and Moral and Ethical Development of Students" (Bondarenko O.S.), "The Use of Health Technologies in the Aspect of Valeological Education of

Preschool Children" (Kroshka S.A., Matlina O. V.), "Inclusive Education: General Pedagogical Approaches" (IG atusha AL) "Possibilities of smart-technologies in working with children with special needs" (Lyashenko EI) and others.

Inclusion needs to be changed at all levels of education, as it is a special education system that encompasses all the diverse contingent of students and differentiates the educational process, responding to the needs of students of all groups and categories.

Lisichansky pedagogy already has some experience with this problem [2]. There are certain items from canisterapy - an unconventional psychotherapeutic treatment and rehabilitation technique for which specially selected dogs are used. Identified 10 partnership steps.

The event brought together a large number of supporters of this extremely humane activity. The main directions of development of sport with dogs and its place in the process of education of young people, historical aspects of development of sports with dogs, and actually canisterapy were considered.

In 2017, the seminar-exhibition united more than 200 students, guests, teachers. The organizers demonstrated various forms and methods of individual and group work on sports with dogs in the region, focused on the implementation of forms of therapeutic canisterapy. The highlight was the master class "Dog Show", which included the presentation of breeds of dogs, demonstrative performances. The most interesting and spectacular action was the "Costume Contest", which was attended by 16 breeds of dogs.

The most effective pet therapy in the treatment of depression, autism, Down syndrome, brain lesions with manifestations of dependence or aggressiveness.

Young children became regular guests of inclusive education at Lisichansk Pedagogical College. College teachers Tsvik O.S. - Master of Sports, instructor of sports with dogs; Krashka S.A. - the teacher of FV constantly conducts workshops for adults and children with dogs of different breeds.

Step Two In the framework of the opening of the college days of science in college for the first time in the year 2014, the All-Ukrainian scientific and practical seminar "Formation of health of children of different age with special needs" took place, which became the result of effective cooperation with scientists of the Department of Human Health and Physical Rehabilitation, Department of Defectology and Psychological correction.

In the course of the work, theoretical issues concerning the system of psychological and pedagogical provision of socialization of children were revealed in the conditions of the educational-rehabilitation center or the experimental-educational district of inclusive education; forms and methods of training teachers to the process of raising the culture of health of students; organization of social and rehabilitation support of students in the process of inclusive education; opportunities for hippotherapy in working with children with special needs.

Step three Introduction of the courses "Formation of the health culture of young people with special needs" in college work. During the study of this problem, students will be able to combine traditional and innovative approaches to child development; create favorable conditions for socialization, self-determination and self-realization of children.

The work is carried out in the following directions:

1. Psychological diagnostics of children.
2. The acquisition of methods and methods of training and education.
3. Counseling and parenting.
4. Level of youth social activity.
5. Effectiveness of socio-pedagogical work on the formation of social activity of young people with special needs.
6. Social medical and pedagogical support.
7. Creation of a bank of correctional development and rehabilitation technologies.

Step Four Cooperation with secondary school I-III. № 3 in the city of Rubizhne. City Scientific and Methodological Seminar "Equal to Equal". Goal: introduction and organization of inclusive education in the educational process of general educational institutions, use of accessible and interesting forms of rehabilitation work, activity of the assistant teacher in the inclusive class.

Step Five Conducting a regional scientific and practical conference "Providing education to persons with special needs in conditions of inclusive educational space".

The purpose of the forum: to learn the algorithm of training and education of the specified category of children, which involves the use of personality-oriented approaches in the educational process, the use of individual, group forms of work, taking into account the impact of various types of disorders and illnesses on the learning process.

Partners of the conference were teachers and students of the college, representatives of the education departments of Lisichansk and Rubizhne, educators of pre-school educational institutions, school teachers, psychologists, educators of educational institutions of the inclusive direction of Lisichansk, Gorsk, Rubizhne, and doctors.

Step six In 2016, the educational forum "Innovative and educational space of educational institutions: scientific and practical achievements" was held on the basis of LOIPPO (city of Severodonetsk). Representatives of Ternopil, Rivne and Cherkasy regions were invited to participate in the forum.

The presenters of the work of the studio "Modern psychological and pedagogical technologies in the system of providing educational services for children with special needs" were Kroshka SA, Borisenko LL, who shared their experience with the work of the LPC regarding the training of future specialists of Lugansk region for work in the inclusive environment during the conduct of master classes for providing multimedia (elements of step aerobics, lessons with fitball, stretching, relaxation exercises, a complex of exercises of Tibetan and Taoist health improvement, exercises with pillow puzzles, body games, elements of basting, et jude psychodynamics, valio correction, muds).

Step Seventh. In 2016, the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference "The system of education for children with special needs in the conditions of a modern educational institution" was held, the purpose of which was to highlight the main directions of activity of educational institutions in providing educational services for people with special needs of different age groups and different nosologies; familiarization with the forms and methods of work of employees of various educational institutions.

Participated in the actual problem and the scientist of the Taras Shevchenko National University named after Sokolenko Olena Ivanovna - candidate of pedagogical sciences, associate professor, head of the department of TMFV; Volodymyr Savenko - Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Honorary Professor of the Research Institute of Physical Education and Sports. The conference was attended by 46 representatives of various educational institutions in Luhansk, Donetsk regions.

Step eight. Implementation of modern methods and forms of work in inclusive education: Tibetan and Taoist rehabilitation, traditional Chinese medicine, use of pillows, puzzles, body games, legs, wool, plasticine painting from a syringe, practicing therapy, sand therapy, choral therapy and much more.

Step ninth Conducting informational and educational hours with students "Aspects of inclusive education". Aim: to highlight the main directions of activity of educational institutions in providing educational services for people with special needs of different age groups. To get acquainted with the forms and methods of work of teachers, educators with students of this category.

Step ten. Creation of a repository with methodological, scientific material on the experience of the Lysychansky Pedagogical College in working with children with special needs (scientific articles, collections of materials of different forums, ICT-providing). A special achievement is the publication of a collection of materials of scientific and practical conferences and experience of work on inclusive education for 2012 - 2017 gg. in an educational institution. The materials of the collection substantiate the relevance of the education of young people with special needs in Ukraine; highlights actual nutrition theory and practice, problems of teaching and education, development and formation of the personality of a child with special needs; get acquainted with the forms, methods, methods of working with children with special educational needs in the conditions of the family, pre-school educational institutions, secondary and specialized educational institutions.

Conclusions and perspectives of further scientific research. The results of the college pedagogical team prove the correctness and timeliness of the chosen path.

The key principle underlying the inclusive approach lies in the fact that educational institutions should be open to all children, regardless of their physical, intellectual, social, emotional, linguistic or other characteristics. Establishments need to find ways to ensure the successful training of all children, including children who have physical or mental problems. At this point, we have had three points so far, because there are many plans for the future...

References

1. Agaddulin R. R. Dity` z osobly`vy`my` potrebamy` v zagal`noosvitn`omu prostori: pochatkova lanka: posibny`k [dlya vchy`teliv pochatkovy`x klasiv] / pid red. V.I.Bondarya, V.V.Zasenska. – K., 2004. – 152 s.
2. Aktual`ni problemy` navchannya ta vy`xovannya lyudej z osobly`vy`my` potrebamy` : zb. nauk. pracz` / red. kol.: P. M. Talanchuk (gol. red.), G. F. Nikulina, O. M. Barno ta in. – K. : Universy`tet «Ukrayina», 2010. – # 7(9). – 560 s.
3. Voznyuk S. V. Problemy` integrovanogo ta inklyuzy`vnogo navchannya ditej z osobly`vy`my` potrebamy` / S. V. Voznyuk // Social`no-pedagogichna reabilitaciya v zakladax osvity`: problemy` ta perspekty`vy`. – vy`d. 2-e, dopov. – Xmel`ny`cz`ky`j, 2007. – S. 21–25.
4. Zakon Ukrayiny` «Pro ovitu». – Rezhy`m dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Zminy`mo svit dlya ditej z osobly`vy`my` potrebamy` – kroky` do partnerstva: zbirka materialiv z dosvidu roboty`. – Ly`sy`chans`k : VP «Ly`sy`chans`ky`j pedagogichny`j koledzh Lugans`kogo nacional`nogo universy`tetu imeni Tarasa Shevchenka» – Ly`sy`chans`k : FOP Pron`kina K.V. – 2017. – 55 s.
6. Inklyuzy`vna shkola: osobly`vosti organizaciyi ta upravlinnya: Navchal`no metody`chny`j posibny`k / Kol. avtoriv: Kolupayeva A. A., Sofij N. Z., Naj da Yu. M. ta in. Za zag. red. Dany`lenko L. I., – K. : 2007. – 128 s.
7. Kolupayeva A.A., Yefimova S.M. Dity` z osobly`vy`my` osvitnimy` potrebamy` ta organizaciya yix navchannya. Naukovo-metody`chny`j posibny`k. – K.: Naukovy`j svit, 2010. – 196 s.
8. Nacional`ny`j osvitnij glosarij: vy`shha osvita / V. M. Zaxarchenko, S. A. Kalashnikova, V. I. Lugovy`j, A. V. Stavy`cz`ky`j, Yu. M. Rashkevych, Zh. V. Talanova / Za red. V.G.Kremenya.– K. : TOV «Vy`davny`chy`j dim «Pleyady`», 2014.– 100 s.
9. Ny`zhny`k O. Dopomoga dityam z osobly`vy`my` potrebamy`: Psy`xolog. Biblioteka. – K.: Glavny`k, 2004.
10. Sofij N. Inklyuzy`vna osvita v Ukrayini. Indeks inklyuziyi, abo Naskil`ky` my` rozumiyemo inklyuzy`vnu osvitu / N. Sofij // Proftexosvita. – 2012. – # 1. – S. 9-15.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. Аль-Хамадані Наталія Дмитрівна – викладач дисциплін дошкільного циклу, методист дошкільного виховання, спеціаліст II категорії, магістр педагогічної освіти

2. Баркалова Тетяна Олексіївна – студентка спеціальності «Початкова» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

3. Басова Аліна Сергіївна – студентка II курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

4. Бахмет Марія Юріївна – викладач іноземної філології ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

5. Бершанська Світлана Миколаївна – вчитель-логопед I кваліфікаційної категорії Гірської обласної спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату (Гірське)

6. Бельченко Олена Олександрівна – вчитель-логопед, Комунальний заклад «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 7 «Іскорка» (м. Лисичанськ)

7. Бобришева Олена Олександрівна – вчитель початкових класів Михайлюківської загальноосвітньої школи I-II ступенів Новоайдарської районної ради Луганської області

8. Богданова Дар'я Олександрівна – студентка спеціальності «Початкова» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

9. Бочко Анастасія Володимирівна – студентка спеціальності «Початкова» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

10. Бледна Олександра Олексіївна – студентка спеціальності «Початкова» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

11. Борисенко Лілія Леонідівна – викладач дисциплін фізкультурного циклу, вчитель I кваліфікаційної категорії ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

12. Борисова Олена Анатоліївна – вчитель-логопед, спеціаліст вищої категорії, старший учитель Комунального дошкільного навчального закладу комбінованого типу (ясла-садок) № 19 «Ластівка» Сєверодонецької міської ради, м.Сєверодонецьк

13. Брюховецька Оксана Анатоліївна – викладач загальнотехнічних дисциплін ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

14. Букій Яна Василівна – студентка 3 курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

15. Бутко Світлана Станіславівна – вчитель української мови та літератури, спеціаліст I категорії, керівник Новоайдарського районного методичного об'єднання вчителів української мови та літератури. Навчально-виховний комплекс Муратівська загальноосвітня школа I-III ступенів-дошкільний навчальний заклад Новоайдарської районної ради Луганської області

16. Василенко Ольга Валеріївна – магістрант кафедри фізичної реабілітації та здоров'я людини ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Кремінна)

17. Величко Ірина Миколаївна – вчитель-логопед КЗ ЛДНЗ № 10 «Малятко» (Лисичанськ)

18. Ворошилова Альбіна Геннадіївна – студентка спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

19. Гарбузюк Тетяна Володимирівна – викладач предметів музичного циклу ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

20. Гарькавець Яна Іванівна – вчитель початкових класів Кремінської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 4 Кремінської районної ради Луганської області

21. Георгієва Наталія Миколаївна – вчитель початкових класів вищої кваліфікаційної педагогічної категорії зі званням «старший учитель»

Комунального закладу «Рубіжанський навчально-реабілітаційний центр «Кришталік» (Рубіжне)

22. Гетьман Артем Олександрович – студент спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

23. Гнатів Анастасія Михайлівна – студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

24. Голод Олена Василівна – вчитель початкових класів в інклюзивному класі Навчально-виховного комплексу Новоайдарської школи-гімназії Новоайдарської районної ради Луганської області (Новоайдар)

25. Горбенко Софія Валеріївна – студентка спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

26. Городиська Юлія Юріївна – вчитель-логопед II кваліфікаційної категорії Гірської обласної спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату (Гірське)

27. Гринь Ольга Олександрівна – студентка спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

28. Громак Катерина Іванівна – студентка 3 курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

29. Дєкіна Ірина Олександрівна - вчитель-логопед, Комунальний дошкільний навчальний заклад комбінованого типу (ясла-садок) № 19 «Ластівка» Северодонецької міської ради (Северодонецьк)

30. Дубограй Олена Станіславівна – заступник директора з навчальної роботи Кремінської обласної спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату (Кремінна)

31. Желтухіна Ганна Миколаївна – вчитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії Комунального закладу «Рубіжанський навчально-реабілітаційний центр «Кришталік» (Рубіжне)

32. Жигілій Галина Георгіївна – вчитель-дефектолог, Кременська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат

33. Жмуд Лілія Валеріївна – вихователь КЗ «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 7 «Іскорка» (Лисичанськ)

34. Забірка Інна Василівна – студентка спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

35. Ігнатуша Алла Леонідівна – завідувач навчально-виробничої практики, магістр початкового навчання, вчитель-методист ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

36. Карпенко Марина Ігорівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної реабілітації та здоров'я людини Науково-дослідного інституту фізичного виховання і спорту, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Кременна)

37. Кирийчук Світлана Олексіївна – спеціальний психолог КЗ «Лисичанська загальноосвітня школа I-III ступенів № 12 Лисичанської міської ради Луганської області»

38. Кондалова Наталія Володимирівна – практичний психолог КЗ ЛДНЗ № 10 «Малютко» (Лисичанськ)

39. Кочерова Поліна Вікторівна – практичний психолог Лисичанської загальноосвітньої школи I-II ступенів № 9 Лисичанської міської ради (м.Лисичанськ)

40. Кривошеєва Яна Миколаївна – магістрантка кафедри фізичної реабілітації та здоров'я людини, Навчально-науковий інститут фізичного виховання і спорту, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Кременна)

41. Кременчуцька Світлана Вікторівна – заступник директора з навчально-виховної роботи Кременської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 4 Кременської районної ради Луганської області

42. Крошка Світлана Андріївна – вчитель-методист, викладач вищої кваліфікаційної категорії предметів фізкультурного циклу ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

43. Куденко Світлана Валеріївна – магістрант спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія, Навчально-науковий інститут фізичного виховання і спорту Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Кремінна)

44. Кудімова Ольга Владиславівна – старший викладач кафедри фізичної реабілітації та спортивної медицини з курсом фізичного виховання та здоров'я Харківського національного медичного університету (Харків)

45. Літовка Олена Петрівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з виховної роботи, викладач психолого-педагогічних та філологічних дисциплін ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

46. Лондарь Христина Русланівна - студентка спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

47. Лямзіна Людмила Андріївна – студентка спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

48. Ляшенко Віталій Васильович – керівник фізичного виховання, викладач дисциплін фізкультурного циклу II кваліфікаційної категорії ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

49. Ляшенко Катерина Іванівна – викладач циклової комісії загальної та дошкільної педагогіки і психології ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка», аспірант ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

50. Манукян Олена Анатоліївна – вчитель-дефектолог (логопед) I кваліфікаційної категорії Комунального закладу «Рубіжанський навчально-реабілітаційний центр «Кришталік» (Рубіжне)

51. Майська Олена Вікторівна – вчитель-дефектолог Лисичанської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 14 Лисичанської міської ради Луганської області (Лисичанськ)

52. Матліна Олена Володимирівна – завідувач денного навчання, магістр управління навчальним закладом ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

53. Матюшенко Ліка Володимирівна - студентка 3 курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

54. Мінєнко Галина Миколаївна - директор коледжу, Заслужений працівник освіти України, магістр управління навчальним закладом ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

55. Мітусова Анастасія Олександрівна – студентка спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

56. Мурсамітова Ірина Анатоліївна – викладач дисциплін музичного циклу, магістр музичної педагогіки і виховання, вчитель вищої кваліфікаційної категорії зі званням «вчитель-методист» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

57. Муренець Людмила Сергіївна – заступник директора з навчальної роботи, вчитель української мови та літератури вищої кваліфікаційної категорії зі званням «старший учитель» Комунального закладу «Рубіжанський навчально-реабілітаційний центр «Кришталік» (Рубіжне)

58. Назінкіна Любов Іванівна – вихователь I кваліфікаційної категорії Гірської обласної спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату (Гірське)

59. Нежальський Павло Валерійович – студент II курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

60. Носенко Ольга Миколаївна – вчитель-дефектолог, Кременська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат

61. Обломій Анастасія Олександрівна – студентка спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

62. Онопка Інна Євгеніївна – вчитель-логопед Лисичанської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 14 Лисичанської міської ради Луганської області (Лисичанськ)

63. Оришняк Тетяна Володимирівна – студентка відокремленого підрозділу «Кадіївський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

64. Осіпов Ігор Володимирович – викладач вищої кваліфікаційної категорії загальнотехнічних дисциплін ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ0)

65. Панкова Лілія Олегівна - студентка спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

66. Пепа Світлана Миколаївна – вчитель-дефектолог, Кременська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат

67. Передрій Людмила Миколаївна – учитель-логопед Добропільського НВК «Спеціалізована школа I-III ступенів № 4 з поглибленим вивченням окремих предметів – дошкільний навчальний заклад» Добропільської міської ради (Добропілля)

68. Пивоварова Ганна Сергіївна – викладач суспільних дисциплін ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

69. Півачова Олена Олександрівна – асистент вчителя Кременської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 4 Кременської районної ради Луганської області

70. Пістряк Анна Іванівна – студентка спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

71. Погорєлова Ольга Миколаївна – вчитель-дефектолог Кременської обласної спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату

72. Подгайченко Любов Іванівна – вчитель вищої категорії, директор Михайлюківської загальноосвітньої школи I-II ступенів Новоайдарської районної ради Луганської області

73. Подкопєва Тетяна Михайлівна – вчитель фізичної культури Михайлюківської загальноосвітньої школи I-II ступенів Новоайдарської районної ради Луганської області (с. Михайлюки)

74. Помещикова Ірина Петрівна – к.фіз.вих., доцент, завідувач кафедри спортивних і рухливих ігор Харківської державної академії фізичної культури (м.Харків)

75. Попович Алла Сергіївна – студентка спеціальності «Дошкільна освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

76. Примак Ольга Яківна – вихователь, вчитель вищої категорії зі званням «старший вихователь» КЗ «Рубіжанський навчально-реабілітаційний центр «Кришталік» (Рубіжне)

77. Пристинська Тетяна Миколаївна – магістр фізичного виховання, старший викладач кафедри здоров'я людини і фізичного виховання, співробітник Науково-дослідної лабораторії взаємодії духовного й фізичного розвитку дітей та учнівської молоді ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ

78. Пристинський Володимир Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теоретичних, методичних основ фізичного виховання і реабілітації, завідувач Науково-дослідної лабораторії взаємодії духовного й фізичного розвитку дітей та учнівської молоді ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ

79. Приходько Олена Анатоліївна – Комунальний дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу № 10 Северодонецької міської ради (Северодонецьк)

80. Радченко Аліна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної реабілітації та здоров'я людини Науково-дослідного інституту фізичного виховання і спорту, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Кремінна)

81. Резник Юлія Олександрівна – студентка спеціальності «Дошкільна освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

82. Руденко Оксана Миколаївна – вчитель-реабілітолог II кваліфікаційної категорії КЗ «Рубіжанський навчально-реабілітаційний центр «Кришталік» (Рубіжне)

83. Салахетдінова Яна Олександрівна – магістрант кафедри фізичної реабілітації та здоров'я людини ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Кремінна)

84. Саприкіна Тетяна Георгіївна – вчитель вищої кваліфікаційної категорії, викладач психолого-педагогічних дисциплін ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

85. Семейко Тетяна Олександрівна – дефектолог-логопед КЗ «Лисичанська загальноосвітня школа I-III ступенів № 12 Лисичанської міської ради Луганської області»

86. Сергєєва Ірина Юрїївна – викладач дисциплїн загальної філології ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

87. Сергієнко Наталія Володимирівна – викладач технологічної освіти I кваліфікаційної категорії, інженер з охорони праці ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

88. Сидоренко Наталія Миколаївна – викладач дисциплїн дошкільного циклу, методист дошкільного виховання, спеціаліст I категорії, старший викладач, магістр вищої школи ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

89. Силкіна Ангеліна Вячеславівна – студентка спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

90. Сич Марина Анатоліївна – вчитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії зі званням «старший учитель» Комунального закладу «Рубіжанський навчально-реабілітаційний центр «Кришталік» (Рубіжне)

91. Скора Оксана Іванівна – вчитель-дефектолог спеціальної групи компенсуючого типу для дітей із затримкою психічного розвитку КДНЗ №12 «Малюк» (Северодонецьк)

92. Сліпецький Володимир Петрович – викладач дисциплїн фізкультурного циклу I кваліфікаційної категорії ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

93. Стрельцова Олена Анатоліївна – вчитель-логопед спеціальної групи компенсуючого типу для дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку КДНЗ №12 «Малюк» (Северодонецьк)

94. Соломко Сергій Васильович – викладач дисциплїн музичного циклу ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

95. Талдонова Лілія Олександрівна – начальник відділу освіти Северодонецької міської ради, аспірант кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м.Северодонецьк)

96. Тищенко Олена Володимирівна – практичний психолог, асистент вчителя Кременської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 4 Кременської районної ради Луганської області

97. Тіхова Тетяна Іллівна – методист Відокремленого підрозділу «Кадіївський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» (Лисичанськ)

98. Токаренко Олена Миколаївна – Комунальний дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу № 10 Северодонецької міської ради (Северодонецьк)

99. Толмачова Ірина Георгіївна – аспірант, викладач дисциплін природничого циклу ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

100. Удовенко Анастасія Володимирівна - студентка III курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

101. Фастов Станіслав Сергійович – учитель математики I кваліфікаційної категорії зі званням старший учитель Долинської загальноосвітньої школи I-III ступенів, Слов'янський район, Донецька обл. (с.Долина)

102. Хільченко Альона Леонідівна – вихователь, Кременська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат

103. Цвік Оксана Сергіївна – Майстер спорту України зі службового поводження з собаками, викладач дисциплін фізкультурного циклу ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

104. Чередниченко Ксенія Анатоліївна – вчитель-дефектолог, Кременська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат

105. Черепакін Олексій Олександрович – реабілітолог Громадської організації «Право вибору» (Харків); студент ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Кремінна)

106. Чурілова Вікторія Євгеніївна – соціальний педагог, викладач суспільних дисциплін ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

107. Шаповал Ірина Миколаївна – вчитель-дефектолог, Кременська обласна спеціальна загальноосвітня школа-інтернат

108. Шевирьова Ганна Георгіївна – викладач природничих дисциплін ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

109. Шипілова Олена Анатоліївна – практичний психолог Лисичанської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 14 Лисичанської міської ради Луганської області

110. Шубіна Надія Олексіївна - студентка спеціальності «Початкова освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

111. Шумілова Аліна Володимирівна – студентка спеціальності «Дошкільна освіта» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

112. Юркова Оксана Федорівна – вчитель української мови та літератури вищої кваліфікаційної категорії Долинської ЗОШ I-III ступенів (Слов'янський район, Донецька область)

113. Юрков Дмитро Вячеславович – студент II курсу спеціальності «Середня освіта (фізична культура)» ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Наукове видання

**СИСТЕМА НАДАННЯ ОСВІТИ ДІТЯМ З ОСОБЛИВИМИ
ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ**

**ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ
ЗА МАТЕРІАЛАМИ VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(мовою оригіналу)**

(12 ГРУДНЯ 2018)

Здано на виробництво 08.12.2018. Підписано до друку 30.11.2018. Формат 60X84/16
Папір офісний. Друк офсетний Гарнітура Times New Roman
Ум.друк.акр. 3,72 Наклад 5 прим. Зам. № 04/05

Виготовлювач: ФОП Чернов О. Г.
93110. м.Лисичанськ, вул. Гущенко, 14
Тел.(066) 332 10 55